

Riksdagens protokoll 1997/98:54

Torsdagen den 22 januari

Kl. 9.00 – 18.21

Protokoll
1997/98:54

1 § Anmälan om ordförande i konstitutionsutskottet

Talmannen meddelade att *Bo Könberg* (fp) utsetts till ordförande i konstitutionsutskottet fr.o.m. den 20 januari.

2 § Kompletteringsval till vissa utskott

Talmannen meddelade att Miljöpartiet de grönas riksdagsgrupp under Ragnhild Pohankas ledighet anmält hennes ersättare Jan Lindholm som suppleant i socialförsäkringsutskottet, i socialutskottet och i utbildningsutskottet fr.o.m. den 23 januari.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i socialförsäkringsutskottet
Jan Lindholm (mp)

suppleant i socialutskottet
Jan Lindholm (mp)

suppleant i utbildningsutskottet
Jan Lindholm (mp)

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1997/98:54 till finansutskottet

*Fel! Okänt
växelargument.*

Allmänpolitisk debatt

Sociala frågor

4 § Anmälan om inkomsten faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen meddelade att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Meddelande från kommissionen "För ett kunskapens Europa"
KOM (97) 563

5 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 53)

Sociala frågor

Anf. 1 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Trygghet är en väsentlig del av det som vi uppfattar som välfärd. Tryggheten att kunna leva på sin lön och kanske framför allt att veta att om man blir sjuk får man god vård när man behöver sådan samt att veta att man inte behöver gå orolig och vänta och inte behöver vare sig leva med ständig smärta i väntan på en operation eller gå så länge med nedsatt syn att man sedan aldrig kan se riktigt bra igen liksom rätten att välja vårdgivare när det behövs är viktiga delar av vår trygghet och välfärd.

Har vi det så? Har socialdemokraterna skött vårt land så att vi inte behöver vänta i årtal i plåga på grund av att det offentliga har svårt att prioritera? Har de som har regeringsmakten, makten i 22 av 23 landsting och i mer än 200 kommuner, skött vården på det sättet?

Fru talman! När de förra gången hade makten växte vårddköerna och lidandet. Under den borgerliga tiden försvann i stort sett vårddköerna men sedan 1994 växer de så det knakar. Endast tre landsting klarar den gamla vårdgarantin. Då, efter 1991, växte valfriheten. Då ökade mångfalden. Nu är det tvärtom.

Nu fortsätter köerna att växa. Under 1997 ökade antalet människor med en klar diagnos och som väntat mer än tre månader från 12 % i april till 25 % i oktober. Antalet människor med en oklar diagnos som väntat mer än tre månader har under samma tid ökat från 10 % till 18 %, alltså i princip en fördubbling. Är det då försvarligt att inte ifrågasätta landstingssystemet, att inte sätta i fråga de brister i ledning, effektivitet, organisation, prioriteringar och kompetens som detta system representerar? Är det försvarligt att inte utreda ett nationellt finansierat system med en produktion i konkurrens, med en mångfald av vårdgivare och med en riktig arbetsmarknad för de anställda – ett system där köerna är borta? Ingen tjänar nämligen på köer som kostar samhället. Detta är inte en resursfråga, utan det är bara ett tecken på en vårdorganisation som inte längre fungerar.

Fru talman! Är det försvarligt att 20 000 personer som behöver grästartsoperation får väntetider som är mycket långa, ofta över ett år? Många ser därför efter en operation aldrig riktigt bra igen och behöver hemtjänst både under väntetiden och efter operationen. En operation

kostar 7 000 kr. Hemtjänst kostar i genomsnitt 14 000 kr per månad. Har vi råd att inte operera?

Bland de närmare 9 000 personer som väntar på en knä- eller höftledsoperation under 1–1 ½ år är det många som är sjukskrivna och som kostar både för sig själva och för samhället pengar i onödan, samtidigt som deras livskvalitet har sänkts.

Mer än 4 600 personer stod för ett år sedan i kö för ljumskbråcksoperation med en väntetid på ungefär ett år. Om bara hälften av dessa patienter varit sjukskrivna i medeltal fyra veckor under 1997 i väntan på en operation innebär det en onödig kostnad på 90 miljoner kronor.

Har vi råd med en organisation som sparar i den ena änden och som slösar i den andra? Vad kostar sjukfrånvaron i produktionsbortfall och minskade skatteintäkter; detta på grund av sjukdomar för vilka effektiva insatser skulle ha minimerat frånvaron? Men framför allt: Vad kostar det humanitärt för de svaga, för dem med de största behoven och för ett system som så illa tar till vara resurserna? Har vi råd att låta välfärden urholkas bara därför att socialdemokraterna vill försvara ett obsolet landstingssystem?

Om man effektivt tar hand om patienterna, ökar samhällets totala resurser som då kan användas till vård. Om behovet av vård är avgörande, inte personlig ekonomi eller social status, hur kan då socialdemokraterna acceptera att människor som betalat skatt hela sitt liv inte får vård när de behöver vård? I dag, i socialdemokraternas Sverige, kan endast de som har ”penningar och känningar” vara säkra på att få vård i tid. Den lilla människan ställs i vårdkö. Är det försvarligt, fru talman, att avskeda 68 000 personer i kommuner och landsting trots löften om motsatsen?

Fru talman! Socialdemokraterna är ansvariga för vårdkrisen. Det är de som har styrt Sverige under de år då vårdkrisen utvecklats. De har styrt på alla nivåer men vägrar att ta ansvar för detta.

Kommunsektorn disponerar 430 miljarder kronor. Det går inte att hävda att det råder brist på pengar. I stället råder misshushållning. Skattebetalarna har rätt att kräva valuta för pengarna. Det är de felaktiga prioriteringarna samt bristen på incitament till effektiv sjukvård och professionellt ledarskap, bristen på konkurrens och bristen på valfrihet och mångfald som konstituerar den svenska vårdkrisen. För detta är socialdemokraterna ansvariga!

Vi vill stärka patienten och därmed ge social trygghet och välfärd värd namnet. Vi vill ge en verklig vårdgaranti och en stärkt lagstiftning.

- Patienten skall ha rätt till behandling inom tre månader för samtliga medicinskt motiverade diagnoser.
- Patienten skall ha rätt att välja såväl vårdgivare som adekvat behandlingsmetod. Denna valfrihet skall omfatta samtliga godkända vårdgivare, inklusive privata vårdgivare.
- Patienten skall ha rätt att välja sjukhus i hela landet, även om ”det egna” sjukhuset kan ge vård utan dröjsmål.
- Patienten skall ha rätt till *second opinion*.
- Remisskrav till privata vårdgivare skall inte få förekomma.

Dessa förslag, som ger en vårdgaranti värd namnet, är inte speciellt häpnadsväckande utan bara någonting som en patient rimligen bör ha rätt till i ett välfärdssamhälle. I landet med världens högsta skatter kan det inte vara låga skatter som leder till köer och vanvård, utan det är miss-

*Fel! Okänt
växelargument.*

hushållning med pengar som leder till det. Tanken att landstingens och kommunernas verksamhet inte kan effektiviseras bygger på en egendomlig föreställning om att allting är bra i dag – att alla utgifter är lika viktiga och att ingenting kan göras. Det är detta som ger människorna befogad rädsla och oro inför konstruktionen av vår välfärd på vårdområdet.

Tilltron till och förvisningen om att man skall få behandling och omvårdnad när man är hjälplös och sjuk är avgörande för många människor. Detta är en djupt personlig punkt för alla och för ett gott samhälle. Den tilltron dör nu i vårddköernas Sverige.

Fru talman! Vi kan inte låta vården försämrans för att socialdemokraterna är fantasilösa och doktrinära. Sverige är värt en bättre vårdpolitik.

Anf. 2 ROLAND LARSSON (c):

Fru talman! Det är nu åtta månader kvar till valet. Under fem av de åtta månaderna pågår arbetet här i riksdagen. Det är därför angeläget att vi utnyttjar den tid för riksdagsarbetet som vi har kvar före valet. Det gäller att klarlägga var skiljelinjerna i svensk politik går, särskilt som man ibland kan höra folk säga att det är svårt att urskilja vad de olika partierna står för.

En mycket tydlig skiljelinje i svensk politik på det sociala området går i fråga om hur vård, omsorg och ekonomisk trygghet skall finansieras och hur kostnaderna skall fördelas mellan olika grupper i vårt samhälle. Det är alltså ytterst fråga om rätten till vård och omsorg efter behov.

Utgångspunkten för Centerns politik på detta område är att den solidariska skattefinansieringen skall utgöra grunden. Det är grundprincipen även om man naturligtvis kan komplettera finansieringen på olika sätt med olika typer av inkomster. Detta är en uppfattning som tycks delas av samtliga övriga partier med undantag av Moderaterna.

Jag vill understryka att finansieringsansvaret inte har något direkt samband med utförandeansvaret. Vi från Centern ser gärna att det kommer fler utförare in i vård och omsorg. Men när det gäller den solidariska skattefinansieringen är det viktigt att den utgår från de principer som vi i dag har.

Det behövs förvisso en reformering i framtiden för att man skall kunna få utrymme för de stora och ökade kostnaderna och behoven på vård- och omsorgsområdet. Jag tror att en sådan möjlighet finns i det mönster som den nya pensionsuppgörelsen bildar, dvs. rakare rör mellan finansiering och förmåner. Jag tror alltså att det som vi nu har sett i pensionsuppgörelsen också skulle kunna omsättas till t.ex. sjukförsäkringssystemet eller arbetslöshetsförsäkringen, dvs. en grundtrygghet i botten som är skattefinansierad och lika för alla och därpå en påbyggnad med en inkomstrelaterad del där avgift och förmån står i relation till varandra. Men att därifrån gå till en modell som innebär en försäkringslösning där man skall försäkra sig även för vård och omsorg, dvs. för verksamheterna, som nu bedrivs av kommuner och landsting är det lång väg, och Centern går inte med på det.

En intressant frågeställning framför allt till Moderaterna nu när vi närmar oss valet är: Tillsammans med vilka partier tänker Moderaterna driva igenom en sådan systemförändring för att åstadkomma detta?

Frågeställningen är viktig ur två aspekter. Den skattesänkning som Moderaterna har föreslagit skall till mycket stor del finansieras av ned-

dragningarna på det sociala området, eller vi kan säga genom övergången till ett försäkringsfinansierat system. Samtidigt säger Moderaterna att man genom att sänka skatten också skall åstadkomma utrymme för annan konsumtion, så att man på detta sätt kan få i gång riktiga jobb, som om riktiga jobb inte vore sådana som finns inom vård och omsorg. Detta är motsägelsefullt, och det är litet grand av ett önsketänkande att försöka använda samma pengar två gånger.

Vissa moderater, särskilt de som jobbar på det sociala området, brukar säga att det som de föreslår inte skiljer sig från dagens system på annat sätt än att man skall låta försäkringskassorna svara för finansieringen av vård och omsorg i stället för landstingen. Men är det på detta sätt? Det skulle kunna vara en välvillig tolkning att säga att det är på det sättet. Då innebär det faktiskt att den här skattesänkningen knappast ger utrymme för något annat än att betala de avgifter som måste betalas till denna försäkring. En grundförutsättning i den moderata politiken är ju att man skall kunna åstadkomma skattesänkningar som i sin tur skall bereda arbetstillfällen på andra områden. Men de pengar som man på detta sätt kan frigöra måste ju användas för att betala denna vård och omsorg. Vad man i praktiken gör är att förvandla skatter till avgifter.

Min andra fråga är: Är det någon egentlig skillnad mellan att betala en skatt och att betala en avgift för en verksamhet?

Jag skulle vilja sluta med att ställa en fråga till framför allt Kristdemokraterna och Folkpartiet. Kan ni tänka er att ställa er bakom en sådan systemförändring som innebär att man övergår till ett avgiftsfinansierat försäkringsbaserat system för vård, omsorg och trygghet i stället för det solidariska skattefinansierade system som vi har i dag?

Anf. 3 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Roland Larsson frågade tillsammans med vilka partier som vi skall driva igenom detta. Verkligheten kommer att driva fram en förändring, eftersom det nuvarande systemet är kostnadsdrivande och ineffektivt. 15–20 miljarder kommer inte till användning. Det kommer därför att behövas en förändring.

Roland Larsson frågade vad det är för skillnad mellan en skatt och en avgift. Vi föreslår en gemensam finansiering, inte genom skatter utan genom avgifter. Skattepengar kan inte öronmärkas. Man vet inte vad som går till vård. Det är en oklarhet i dag.

Landstingen är för små områden. De kan inte överblicka den nationella ekonomin. Det leder till skillnader i vårdkvalitet i olika delar av landet. Därför anser vi att man skall ha nationella avgifter och nationella beslut om sjukvården. Men sjukvården skall utföras i konkurrens, så att vi får bort den ineffektivitet som landstingen i dag innebär.

Anf. 4 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Detta är en ofta återkommande argumentation som Moderaterna brukar använda sig av, att det som landstingen gör utöver hälso- och sjukvård är så onödigt att det inte behövs.

Man kan ju roa sig med att göra analyser av olika slag på olika håll inom olika landsting i landet för att klarlägga hur det ligger till med detta. Det visar sig då att kollektivtrafik eller kulturverksamhet eller vad som nu

bedrivs på landstingens bekostnad utgör en mycket liten del av landstingens totala omfattning.

Om man sedan tittar på vad som händer om man tar bort detta så är det naturligtvis helt omöjligt att t.ex. ta bort kollektivtrafiken från landstingen utan att någon finansiering kommer till på annat sätt.

Detta är ett sätt att krypa undan den egentliga frågeställningen, nämligen: Är det någon egentlig skillnad mellan att betala en avgift eller att betala en skatt för vård och omsorg?

Anf. 5 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det är ingen som har sagt att det är onödiga utgifter. Vi har sagt att det gäller att kunna prioritera. Och om vi har att prioritera mellan en sjuk person som lider och annan verksamhet, prioriterar vi den som är sjuk och far illa före annat.

Även om man räknar med den absolut lägsta siffran för övriga utgifter som Socialdemokraterna har levererat – 4 % – så betyder det 4 miljarder kronor som skulle kunna användas till annat i landet.

Landstingets organisation har stora brister. Det är stora summor som inte används. Det finns mängder av utredningar som visar detta.

Anf. 6 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Det som Leif Carlson nu talar om är trots allt småsummor i sammanhanget. Jag vill inte säga att man därför skall förringa dem, men det är småsummor i sammanhanget. Vad Moderaterna föreslår i sin ekonomiska politik är att kostnaderna för offentlig verksamhet inklusive bidragen till kommunerna skall minskas med 20 miljarder kronor under detta år, 30 miljarder kronor nästa år och 40 miljarder kronor året därpå. Det är summor i den storleksordningen som skall kompenseras med någon typ av avgifter eller liknande.

Anf. 7 EVA ERIKSSON (fp):

Fru talman! Temat för dagens debatt är socialpolitik. Det finns onekligen mycket att säga om det stora och viktiga området. Handikappolitiken är ett område där vi nu kan konstatera att den socialdemokratiska regeringen sakta men säkert undergrävt förmånerna för många handikappade. Genom en rad besparingsbeslut har regeringen skapat en otydlighet kring handikappolitiken för personkretsen som har rätt till LSS. Det saknas en klar regeringsstrategi i tillgänglighetsfrågorna. Regeringen har sölat med att ta fram en diskrimineringslagstiftning. Rätten till personlig assistent har inskränkts. Steg efter steg har man tagit mot en återkommunalisering av handikappolitiken, alltså tillbaka till den gamla politiken, till den tid då man satt i husarrest därför att det inte fanns någon rättighetslagstiftning för handikappade. Så ser handikappolitiken ut i socialdemokraternas Sverige. Det har präglats av en politik som har haft ledorden nedskärningar, försämringar och frånvaro av en framtida strategi.

Fru talman! Trots de stora brister som finns inom det här området tänker jag inte uppehålla mig längre runt detta. Jag tänker gå in på det stora och viktiga området vård och omsorg.

I januarinumret av sjuksköterskefackets tidning kunde man läsa om Johanna Palmqvist, som är operationssköterska vid Södersjukhuset i

Stockholm. Hon säger: För tio år sedan skulle vi aldrig ha skickat hem en patient som efter en operation inte kunde stå på sina ben. Men vi har sänkt våra krav för att över huvud taget kunna stå ut. Egentligen är det fruktansvärt. Saker som tidigare inte föresvävat mig i mitt arbete gör jag nu utan att tänka mig för. Vi skickar hem folk som inte kan gå med bår-taxi. Folkpartiet delar den oro som Johanna på detta sätt uttrycker för dagens och framtidens vård.

Fru talman! Tidigare garanterade vårdgarantin att sjukvården var till för patienten. Vårdgarantin gav den enskilde medborgaren rätten att få en behandling. Vårdgarantin infördes under den borgerliga regeringen. Vi drev den från Folkpartiets sida, och vi genomförde den därför att vi visste att det var ett viktigt instrument. Vi vet också att som en följd därav försvann köerna nästan helt. Men socialdemokraterna kunde inte låta bli att tafsa på det som hade gjorts av den borgerliga regeringen. Man avskaffade vårdgarantin. Nu är köerna tillbaka. Det är växande köer, ökat lidande och försvagad ställning för patienten.

Jag läser i Läkartidningen att socialministern, som tyvärr inte är här i dag, säger: Det är dags att äntligen se människan i vården och göra något av talet att sätta patienten i centrum, att mäta kvaliteten, kapa vårdköerna så att människor inte behöver vänta så länge. Det är en riktig utveckling. Sedan säger hon: Vi är tvungna att vänta till 1999 för att genomföra detta.

I bästa fall kan man tolka det här uttalandet som att ministern inte riktigt vet vad hon talar om eller också se det som en oförsämdhet mot dem som arbetar i vården. Ministern säger vidare i intervjun att hon gärna ser en utvidgad vårdgaranti. Men varför avskaffade regeringen den vårdgaranti som fanns? Vad fanns det för skäl för det? Den satte ju patienten i centrum och gjorde att köerna kapades. Det var det som ministern i sitt uttalande ville. Det är helt obegripligt.

Vi vet att köerna successivt ökat sedan den socialdemokratiska regeringen kom till makten. Det är oanständigt att man avskaffade vårdgarantin, och det är lika oanständigt att man väntar till 1999. Folkpartiet har sagt: Inför vårdgarantin *nu*.

Johannas oro handlar också om bristande resurser inom vården. Trots socialdemokraternas löfte om ökade resurser, om att ingenting skulle hända och att uppsägningarna var slut, har vi sett hur det har gått. På många sjukhus och kliniker är påfrestningarna på personalen mycket stora. Tiden räcker knappt till att vårda patienterna. Inte minst räcker den inte till att ta hand om och ge omvårdnad, visa respekt och samtala med patienterna.

Fru talman! Det måste finnas tröst vid sängkanten i vården i Sverige. Folkpartiet har sagt att uppsägningarna i vården måste stoppas nu. Vi har föreslagit – jag upprepar – en vårdgaranti som skall införas nu, stopp för personaluppsägningarna, mer resurser till vården och en aktivering av försäkringspengarna. Vi vet att det har gett resultat tidigare.

Äldreomsorgen är ett område som också diskuteras nästan varje dag. Varje vecka hittar man tidningsartiklar om vanvård. Det är helt oacceptabelt. Vad tänker regeringen göra åt detta? Människor måste kunna känna en trygghet i att de får en tillräcklig vård, omvårdnad och äldreomsorg.

Den här debatten och det jag har sagt kan te sig som bara ord som flödar ut. Men vi vet i Folkpartiet att det är verkligheten för dem som söker vård i dag. Vi vet att sjukvårdsköerna försvann när Bo Könberg var

sjukvårdsminister. Vi vet att personaluppsägningarna har varit omfattande under den här regeringsperioden. Vi vet att en aktivering av försäkringspengarna ger resultat, en bättre och snabbare rehabilitering trots att socialdemokraterna gått emot det.

Fru talman! Människors tilltro till välfärden, omsorgen och äldreomsorgen är i dag låg. Det är ett allvarligt demokratiskt underskott. Människor måste veta att de får en värdig vård och omsorg och en adekvat vård i Sverige. Människors värdighet måste stå högt på dagordningen även i en krympande ekonomi.

Anf. 8 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det finns mycket i det Eva Eriksson sade som det finns anledning att kommentera men tiden är knapp, så jag skall hålla mig till handikappfrågorna. Där måste jag vädja om en mer nyanserad debatt om hur saker och ting står till. I assistansfrågan hävdar Eva Eriksson att vi undergräver de funktionshindrades situation. I den budget som den borgerliga regeringen lade fram var assistansersättningen på 2,5 miljarder. Vi socialdemokrater har lyckats att utöka den ramen till ca 7 miljarder till år 2000. Om någonting är en utveckling och en framgång måste det vara detta.

Anf. 9 EVA ERIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Runt om i Sverige oroar man sig varje dag bland handikappade för sin vardagssituation. De signaler som getts om förändringar och prövningen av assistentfrågan på försäkringskassenivå gör att man börjat pröva vartenda ärende på försäkringskassan. Det är så i verkligheten att flera handikappade har fått en sämre situation. Man har fått färre assistenttimmar, man känner att schablonersättningarna i det förslag som ni lagt fram inte är bra. Man känner oro för att man inte skall få heltäckande assistans om man behöver det. Så är verkligheten. Jag talar utifrån verkligheten, inte från ett organisatoriskt administrativt system.

Anf. 10 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är lätt att inse att många människor, inte bara personer med funktionshinder, är oroade över framtiden. Samhällsekonomin har varit i kaos. Vi har varit oerhört illa ute. De grupper som behöver samhället bäst drabbas då mest.

Kvar står det faktum att den socialdemokratiska regeringen trots den ekonomiska krisen lyckats att ta fram pengar, inte lånade pengar utan egna pengar, som räcker till att bygga ut assistansersättningen nästan tredubbelt i förhållande till den ursprungliga modellen. Talet om att det är färre timmar och färre människor som har assistansersättning är fullständigt felaktigt. Det är fler människor och fler timmar.

Anf. 11 EVA ERIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Men det som Hans Karlsson säger kan väl inte vara med sanningen överensstämmande. Vad är skälet till att man omprövar assistansersättningarna ute på försäkringskassorna? Jo, direktiven är sådana att man skall göra en snävare bedömning när det gäller assistansersättningarna. Man skall genomföra besparingar och förändringar.

Det har ju lagts en död hand över handikappolitiken och debatten om den. Signalerna har varit otydliga. Jag har en helt annan uppfattning. Jag anser att regeringen har tafsats på de reformer som har varit viktigast för de allra svagaste i samhället. Återställ handikappreformen! Det vore det värdigaste som man kunde göra.

Anf. 12 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall säga något om vårdgarantin. Jag förutsätter att Eva Eriksson inte är obekant med att vi under den gångna perioden har haft ekonomiska bekymmer. Ekonomin har ett starkt samband med möjligheterna att kunna utföra bra och tillräckligt mycket vård.

Den gamla vårdgarantin som rörde ett antal utpekade diagnoser var i och för sig bra. Så länge som man sköt till mer pengar kunde köerna betas av.

När den av den borgerliga regeringen tillsatta Prioriteringsutredningen kom fram till att denna vårdgaranti inte stämde överens med Prioriteringsutredningens slutsatser beslutade sig den nuvarande regeringen för att lyssna på detta och ändrade vårdgarantin. Det är orsaken.

Anf. 13 EVA ERIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag är väl medveten om att det har saknats pengar. Vi från Folkpartiet har föreslagit hur man skulle kunna finansiera en förkortning av köerna. Vi sade: Använd er av de försäkringspengar som finns i dag! Se till att använda passiva försäkringspengar! Fortsätt att driva de FINSAM-projekt som har varit så lyckosamma runt om i Sverige! På det sättet får man tillbaka pengar till vården.

Vi från Folkpartiet har aldrig någonsin sagt att vårdgarantin inte är ett viktigt instrument för att sätta patienten i centrum, för att visa att vården är till för patienten och för att se till att människor inte skall behöva stå i kö under långa tider, bli ännu sjukare och vara utsatta för större lidande.

Anf. 14 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! I den här repliken var Eva Eriksson mera överens med hur det ser ut i verkligheten, att det finns svårigheter. Det är viktigt att man inte har en vårdgaranti som utpekar vissa grupper. Prioriteringsutredningen prioriterade också andra grupper väldigt högt, nämligen de kroniskt sjuka och de som behöver vård i livets slutskede, dvs. de som inte kan höja sina röster för att få vård.

Vi är nu i färd med att arbeta för en generell vårdgaranti, och jag tror att man kan se framtiden an med tillförsikt.

Anf. 15 STIG SANDSTRÖM (v):

Fru talman! I går avhandlade vi ekonomiska frågor och arbetsmarknadsfrågor. I dag skall vi ägna oss åt andra allvarliga frågor. Vi skall diskutera det sociala kontot.

Med viss tillfredsställelse kunde statsministern konstatera att ekonomin och statsbudgeten är i balans. Till viss del har han naturligtvis rätt. Inkomster och utgifter går nu ihop i statens budget. Företagen gör stora vinster och de rikas förmögenheter ökar stadigt. Varje år produceras stora överskott i den svenska ekonomin. Problemet är att tillägnandet av de

ekonomiska överskotten blir alltmer privatiserat, samtidigt som det sociala kontot utarmas.

Det är en sned fördelningspolitik som leder till att obalanser uppstår i andra sektorer av samhället. Massarbetslösheten leder till obalans mellan kapital och arbete. Nedsjärningspolitiken har skapat stora sociala obalanser.

På det sociala kontot kan vi bl.a. finna följande minusposter:

- De fattiga blir fattigare och de rika blir rikare.
- Den samlade servicen inom äldreomsorgen har minskat med 7 %.
- Bristerna i sjukvårdsinsatserna för de äldre har ökat.
- Omfattande näringsproblem hos de äldre i särskilt boende har uppstått.
- Antalet socialbidragstagare har ökat dramatiskt.
- Antalet barn som lever i familjer som är drabbade av arbetslöshet har flerdubblats.
- Köerna till barn- och ungdomspsykiatri ökar kraftigt.
- Över huvud taget har köerna inom sjukvården ökat på ett otillständigt sätt. Inom parentes sagt tror jag inte att Moderaternas och Folkpartiets vårdgaranti är lösningen på detta problem, eftersom det inte skjuts till några nya pengar.
- Vi ser hur antalet hemlösa blir fler.
- Alltfler tvingas avstå från tandvård och läkemedel på grund av höga kostnader.
- Alltfler lever i misär och förtvivlan.

Det blir allt svårare att hitta någonting på plussidan på det sociala kontot. Kanske socialministern kan hitta något. Däremot är det alltför lätt att rada upp tecken på försämringar.

Segregationen ökar i samhället.

Läkartiden för sjukvård i särskilt boende har nu sjunkit till under 4 minuter per patient och vecka.

Läkartiden för barnhälsovård har sjunkit till 2,5 minuter per barn och vecka.

För att avrunda denna dystra uppräknings vill jag lyfta fram tre andra nyckeltal som också har bäring på det sociala kontots sammanbrott.

För det första: Vinsterna för enbart de börsnoterade företagen ligger stadigt kring 150–200 miljarder kronor per år.

För det andra: 68 000 kompetenta, kunniga människor har tvingats att lämna vården och omsorgen trots att deras insatser skulle behövas mer än någonsin.

För det tredje: Barnafödandet har minskat dramatiskt med 25 % på ett enda år.

Det är nu helt uppenbart att regeringen måste ställa upp helt andra mål än att nöja sig med att budgeten är i balans och att marknaden är nöjd och belåten.

Nu krävs att det sociala kontot kommer i balans. Men då måste vänsterpolitiken tas med i handlingen. Den sociala dimensionen måste återigen komma in i politiken, och med detta menas inte ytterligare vackert prat – det har vi redan övernog av. Nu krävs konkreta gärningar.

En bra början vore att styra om en del av de stora ekonomiska överskotten som skapas i ekonomin från privat tillägnande till gemensamma behov.

Anf. 16 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Stig Sandström sade att han inte trodde på att vårdgarantin skulle minska köerna, eftersom det inte tillfördes tillräckligt med pengar. Det är nog viktigt att göra klart för sig att köer inte är något bra sätt att spara pengar, om man inte har tänkt sig att de skall vara så långa att alla som står i kö dör.

Köerna kostar dessutom att administrera. De kostar också samhället för sjukskrivningar och produktionsbortfall. Köer är bara tecken på en dåligt fungerande vårdorganisation. Men när de har skötts så dåligt att man har fått en puckel och samlat på sig en lång kö kan det krävas en engångsinsats för att få bort den. Men sedan ligger det inte någon som helst besparing i en kö. Det reflekterar bara ett dåligt fungerande system utan fungerande vårdkedjor.

Anf. 17 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag tycker lika illa om vårdköer som Leif Carlson gör. De är ett otyg. Men jag kan också se ett samband mellan pengar och vårdköer och dessutom kan jag se andra problem. Leif Carlson har säkert rätt i att det finns många administrativa problem, t.ex. bortskämdhet hos vissa klinikchefer som gillar att vårda sina köer. Det är historiskt belagt att det finns sådana missförhållanden.

Jag tror inte att det finns några politiska motsättningar här. Vi vill allihop få bort vårdköerna. Jag tycker att det är fel att försöka blåsa upp en politisk motsättning om det.

Anf. 18 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Nej, det är alldeles utmärkt att vi är ense om det, men då måste vi ju faktiskt göra någonting också. Om det är så att det kostar 7 000 kr att operera en person som håller på att bli blind, men man väntar så att vederbörande måste ha hemhjälp för 14 000 kr i månaden, då är det någonting som är allvarligt snett i systemet. Då är det kanske dags att göra något.

Anf. 19 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag håller med om att det är dags att göra någonting, och vi är för vår del beredda att skjuta till pengar.

Anf. 20 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Stig Sandström gjorde en väldig eländesbeskrivning av tillståndet i landet, och till vissa delar stämmer den förvisso.

Under den här perioden har vi ju fått genomföra ett saneringsprogram för att komma till rätta med ekonomin, och det har Stigs och mitt parti i viss mån gjort tillsammans. Vi har även samarbetat med andra partier, vilket har varit helt nödvändigt. Orsaken var ju att rädda välfärden. Jag vill pigga upp Stig Sandström med att påminna om att vi nu satsar 16 miljarder till vård, skola och omsorg fram till år 2000.

Anf. 21 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det är möjligt att jag gjorde en eländesbeskrivning, som Ingrid Andersson uttryckte det. Men det var egentligen bara en samman-

fattning av fakta som vi inte kan blunda för. Fakta är också att vi har samarbetat på grund av saneringen, men vår inriktning var att vi skulle ta av överskotten som produceras i samhället. Det var dessa vi ville komma åt, och det gjorde vi till att börja med. Men sedan var vi tvungna att hoppa av när vi märkte att besparingarna gick för långt, att den sociala dimensionen försvann.

Anf. 22 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Trots allt har ju det fortsatta saneringsarbetet varit lyckosamt. Nu finns det, som sagt, mer pengar till vård, skola och omsorg.

Anf. 23 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag är också glad för de 16 miljarderna som vi skall ta fram till sjukvården. Tyvärr är det fortfarande bara ett löfte, och det är efter valdagen som det skall infrias. Men vi skall naturligtvis kämpa tillsammans för att få fram pengarna.

Anf. 24 EVA ERIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag blir litet bekymrad när Stig Sandström säger att han inte tror på vårdgarantin. Vi vet att köerna minskade när vårdgarantin infördes under Bo Könbergs ledning som sjukvårdsminister. De försvann nästan. När vårdgarantin togs bort, ökade köerna. Det har blivit ständigt ökande köer. Vad är det som gör att Stig Sandström tvivlar på detta?

Jag kan ge ett löfte: Om Stig Sandström ställer upp på att införa vårdgarantin igen, kommer köerna att minska.

Anf. 25 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det har utfärdats vårdgarantier. Det har här i kammaren utfärdats hjälpmedelsgarantier. Det har utfärdats värdighetsgarantier. Det är väldigt lätt att utfärda garantier, men det som jag är intresserad av är vilka pengar som finns bakom och om det finns några muskler bakom dessa garantier. Det är det som är det intressanta. Jag har inte i er motion sett några ytterligare pengar till sjukvården.

Anf. 26 EVA ERIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Då har Stig Sandström läst vår vårdmotion dåligt, därför att vi föreslår ytterligare pengar till sjukvården. Vi ställer upp på de extra pengar som riksdagen har beslutat om, men vi säger också att det finns brister som inte har tagits upp. Bl.a. pekar vi på att man måste fortsätta utbyggnaden av eget rum. Vi pekar också på modellen att använda sig av försäkringspengar, aktivera försäkringspengar och överföra pengar till aktiva pengar i sjukvården. En fortsättning av FINSAM-projektet i varje landsting i landet ger enligt beräkningarna i FINSAM-uppföljningen ca 2 miljarder extra pengar till vården. Det, Stig Sandström, är en tydlig markering. Det visar också tydligt hur vi vill se finansieringen.

Anf. 27 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det är i och för sig riktigt att man kan styra försäkringspengarna. Men då måste vi, som också Ingrid Andersson sade, ta hänsyn till Prioriteringsutredningen.

De grupper som ni talar om är de relativt starka grupperna, de som kan hävda sig i köerna. Men det finns stora grupper såsom svårt sjuka, kroniskt sjuka – väldigt svaga och sköra grupper. Dem bryr ni er inte alls om. Dem måste vi också ta hänsyn till när vi skall fördela sjukvårdspengarna, och de är inte obegränsade.

Anf. 28 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Jag tänker tala om vården.

Miljöpartiet hävdar, och har under hela den här riksdagsperioden hävdat, att vi har råd med vård. Vi har varit kritiska mot de hårda neddragningar och stora personalminskningar som har skett inom kommuner och landsting sedan 1991. Att jag använder mig av ordet neddragningar i stället för besparingar beror på att jag *inte* tror att de förändringar som har skett handlat om verkliga samhällsbesparingar utan mer om samhällsförändringar.

Under en lång tid har vi politiker endast fått svaga signaler från vårdsektorn om att personalen inte hinner med det som skall göras och att man mår dåligt av sin arbetssituation. Men under den senaste tiden har kritiken blivit allt starkare. Personalen tiger inte längre, vilket medfört att debatten på allvar har kommit i gång om bristerna inom vårdsektorn. På några ställen har bristerna varit så stora att både vårdtagarna och personalen har farit illa. På andra ställen har vården och omsorgen varit bra, men med en personal som har känt sig sliten och mått dåligt beroende på sin pressade arbetssituation.

I det första skedet av uppsägningarna inom vårdområdet blev det en stor tystnad. Många var rädda för att det skulle bli de som förlorade jobben om de var kritiska mot nedskärningarna och mot sina arbetsgivare.

Nu har man på många ställen passerat smärtgränsen. Man tiger inte längre utan uttalar öppen kritik mot vad som upplevs som ytterligare försämringar. Personalen är inte längre rädd för att bli uppsagd. Man är t.o.m. beredd att säga upp sig från sitt jobb därför att man anser att det inte längre går att ge en värdig vård och därför att man känner sig för sliten för att fortsätta att arbeta i vården.

Jag har fått fler signaler om liknande förhållanden och vill redovisa ett exempel. I min hemkommun, Friggesund, har personalen på Frejagården reagerat kraftfullt mot fortsatta förändringar och personalminskningar. Som politiker i riksdagen tänker jag inte, och kan inte, lägga mig i hur man lokalt organiserar vård och omsorg, men jag tycker att det är viktigt att informera mig om hur en pressad vårdpersonal upplever sin arbetssituation.

Förra veckan träffade jag därför vårdpersonal i Friggesund för att få deras beskrivning av och syn på äldrevården. Det var ett givande möte som slutade med att jag dagen efter följde med under ett arbetspass mellan kl. 13.00 och kl. 22.00, vilket innebar att jag även fick möjlighet att träffa nattpersonalen.

Så här kan det se ut på ett äldreboende:

Frukost kl. 7.30 för den som först får hjälp på morgonen, kl. 10.45 för den som sist blir hjälpt upp ur sängen. Tiden för frukost hänger samman med hur arbetskrävande de äldre är. Det kan variera från dag till dag. Men klart är att personaltätheten eller -glesheten har stor betydelse. På

*Fel! Okänt
växelargument.*

helgerna hinner man inte alltid med att få upp alla på morgonen. Då kan man tvingas att servera frukost på sängen.

Sedan är det lunch kl. 12.00, även för den som fick frukost kl. 10.45. Middagen serveras kl. 16.00. Hungrig hinner ingen bli på dagen, men det blir långt mellan middagen och morgonmålet kommande dag.

Personalen skall hjälpa till med omläggning av bandage, toalettbestyr, duschning, påklädning, bäddning, sköta mat, disk, städning, tvättning av de äldres kläder och övrig tvätt samt administrativa uppgifter. De hinner inte sitta ned med de gamla. De hinner inte med gåträning och inte heller s.k. handträning.

Personalen uppger att det känns "gruvsjukt" att gå till jobbet. Ibland arbetar man övertid utan att ta ut betalning, och många gånger tycker man att man inte har råd att vara sjuk. När jag var där var det tre personer som hade ansvaret för två avdelningar med sammanlagt 16 äldre. På natten är det två som skall täcka in sex avdelningar, och här talas det om personalminskning. Personalen tycker att det är "tungt som attan", trots att man för närvarande har hjälp av en beredskapsarbetare under dagtid som kan hjälpa till med maten och som läser för de äldre.

Fru talman! Så här vill vi inte att det skall vara. Det är viktigt att vården får de resurser i form av personal som behövs. På det gruppboende som jag har beskrivit har enligt den information jag fått inte de äldre farit illa. Men personalen gör det, och i längden kommer det med stor sannolikhet att påverka vårdkvaliteten. Det är därför bra att Socialstyrelsen bestämt sig för att skärpa kontrollen av vården av våra äldre. Jag hoppas att även vårdpersonalens situation då uppmärksammas.

Fru talman! Om vi prioriterar rätt i riksdagen, har landsting och kommuner råd med en personaltäthet som ger god omvårdnad och en frisk personal. På köpet får vi också färre arbetslösa. Om vi fortsätter att pressa och stressa vårdpersonalen – vem tror ni då vill satsa på de viktiga vårdjobben i framtiden?

Anf. 29 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att vi alla i denna kammare är medvetna om att det råder en pressad situation i arbetet med gamla och sjuka och om att den är alldeles extra pressad jämfört med många år tidigare. Ändå finns det ingen väg tillbaka. Jag skulle inte vilja ha det som vi hade det förr. Nu gäller det att ta till sig ny kunskap och ny teknik. Men det gäller också att vi får mer resurser – och det erbjuder vi framöver – för att rätta till situationen. Det är en vilja som vi säkert har gemensamt.

Anf. 30 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Jag förstår att Ingrid Andersson med de nya resurserna menar de s.k. Perssonpengarna. Jag har vid flera tillfällen frågat efter just Perssonpengarna och fått till svar att de har vi ännu inte sett till. Så det handlar också om hur mycket de här Perssonpengarna ger.

Som Ingrid Andersson kommer ihåg berättade man när vi besökte landstinget att Perssonpengarna inte ens kompenserade det skattebortfall som kommunerna fick genom de höjda egenavgifterna.

Anf. 31 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi beslutade om extra medel före jul. Landstingens och kommunernas budgetar börjar gälla från den 1 januari. Då är det väl inte heller så konstigt att inte resultaten syns. Vi skall inte inbilla oss att de här pengarna räcker till att göra någonting åt alla brister. Men vi kan påbörja ett arbete med att förbättra, och vi kan se en ljusning i och med att det nästa år och året därpå och året därpå också tillförs mer medel.

Anf. 32 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Det är bra att dessa medel tillkommer. Det håller jag med om. Annars skulle ju situationen vara allvarligare. Men som Ingrid Andersson vet både ger och tar staten samtidigt. Då reduceras ju effekten av de här pengarna.

Anf. 33 AGNETA BRENDT (s) replik:

Fru talman! Tycker inte Thomas Julin att han bidrar till att ge en mycket skev bild av äldreomsorgen ute i våra kommuner? Det hem för äldreboende som Thomas Julin har besökt genomgår en stor omorganisation just nu. Alla omorganisationer leder ju till kaos och litet oro bland personalen. Kommunledningen i Hudiksvall har med anledning av de bilder som har givits i medierna under hösten tagit initiativ till sammanträffanden med personal från samtliga hem för äldreboende i kommunen. Den bild man då får från personalen är att de inte känner igen sig i den bild som massmedierna ger av den situation som råder ute på våra hem för äldreboende.

Anf. 34 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Vid det här tillfället tyckte jag att det var bra att träffa den personal som ställde sig upp och var kritisk mot de här förändringarna och som offentligt vågade uttala denna kritik. Ofta har jag hört mycket sådan här kritik uttalas man till man så att säga. Men man har inte velat ställa sig upp och framföra den offentligt. Vad jag refererar till är den bild som personalen har givit till mig. Den tycker jag att det är viktigt att vidarebefordra.

Anf. 35 AGNETA BRENDT (s) replik:

Fru talman! Det kanske hade varit bra om Thomas Julin hade besökt de hem för äldreboende där organisationen, omorganisationen, så att säga har satt sig, och där personalen tycker att det fungerar väldigt bra. Där tycker de att de har fått mycket mer stimulerande arbetsuppgifter. De styr sin tid själva och har en mycket god relation till de omsorgstagare de har hand om.

Anf. 36 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Jag kan informera Agneta Brendt om att jag har besökt flera av hemmen för äldreboende i min kommun. Det gäller inte bara det här. Jag har även besökt ett flertal hem för äldreboende på andra orter i vårt län och även i andra län. Så det här är inte det enda besök jag har gjort.

Anf. 37 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Värderade åhörare! En del saker i våra liv, en del saker som vi debatterar här, kan vi påverka. Andra saker kan vi inte påverka. Ingen har gjort sig riktigt förtjänt av hälsa. Ingen har måhända gjort sig förtjänt av sjukdom och handikapp heller. Ingen vet varför en del människor drabbas så hårt.

Jag hade hoppats att jag i den här kammaren den 22 januari 1998 hade kunnat konstatera svensk vård och omsorg fungerar. Många politiker tycker att det är jättejobbigt när man drar statistik om långa vårdköer, dålig äldreomsorg osv. Men jag tror inte att någon är betjänt av – allra minst de människor som vi har ansvar för – att vi sticker huvudet i sanden och låtsas som att verkligheten inte är verklighet. Sedan kan vi kalla det för skräckscenarion eller vad vi vill. Jag tycker att vi skall vara så ärliga att vi erkänner att allt inte fungerar.

Vi vet också, fru talman, att allt annat kommer i andra hand när vi drabbas av sjukdom och ohälsa. Jag besökte en dialysavdelning i Kristianstad häromveckan. Då kom jag i kontakt med en ung kvinna som hade dialys. Det var väldigt bra, för jag fick verkligen fråga henne hur det kändes. Hon avslutade med att säga så här till mig: Du förstår, allting blir så oviktigt när man tre gånger i veckan ligger här fyra till fem timmar och inte klarar sig utan detta. Det kanske ni som politiker inte riktigt förstår, sade hon.

När man drabbas av sjukdom känner man sig i underläge. Att då också behöva känna att ingen har tid att förklara, att berätta hur det kommer att bli och vilka mediciner som finns, att trösta, att sitta på sängkanten, att förstå den fruktansvärda ängslan som finns i ens situation och att man bemöts med stress kan kännas helt outhärdligt. Det kan säkert kännas som om eldsvådan praktiskt taget skulle bryta ut i människans liv. Att vänta i en kö – det kan nästan ingen begripa!

Jag undrar hur många av oss riksdagsledamöter i den här kammaren som skulle acceptera att bilen stod ett halvår på bilverkstaden innan någon hade tid att laga den. Förmodligen ingen om inte vi finge en hyrbil gratis. Hur kan vi då stå här och säga att det är naturligt med vårdköer? Jag har ett antal gånger frågat: Vem är det naturligt för? Jag håller med Leif Carlson till fullo; det finns inga vinnare i en vårdkö. Alla är förlorare. Ändå har det blivit någon sorts accepterad slogan att det är naturligt med vårdköer.

Man kan diskutera hur länge som helst varför det inte fungerar och vems skulden är. Men det viktigaste är ju: Vad gör vi åt detta som politiker? Det finns väldigt få människor i Sverige som kan betala sin egen vård. Vi har ordnat ett system där vi betalar solidariskt efter bärkraft. Det, Roland Larsson, tycker kristdemokraterna fortfarande att vi skall göra. Därför finns det heller ingen annan möjlighet än att se till att det finns vård och omsorg när vi behöver den.

Jag hoppas att det inte finns någon här i kammaren som känner sig nöjd med situationen inom äldreomsorgen. Jag tycker att det är bra trist att vi skall behöva se alla de bilder vi fått se det senaste halvåret. Men tydligen är det nödvändigt för att man skall förstå att något måste göras.

Jag vet att många människor, när något inte fungerar, säger att vi tillsätter en utredning. Vi tillsätter en ny kommitté som skall föreslå förändringar. Ibland tror jag, fru talman, att det är ett sätt att komma ifrån pro-

blemet. Den sjuke, den enskilde, kan ju inte känna sig riktigt nöjd med att vi tillsätter en kommitté som skall lägga ett nytt förslag 1999. Det är ju nu behovet av vård och omsorg finns.

Den enskilde bryr sig inte om vem som är huvudman för viss verksamhet och inte heller hur den organiseras, utan det är mötet mellan människan och vårdpersonalen som betyder något och möjligheten att få vård, inte när landstinget och kommunen vill, utan när jag behöver den som enskild.

Jag tror att om vi försöker sätta oss in i den situation som människor med stort vårdbehov lever i blir det litet lättare att inse hur viktigt det är att man nu fortast möjligt vidtar åtgärder.

Fru talman! Jag skulle kunna prata om detta mycket längre, men jag vill tacka för ordet, och vädjar om att vi tillsammans inte bara skall prata, utan åtgärda problemen.

Anf. 38 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! I Chatrine Pålssons inledning tog nog retoriken över. Det kan vara litet farligt för vår trovärdighet som politiker.

Vi vet ju faktiskt väldigt mycket om varför människor drabbas av ohälsa. Under 1900-talet har medellivslängden ökat med 50 %. Det är till stor del på grund av att vi har använt den kunskap vi har om vilka som drabbas av ohälsa och hur den kan förebyggas, rent vatten osv. Jag återkommer om detta i mitt kommande inlägg.

Anf. 39 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag hoppas att inte Barbro Westerholm menar att det är vårt eget fel när vi blir sjuka och att vi kan stå vårt eget kast om vi inte har gjort allt som bör göras.

Alla är vi människor och lever inte alltid på det sätt som vi anser vara bäst. Jag vill fråga Barbro Westerholm: Skulle detta på något sätt förändra vår prioritering?

Anf. 40 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Man skall naturligtvis inte skuldbelägga människor som har råkat ut för förebyggbar ohälsa. Men vi har ett stort ansvar att peka på vad det betyder med kost och att man inte börjar röka osv., så att människor kan göra kloka val. Det tycker jag har kommit i bakvatten i dagens sjukvårdsdebatt. Vi får inte undanhålla människor den kunskapen.

Anf. 41 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Självklart skall vi använda all den kunskap som finns. Då krävs det ju också tid så att vi inom både primärvården och den landstingsdrivna verksamheten kan informera om det.

Men faktum är ju att många sjukdomar är genetiskt betingade. Det har ju ännu inte gått så långt, Barbro Westerholm, att vi kan välja föräldrar. Därför måste den solidariskt tänkta sjukvården drivas oavsett om sjukdomen går att förebygga.

Anf. 42 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Chatrine Pålsson har en tendens att spela över i talarstolen. Jag har aldrig hört någon uttala att det är naturligt med vårdköer. De skall självfallet bekämpas. Vårdköer kan finnas i en tidrymd så att både patient och vård kan planera för vården. I övrigt är det en företeelse som vi inte vill se och som vi vill göra allt för att ta bort.

Det finns brister, men det finns också medicinska framsteg i vården. Det är inte så många år som det har varit alldeles naturligt och vardagligt att alla kan få dialys.

En stor del av sjukvården fungerar utmärkt. Det finns brister. Dem skall vi angripa.

Anf. 43 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Skall det räknas som att spela över att beskriva situationen som den är, att man betraktar det som naturligt med vårdköer? Om inte Ingrid Andersson har hört det, har i alla fall jag hört det ett antal gånger.

Om en människa står i kö är ju planeringen gjord. De övriga behandlingarna är redan gjorda. Ställningstagandet är redan gjort. Det är först då man hamnar i vårdkö. Det är viktigt att hålla reda på det. I de vårdköer som finns i dag har man redan bestämt vilken åtgärd man vill göra.

Om man tyckte att det här var ett stort problem tror jag att man skulle göra mycket mer för att lösa det och inte låta vårdköerna växa.

Reumatiker är en grupp som har jättelånga vårdköer. Hösten 1997 stod 900 patienter i kö med remiss till handkirurgi. Nu har remisserna ökat med 1 100. Det är ju en grupp som har väldigt stora behov av adekvat vård.

Anf. 44 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill påminna Chatrine Pålsson om ekonomins betydelse för att kunna utföra vård och omsorg. Jerzy Einhorn som var ordförande i Prioriteringsutredningen uttryckte väldigt tydligt – och vi var alla överens om det – att om medlen tryter måste man prioritera. Det kan innebära att det uppstår köer.

Det är naturligtvis ingenting som skall få vara, utan vi måste alla hjälpas åt att få medel till vården så att köerna inte blir otillständigt långa och absolut inte något naturligt tillstånd.

Anf. 45 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag är glad över att Ingrid Andersson aktivt vill se till att vårdköerna i princip kommer bort. Men jag hävdar bestämt att det inte är någon ekonomisk fråga. Det är en organisatorisk fråga och en satsningsfråga.

När man än skall opereras kostar det pengar. Det är viktigt att vi inte försöker inbilla vare sig landstingspolitiker eller övriga Sjukvårdssverige och inte heller vårdtagarna att detta är en penningfråga. Det handlar om organisation.

När en egenföretagare får mycket att göra ser han till att människor arbetar tvåskift eller treskift tills man har betat av arbetsuppgifterna, annars får man inte uppgifterna. Man får inte jobbet.

Människovärdet måste alltid vara högre än penningvärdet. Det är inte materiella saker som är viktigast. Landsting, kommuner, socialdepartement och socialstyrelse måste ha så mycket kunskap att man fixar detta.

Prot. 1997/98:54
22 januari

Allmänpolitisk debatt

Sociala frågor

Anf. 46 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Chatrine Pålsson brukar ta i ganska rejält i vårddebatten. Det här utgjorde inget undantag. Vi får väl se detta som ett uppspel inför valrörelsen.

Jag blir oerhört bekymrad om riksdagsledamöter, inte bara i riksdagens talarstol, utan land och rike runt ger en beskrivning av situationen i Sverige som är felaktig.

Det finns brister i vården och det finns brister i äldreomsorgen. Det vet vi alla. Men vi vet också att en rad undersökningar har slagit fast att vi trots dessa brister har en vid internationell jämförelse mycket god vård och omsorg, inte minst äldreomsorg, i Sverige.

Det finns rader av goda exempel. Det finns rader av undersökningar där både personal, anhöriga och de äldre själva har sagt att det är jättebra, och att vi har det mycket bra.

Vi skall ta itu med bristerna, men vi får inte överreklamera dessa.

Anf. 47 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag sade också i mitt anförande att jag skulle bli väldigt glad om jag kunde konstatera att det fungerade. Eftersom det inte fungerar måste vi ta itu med det av två skäl. Dels måste vi se till att det skapas resurser nu, att det skapas möjligheter för människor att få vård. Dels måste vi förebygga för framtiden så att vi inte får ett scenario som vi inte vill ha här i landet. Då är varje människa lika viktig.

Jag vet att det är många som har det jättebra och är nöjda med sin vård och omsorg. Men alltför många får inte den tid som de behöver i sin omvårdnad, osv.

Det finns två olika saker. Det gäller att se situationen i dag men också att förebygga för framtiden så att alla skall få en värdig vård och omsorg.

Anf. 48 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är bra att Chatrine Pålsson nu nyanserar sin beskrivning av situationen. Men jag vill vädja till alla som deltar i den här debatten, inte bara här i kammaren utan runtom i landet att hålla sig till verkligheten och inte i syfte att vinna politiska poänger försöka att måla upp en bild som inte är korrekt.

På grund av att vi nu har ordning och reda i ekonomin kan vi satsa nya resurser inte minst på äldreomsorgen. Nästa månad invigs ett nytt äldreboende i min hemkommun Hallsberg med 23 platser och 16 nyanställda i personalen tack vare att vi nu har pengar. Kommunerna har kunnat få nya pengar därför att vi nu har ordning i ekonomin.

Jag vill påminna Chatrine Pålsson om att det fanns en tid när Chatrine Pålsson satt på regeringssidan och det gjordes en hel del oöverlagda förändringar inom vårdområdet med husläkare, privatisering och sådant. Vi lider fortfarande av sviterna efter det, och det förklarar delvis de brister som nu finns.

Anf. 49 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:
Fru talman! Jag har två frågor att ställa till Hans Karlsson.

Anf. 50 TALMANNEN:
Hans Karlsson har ingen replikrätt kvar.

Anf. 51 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:
Fru talman! Då får jag inte ställa dem. Men jag kan säga till protokollet så att han och också andra kan läsa det sedan: Jag har inte överdrivit när jag har beskrivit situationen. Dessvärre är det så.

Vad är det som har blivit bättre i den svenska sjukvården sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde år 1994? Vad jag kan se av alla olika statistikuppgifter och alla rapporter från Socialstyrelsen är att det har blivit sämre.

Kom inte och säg att det var så förskräckligt eländigt under den borgerliga regeringsperioden. Det handlar om vad som är fakta i dag år 1998.

Anf. 52 ROLAND LARSSON (c) replik:
Fru talman! Det är bra att man visar empati i den sociala debatten. Det skall man göra. Var hör empatin annars hemma om inte här? Det är bra. Men det finns en starkt kontrast mellan den empati som Chatrine Pålsson ger uttryck för och de politiska slutsatser som kd har dragit av detta.

Det finns inget i kd:s politik som på något sätt gör något åt den situation som Chatrine Pålsson beskriver. Det finns inga verkliga pengar som tillförs vård och omsorg i kd:s budget. De pengarna är tagna på ett sådant sätt att de inte existerar i verkligheten. Jag skall i nästa replikskifte klara ut för Chatrine Pålsson vad det innebär.

Anf. 53 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:
Fru talman! Det finns säkert brister i olika budgetförslag och även i våra budgetförslag. Vi säger inte att vi har lösningen på allt, men vi har en ambition. Vi har faktiskt avsatt mer pengar, 4,3 miljarder för dessa tre år, än vad Roland Larssons parti har gjort, som vi inte tror räcker. Jag skall gärna säga till Roland Larsson att jag inte tror att det vi avsatt heller räcker. Men det handlar om både att se över den organisation man har så att man är så effektiv som möjligt och att skapa nya pengar. Det är väldigt viktigt att se till, och båda delarna behövs.

Anf. 54 ROLAND LARSSON (c) replik:
Fru talman! Centerpartiet tillför vård och omsorg genom de ökade bidragen till kommunerna 16 miljarder under de närmaste åren. Kd har inte mer pengar. Det som kd har föreslagit i sin budget innebär att socialförsäkringsavgiften skall sänkas med 2 % och att de pengarna skall arbetas in i budgeten. Chatrine Pålsson vet att i och med pensionsuppgrörelsen finns inte de pengarna längre. De har ni redan förbrukat i pensionsuppgrörelsen. De existerar inte. Vi använder riktiga pengar. Ni använder fiktiva pengar. Hur mycket empati som det sedan finns utrymme för genom dessa fiktiva pengar är en sak som ni i kd har att avgöra själva.

Anf. 55 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! I vårt budgetförslag blir i alla fall resultatet att vi har dessa 4,3 miljarder mer. Sedan händer det ju alltid saker under tiden.

Vi har föreslagit en värdighetsgaranti. Vi skall verkligen se till att vi gör något konkret. Det är hemskt att det skall krävas en värdighetsgaranti. Vi kräver att läkarinsatserna skall bli bättre inom äldreboendet, osv.

Jag vill till Roland Larsson, Centerpartiet och alla andra säga: Föreslå någonting som är bättre, så tittar vi gärna på det. Vi kan bara föreslå saker och ting som vi kan hitta lösningar på. Alla konkreta och bra förslag för en ökad vårdkvalitet vill vi kristdemokrater gärna pröva.

Anf. 56 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Vi socialdemokrater vill värna och utveckla den sociala välfärden. Vi vill ha en god kvalitet och allmän tillgång till vård, omsorg och skola. Vi vill ha höga ersättningsnivåer och inkomstrelaterade förmåner i socialförsäkringarna. Vår välfärdsmodell bygger på övertygelsen att solidariteten mellan människor är det som skapar trygghet och rättvisa.

Vi har nu klarat av några år av svår ekonomisk kris. Vi har klarat att sanera ekonomin och att bevara den generella välfärden. Nu är vi ekonomiskt rustade att utveckla välfärden igen med egna och inte med lånade pengar. Vi kan satsa på vård, omsorg, skola, jobb och kvalitet i välfärdens kärna. Vi satsade 4 miljarder år 1997. Vi satsar 8 miljarder år 1998, 12 miljarder år 1999 och 16 miljarder år 2000.

Den bättre ekonomiska situationen gör att vi kan satsa ytterligare på barnen. Vi höjde barnbidragen den 1 januari i år till 750 kr per månad, flerbarnstillägget går nu också till barn födda efter år 1995 och ersättningsnivån för föräldrapenningen höjdes till 80 %. Barnfamiljerna är en grupp som drabbats hårt av den ekonomiska krisen. Därför är det särskilt glädjande att vi nu kunnat stärka deras ekonomi.

Vi har också höjt sjukersättningen fr.o.m. den 1 januari 1998 till 80 %. Det betyder att de flesta löntagare nu kan få en 90-procentig ersättning när de är sjuka, 80 % genom lag och 10 % genom avtal, från dag 15 till dag 90 när de är sjuka. För tid därutöver har vi gjort det möjligt för parterna att träffa avtal om kompletterande sjukersättning. Detta stärker försäkringen och håller tillbaka behovet av privata tilläggsförsäkringar.

Vår välfärdsmodell med inkomstrelaterade förmåner bidrar till minskade ekonomiska klyftor och ökad jämlikhet. Trygga människor vågar möta förändringar utan rädsla. Man vågar byta jobb eller börja ny utbildning. På så sätt medverkar också välfärdspolitiken till ekonomisk stabilitet och tillväxt. Det är faktiskt så att rättvisan är produktiv.

Vår välfärdsmodell innebär en stark koppling mellan social- och arbetsmarknadspolitik när det gäller både individens rättigheter och skyldigheter. Varje vuxen medborgare är skyldig att efter förmåga bidra till sin egen försörjning och betala skatt. Upprätthållandet av denna arbetslinje är ett centralt element i välfärdssystemet. Därför är också kampen med att pressa tillbaka arbetslösheten vår viktigaste uppgift.

Ett socialförsäkringssystem som omfattar alla och inte bara en minoritet av behövande kräver att alla är med och betalar. En förutsättning för att klara systemet är därför att så många som möjligt kan bidra genom att försörja sig själva och betala skatt. Att värna om de långsiktiga samhälls-ekonomiska förutsättningarna för välfärdssystemet är viktigt. Men det är

också viktigt att se till att de resurser vi förfogar över används på bästa möjliga sätt.

Ett led i saneringsprogrammet har varit att tydliggöra reglerna för de olika socialförsäkringarna. Grundtanken i det arbetet är att de olika försäkringarna skall utnyttjas just till det de är avsedda för, sjukförsäkringen vid sjukdom, arbetsskadeförsäkring vid arbetsskada, förtidspensionering vid bestående arbetsoförmåga, osv.

Den här renodlingen av socialförsäkringarna har varit nödvändig för att få kontroll över utvecklingen. Baksidan är att människor med komplexa, sammansatta problem riskerar att falla mellan stolarna. Då kan resultatet bli en rundgång mellan olika myndigheter där alla svär sig fria från ansvar utifrån sina egna regler och där den enskilde riskerar att bli övergiven, trots alla goda intentioner. Lösningen på det här problemet heter samverkan. Behovet av samverkan mellan olika aktörer inom socialvård, hälsovård, sjukvård och arbetsmarknadspolitik har alltid funnits. Men utvecklingen under senare år har ställt frågan på sin spets.

Riksdagen fattade för en månad sedan beslut om att försäkringskassan skall få träffa överenskommelser med kommun, landsting och länsarbetsnämnd i syfte att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Vidare kan kommuner och landsting sluta avtal med varandra samt med försäkringskassan och länsarbetsnämnden om att inom ramen för socialtjänstens respektive hälso- och sjukvårdens områden delta i och bidra till finansieringen av gemensamma åtgärder. För försäkringskassornas del finns en disponibel ram på 814 miljoner kronor 1998 att använda för rehabilitering och samverkan på ett nytt och flexibelt sätt.

Fru talman! En viktig och central del i vår välfärdspolitik är pensionerna. Vi socialdemokrater har drivit arbetet med det reformerade pensionssystemet för att vi skall kunna försäkra människor om att Sveriges pensionärer också i framtiden skall omfattas av ett allmänt och obligatoriskt pensionssystem som ger pensioner som det går att leva på. Det kan vi göra nu, och det är jag både glad och stolt över.

Fem av riksdagens sju partier står bakom det reformerade pensionssystemet. Överenskommelsen innebär att det i dag råder en bred politisk samsyn kring att framtidens pensioner skall vara offentliga och obligatoriska. Kärnan i ATP-systemet, som socialdemokratin stred för på 1950-talet, kommer att bibehållas. Den politiska uppslutningen bakom reformen är en av dess stora tillgångar. En förändrad riksdagsmajoritet innebär inte förändrade villkor. Det reformerade systemet kommer att vara politiskt stabilt även på lång sikt.

De viktigaste principerna bakom reformen är att hela livsinkomsten skall ligga till grund för pensionen, att alla skall ha rätt till en grundtrygghet i form av en garantipension, att den reformerade pensionen skall vara kopplad till landets ekonomiska tillväxt och att pensionssystemet skall bli ett stabilt system som tål demografiska förändringar.

Fru talman! Arbetet med att reformera socialförsäkringarna och skapa stabila trygghetssystem pågår. Det reformerade pensionssystemet som skall föreläggas riksdagen i vår är den största reformen. Men det finns också andra viktiga områden där förslag kommer. Jag tänker bl.a. på förtidspensionerna, där regeringens proposition kommer i mars. Arbetskadeförsäkringen utreds för närvarande, liksom arbetsgivarnas åtgärds- och kostnadsansvar för rehabilitering.

Hur ser då riksdagens övriga partier på framtidens välfärdspolitik? Ja, det är som vanligt blandade åsikter och synsätt. Men det finns hos de flesta en grundsyn att välfärden skall omfatta alla och att plånbokens tjocklek inte skall avgöra om man får den bästa vården när man blir sjuk.

Men moderaterna skiljer ut sig. De vill genomgående lägga mindre pengar till den gemensamma välfärden. De vill ha två karensdagar och 75-procentig nivå i sjuk- och föräldraförsäkringen, för att ta ett par exempel. Det är inte överraskande – det är moderat politik. Det gemensamma skall vara så litet som möjligt. I stället skall var och en sörja för sin egen välfärd med fler privata sjukhus, skolor, vårdhem och fler privata försäkringar att välja emellan. Vi är nog många som tvivlar på att valmöjligheterna för dem med litet pengar i plånboken blir särskilt stora.

Hur skall Kristdemokraterna och Folkpartiet, som säger sig stå för en helt annan välfärdspolitik, hantera det här? Både Kristdemokraterna och Folkpartiet säger sig ju tillhöra regeringsalternativet tillsammans med Moderaterna. Det vore intressant att få besked om det i den här debatten.

Till er moderater vill jag rikta två frågor: Hur skall ni klara vården, omsorgen och skolan med så mycket mindre pengar som ni har i ert alternativ? Hur tänker ni er att ytterligare en karensdag skall stärka budgeten? Tänker ni höja arbetsgivaravgiften med det belopp som arbetsgivarna vinner genom lägre kostnader vid personalens sjukdom?

Fru talman! Jag är glad över vad vi har åstadkommit på välfärdsområdet under de senaste åren. Trots den ekonomiska krisen har vi värnat den generella välfärden. Vi socialdemokrater har tillsammans med fyra andra partier kommit överens om framtidens pensioner, och det är en framgång för den politiska demokratin att fem partier enats i en så stor och viktig fråga för medborgarna och samhällsekonomin. Vi har höjt ersättningsnivåerna och barnbidraget. Vi har skaffat oss ett ekonomiskt handlingsutrymme. Nu vill vi fortsätta att bygga ett jämlikt och gott samhälle.

Anf. 57 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! Statsrådets anförande om välfärd begränsade sig i stort sett till bidrags- och försäkringssystem. Jag hoppas att vi är överens om att välfärd är ett betydligt vidare begrepp än bidrags- och försäkringssystem. För att få ett litet klarläggande av hur regeringen ser på välfärden i stort skulle jag vilja fråga statsrådet: Vem tror statsrådet känner sig mest tillfreds – den som får rätt till högre socialbidrag på grund av att skatten höjts och det blir för litet kvar i plånboken, eller den som till följd av sänkt skatt i fortsättningen slipper gå till socialkontoret för att kunna överleva?

Anf. 58 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Mitt anförande begränsade sig inte alls till bara bidragssystem, utan jag försökte ge en bild av ekonomi, sysselsättning, vård, omsorg och skola. Mitt stora bekymmer när jag ser framåt och på moderaternas politik är naturligtvis vad som kommer att hända med så stora skattesänkningar som moderaterna föreslår. Var kommer nedskärningarna att hamna? Att få en redovisning av detta, Gun Hellsvik, tror jag skulle vara väldigt klargörande både för mig och för många i det här landet.

Anf. 59 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! Jag ställde en rak fråga till statsrådet. Jag tror att alla uppfattade att jag inte fick något rakt svar – jag fick inget svar över huvudet taget. Statsrådet har möjlighet till ytterligare en replik, och då förväntar jag mig att jag får svar på min fråga, som var så enkel att jag rimligen inte behöver upprepa den.

Men eftersom debattreglerna innebär att jag inte får komma tillbaka i debatten vill jag ge min tolkning av de alternativa svar jag kan få. Ett svar är att statsrådet anser att det är bra med skatt som gör oss socialbidragsberoende. Det innebär då att statsrådet anser att politiker vet bäst vad som är bra för människor. Om statsrådet däremot tycker som jag, nämligen att sänkt skatt som minskar bidragsberoendet är det bästa, måste det innebära att statsrådet kommer att bearbeta Göran Persson. I går uttalade han ju att han inte prioriterade sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare.

Anf. 60 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Gun Hellsvik! Det vi arbetar för är naturligtvis att människor skall få möjlighet till arbete och egen försörjning. Socialbidraget är det yttersta skydds nätet som skall skydda människor som av olika skäl inte kan försörja sig. Hela politiken går ut på arbete och egen försörjning. Bidrag i form av socialbidrag är det sista skydds nätet att ta till när ingenting annat finns, Gun Hellsvik.

Anf. 61 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Fru talman! Jag noterade att Maj-Inger Klingvall inte svarade på den tidigare frågan, men jag har en mycket tydlig och rak fråga. Den handlar om verkligheten. Fram till 1991 växte vårdköerna i Sverige. Därefter pressades vård- och operationsköerna tillbaka. Nu växer de igen. Landstingsförbundet visade i slutet av förra året hur köerna inom loppet av ett halvår hade fördubblats.

Rapport visade i sina TV-nyheter häromkvällen att 21 landsting i dag inte klarar av att ge människor den vård som tidigare var möjlig att ge.

Nu skulle jag vilja ställa en fråga utan att få några attacker på olika hjärnspöken eller något annat. Det är en mycket enkel fråga. Vem har ansvaret, Maj-Inger Klingvall? Är det de som styr i landstingen i Sverige i dag eller de som styr i regering och riksdag? Vem har ansvaret för vårdköerna?

Anf. 62 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag kan notera att Gunnar Hökmark gör ett stort nummer av att svartmåla läget inom vården. Det finns självfallet brister inom vården. Det hade varit oerhört mycket bättre om vi hade haft en statsbudget som inte hade belastats med över 100 miljarder i räntekostnader för de lån som upptogs under de år då Gunnar Hökmarks parti innehade regeringsmakten i det här landet. Visst hade vi kunnat åstadkomma mycket mer med de pengarna.

När jag lyssnar på Gunnar Hökmark och andra moderater måste jag ställa frågan: Hur skulle operationsköerna se ut om Moderaterna skulle få styra i dag med de oerhört minskade resurser som ni tänker ställa till landstingens förfogande?

Vi tar ansvar för den situation vi har i dag. Vi arbetar med en vårdgaranti för 1999. Ingen vill ha några operationsköer. Vi måste naturligtvis se till att de kortas så fort som möjligt. Detta arbete pågår med intensiv kraft på Socialdepartementet. Det är väl ingen som vill ha operationsköer, Gunnar Hökmark? Men när jag lyssnar på hur ni tänker lösa detta blir jag utomordentligt bekymrad.

Anf. 63 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Fru talman! Det är ingen som vill ha operationsköer, framför allt inte de som tvingas stå i dem. Verkligheten är den att det blev färre som stod i köer under betydligt svårare ekonomiska tider den förra mandatperioden än under denna period. Nu växer köerna. Det är inte jag som svartmålar. Det är Landstingsförbundet som beskriver hur köerna fördubblades på ett halvår.

Då måste väl ändå regeringens företrädare kunna säga om ni har ansvaret eller inte. Ni har suttit vid makten i mer än tre års tid. Ni avskaffade vårdgarantin. Ni har alla möjligheter att se till att resurserna används på rätt sätt inom landstingen. Anser Maj-Inger Klingvall att socialdemokratiska landstingspolitiker använder de skattepengar de förfogar över på ett ansvarsfullt sätt när man tillåter växande köer? Har ni ansvaret för att köerna växer inom sjukvården eller är det som alltid annars någon annan som har ansvaret? Ta ansvar eller avgå!

Anf. 64 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om Gunnar Hökmark lyssnade till vad jag sade i min första replik. Det pågår ett arbete mellan regeringen, Landstingsförbundet och Socialstyrelsen för att komma fram till ett avtal för 1999 för att kunna införa en vårdgaranti. Det handlar om att kunna ge en bättre vård, en snabbare vård och korta operationsköer. Vi satsar 16 miljarder på kommuner och landsting. Vi tar ett stort ansvar för att klara av att ge en högkvalitativ sjukvård som skall nå ut till alla människor.

Men jag undrar vilket ansvar Gunnar Hökmark tänker ta för de år som bl.a. ledde till att många landsting fick en mycket svår ekonomisk situation. Det ansvaret hör jag väldigt litet om.

Som jag sade i min tidigare replik innebär räntan på skulden en stor belastning som också skadar oss. Tänk så mycket bättre vård vi skulle kunna ge med de pengarna, Gunnar Hökmark!

Anf. 65 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Fru talman! Poängen var alltså att moderat politik leder till att vårdköerna försvinner.

Jag tycker att statsrådet gör framtida generationer en otjänst genom att hålla i gång ATP-nostalgin. ATP delade ut förmåner utan att ta hänsyn till demografi och den allmänna ekonomiska utvecklingen. Det är inte detta som det nya pensionssystemet bygger vidare på, som Klingvall antydde.

Låt mig som en representant för de generationer som faktiskt skall leva helt efter det nya systemet – vilket är ovanligt här i riksdagen – få ha en synpunkt på detta. När jag en dag går i pension kommer jag att bry mig väldigt litet om vem som gav och tog i den här debatten. Jag kommer mer att intressera mig för värdeutvecklingen av pensionerna.

Nu har det visat sig att den premiereserv som alltså höjdes i slutförhandlingen kommer att leda till en bättre värdeutveckling av de framtida pensionerna för framtida generationer. Men då inställer sig lätt frågan: Varför stannar vi på 2,5 %? Varför inte låta en ännu större andel av den pensionsavgift som betalas utgöra en premiereserv? Varför t.ex. inte hela beloppet?

Anf. 66 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Det är inte särskilt svårt att svara på. Vi har ett fördelningssystem sedan 1960, och vi fortsätter med att ha ett fördelningssystem även i det reformerade pensionssystemet. Vi behöver ha dessa 16 % för att klara av de utgående pensionerna.

När det gäller avkastningen tycker jag att det är viktigt att veta att erfarenhetsmässigt varierar avkastningen på kapital mer än den ekonomiska tillväxten. Under långa perioder, t.ex. på 70-talet, har vi ju haft en kapitalavkastning som har varit förhållandevis låg. Det är också viktigt att känna till att ju högre del av pensionen som är premiepension, desto större är risktagandet för den enskilde.

Anf. 67 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Fru talman! Det är alltså två delar i detta. Fördelningssystemet skall fortsätta för att täcka underskott i det system vi redan har, och tidigare sade statsrådet att detta skall vara ett system som verkar över lång tid och att det finns en stor enighet här i riksdagen. Då blir det ju väldigt angeläget att återkomma och successivt höja premiereserven just för att ge en bättre värdeutveckling till framtida generationer. Det skulle ju Maj-Inger Klingvall kunna ställa upp på, eftersom hon angav att fördelningssystemet bara skall fortsätta för att täcka underskott i det gamla systemet.

Sedan gäller det avkastningen på kapital. Vi har många bevis på att pensionssystem runt om i världen som är fondbaserade och premiebaserade ger en bättre värdeutveckling än vad offentligt fonderade pensionssystem gör. Ingen är naturligtvis opåverkad av den allmänna ekonomiska utvecklingen, men alla bevis – och det har även statsrådet medgivit häromdagen – visar att det som man får fondera själv genom möjlighet att spara i form av en premiereserv ger en bättre värdeutveckling. Det känns som om det bara är ideologiska skygglappar och inte det framtida pensionsvärdet som står i fokus när Maj-Inger Klingvall svarar.

Anf. 68 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Fredrik Reinfeldt påstår att jag har sagt saker som jag inte har sagt, nämligen att det skulle handla om att täcka underskotten i det gamla systemet. Så är det naturligtvis inte. Det här är ett fördelningssystem där dessa 16 % kommer att gå till utgående pensioner allt framgent.

Premiepensionen innebär ett större risktagande. Ju större andel man har i en premiepension, desto större risktagande är det och desto större är osäkerheten om hur den framtida pensionen kommer att bli. Med den senaste tidens händelser, inte minst i Asien, tycker jag att det finns anledning att höja på ögonbrynen. Jag tror att den fördelning som vi nu har enats om, dvs. 16 % i fördelningssystemet och 2,5 % i premiepensionen, är en bra fördelning. Den ställer vi socialdemokrater upp på.

Anf. 69 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! I morse läste jag en platsannons i Dagens Nyheter. Jag tänker inte lämna riksdagen, men jag läste annonsen i alla fall. Det står: "Det nya Socialdepartementet söker medarbetare". Annonsen inleds med följande: "Socialdepartementets verksamhet utgör grunden för den svenska välfärdspolitiken".

Därmed får man litet grand av svaret på varför det har gått så snett. Socialdepartementet har ju också gett ut den lilla skriften Välfärden och samhällsekonomin. Där skriver författarna att de avgörande faktorerna när det gäller välfärden är sysselsättning och produktivtetsutveckling – vilket är korrekt.

Vad är det avgörande för välfärden i ordets egentliga bemärkelse, statsrådet Klingvall? Är det Socialdepartementet eller sysselsättningen?

Anf. 70 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att moderaterna egentligen inte vill diskutera välfärdspolitik. De läser hellre annonser för att hitta frågor som verkar spännande att ställa till mig. Jag tycker att det vore mycket mer intressant om vi verkligen diskuterade välfärdspolitik och hur den skall se ut i framtiden. Jag känner nämligen en mycket stor oro för hur välfärden skall gestalta sig.

De skattesänkningar som moderaterna föreslår för låg- och medelinkomsttagare, vilka är i majoritet i det här landet, kan på intet sätt kompensera de nedskärningar som man måste genomföra för att klara de stora skattesänkningar man föreslår. Vad skall hända, Bo Lundgren? Vad skall bort av välfärden? Hur kommer de här nedskärningarna att genomföras? Det tycker jag skulle vara väldigt intressant att få klarlagt i den här debatten.

Anf. 71 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Jag skall hålla ett anförande senare. Jag kommer då att återkomma till detta och ge alla klarläggande svar som statsrådet möjligen kan behöva.

Det intressanta här var dock vilken syn som präglar regeringen i arbetet med att skapa välfärd i ordets egentliga bemärkelse. Den intressanta frågan till statsrådet blir: Är statsrådet medveten om att det är sysselsättningen som är grunden för välfärd? Den frågan är väsentlig. Är regeringen inte medveten om detta förstår jag att den har drivit en politik som gjort att sysselsättningen i över ett år har minskat jämfört med tidigare. Sysselsättningen var på väg uppåt 1995, men det avbröts sedan. Man inser inte att det som krävs är en politik som ger betydligt fler arbetstillfällen i privat sektor, ute i företagen, än vad vi får med den politik som nu förs.

Återigen: Vad är statsrådets uppfattning? Är det Socialdepartementet som är grunden för välfärd, eller är det sysselsättningen som är grunden för välfärd?

Anf. 72 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Det är inte lätt att få några besked från moderaterna när det gäller hur de ser på politiken framgent. Dessvärre kan jag bara konstatera att Bo Lundgren inte lyssnar på vad jag säger, eftersom jag både i mitt anförande och i min replik till Gun Hellsvik talade om kopplingen arbete–välfärd. Arbete finansierar välfärd, och arbete ger rätt till försäkringar. Det är naturligtvis det som är grundläggande för den välfärdsmodell vi har. Den bygger på arbete.

Men här slajdar Bo Lundgren och vill inte på något sätt svara på min fråga. Hur skall det gå till, Bo Lundgren, att sänka skatterna så mycket som ni föreslår? Hur kommer välfärden att se ut i ett sådant scenario? Vi får inga svar, inga besked.

Anf. 73 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Statsrådet lovar rätt mycket för framtiden. Men vad finns det för skäl att tro på det? Sommaren 1994 fick jag ett brev där man lovade att inte höja skatterna mer än 3,6 miljarder. Man höjde dem 70–80 miljarder. Alldeles före valet lovade man att inte avskeda i landsting och kommuner. Man avskedade 68 000. Vad ni har gjort den här perioden, som ni *inte* lovade att göra, är att öka vårddköerna. Det har ni genomfört. Men ni har inte gjort det ni lovade. Det finns alltså inget skäl att nu inhösta några sympatier för förslag ni lägger fram när ni inte har hållit löften förut.

Vi prioriterar vården. Sjukvården prioriteras inom ramen för landstingens resurser. Statsrådet kan väl inte mena att det inte går att prioritera inom vården? Det är riktigt att vi lägger 7,6 miljarder mindre till den kommunala apparaten, men vi stärker i stället de enskilda människorna så att de kan leva på sin lön och sköta sina egna angelägenheter. Kommunen kan då kanske koncentrera sig på det som är viktigt och hjälpa dem som verkligen behöver.

Det är alltså skillnaden. Ni ser folk som undersåtar, som bidragstagare. Vi ser dem som medborgare kapabla att fatta beslut om vi ger dem möjlighet.

Anf. 74 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att inte heller Leif Carlson har några besked att ge. Utifrån Leif Carlsons anförande vore det t.ex. oerhört intressant att få veta hur operationsköerna skall kortas med moderat politik. Hur skall det gå till? Det tycker jag skulle vara väldigt intressant att få höra.

Sedan påstår Leif Carlson att vi inte håller några löften. Jag vet inte om jag skall kommentera det. Jag kan bara upprepa det jag har sagt om vad vi har åstadkommit i år när det gäller att kunna satsa på nytt. Låneekonomin är över. Vi kan nu med egna pengar höja nivåerna. Det har vi gjort – i barnbidrag, i bostadstillägg till pensionärer och i försäkringssystemen. Vi kan också satsa 16 miljarder på vård, omsorg och skola, Leif Carlson.

Anf. 75 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag klargjorde mycket tydligt förut hur det här med köer fungerar. Statsrådet var i salen då, och det går bra att läsa protokollet. Det är inte en kostnad att vara utan köer; det är en kostnad att *ha* köer – en samhällskostnad och en kostnad för individen. Detta är alldeles klart. Det behövs inget ytterligare förtydligande; det finns en enighet om detta bland alla som kan den här frågan.

När det sedan gäller vad ni har gjort säger statsrådet att ni har ökat barnbidraget. Men de sämst ställda får ju ingen glädje av det. På grund av konstruktionen av egenavgifter och annat får faktiskt de flesta ingen glädje av er barnbidragshöjning. Den är ett slag i luften – inte någonting som tillför det ni lovar.

Anf. 76 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Lyssna på mitt anförande, säger Leif Carlson. Ja, men hur skall ni ta bort köerna? Det svaret har jag inte fått, Leif Carlson. Hur skall det gå till konkret? Hur skall köerna bort?

Moderaterna för fram låg- och medelinkomsttagarna som dem som skall få det så mycket bättre med deras skattesänkningar. Men detta är att slå blå dunster i ögonen på folk. De skattesänkningar som ni föreslår för den här gruppen kan ju på intet sätt kompensera för de nedskärningar som är nödvändiga att göra för att ni skall kunna finansiera de stora skattesänkningar som ligger i ert alternativ. När tänker ni svara på det här? När tänker Leif Carlson svara på det här?

Anf. 77 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Alla prognoser talar för att resursbehovet för vård och omsorg kommer att öka mer än den ekonomiska tillväxten under de kommande åren. En större andel av samhällets resurser kommer att behöva tas i anspråk för att klara det här problemet. Naturligtvis kan fortfarande mycket göras organisatoriskt och på andra sätt för att effektivisera vård och omsorg, men det kommer ändå här så småningom att finnas ett finansieringsglapp.

Jag skulle vilja fråga statsrådet hur regeringen ser på hur man skall kunna lösa detta finansieringsglapp när det uppstår under de kommande åren.

Anf. 78 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Roland Larsson undrar hur vi skall lösa finansieringsglappet. Det hänger naturligtvis samman med den ekonomiska politik som vi driver: att få ned arbetslösheten och få en god tillväxt i ekonomin. Det är det som kan ge oss möjligheterna att klara det här glappet.

Anf. 79 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Prognoserna visar dessvärre att inte ens den goda tillväxt som vi räknar med framöver kommer att räcka till för att täcka det här, och det var det min fråga utgick ifrån.

Pensionsöverenskommelsen har ju varit en framgång, inte minst för Maj-Inger Klingvall själv. Genom att tillämpa samma princip med en grundnivå, lika för alla, och en högre grad av avgiftsfinansiering på den

del som är inkomstrelaterad även på socialförsäkring och a-kassa skulle man kunna få loss resurser för vård och omsorg i framtiden. Jag skulle vilja fråga om Maj-Inger Klingvall kan tänka sig att pröva den typen av lösningar för att få de pengar som kommer att behövas till vården och omsorgen när det inte räcker med den tillväxt vi kommer att få.

Anf. 80 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag kanske får erkänna att jag inte riktigt förstod hur Roland Larsson tänkte sig den här lösningen. Låt mig bara kort säga att våra försäkringssystem, såsom jag var inne på tidigare i mitt svar till Bo Lundgren, ju bygger på arbete. Arbete står både för finansieringen av försäkringssystemen och också för uppslutningen kring försäkringarna. Alla är med och betalar och alla får ta del. Att då byta till ett grundtrygghetssystem – vad jag kan förstå är det vad Roland Larsson är ute efter – är enligt min uppfattning ett sätt att äventyra både finansieringen och tilltron till tryggheten.

Anf. 81 ANN-KRISTIN FØSKER (fp) replik:

Fru talman! Kristina, 38 år, arbetar som vårdbiträde inom sjukvården i Uppland. Kristina är sjukskriven sedan cirka sex månader för en för henne mycket besvärlig handskada. Enligt företagsläkaren krävs det en relativt enkel operation, och Kristina kan återgå till sitt viktiga arbete inom vården inom några veckor.

Men Kristina står fortfarande i kö.

En privatklinik i Uppsala kan för ca 15 000 kr, med en väntetid på tre veckor, genomföra operationen. Men pengarna får inte flyttas från sjukpenning till rehabilitering, vilket skulle ge en stor förtjänst för samhället, i detta fall ca 60 000–75 000 kr, och framför allt en rejäl höjning av vårdbiträdet Kristinas livskvalitet.

Varför fortsätter statsrådet att säga nej, nej till denna möjlighet att korta människors onödiga lidande samtidigt som ytterligare resurser frigörs till vården?

Anf. 82 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Det som jag ser framför mig när det gäller att korta köerna är det arbete som pågår på departementet. Det är det resurstillskott som vi tillför landstingen.

Jag förstår att det är försäkringspengarna som Ann-Kristin Føsker tänkte sig att använda för att korta köerna. Då inställer sig genast en rad frågor: Hur skall i så fall en sådan överföring se ut? Hur skall man garantera att det finns pengar till sjukpenning till dem som är sjuka? Vilka skall i så fall komma i åtnjutande av försäkringspengarna? Vem skall gå först i den kön? Skall vi släppa principen om allas lika rätt?

Anf. 83 ANN-KRISTIN FØSKER (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja säga att det egentligen inte behövs så mycket mer utredningar. Om man släpper loss möjligheten att använda pengarna i försäkringssystemet med målsättningen att ge individen snabb och högkvalitativ vård där den finns att få, offentlig eller privat, minskar det lidandet, och det frigörs resurser till mer vård.

Nu talar statsrådet enbart om att skaffa fram nya resurser till lands-
tingen. Men detta är inte någon ekonomisk fråga, som statsrådet Kling-
vall framhåller. Det är en rent ideologisk fråga, där regeringen fortsätter
att ge den enskilda individen mindre valfrihet och i detta speciella fall en
mycket sämre livskvalitet med onödigt långt lidande. Kortas köerna får
alla positiv utdelning av det.

Anf. 84 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Som jag sade tidigare finns det naturligtvis ingen som vill
ha långa köer. Alla vill ju se till att vi kan minska köerna och göra det så
snabbt som möjligt. Frågan är hur det skall gå till.

Det jag förstår att Ann-Kristin Føsker pläderar för är att vi skall an-
vända sjukförsäkringspengar till att korta köerna. På det sätt som Ann-
Kristin Føsker lägger fram det kan jag inte ställa upp på detta, därför att
det innebär såvitt jag kan förstå ett avsteg från principen om allas lika rätt
till sjukvård och behandling. Vem skall avgöra vem som skall gå före i
kön? Är det bara de som har sjukpenning som skall få tillgång till den här
gräddfilen? Hur skall detta se ut i ett längre perspektiv? Skall vi ta in ett
överskott i sjukförsäkringen för att använda till operationer?

Det här reser en rad frågor. Det är därför som regeringen har valt en
annan linje, nämligen en samverkan mellan fyra aktörer för att komma åt
framför allt de långtidssjuka, de som behöver adekvat hjälp. Samverkan
är ett viktigt sätt att lösa den här problematiken.

Anf. 85 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Fru talman! Kvinnomaksutredningen, som nyligen har presenterats,
visar på hur kvinnors ekonomiska oberoende och trygghet ser ut i dag.
Det visar sig att klyftan är stor mellan kvinnor och män. Anser statsrådet
att det fortfarande är rätt instrument att utgå från inkomstbortfallsprinci-
pen i trygghetssystemen, som nu visar sig ge ett sämre skydd för kvin-
norna?

Anf. 86 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Inkomstbortfallsprincipen är en väldigt bra grund att stå på när vi vill
ha en försäkring som bidrar till ökad rättvisa och jämlikhet och som
också stöder arbetslinjen. Den betyder naturligtvis mycket för kvinnors
möjligheter att vara hemma med sina små barn eftersom det ger 80 % av
inkomsten genom föräldraförsäkringen. Den inkomstrelaterade försäk-
ringsformen ser jag som en stor fördel för kvinnor.

Anf. 87 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Fru talman! Men kvinnor har ofta ett deltidsarbete, och det ger en
sämre ekonomisk trygghet vid arbetslöshet, sjukdom, föräldraledighet
osv. Man utför ju fortfarande en stor del av det obetalda arbetet, som inte
ger någon trygghet.

Centerpartiet förordar ett grundtrygghetssystem som också kräver att
arbetslinjen skall stärkas. Det skulle ta bort de här orättvisorna. Vi menar
att det är dags att se över trygghetssystemen. Är statsrådet inte beredd att
ta initiativ till en utredning som ser över alla trygghetssystemen?

Anf. 88 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Som Ingrid Skeppstedt säkert vet har vi under första halvan av 90-talet haft en sådan stor utredning, Sjuk- och arbetsskadekommittén, som har tittat över försäkringarna. Jag tror att det är viktigt att förstå att försäkringen är till för att upp till 80 % täcka ett inkomstbortfall. Man skall inte förlora på att vara hemma och vara sjuk, men det skall heller inte löna sig. Försäkringens grundprincip, att täcka inkomstbortfall, tycker jag och socialdemokraterna är en mycket bra princip.

Anf. 89 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! I den pensionsuppgörelse som nyss slöts har det kommit upp två frågor som har diskuterats ganska mycket efteråt. Jag vill fråga statsrådet följande:

Hur skall neutraliseringen av den s.k. compensationen, som var en del av denna uppgörelse, genomföras? Med Folkpartiets lösning på den här frågan hade detta problem över huvud taget aldrig aktualiserats. Det hade så att säga löst sig automatiskt. Regeringen har i förhandlingen åtagit sig att lösa denna fråga. Hur skall det gå till och hur skall det göras?

Den andra frågan gäller att grundavdraget höjs i uppgörelsen. Det höjs även för pensionärerna. Det skulle man också neutralisera, enligt regeringen. Det skulle tas tillbaka för att det inte skulle ske en överkompensation. Det rör sig om 1,4 miljarder. Hur skall detta göras?

Regeringen har ansvaret för att redovisa dessa två frågor inför väljarna och för riksdagen.

Anf. 90 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Som säkert Carl B Hamilton är väl medveten om är de övriga fyra partierna som ingår i pensionsöverenskommelsen fullt delaktiga i uppgörelsen. Vi arbetar nu med den slutliga tekniska utformningen av den här compensationen på departementet. Detta kommer nu vid olika sammanträden med de övriga fyra partierna att beredas vidare till ett färdigt förslag. Det gäller båda dessa frågor.

Anf. 91 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Det är dock så att regeringen har ett ansvar i denna fråga, eftersom vi från vår sida förde fram en lösning som hade gjort att frågan över huvud taget inte hade kommit upp. Det är eftergiften till regeringssidan i denna fråga som har skapat diskussionen om de 11 miljarderna till kommuner och landsting respektive de 1,4 miljarderna i kompensation för höjt grundavdrag. Det är på regeringssidan ansvaret ligger att redovisa hur lösningen skall se ut. Kom inte och skyll på andra, utan ta ert ansvar och stå för ansvaret!

Anf. 92 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Det här är en del i uppgörelsen. Den är vi fem partier alla delaktiga i. Vi är också delaktiga i att finna lösningen på den tekniska utformningen. Att kommunerna skall kompenseras för ett höjt grundavdrag har varit utsagt från första stund när den här lösningen blev klar.

Anf. 93 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Fru talman! På vilket sätt minskar socialförsäkringssystemet klyftorna? Jag kan inte se det. Jag tycker att det behåller klyftorna, fast på en litet lägre nivå.

Skillnaden finns bl.a. mellan olika inkomstgrupper. Men den största skiljelinjen i dag går mellan dem som har och dem som inget har. Det finns 900 000 som helt eller delvis står utanför socialförsäkringssystemen – pensionärerna borträknade.

Anf. 94 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Ett solidariskt uppbyggt offentligt socialförsäkringssystem minskar klyftorna. Det innebär att alla är med och betalar till försäkringen. Alternativet hade varit att ha någon form av basnivå för medborgarna. Sedan skulle människor i övrigt få skaffa sig privata försäkringar av skilda slag med olika premier beroende på hälsa och status osv. Det finns ytterligare exempel på hur olika systemen fungerar, dvs. ett offentligt obligatoriskt försäkringssystem eller ett som bygger på privata försäkringar.

Detta är ett för mig viktigt skäl till min argumentering att minska klyftorna i samhället.

Anf. 95 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! Jag kan inte se att detta minskar klyftorna. Klyftorna finns kvar, fast på en lägre nivå. Man bär med sig orättvisorna i systemet i graven. Miljöpartiet stöder ett solidariskt och offentligt system för att finansiera försäkringarna. Det var ingen fråga, men en förklaring.

Anf. 96 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Klingvall angående de ökningar i barnbidragen som har föreslagits och har trätt i kraft. De familjer som bäst behöver bidragen kommer inte att få någon hjälp. De äts upp. Är det den profilen på Socialdemokraternas politik som skall råda, dvs. att det är vi som har det bäst som skall få förmånen och att det blir ingen skillnad för dem som har det sämst?

Sedan var det de låga befolkningssiffrorna. Födelsealen är nu låga. Jag har en fråga till Maj-Inger Klingvall angående den familjepolitik som Socialdemokraterna driver. Man skall de facto inte vara hemma med sina små barn. Detta gäller tydligen bara i ett år för Maj-Inger Klingvall. Tror inte statsrådet att detta spelar någon roll för föräldrar som planerar att skaffa barn?

Anf. 97 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Alla barn behöver barnbidrag. Alla barn har rätt till barnbidrag. Alla barn har rätt till lika stort barnbidrag. Barnbidraget gör att ett stort antal familjer – 92 000 barnfamiljer enligt en undersökning av Statskontoret – inte behöver någon annan ekonomisk hjälp, t.ex. att få socialbidrag från socialtjänsten.

Det är viktigt att möjligheten finns att stödja barnfamiljerna med barnbidraget. Med den ökning som görs från den 1 januari, kommer detta att fungera ännu mera effektivt.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Sedan var det frågan om familjerna väljer att vara hemma med sina barn. Den flexibla föräldraförsäkringen som finns ger familjerna en stor valfrihet därvidlag.

Anf. 98 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Det generella barnbidraget är de facto bra för barnfamiljerna. Min fråga gällde de rapporter som har kommit om att barnfamiljerna har en svår ekonomisk situation. De som har det allra svårast får inte någon förbättring – okej, de får i och för sig ingen försämring.

Sedan är det den flexibla föräldraförsäkringen och att kunna vara hemma hos sina små barn – det är inte sant. I teorin går det att välja, men rent praktiskt finns inget val. Socialdemokraterna har valt att styra familjernas val, inte att underlätta valet. Kristdemokraterna har sagt att det är familjerna själva som skall bestämma om de vill vara hemma längre tid hos sina småbarn eller inte. Det har Socialdemokraterna inte velat göra. Man har sagt att familjerna får ett stöd om de väljer att arbeta utanför hemmet.

Detta är en hjärtefråga för oss kristdemokrater som vi kommer att fortsätta att driva. Men inte för vår skull, utan för barnens skull.

Anf. 99 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Det är för barnfamiljerna som för alla andra människor; det är klart att det inte finns någonting som kan kompensera eller motsvara arbete och egen försörjning. Därför är en sänkning av arbetslösheten en viktig fråga för barnfamiljer där det kan finnas både en eller två försörjare som går arbetslösa. En sänkt arbetslöshet måste åstadkommas, och det är också regeringens viktigaste fråga att driva.

Det är klart att man kan vara hemma så länge man vill. Det finns inga sådana begränsningar. Ett viktigt stöd i valet är en föräldraförsäkring som är flexibel och som gör det möjligt för föräldrar att välja olika lösningar.

Anf. 100 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Statsrådet sade att det är bra för den politiska demokratin att fyra partier har enats i frågan om pensionerna. Tage Erlander sade på sin tid att hela svenska folket borde gå i pensionsstudiecirklar. Han hade rätt. Det hade funnits tid till det. Den första uppgörelsen kom 1994. Nu har det gått fyra år, och innan nästa val skall det hela vara klart. För att förankra uppgörelsen hos de tveksamma socialdemokratiska väljarna har regeringen hyrt in en lobbyfirma som skall betalas med skattemedel.

Jag skulle vilja veta hur statsrådet tänker förklara för de unga arbetslösa som aldrig kommer in i de system som ger pensionsgrundande inkomst hur de skall klara sig, dvs. hur principen om livsinkomst ser ut för dem. Vad har livsinkomstprincipen att ge metallarbetarna eller kommunalarbetarna som inte orkar arbeta i 40 år, för dem som har gått in i kunskapslyftet och för de invandrare som kommer sent i livet till Sverige?

Anf. 101 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! En viktig del i pensionssystemet är livsinkomstprincipen, som också Ulla Hoffmann var inne på. Den innebär att man får pensionspoäng krona för krona för vad man har tjänat under livet. Det finns

också fördelningspolitiska inslag som innebär att man också får pensionspoäng om man är hemma och vårdar barn, studerar eller gör sin värnplikt. Man får också pensionspoäng på de ersättningar man får vid arbetslöshet, sjukdom och förtidspensionering. Det är för att få ett så bra och rimligt fungerande pensionssystem som möjligt. I botten på detta ligger garantipensionen. Den kommer att ge litet bättre utdelning än dagens folkpension och pensionstillskott.

Det är för att skapa en trygg pension för framtiden som de olika delarna finns.

Anf. 102 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Statsrådet tog inte upp en enda av de grupper jag nämnde. Jag pratade om invandrare som kommit sent i livet till Sverige, om metallarbetare och kommunalarbetare som inte orkar arbeta 40 år, om de unga som varit arbetslösa länge som inte har kommit in i systemen som ger pensionsgrundande inkomst. Vad säger statsrådet till dem om livsinkomstprincipen?

Jag kommer att återkomma till frågan om garantipensionen i mitt anförande. Men den är ingen hjälp. För dessa grupper kommer garantipensionen att bli bra mycket dyrare för statsfinanserna än vad jag tror att man har räknat med.

Anf. 103 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Ulla Hoffmann måste acceptera den princip som även finns i det nuvarande ATP-systemet. Den inkomstgrundande pensionen bygger också på inkomstbortfallsprincipen beräknat på den inkomst man har haft, dvs. för att få en rimlig levnadsstandard när man går i pension.

Inkomsten under livet hänger också ihop med den pensionspoäng man har tjänat in. Men för att det skall finnas en ordentlig trygghet i botten gör vi en förbättring av garantipensionen. Den kan man då få som en hel pension om man inte har tjänat in några pensionspoäng eller också som en utfyllnad, ett tillägg till den inkomstgrundande pension som man har tjänat in. Med den här utformningen skall pensionssystemet ge trygghet, och det blir rimligt och hyggligt för framtiden.

Anf. 104 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Herr talman! Det är en rörande omsorg som socialdemokratiska statsråd och andra från partiet visar om Kristdemokraterna och Folkpartiet när de undrar hur vi skall kunna regera tillsammans med Moderaterna, hur vi skall klara vår politik och hur vi skall klara vår sociala inriktning och vårt sociala patos. Det har vi naturligtvis de facto – det är vi överens om.

Ja, vi har erfarenhet av att regera tillsammans med Moderaterna, och vi har visat att vi klarar det i kristid utan de sociala försämringar som vi har sett under den här mandatperioden.

Socialdemokraterna är väldigt stolta över att i viss mån nå tillbaka till nivåer som gällde under den förra mandatperioden, så jag tycker inte att de skall slå sig för bröstet så förfärligt. Jag undrar: Vem skall Socialdemokraterna regera med när man nu hoppas på seger i valet i höst?

Anf. 105 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Det var kanske inte så mycket att replikera på, men jag skulle på nytt kunna ställa den fråga som jag har fått ett dåligt svar på: Hur skall det gå till att regera tillsammans med Moderaterna? Kristdemokraterna poängterar ju väldigt mycket sitt engagemang för vården och omsorgen, och det borde finnas ett visst motstånd mot att regera ihop med ett parti som så oerhört drastiskt kommer att minska möjligheterna för en god välfärd.

Man kan också fundera om Rose-Marie Frebran tycker att det var ett bra resultat som vi kunde se 1994 efter åren med borgerlig regering, där Kristdemokraterna var med. Är Rose-Marie Frebran nöjd med det samarbetet?

Anf. 106 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Herr talman! Fördelningspolitiken var betydligt bättre under den förra mandatperioden än vad den har varit under den nuvarande. Vi har också i våra finansierade budgetalternativ varje år haft en helt annan profil än den som Socialdemokraterna och Centern har haft. Vi har inte accepterat de låga nivåer, t.ex. på 75 %, som Socialdemokraterna har drivit som sin politik under den här mandatperioden.

Socialdemokraterna borde veta vad samarbete handlar om, i och med att man har haft samarbete med Centern under den här perioden. Socialdemokraterna har inte kunnat köra på som om de inte samarbetade med Centern. Självfallet handlar det om att ge och ta och att i olika frågor komma fram till kompromisser. Så var det den förra mandatperioden, och så kommer det att vara nästa. Men vem skall ni regera ihop med?

Anf. 107 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Vi har genomfört den här svåra budgetsaneringen, genom överenskommelser med först Vänsterpartiet och sedan Centerpartiet. Det har gått bra, därför att vi har klarat att sanera statsfinanserna. Vi kan peka på väldigt goda resultat av det här samarbetet.

Dessvärre kan inte Rose-Marie Frebran peka på samma goda resultat 1994, då det var ett underskott i statens budget på 240 miljarder. Att man kan kalla det god fördelningspolitik har jag väldigt svårt att förstå.

Anf. 108 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater har hållit vård och omsorg utanför de senaste årens besparingspaket. Trots det har vård och omsorg blivit utsatta för nedskärningar, bl.a. för att den stora arbetslösheten tärt på kommunernas ekonomi. Det har fått konsekvenser, och nu debatteras vårdfrågorna utifrån uppkomna, i vissa fall uppseendeväckande brister i äldreården och köerna i sjukården.

Det är då glädjande att det finns en stor samsyn i riksdagen om att vården skall få tillräckliga resurser, att finansieringen skall ske via skattemedel och att det skall finnas ett demokratiskt inflytande.

Bara ett parti vill lösa vårdens problem genom systemskifte, och det är Moderaterna, som föreslår en ny försäkringslösning och mindre demokratiskt inflytande, och stora skattesänkningar som – på ett sätt som jag tror att inte någon utanför moderatkretsen förstår – skall ge mer pengar

till vård och omsorg. Effektiviseringar är ett ord som också används utan preciseringar.

Det finns ett starkt samband mellan välfärd och ekonomi, och därför har saneringen av ekonomin varit nödvändig. Därför är det viktigt att minska arbetslösheten. Många människor i arbete, en ekonomi i balans och tillväxt är förutsättningen för att vi skall kunna ge tillräckliga resurser till vården.

De resultat vi nu har uppnått har gjort det möjligt att besluta om mer pengar till vården: 4 miljarder mer för varje år t.o.m. år 2000. Detta tillsammans med fortsatt reformarbete och förändringar i sjukvårdens struktur gör att det är inom räckhåll att få bort oacceptabla köer i vården. De som nu tar till stora och hårda ord om köerna måste tänka på att landstingens planering med de nya pengarna trätt i kraft från årsskiftet. De som åberopar den gamla vårdgarantin som allena saliggörande glömmer bort att dess goda verkan berodde på att det med den skickades pengar.

Bortglömd är också den eniga Prioriteringsutredningen, som lyfte fram vård av kroniskt sjuka och vård i livets slutskede som högsta prioritet jämte akutsjukvård. När neddragningar har varit nödvändiga i landstingen har de som kan vänta fått vänta. Det är i längden oacceptabelt, men det är ändå i det skedet en nödvändig prioritering. Det finns i landstingen avsatta medel för att ta itu med köproblemen. Situationen är ingalunda hopplös.

I årets s.k. Dagmaröverenskommelse har nu startats ett arbete som syftar till att kunna införa en vårdgaranti på tre månader från den 1 januari 1999, inte för några speciella diagnoser utan en generell vårdgaranti.

Herr talman! Ibland framstår det som att omsorgen om de äldre skulle vara något vi plötsligt uppmärksammat. Så är det inte. Arbetet med att skapa en god och trygg äldreomsorg har pågått under många år. Den senaste stora förändringen var den s.k. Ädelreformen 1992. Den har följts upp av Socialstyrelsen och av socialutskottet. Resultaten har varit goda, men det finns också brister. Det handlar om brist på läkartillsyn och brister i samordning mellan huvudmän. Detta och annat har socialutskottet påtalat, och det pågår mycket arbete för att rätta till dessa brister.

Det har också föranlett att regeringen har tillsatt flera utredningar, en om bemötande av äldre och en om patientens rättigheter. Båda har lämnat betänkanden med viktiga förslag. En utredning om avgifternas problematik pågår.

Regeringen har också givit extra anslag för att utarbeta stöd till anhöriga som tar ett stort ansvar för sina anförvantes vård och omsorg.

Beslut har fattats om förstärkt tillsyn av vården, och det finns nu också en laglig skyldighet att kvalitetssäkra all vård. Samma krav ställs därmed på privat som på offentlig vård.

När de senast uppmärksammade exemplen på vanvård avslöjades fick Socialstyrelsen uppdrag och extra medel för att kunna utöka tillsynen över äldreomsorgen. Vanvård accepteras inte. Den skall påtalas och åtgärdas, men det är olyckligt om bilder av vanvård görs till en generell bild av hur våra äldre har det.

I bemötandeutredningen konstateras att det finns många utmärkta exempel på utveckling av goda vårdformer, och det är viktigt att alla dessa goda exempel lyfts fram som förebilder. Det kan stimulera till en god utveckling.

Det är också viktigt att all den personal som utför ett gott arbete får uppskattning och kan känna stolthet. Vi får inte föra debatten så att vi sprider missmod och bidrar till att arbete med våra äldre får låg status. Det måste framhållas att det krävs alldeles särskilt mycket av dem som arbetar med äldre och sjuka människor, när det gäller både ork och kunskaper.

Herr talman! Sedan Ädelreformen genomfördes har det skett en förändring. Alltfler människor med behov av kvalificerad vård eller vård i livets slutskede finns nu i hemmet eller i särskilt boende. Det kräver vidareutbildning av den personal som skall möta dessa nya och större behov, mer medicinsk kompetens och mer personal. Det är viktigt att vi tar ansvar för den förändrade situation som uppstått. Det gör vi genom att tillföra mera pengar men också genom att ta till vara de förslag som olika utredningar tagit fram.

Regeringen kommer under våren att lägga fram ett nationellt handlingsprogram för äldrepolitiken. Äldrevården skall kännetecknas av hög kvalitet.

Herr talman! Vi har kunskaper, och vi har nu en ekonomi som är i balans och förutsättningar för att samhällsekonomin skall utvecklas positivt. Då skall vi prioritera vård och omsorg, inte skattesänkningar, och då skall vi också kunna komma till rätta med de brister som upprör oss alla i dag.

Anf. 109 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Jag har stor respekt för Ingrid Andersson i vårdfrågor. Hon frågar varför vi vill ha en systemförändring när ingen annan vill det. Det är naturligtvis därför att vi har prövat det system som vi har. Vi har gång på gång lagt in nya skattepengar. Det är som att hålla i en gammal maskin som bara går sämre och sämre. Man smörjer den litet grand, och så kommer problemen tillbaka inom två år. Det går inte att arbeta på det sättet.

Systemet är ineffektivt, för produktionen sker inte i konkurrens. Ingrid Andersson talar om att man pratar oprecist om det. Jag kan hänvisa till internationella undersökningar från t.ex. Boston Consulting Group som visar att det går att spara 15–30 % på sjukvården utan att produktiviteten sjunker. Dessutom får man höjd kvalitet. KPP-undersökningen visar att 30–40 % av kostnadsskillnaderna mellan klinikerna inte har med kvalitetskillnader att göra utan med brister i rutinerna. Det innebär 15 miljarder. Knivtiden i Sverige utgör ungefär 35 %. I utlandet utgör den 60–80 %. Om man inför bemanningsplaner skulle man enligt undersökningar kunna spara 15–20 %.

Det finns alltså preciserade effektivitetsvinster att göra i ett annat system. Landstingssystemet klarar det inte.

Anf. 110 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Leif Carlson beskrev det landstingsdrivna sjukvårdssystemet som ett system som man ideligen har hållt pengar i. Sanningen är att landstingen har fått vidkännas ekonomiska förluster och svårigheter under den tid som har gått. Jag har pekat på att det inom det system som vi har, som jag tycker är bra, finns metoder för och möjligheter att klara av de problem som vi har.

Jag vet inte att det finns något land med försäkringslös sjukvård som har ett bättre resultat.

Prot. 1997/98:54
22 januari

Anf. 111 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Problemet är att det inte går att effektivisera inom landstinget. Det finns inbyggda hinder i systemet som gör att vi inte kan nyttja effektiviseringarna. Det är problem som man inte har i försäkringssystem som är solidariskt finansierade. De systemen rättar sig efter de resurser man har och är alltså solidariska. Där följer pengarna patienten. Det gör de inte i landstingssystemet. Patienterna står starka. Patienterna har valfrihet. Det är en mycket stor vinst.

Man måste fråga sig, herr talman, varför vårdens problem alltid växer när socialdemokraterna har makten. Problemen växte fram till 1991. Sedan minskade de under den borgerliga tiden, trots svåra ekonomiska förhållanden. Så fort socialdemokraterna får makten växer vårdköerna. Personalen blir mer frustrerad. Man har fler uppsägningar. Systemet gör att det inte finns någon arbetsglädje. Det kommer ingen belöning om man förbättrar en kliniks verksamhet. Den möjligheten finns inte i landstingssystemet. Då får vi så småningom en vård som blir allt sämre och går på knäna. Det händer bara under socialdemokratisk regi.

Anf. 112 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Under förra perioden tror jag att man klarade av många problem genom att öka upplåningen. Vi vet vad det ledde till. Vi har inte sett det som en lösning. Vi vill ha en stabil ekonomi för att kunna klara av vård och omsorg.

Den försäkringslösning som Leif Carlson har pläderat för är inte särskilt utarbetad. Jag föreställer mig att det kommer att ta lång tid innan man kan sätta den i sjön.

Vi är beredda att inom det system vi har i dag ta itu med de problem vi har, och jag tror att det är det allra lyckligaste.

Era stora skattesänkningar skrämmer mig. De kommer naturligtvis att inverka på möjligheten att bedriva en god sjukvård.

Anf. 113 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Upplåningen ökade i början av 90-talet därför att arbetslösheten började svälla i mitten av 1990. Det var då spekulatsekonomins bubbla brast. Det minskade inkomsterna och ökade utgifterna för alla som förlorade jobbet på grund av 80-talspolitiken.

Vi har i dag i Sverige världens högsta skatter, Ingrid Andersson. Vi har världens största offentliga sektor. Ändå har vi inte världens bästa välfärd.

Är lösningen på problemen att höja skatterna ännu mer och skaffa ännu större offentliga utgifter med den utgångspunkten? Är lösningen möjligen, vilket vi moderater förordar, att se efter hur man använder skattebetalarnas pengar och inte bara ta mer av skattebetalarna och ge till det offentliga?

Den kommunala sektorn i sin helhet – vi ser på hela det som kallas välfärdsbegrepp i er definition – omfattar 430 miljarder kronor 1998. Verksamheterna – sjukvård, barnomsorg, äldreomsorg, skola – står för

*Fel! Okänt
växelargument.*

320 miljarder av dem. Det finns naturligtvis ett utrymme att klara vården och omsorgen utan större offentliga utgifter eller mer skatter.

Anf. 114 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tackar Bo Lundgren för denna lektion.

Det är förvisso så att vi har mycket höga skatter. Vi har också en mycket hög acceptans bland befolkningen när det gäller att ta ut höga skatter om pengarna går till vård och omsorg.

Min lösning på våra problem i dag är inte att ytterligare höja skatterna. Vi vill med alla medel sänka arbetslösheten. Det ger mera pengar till statskassan, till kommunerna och till landstingen. Då kan vi bedriva en bättre vård.

Anf. 115 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är ju det som är problemet. Ni har bedrivit en politik som innebär att den sysselsättningsökning som började hösten 1993 bröts 1996. Trots att ekonomin har gått uppåt har vi alltså haft en minskande sysselsättning och sämre förutsättningar. Möjligen sker det en viss ökning under det år som kommer, men den sker från en låg nivå och till en alldeles för låg nivå.

Det intressanta är att vi uppenbarligen är överens om att vi har mycket resurser redan i dag. Det är ett faktum. Är inte det viktigaste också för Ingrid Andersson att då ge medborgarna valuta för pengarna och inte överbeskatta dem? Man skall inte höja energiskatter och egenavgifter, t.ex., för dem som redan har världens högsta skatter.

Det finns i den offentliga sektorn resurser för att klara vård och omsorg – allt det som är väsentligt – om man bara prioriterar och utför uppgiften väl. Felet ni gör är att ni inte ger medborgarna valuta för pengarna.

Anf. 116 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Felet den borgerliga regeringen gjorde var att den förde en politik som medförde att vi i dag har att betala 100 miljarder i räntor innan vi kan företa oss någonting annat. Vi försöker att få ordning på den situationen. Det är faktiskt så, att arbetslösheten försiktigt har börjat minska. Jobben kommer i den privata sektorn. Den politik för att sanera ekonomin som vi har fört har lyckats, trots att ni aldrig har trott på den.

Nu har vi föresatt oss att också halvera arbetslösheten fram till år 2000. Ni tror inte på det heller, men låt verkligheten visa.

Jag tror på vår politik om vi vill kunna bedriva en god vård- och omsorgspolitik.

Anf. 117 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! De två främsta vallöftena från socialdemokratin förra gången var att avskaffa arbetslösheten och sätta stopp för de borgerliga nedskärningarna i den offentliga sektorn. Hur det gick med sysselsättningen diskuterade vi i kammaren i går. I dag diskuterar vi de växande vårddköerna under Wallström och Klingvall.

Det förefaller som om vi kan vara överens om verklighetsbeskrivningen. Det var långa vårddköer före 1991 och snabbt minskade vårddköer 1991–1994. Nu är det återigen snabbt växande vårddköer.

Ingrid Andersson, som såvitt jag förstår inte ifrågasätter den verklig-
hetsbeskrivningen, talar i stället illa om den vårdgaranti som hjälpte till
att åstadkomma detta. Hennes förklaring till att vi lyckades, till skillnad
från socialdemokraterna, är att vi satsade så mycket pengar på detta.

Jag vill bara upplysa kammaren och Ingrid Andersson om att vi ett år
satsade 500 miljoner för att hjälpa landstingen att komma i gång med
projektet. Sedan fungerade det utan extratillskott.

Varför har ni inte ordnat det för länge sedan om det bara gäller 500
miljoner?

Anf. 118 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Bristerna i ekonomin i Sverige har inte bara handlat om
500 miljoner. Det har handlat om väldigt mycket mer.

När vi pratar om vårdgarantin måste vi också nämna prioriteringsut-
redningens slutsatser. Man fann att prioriteringen av de diagnoser som
man hade gjort i vårdgarantin stred mot prioriteringsutredningens slutsat-
ser. Det har man tagit hänsyn till. Det är oerhört viktigt att vi följer de
prioriteringarna, men jag inser också att ingen kan leva "utprioriterad",
dvs. i en lång kö, någon längre tid.

Därför vill jag och mitt parti göra väldigt mycket för att minska köer-
na. Vi är inte bara överens om hur verkligheten ser ut, utan vi har också
ett gemensamt intresse av att göra någonting åt det, även om våra mo-
deller kan se olika ut.

Anf. 119 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Då fick jag bekräftat att vi är överens om verklighetsbe-
skrivningen, att köer växer och minskar inom sjukvården beroende på
vilka partier som har ansvar för verksamheten.

Ingrid Andersson använder sedan återigen prioriteringsutredningen
som ett argument mot en fungerande vårdgaranti. Vi lade ändå ned rätt
mycket energi på att undersöka just om vårdgarantin, trots alla sina goda
sidor, eventuellt ledde till att några andra undanträngdes. Några studier
som visar att så var fallet känner jag inte till.

Sanningen är väl helt enkelt den att bland socialdemokraternas åter-
ställare finns återställarna av de socialdemokratiska vårdköerna. Skillna-
den mellan de olika regeringarna har väl, Ingrid Andersson, varit den att
vi avskaffade vårdköerna och ni avskaffade statistiken.

Anf. 120 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Skillnaden i fråga om verklighetsbeskrivning är inte stor
– den kanske inte finns alls. Man skall ha klart för sig att statistik om köer
är väldigt svår att läsa ut. Vilka som finns i kön är väldigt olika, det har
man nyligen sett här i Stockholm, där man för övrigt också har vidtagit
åtgärder för att införa en vårdgaranti på tre månader generellt. Det är
skillnaden mellan vår och er syn på vårdgaranti. Ni vill ha en vårdgaranti
som sträcker sig till att täcka vissa diagnoser. Vi vill ha en generell vård-
garanti.

Anf. 121 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Ingrid Andersson nämner att det kommer en proposition i äldre frågor längre fram i vår. Avser regeringen då att lägga fram en ganska bred proposition, som inte bara täcker vårdområdet utan också andra sektorer där omprioriteringar kan behöva göras? Sådana omprioriteringar är inte så alldeles lätt att genomföra på grund av att universitet och högskolor har ett självbestämmande vad gäller forskning. Man kanske därför kan behöva stimulera viss forskning med extra pengar. Jag tänker då på forskning kring äldres hälsoproblem, och jag tänker på utbildning om vad åldrande innebär, inte bara av hälso- och sjukvårdens personal utan också av grupper inom andra sektorer, såsom byggsektorn.

Vad gäller attityderna i samhället gentemot åldrande undrar jag om regeringen tänker ta fasta på det mycket intressanta häftet om barns syn på åldrande, som innehåller både glädjande och skrämmande uppgifter.

Anf. 122 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Självfallet kan jag inte i dag uttala mig om vad som kan finnas i det som kallas *Ett nationellt handlingsprogram för äldrepolitiken*. Jag har ändå fått sådana signaler att jag kan säga att man skall se väldigt brett på det.

Det lilla betänkande som handlar om barns attityder gentemot äldre innefattas i bemötandeutredningen. Där finns mycket tänkvårt att ta till vara, och jag förutsätter att man inom regeringen kommer att göra det.

Anf. 123 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Regeringen har ju tillsatt ganska många olika utredningar, och en del fastnar i Regeringskansliet med sina många goda förslag. Jag hoppas verkligen att den här utredningen lyfter från att vara tankvärda ord i ett dokument till att översättas till konkret handling.

Man brukar säga att ett lands välstånd mäts i form av spädbarnsdödligheten. Jag menar att ett lands välstånd, dess kvalitet, också skall mätas i form av den äldreomsorg som ges.

Anf. 124 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Barbro Westerholm och jag brukar kunna samtala mycket bra om vårdfrågor. Vi är överens om väldigt mycket av det som Barbro här har sagt.

De utredningar som vi har talat om nu har självfallet hög prioritet. De har inte fått så lång tid på sig att arbeta, men de skall ändå ut på remiss. Jag tycker att de förslag som ligger är kloka, och det kommer jag att samtala med regeringens representanter om.

Anf. 125 THOMAS JULIN (mp) replik:

Herr talman! Arbetslösheten är ett av våra stora problem, som alla vill lösa. Samtidigt har under 90-talet 75 000 arbetstillfällen försvunnit från landstingen. Mycket av försämringarna i vården beror just på minskad personaltäthet. Därför blir min fråga till Ingrid Andersson: Finns det verkligen belegg för att man har gjort besparingar genom att dra bort all den här personalen, som man sedan får betala dyrt för med olika arbetsmarknadsåtgärder?

Anf. 126 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det kan man ju fundera över. Men den bistra verkligheten i landstingen är faktiskt att man har haft en ekonomi att rätta sig efter, och den har inte varit tillräckligt god för att räcka till allting. Det är beklagligt att man har behövt avskeda personal, men det är faktiskt en vändning på gång, och det finns landsting som nu håller på att nyanställa. Jag föreställer mig att det inte kommer att dröja så länge förrän vi står här i riksdagen och pratar om personalbrist inom vården. Det går i vågor. Jag är glad för att det börjar att vända, att vi nu inte fortsätter att skära ned utan ger mer pengar till vården, som kan hjälpa till att förbättra utvecklingen.

Anf. 127 THOMAS JULIN (mp) replik:

Herr talman! Också jag hoppas att landstingen kommer att få ett personaltillskott. Det som känns märkligt i det här sammanhanget är att det är staten som bl.a. genom att dra ned mycket av sina generella bidrag till landstingen har orsakat en del av det här. Även egenavgifterna har genom att påverka skatteunderlaget bidragit. Sedan får staten ändå ta kostnaderna för de friställda. Det är det som inte går ihop för mig. Jag skulle vilja se en tydlig redovisning som kunde visa att man verkligen har gjort besparingar. Eller är det en samhällsförändring?

Anf. 128 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Man kan ha sådana funderingar som Thomas Julin har. Vi har stått i verkligheten och befunnit oss i ansvarig ställning, och vi har sett det vara nödvändigt att sanera ekonomin. Vi har lyckats med det. Nu kommer det mer pengar till vård och omsorg, och vi skall jobba vidare på den linjen.

Anf. 129 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag skall följa upp Thomas Julins resonemang. Vi har under den här perioden avskedat 68 000 anställda inom sjukvården. Sjukvårdens andel av bruttonationalprodukten har nu sjunkit ned till 7,5 % och är bland de lägsta inom hela OECD-området, från att för några år sedan ha varit uppe i 9 %. Har den socialdemokratiska regeringen någon filosofi om hur stor andel av BNP sjukvården i Sverige skall få ta? Är det rimligt att höja sjukvårdens andel upp till 9 %, som den låg på tidigare och där den ligger i de flesta andra västländer? Är det en rimlig ambition?

Anf. 130 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Att räkna sjukvårdens resurser i procentandelar av BNP är ganska osäkert, eftersom också BNP kan variera, och då motsvarar ju procenten olika summor. Jag utgår från att vi skall följa verksamheten och se till så att hälso- och sjukvården får de pengar som behövs. Det är också viktigt att reformarbete, omstruktureringar och tillvaratagande av medicinsk kunskap och teknik fortsätter ute i landstingen och för den delen också i kommunerna, så att vi också kan ta vara på effektivitetsvinster.

Anf. 131 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Den socialdemokratiska välfärdspolitiken har kapsejsat. Välfärd är att ha ett arbete. Välfärd är att kunna leva på sin lön. Välfärd är att veta att om den egna förmågan inte räcker till finns ett gemensamt ansvar för en sjukvård utan köer, för en värdig äldreomsorg, för en skola som ger goda kunskaper och för en rättstrygghet. I alla dessa avseenden har socialdemokraterna misslyckats.

Vi har sett hur utvecklingen vad gäller arbetsmarknaden har försämrats sedan 1994. Man har visserligen med statistik lyckats förbättra siffrorna för den öppna arbetslösheten, men sysselsättningen har, trots en ekonomisk uppgång, först den senaste månaden stigit något. Det är alldeles för dåligt. Detta är grunden för välfärd och grunden för välstånd.

Vi har en situation där de som är arbetslösa självklart inte lever på sin egen lön. Detsamma gäller dem som är föremål för åtgärder eller som finns i extraordinär utbildning. Men vi har också en situation där de som arbetar måste betala högre skatter därför att så många fler än som borde vara fallet saknar arbete. Bidragsberoendet är större.

När det gäller det gemensamma ansvaret har man inte inom ramen för världens högsta skattetryck lyckats med sjukvården. Köerna växer återigen, vilket har diskuterats länge i debatten här i dag.

I äldreomsorgen ser vi exempel på en ovärdig behandling. Skolan diskuteras också. För många är det ganska uppenbart att skolan inte klarar sin uppgift i dag. Vidare är rättstryggheten inte så självklar. Människor upplever faktiskt att våldet ökar, t.o.m. i skolan men också för människor ute på gator och torg.

Detta är allvarligt därför att de här delarna av det som kallas för välfärd hänger samman. Låg sysselsättning urholkar basen för de gemensamma åtagandena och leder, tillsammans med kostnaderna för dem som inte är sysselsatta, till höga skatter och ett större bidragsberoende.

Vi har en situation i Sverige som är extrem. En förvärvsarbetande i näringslivet i Sverige måste försörja sig själv och ytterligare nästan två personer. I längden är detta inte hållbart. Vi måste vända denna utveckling. Det innebär att de tre viktigaste uppgifterna under den kommande mandatperioden måste vara följande.

För det första gäller det att skapa förutsättningar för så många nya jobb att vi kan eliminera arbetslösheten som samhällsproblem. Om man tappar sitt jobb skall man veta att man inom rimlig tid får ett nytt jobb eller en utbildning som ger ett nytt jobb.

För det andra gäller det att se till att människor normalt kan leva på sin egen lön. Om inget exceptionellt händer har jag kontroll över min ekonomi. Det är ju en av de väsentligaste ingredienserna i en trygghetspolitik att människor normalt känner sig mindre beroende, mera självständiga.

För det tredje måste vi återställa förtroendet för att det som måste vara gemensamt kan utföras väl. Vi måste se till att vi eliminerar köerna i sjukvården. Vi måste se till att vi får en värdig äldreomsorg. Vi måste se till att rättstryggheten fungerar och att skolan ger goda kunskaper.

Dessa tre uppgiftsområden är de väsentligaste uppgiftsområdena inför kommande mandatperiod. Är då lösningen den traditionella socialdemokratiska, dvs. högre skatter och mera pengar till politiker? Nej, självklart inte! Som jag sade tidigare: Vi har världens högsta skatter och världens

största offentliga sektor men inte världens bästa välfärd. Vi måste fundera över hur vi politiker här i riksdagen, liksom politikerna i landsting och kommuner, skall bära oss åt för att ge medborgarna valuta för skattepengarna.

Vi finner att man, givet de stora offentliga resurser som i dag finns, kan skapa utrymme för sänkta skatter genom att de som får sänkta skatter behöver mindre i bidrag och subventioner. Däri ligger finansieringen av våra skattesänkningar – alltså rejält sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare. Bl.a. handlar det om ett nytt grundavdrag för barn som ger utrymme för den enskilde att ta en extra karensdag, att själv spara, att själv täcka löpande kostnader och att växla skatt mot lägre bidrag. Detta får inte ske på handikappades och änkors bekostnad – som Socialdemokraterna och Centerpartiet ju sparar på.

Vidare gäller det att koncentrera sig på kärnuppgifterna och att se till att det som måste vara gemensamt utförs väl. Det innebär att man, som Leif Carlson tidigare sade, måste fundera över hur det hela skall organiseras. Bo Könberg exemplifierade hur vi lyckades genom att inte bara tala om mera pengar, om mera till politikerna, utan om hur pengarna skulle användas, om att eliminera, eller åtminstone rejält banta ned, de vårdköer som fanns. Detta kan Socialdemokraterna inte leverera. Det är därför som den socialdemokratiska välfärdspolitiken kapitalt har misslyckats. Det krävs en ny välfärdspolitik som bygger på jobb åt alla som vill ha ett arbete och som kan arbeta. Det krävs också att man kan leva på sin lön och att vi har politiker som kan ge människor valuta för pengarna.

Anf. 132 ROLAND LARSSON (c) replik:

Herr talman! Bo Lundgren borde vara rätt man att svara på den fråga som jag har ställt åtskilliga gånger men som hittills är obesvarad.

Moderaterna vill ju minska statens anslag till social omsorg, trygghet samt vård och omsorg – detsamma gäller bidraget till kommunerna, som i huvudsak handlar om vård och omsorg – med 20–40 miljarder kronor per år under de närmaste tre åren. Enligt Moderaterna skall detta ge utrymme för skattesänkningar som skall skapa nya jobb inom andra sektorer. Vård och omsorg däremot skall betalas genom att en avgift erläggs till ett försäkringssystem. Min fråga är: På vilket sätt genereras nya jobb genom att en skatt döps om till avgift – jobb som inte kan åstadkommas inom nuvarande ram? På den frågan har jag inte fått något svar.

Anf. 133 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt. Roland Larsson blandar ihop äpplen och päron.

Om vi ersätter dagens landstingsskatt, som går till landstingspolitiker, med en försäkringsavgift med motsvarande konstruktion där ett försäkringssystem ger patienten rätt att välja, vilket också ökar demokratin i systemet, innebär det självklart inte lägre kostnader just då för den som får en avgift att betala i stället för landstingsskatten. Men det blir ett bättre system, en bättre konkurrens och mindre av politikerdetaljstyrning. Det tror jag är alldeles utmärkt för vården. Detta är *en* sak.

En annan sak är det som Roland Larsson tog upp, nämligen att vi vill sänka skatten för vanliga människor som betalar för hög skatt på arbets-

inkomsten. Om vi sänker skatten på människors arbetsinkomst har man självfallet lättare att täcka en andra karensdag. De besparingar som Roland Larsson tog upp, besparingar som vi gör inom den kommunala sektorn, uppgår år 2000 till 7,6 miljarder kronor. Om vi fick en ökning av skatteunderlaget med 1 % per år, Roland Larsson, därför att vi har fler människor sysselsatta och därför att skatten på arbete och mycket annat som ni har varit med om att höja sänks och det sker en eliminering, då skulle kommuner och landsting år 2000 i skatteunderlagsökning disponera nästan 10 miljarder kronor mer än de annars skulle göra.

Anf. 134 ROLAND LARSSON (c) replik:

Herr talman! Det här är mycket intressant. Om inte det system som Moderaterna här försöker redovisa håller fullt ut kommer hela den moderata politiken att falla samman som ett korthus. Därför är det viktigt att bringa klarhet i detta med avgifter och ett nytt försäkringssystem av det slag som vi här talar om.

Bo Lundgren påstår att de pengar som nu betalas in i landstingsskatt går till landstingspolitikerna. Bo Lundgren vet att det inte stämmer. Naturligtvis finns det inom alla områden sådant som det kan sparas på. Här gäller det dock inte alla pengar som betalas in. Pengar går ju till vård och omsorg. I stället skall man nu betala en avgift. Vad är skillnaden för den enskilde mellan skatt och avgift bortsett från att det är olika benämningar? Vad har jag för glädje av att veta om det som jag betalar in kallas för skatt eller för avgift? Det handlar ju om ändamålet, om syftet.

Min mor, som i dag finns inom äldreården, torde knappast i sin nuvarande situation kunna få någon försäkring som är sådan att hennes behov av vård tillgodoses. En hel del av de människor som i dag finns inom vård och omsorg kommer aldrig att kunna omfattas av nämnda system. Hur lång tid tänker moderaterna, för att det hela skall vara realistiskt, ta på sig för att genomföra det här?

Anf. 135 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag får ta det en gång till. Först och främst: Landstingsskatt går till landstingen. Landstingen består av politiker och, självfallet, av ett antal anställda. De som disponerar pengarna är landstingsfullmäktige. Det innebär att nuvarande system bygger på att politiker i landstingen bestämmer åt människor hur vården skall se ut. Det i sin tur gör att vi får en sämre och en mindre effektiv vård. Om vårdpersonalen hade fått bestämma mera själv skulle vi ha fått ut mera vård av de pengar som vi satsar. Detta är väsentligt.

För att åstadkomma detta och för att ge den enskilde patienten, såväl gammal som ung, ett inflytande skall vi ha en försäkring som innebär att den som ingenting tjänar heller inte betalar någon avgift. Den som tjänar mycket betalar mer i avgift jämfört med den som tjänar mindre. Men avgiften innebär att jag betalar till en sjukvårdsförsäkring. Således vet jag att jag själv påverkar min vård och att det blir effektivitetseffekter. Detta är ett nytt system, ett sätt att göra sjukvården effektivare och bättre för den enskilde.

Roland Larsson! Till skillnad från Centern, som har accepterat dramatiska skattehöjningar för företagande och enskilda människor, vill vi

sänka de skatterna. Vi vill att människor skall ha en chans att leva på sin lön. Då har man en chans att klara sig utan de bidrag och subventioner som i dag måste till därför att skatten är så hög.

Prot. 1997/98:54
22 januari

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 136 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Bo Lundgren hur han ser på arbetslösheten. Vad tycker Bo Lundgren är en lagom jämviktsarbetslöshet? Jag tänker då på er ekonomiska partimotion där ni säger att en jämviktsarbetslöshet på 6 % är rätt så bra. Och ni klandrar regeringen för att den har satt upp målsättningen till 4 %, eftersom inflation kan uppstå om efterfrågan på arbetskraft ökar för mycket.

Jag skulle alltså vilja ha klarhet i vad som är Moderaternas målsättning när det gäller arbetslösheten. Vad tycker Bo Lundgren är en bra jämviktsarbetslöshet?

Anf. 137 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det som vi talar om i vår motion är vad som händer när Socialdemokraterna regerar. Då har man en så stel arbetsmarknad att Bosse Ringholm som ny generaldirektör för Arbetsmarknadsstyrelsen måste gå ut och varna för flaskhalsar i ekonomin, trots att så många människor saknar jobb i dag.

Det är den politik som Socialdemokraterna bedriver som kan leda till flaskhalsproblem och överhettning. Det som vi säger är att man skall avreglera arbetsmarknaden och göra den mer flexibel. Då kan vi dra ned jämviktsarbetslösheten under den nivå som Socialdemokraterna har etablerat. Det som vi vill åstadkomma är svårt att mäta i procent. Vi vill ha en situation där den som har ett jobb och förlorar det inom rimlig tid kan få ett nytt jobb och aldrig behöver vara rädd för att bli långtidsarbetslös. Den som behöver en utbildning skall kunna få det och veta att den kan leda till ett nytt jobb. Det är det som vi vill åstadkomma. Så är det inte i dag, vilket Stig Sandström mycket väl vet. Den politik som ni indirekt stöder och som Socialdemokraterna ägnar sig åt leder till en lägre sysselsättning och i realiteten fler arbetslösa och sämre förutsättningar för välfärd och välfärd.

Anf. 138 STIG SANDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag har bara ytterligare en rak fråga. Anser Bo Lundgren att risken för inflation ökar om man ökar efterfrågan på arbetskraft?

Anf. 139 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Nej, inte om man har en väl fungerande ekonomi.

Utan att ta ställning till allt som sker i den amerikanska ekonomin – om vi bortser från att vi kan ha olika uppfattningar om de stora problemen med många färgade i innerstadsområdena som inte har någon chans att få jobb därför att utbildningen är för dålig – ser vi ett exempel på en ekonomi där man inte har en inflation trots att arbetslösheten totalt är mindre än 5 %.

Anf. 140 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren startade sitt anförande med att säga att välfärden har kapsejsat med socialdemokratisk politik. Det är ju i stället tvärtom. Med den moderata politiken kapsejsar och undergrävs välfärden.

Socialförsäkringarna är oerhört väl förankrade i det svenska samhället. De är uppskattade och fungerar i stort sett ganska väl. Det finns också en mycket stor enighet i riksdagen om detta, med undantag av Moderaterna. I socialförsäkringsutskottet anvisar Moderaterna ca 10 miljarder kronor mindre för socialförsäkringarna. Det leder till sämre trygghet för människorna.

Det som Moderaterna har missat är att socialförsäkringarna är ett fördelningssystem, ett försäkringssystem, som också skall vara utjämnande och vara till hjälp i vissa lägen. I stället vill Moderaterna använda pengarna för skattesänkningar och överge de sämst ställda.

Jag vill ställa en fråga till Bo Lundgren: Har Moderaterna någon gång funderat på vilket samhälle som de moderata förslagen leder till?

Anf. 141 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Självfallet har vi gjort det. Vi vill ha ett samhälle där vi har en sysselsättning som gör att vi har eliminerat arbetslösheten som samhällsproblem. Vi vill ha ett samhälle där man kan leva på sin lön och ett samhälle där vi självfallet måste ha obligatoriska socialförsäkringar som en omställningsförsäkring. Men om man har lägre skatt kan man ta en större andel själv genom exempelvis en extra karensdag. Om man har högre skatt, då har man inte råd med det.

Socialdemokraterna har lyft av människorna så mycket pengar och sagt att de löser problemen åt människorna. Men det klarar Socialdemokraterna inte av. Jobben finns inte, och människor är bidragsberoende. Men pensionssystemet måste ändras, eftersom löftena 1958 inte höll. Det ser vi i dag.

Köerna växer. Och även när det gäller andra saker måste det ske förändringar.

Det som vi inte kan acceptera är att Socialdemokraterna sparar på handikappade och änkor som inte kan få kompensation genom lägre skatter, eftersom de ofta inte har något förvärvsarbete.

Jag har en motfråga till Börje Nilsson: Hur kan Börje Nilsson medverka till att handikappade och änkor har fått det sämre med den politik som Socialdemokraterna för?

Anf. 142 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är just på detta område, när det gäller sjukförsäkring, handikappade osv., som Moderaterna anvisar 10 miljarder kronor mindre. Vi gör alltså inga ingrepp när det gäller handikappolitiken.

Bo Lundgren missar ju att socialförsäkringarna utgör ett fördelningssystem, en försäkring som skall träda in i vissa lägen.

Det som jag nu kan se är den vanliga propagandan om ett systemskifte, sänkta skatter och neddragningar i socialförsäkringarna och i välfärden. Det är den politiken som Moderaterna på nytt för fram.

Anf. 143 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är faktiskt så att vi, till skillnad från Socialdemokraterna, anvisar en bibehållen nivå när det gäller stödet till assistentersättning till handikappade, och vi har inte urholkat änkepensionerna, vilket ni faktiskt har gjort.

Sedan är det som jag sade, nämligen att det är klart att vi måste ha ett gemensamt ansvar för den som förlorar jobbet och för den som blir sjuk, både när det gäller vård och rehabilitering – insatser och motsvarande. Men ju mer vi låter individen få en chans att både täcka löpande kostnader och spara för framtiden, desto mindre behöver vi göra i de obligatoriska system som finns. Men det är ju givet, Börje Nilsson, att man inte skall se till att människor som har det svårt inte klarar av sin situation. Men det finns ju två modeller. Ge individen en chans att själv genom lägre skatter sätta av en del till sparande för att ha en buffert och känna egenkontroll över sin ekonomi. Sedan kan man hjälpa till när det verkligen behövs gemensamt stöd. Den andra är att man säger att man tar in det mesta i skatter, vilket nu sker. Sedan blir människor beroende, och man hoppas att man klarar det. När det inte går, när köerna växer, då råkar människorna illa ut.

Anf. 144 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Av och till har det frågats efter någon lista när det gäller Moderaternas nedskärningar och när det gäller minskade statsbidrag. MUF-ordföranden Thomas Idergard sade på moderatstämman att man gör detta enkelt genom att ta bort bostadsbidrag och arbetsmarknadspolitiska åtgärder, genom att dra knappt hälften av biståndet, knappt hälften av kulturstödet, bidragsdelen i studiemedelssystemet, en liten del på för-tidspensionerna och knappt en femtedel av föräldraförsäkringen.

Detta återspeglades i Aktuellt i TV den 30 augusti förra året.

Min fråga till Bo Lundgren är: Är det detta som är listan när vi diskuterar olika miljardbelopp hit eller dit, vilket ofta blir en sifferexercis?

Anf. 145 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Nej, det är det inte. Nu sände TV inte det anförande som jag höll på vår stämma direkt efter Thomas Idergard. Jag konstaterade att det är en vällovlig ambition att gå fram snabbt och rappt. På samma sätt som ert ungdomsförbund emellanåt går fram kan vårt göra det. Jag sade att det är en långsam och målmedveten process som behövs för att man skall nå fram till rejält sänkta skatter för låg- och medelinkomsttagare.

Eftersom Maj-Åger Klingvall inte var intresserad av resten av debatten, trots att jag lovade att ge henne svar, kan väl detta vidarebefordras till henne, eftersom listan är här. På s. 438 och följande i denna motions-sammanställning finns utgiftsområde för utgiftsområde. Där finns krona för krona redovisad. Där finns skattesänkningar och finansieringen av skattesänkningar redovisade. Detta visar att man kan skapa ett samhälle där lägre skatter ger fler jobb och större möjlighet för människor att leva utan att vara bidragsberoende.

Anf. 146 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att den lista som jag nu har talat om inte är så främmande i det långsiktiga perspektivet.

När det gäller arbetsrätten förundrar det mig att den borgerliga regeringen under åren 1991–1994 sade att det är så svårt att göra sig av med folk. Bo Lundgren känner igen det. 500 000 människor förlorade jobbet. Det var svårt att säga upp folk. Nu säger Moderaterna att det är svårt att anställa folk, och de använder samma incitament för sina angrepp på arbetsrätten. Jag konstaterar bara att om Sveriges löntagare skulle hamna i en situation med en borgerlig regering försvinner anställningstryggheten helt. Det blir ett handslag mellan arbetsgivarna och den enskilde arbetstgaren. Detta är den moderata modellen.

Anf. 147 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Om man skall titta på modeller är det väl snarare den socialdemokratiska modell som tillämpas i Göteborg som man skall titta på, där man ju kringgick lagstiftningen genom att lägga ned stadsteaterverksamhet. Det är inte speciellt snyggt, tycker jag. Trots arbetsrätten är ju hundratusentals människor utan jobb – 68 000 i offentlig sektor, trots att ni lovade någonting annat. Inte ens löftena höll ni.

Arbetsrätten i dag hjälper ju inte om inte jobben finns. I Danmark har man en mer flexibel arbetsrätt, och där blir det fler jobb än i Sverige. Det som vi, liksom ett antal ekonomer, säger är att vi måste skapa en flexiblere arbetsmarknad. Då får vi fler jobb. Det innebär att människor jobbar mer, att vi får mer totala intäkter, att välståndet ökar och att förmågan att finansiera det gemensamma ökar. Vi kan sänka skatterna utöver det som behöver finansieras genom att man minskar på andra delar i den offentliga sektorn.

Men det som ni har fastnat för är ju det som jag pekade på, nämligen en kapsejsad välfärdspolitik, där alla dessa tre områden har gått snett.

Anf. 148 INGRID SKEPPSTEDT (c):

Herr talman! Vårt samhälle står inför stora utmaningar. Uppgiften är att forma ett hållbart samhälle. Bara ett samhälle där alla människor känner sig delaktiga och respekterade kan bli ett gott samhälle. I ett samhälle där människor känner trygghet och tillit till sin förmåga att utveckla sina liv kan bli hållbart. En god välfärd uppnås bäst i ett samhälle där alla har meningsfulla uppgifter och där alla känner sig behövda.

Centerpartiets förslag till grundtrygghet innebär både ekonomisk och social trygghet. Många människor har under 1990-talet känt en ökad oro på grund av rädslan för att förlora sitt arbete, mista sitt sociala nätverk och förlora sin ekonomiska trygghet. Vi vet att det är många som nu lever under dessa förhållanden. Speciellt har många unga inte haft någon möjlighet att ta sig in på arbetsmarknaden och har därför aldrig fått en möjlighet att känna sig ekonomiskt oberoende.

Alltfler står utanför tryggheten. Det går en trygghetsmur tvärsigenom det svenska samhället. På ena sidan finns de som har tillgång till välfärdsstatens alla fördelar. På den andra sidan finns allt större grupper som hamnar utanför den generella tryggheten – stora grupper arbetslösa och

sjuka. Det handlar om alla som inte lyckats kvalificera sig till de olika trygghetssystemen.

Dagens sociala trygghetssystem är bäst för dem som redan har det bra, medan hundratusentals människor står utanför en godtagbar trygghet. Centerpartiet har redan från början varit kritiskt till inkomstbortfallsprincipen i socialförsäkringssystemen som ger mer pengar till den som har mest. Så t.ex. får den välutbildade kvinnan nästan tio gånger mer i ersättning vid föräldraledighet än den kvinna som blir mamma och som inte har kunnat kvalificera sig in i systemet och som då bara får 60 kr per dag i ersättning.

9 % av den svenska befolkningen är i dag nollklassade eller uppbär garantinivån 60 kr per dag när de blir sjuka. För att få ersättning som följer med den inkomst man hade innan man blev sjuk eller arbetslös krävs det att man under en period har haft ett arbete. Det gör att det sociala biståndet har ökat under hela 90-talet. Var tionde hushåll var någon gång under förra året i behov av socialbidrag. Mer än var tredje ensamstående kvinna med barn fick socialbidrag. För personer som inte har ett inkomstbortfall att relatera till, eftersom de aldrig har kunnat kvalificera sig för a-kassa, KAS – kontant arbetsmarknadsstöd – eller sjukpenning, blir socialbidraget den enda inkomstkällan.

I dagens system finns en uppenbar orättvisa mellan kvinnor och män. Då det är lönen som avgör inkomsten vid arbetslöshet, sjukdom, föräldraledighet och pensionering missgynnas kvinnor, eftersom de i dag arbetar i genomsnitt 30 timmar per vecka. Samtidigt utför de en större del av det obetalda arbetet, som inte ger någon trygghetsersättning.

Centerpartiet anser att det nu är dags att se över utformningen av trygghetssystemen. Vi vill att socialförsäkringarna skall utgå från grundtrygghetstanken. Detta innebär en övergång från systemet med att man enbart kvalificerar sig genom gjorda prestationer till principen att tryggheten skall grundas på att man är samhällsmedborgare. Principen om medborgarskap innebär inte kravlöshet – jag återkommer till detta. Omfattande skattesänkningar eller avdrag löser inte problemen för alla människor eftersom det ger selektiv trygghet och frihet för ett fåtal.

Välfärdssystemen skall utformas så att de blir långsiktigt hållbara. Dagens misstro mot systemen måste vändas till tilltro. Ett trygghetssystem skall vara robust, lättöverskådligt, och det får inte finnas risk att det blir så omfattande att statens och kommunernas centrala uppgifter trängs undan.

Ett nytt välfärdssystem måste bygga på den nya tidens förutsättningar. Alltfler människor väljer att starta företag, vara soloföretagare, uppdrags-tagare eller ha flera anställda. Dessa personer skall vara lika kvalificerade till den grundläggande tryggheten som alla andra. Det går inte att bygga ett nytt trygghetssystem på förhållandet arbetsgivare–löntagare.

Centerpartiet föreslår en ny arbetslivs- och ohälsorelaterad försäkring, en allmän försäkring som skall täcka oväntat inkomstbortfall under de förvärvsaktiva åren. Ett nytt trygghetssystem som skall ge grundtrygghet åt var och en, en garantidel, därutöver en inkomstrelaterad del vars storlek är baserad på den inkomst man har som företagare eller anställd. Den bör ge 80 % i ersättning vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsskada och förtidspension. I denna försäkring skall arbetslinjen stärkas. Övergripande målet skall vara rehabilitering och stimulans till arbete. Principen skall

Prot. 1997/98:54
22 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

vara att arbete alltid skall löna sig mer än bidrag. Den som efter upprepade erbjudanden inte är beredd att ta anvisat arbete skall kunna utförsäkras.

Med Centerpartiets välfärdspolitik, byggd på grundtrygghetsprincipen, skapas en i verklig mening generell välfärd.

Anf. 149 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Ingrid Skeppstedt talar sig varm om dem som lyckats kvalificera sig till de olika trygghetssystemen. Jag undrar hur Centerpartiet ställer sig till behovsprövningen av änkepensionen, där Centerpartiet har varit med att "dequalificera" en stor grupp kvinnor till de olika trygghetssystemen. En undersökning i Göteborg visar att 80 % av änkorna fick folkpensionsdelen helt indragen. Var finns det för grundtrygghet i behovsprövningen av änkepensionen?

Anf. 150 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Herr talman! Beslutet om änkepensionerna fattades i ett budgetsammanhang. Det innebär att alla var tvungna att vara med och spara i de system som vi har i dag därför att vi hade stora underskott. När vi tittade på det här var vi angelägna om att se till att det fortfarande fanns kvar en grundtrygghet för dessa änkor. Vi anser att den finns i det nya systemet.

Anf. 151 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Det var inte något direkt svar på min fråga. Kan Ingrid Skeppstedt beskriva vari den grundtryggheten består för dessa kvinnor vars makar har försäkrat sig om att de skall få en rimlig standard om det skulle inträffa någonting? Nu har Ingrid Skeppstedt varit med att behovspröva det. Det kallar hon för grundtrygghet.

Anf. 152 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Herr talman! Med grundtrygghet menar Centerpartiet att det skall vara möjligt att leva på en ersättning. Vi ansåg att det fanns en möjlighet att göra det med denna utformning.

Anf. 153 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Två tunga väsentliga inslag i ett välfärdssamhälle är för det första att ha en bra skola och en bra vård som är öppen för alla oavsett inkomst och för det andra att ha goda trygghetsförsäkringar vid inkomstbortfall.

Hittills under dagens debatt har vi varit överens om några påståenden om verkligheten när det gäller vården.

Vi tycks vara överens om att vårdköerna växer under Wallström och Klingvall. De flesta tycks också vara överens om att detta är tvärt emot de socialdemokratiska vallöftena, även om jag i dag inte är riktigt lika klar över den socialdemokratiska bilden på den punkten.

Vi är vidare överens om att man har avskaffat köstatistiken i stället för vårdköerna.

Ingen har bestritt att socialdemokraterna sedan tre år tillbaka har huvudansvaret i landet, i 25 av 26 landsting och i det stora flertalet av landets kommuner.

Slutsatsen av allt detta är ganska uppenbar: Socialdemokraterna har under dessa dryga tre år som har gått sedan valet 1994 vanskött vården så att bl.a. vårdköerna kraftigt har växt.

Men det är inte bara det. Man har dessutom förvägrat det som borde vara den naturliga fortsättningen på de försöksverksamheter som igångsattes under den förra perioden om att aktivt använda försäkringspengar i vården, dvs. försök med finansiell samordning – de s.k. FINSAM-försöken. Statsrådet – som jag hade hoppats att få diskutera den frågan med – har försvarat socialdemokraternas nej med konstlade och konstruerade argument om ett beslut om uppskov.

Sanningen är att det har genomförts en ordentlig utvärdering av dessa försök. Utvärderingen har gjorts av de två främsta myndigheterna som sysslar med sådant här, nämligen Riksförsäkringsverket och Socialstyrelsen. I en rapport som kom för snart ett år sedan konstaterades att försöken har slagit väldigt väl ut och att man har uppnått både besparingar och en bättre vård. Den socialdemokratiska reaktionen på detta har varit att säga att vi skall vänta på en ny utvärdering som kommer en bit in på nästa sekel.

Dessa försök gick ut på samverkan. Kunde man använda pengar som fanns i de offentliga systemen på ett bättre sätt så att det gav bättre resultat, skulle man få göra det. På många håll lyckades man uppnå just detta, både besparingar och bättre vård.

Det argument emot som statsrådet Maj-Inger Klingvall flera gånger – nu senast i dag – har använt har varit att det systemet kan bli orättvist. Då har hon inte läst på, vilket är tråkigt med tanke på det ansvar som hon har för verksamheten. Det här handlar inte om konkreta insatser på individnivå, utan det handlar om en samverkan för att undanröja köerna för alla som köar inom olika vårdverksamheter och vårdgrenar.

Den andra pelaren som jag nämnde i ett gott välfärdssamhälle var detta med trygghetsförsäkringarna, dvs. de försäkringar som skall gälla vid inkomstbortfall, vid sjukdom, vid arbetslöshet och när vi har slutat vår yrkesverksamhet på grund av ålder. Då kommer jag in på det allra tyngsta området, nämligen pensionerna. Dem har vi nått en bra uppgörelse om, och den är baserad på sunda och tydliga principer.

Eftersom det rör sig om fempartiuppgörelse är det självklart att det finns inslag i den som vi tycker skulle ha sett annorlunda ut om vi från Folkpartiet liberalerna ensamma hade fått bestämma.

En skönhetsfläck i systemet är förstås att det även i fortsättningen kommer att tas ut avgifter där det inte finns någonting som är försäkrat, dvs. ovanför förmånstaket. Vi har fått nöja oss med att halvera den skönhetsfläcken i ett bra socialförsäkringssystem.

Inom Folkpartiet liberalerna har vi försökt att fundera vidare på hur man skall kunna reformera de övriga trygghetssystemen. Vi tycker att det är rimligt att använda liknande principer som har varit så framgångsrika i pensionsuppgörelsen. Vi presenterade en rapport förra sommaren i Visby för att visa hur man kan tillämpa dessa principer på de andra försäkringarna. Principerna går ut på att försäkringarna skall vara allmänna, att de skall vara självständiga från statsbudgeten, att det sannolikt behövs någon form av buffertfond för att underlätta detta, att det skall vara raka rör samt att det skall vara en klar och tydlig skillnad mellan de fördelningspolitiska inslagen som skall finansieras med skatter och de försäkrings-

*Fel! Okänt
växelargument.*

mässiga som skall finansieras med försäkringspremier. En av slutsatserna är förstås att det inte skall tas ut några försäkringspremier där det inte finns något som är försäkrat.

Herr talman! I samband med detta inbjöd vi alla partier i Sverige att ställa upp på diskussioner och samtal om att kunna föra dessa frågor vidare, kanske på ett sätt som är likartat det som visade sig så lyckosamt i pensionsuppgörelsen. Till att börja med var reaktionerna ganska positiva. Från socialdemokraterna förklarade partisekreterare Ingela Thalén att idéerna var ganska intressanta, fast hon polemiserade mot vissa inslag. Något senare förklarade moderaternas partiledare Carl Bildt att en sådan stor reform kunde kanske bygga på de principer som liknade dem som vi presenterade. Och jag tycker mig ha hört positiva signaler även från Centern.

Dock har jag under dagens debatt haft litet svårt att bli helt övertygad om att Roland Larsson och Ingrid Skeppstedt talar om samma önskemål om reformer. Det låter på Roland Larsson som att han ligger nära de uppfattningar som vi har framfört medan Ingrid Skeppstedt fortsätter att tala om grundtrygghet. Men det beror kanske på att jag inte riktigt har förstått.

I statsrådets frånvaro får jag väl ställa frågan till den socialdemokratiska utskottsordföranden: Tycker Börje Nilsson att det vore klokt att använda principer som är likartade dem som finns i pensionsuppgörelsen även för de andra trygghetssystemen?

Anf. 154 ROLAND LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill ställa ett par frågor i anledning av det som Bo Könberg sade i slutet av sitt anförande, nämligen att det syntes honom som att vi var rätt så överens om vissa delar när det gäller reformering av försäkringssystemen.

Delar Bo Könberg min och Centerns uppfattning att vård och omsorg skall finansieras solidariskt via skattemedel? Delar Bo Könberg min uppfattning om att det skall finnas konkurrens inom vården och omsorgen på samma sätt som det finns inom andra områden? Delar Bo Könberg min och Centerns uppfattning att man skall ha rätt att välja vårdgivare även inom äldre vården på samma sätt som man i dag har rätt att välja inom t.ex. barnomsorgen?

Jag skulle gärna vilja höra om Bo Könberg anser att detta första samförstånd skulle kunna kompletteras med dessa punkter. Det skulle skapa intressanta förutsättningar.

Anf. 155 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Det var väl närmast jag som försökte att ställa en fråga till Roland Larsson. Men jag skall svara på hans fråga så får vi se om han kan svara på min.

Ja, jag delar uppfattningen att verksamheter som vård och omsorg bör finansieras med skatter och inte med försäkringar. Det som vi pläderar för är att inkomstbortfallsförsäkringar lämpar sig utomordentligt väl för försäkringslösningar medan däremot verksamheter som vård och omsorg inte gör det.

Sedan är det kanske litet onödigt att ställa en fråga till en folkpartist om han är för att det skall finnas konkurrens och valfrihet. Svaret är att vi är för konkurrens och valfrihet.

Jag skulle ändå vilja ha ett svar från Roland Larsson. Är vi överens om att det i inkomstbortfallsförsäkringarna inte skall tas ut avgifter där det inte finns förmåner?

Anf. 156 ROLAND LARSSON (c) replik:

Herr talman! Tekniken när det gäller inkomstbortfallsförsäkringarna kan diskuteras också i detta avseende. Det finns alltid ett utrymme. Grundprincipen är att det skall finnas en nivå där alla oavsett inkomst skall ha möjlighet att få ut ersättning ur systemet som är lika för alla. Den inkomstrelaterade delen skall också vara avgiftsfinansierad. Hur raka rören skall vara, det är en fråga som kan diskuteras.

Herr talman! Jag noterar det mycket intressanta svar som jag fick. Jag var naturligtvis förberedd på att jag skulle få ett sådant svar på vissa punkter. Eftersom Bo Könberg ändå har en ytterligare replik vill jag komplettera med frågan: Är Bo Könberg beredd att ingå i en regering som har detta som sina förutsättningar?

Anf. 157 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Folkpartiet kommer att verka för de idéer och värderingar som vi har. Vi har visat – och det trodde jag att även Centerpartiet hade gjort – att det går att samverka i en borgerlig regering utan att gå med på förslag som strider mot ens egna idéer. Det är svar på frågan var Folkpartiet står i dag.

Däremot fick jag inget riktigt svar på frågan om förmåner och avgifter.

En fråga, herr talman, är om man skall ha någon form av fördelningspolitik inom systemet, exempelvis garantipensionsnivå, barnår eller vad det kan vara för något, som skall betalas med skatter. Den frågan kan vi diskutera. Men den fråga jag ställde var: Skall det finnas avgifter och premier där det inte finns förmåner?

Anf. 158 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Mycket av det som Bo Könberg tog upp har diskuterats här under förmiddagen. Det är klart att vårdköerna är ett problem som till mycket stor del beror på den allmänna neddragningen i ekonomin, som vi har tvingats göra under de senare åren. Fortfarande har vi räntor att dras med på över 100 miljarder. Men nu ser det bättre ut i ekonomin. Då anvisar vi också mer pengar, som bl.a. skall användas för att minska köerna. Det är, som tidigare sagts, 16 miljarder till kommuner och landsting. Vi anvisar 715 miljoner i socialförsäkringssystemet för samverkan mellan sjukförsäkringen och sjukvården. Det är klart att ambitionen att få bort köerna är hög, vilket också Maj-Inger Klingvall sade här i förmiddags. Regeringen jobbar ju energiskt med detta.

Men sedan överraskar det mig att folkpartiet för fram förslaget att ta pengar från socialförsäkringen. Det är ju ändå så att socialförsäkringen och sjukförsäkringen är ett försäkringssystem. I längden undergrävs ju

**Fel! Okänt
växelargument.**

självfallet försäkringarna om man tar pengar därifrån till annat ändamål. Man måste arbeta bort köerna på ett annat sätt.

Anf. 159 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Ja, det tycks ju vara i enlighet med verklighetsbeskrivningen, åtminstone vad gäller hur det ser ut. Däremot kanske inte Börje Nilsson och jag kan bli överens om att den nuvarande regeringen har en hög ambitionsnivå på det område där man har misslyckats så kapitalt.

I samband med diskussionen om samverkan mellan sjukförsäkring och sjukvård använde Börje Nilsson uttrycket att man tar pengar från försäkringarna. Det tyder ju på att inte ens han, ordföranden i riksdagens socialförsäkringsutskott, har tagit till sig eller förstått idén om att man i vissa fall kan använda pengarna på ett mer effektivt sätt.

Är det verkligen så, för att ta ett annat exempel, herr talman, att försäkringsbolag som satsar pengar på att sätta ut livbojar missbrukar sina egna pengar? Är det fel att försöka förebygga utgifter? Är det fel att som i FINSAM-försöket både klara av besparingar och en bättre vård?

Anf. 160 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är ju inte så att vi har misslyckats kapitalt, som Bo Könberg säger. Vi tar detta med vårköerna på största allvar. Vi har också hjälpt landsting och kommuner för att de skall klara av vårköerna. Här har också Folkpartiet bidragit, måste jag säga. Så ambitionen är hög. Förslag kommer också att läggas fram i fortsättningen för att vi skall få bort köerna.

Man måste ändå betrakta socialförsäkringarna och sjukförsäkringarna som ett försäkringssystem. Öppnar man för möjligheten att använda pengarna på annat sätt, är det klart att det i längden undergräver hela systemet.

Anf. 161 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Låt mig säga några ord till om detta med ambitionsnivån. Ord har uppenbarligen olika betydelser för oss. Om man har tagit över en verksamhet med korta köer och det efter tre år är långa köer, har man då visat en hög ambitionsnivå eller inte? Börje Nilsson säger att det beror på den allmänna neddragningen i ekonomin. Jaha, men det är ju bara någon timme sedan vi alla som var i kammaren fick höra Börje Nilssons partivän Ingrid Andersson tala om att man från socialdemokraternas sida har skyddat vårdverksamheten från neddragningar. Det är svårt att tro att bägge dessa argument kan vara sanna samtidigt.

Anf. 162 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! I går tyckte Carl Bildt att han skulle lyfta fram det positiva som hänt de senaste veckorna i Sverige, och så lyfte han fram pensionsöverenskommelsen och att det inte blir någon spånskatt som om det skulle vara jämförbara storheter. Jag är övertygad om att stora delar av Sveriges befolkning skulle ha föredragit att det inte hade lagts fram något förslag om det reformerade pensionssystemet utan att genomförande-gruppen i stället från början skulle ha låtit förslaget gå på en fyra års lång remiss till medborgarna.

Den nyligen träffade överenskommelsen är om möjligt sämre än den ursprungliga överenskommelsen. För att kompensera löntagarna för egenavgifterna föreslår genomförandegruppen att grundavdraget skall höjas. För kommuner och landsting blir det minskade intäkter på 11 miljarder kronor. Jag förstår faktiskt inte hur Göran Persson kan gå med på något sådant? Han ger miljarder till kommuner och landsting med ena handen och drar in dem med den andra handen.

Carl Bildt säger att han inte förstår hur detta skall gå till, för han har inte förstått vad Maj-Inger Klingvall har sagt. Olof Johansson säger att det skall kompenseras på något sätt och vill inte vara mer pedagogisk än så när Gudrun Schyman ber honom förklara för Carl Bildt och andra hur detta skall gå till. Folkpartiets ledare talar om att det är statens ansvar. Det krävs nog mer pedagogiska kunskaper än de som Olof Johansson ville ge prov på i gårdagens partiledardebatt för de partier som står bakom uppgörelsen, när de skall förklara hur man har tänkt ersätta kommuner och landsting för deras skatteförlust. Statsrådet Klingvall svävar på målet och säger att det skall ordnas inom skattesystemet. Arne Kjörnsberg sade i debatten med Marie Engström i går att det skall tas ur budgeten.

Vad är det då som det skall sparas på? Det finns ett tak på budgettramarna i den nya budgetprocessen. På vilka områden har socialdemokraterna tänkt plocka in de 11 miljarder kronorna?

Jag är övertygad om att det inte bara är Vänsterpartiet som vill ha ett svar. Lika intresserade är säkert de som hittills tvingats vara med om att betala alla de nedskärningar som kommunerna har drabbats av.

Är det så att ni tänker ta pengarna från AP-fonderna, som Olof Johansson antydde, för att betala det som ingen i dag kan förklara? I så fall skall ni berätta det för de löntagare som i årtal har avstått löneutrymme för att betala sina pensioner via arbetsgivaravgifter där överskotten har gått till AP-fonderna. Och vad är det för konkurspolitik att ta från det offentliga sparandet för att kompensera en icke-finansierad pensionsöverenskommelse?

Men det som är mest förbryllande – och det är kanske därför Carl Bildt inte förstår vad som har hänt – är hur den moderata politiken i denna fråga skall gå ihop. På sikt, säger moderaterna i sina motioner, skall de avskaffa egenavgifterna. 9,25 % av pensionsavgiften skall betalas via de egenavgifter som moderaterna skall avskaffa. Hur går den ekvationen ihop? Hur skall de borgerliga partierna förklara detta? Hur har ni tänkt kompensera de 9,25 procenten i egenavgifterna när ni har avskaffat dem?

Olof Johansson vill minska bufferten och menar då AP-fonderna. Han är emot stora fonder, säger han, och så träffar Centern en överenskommelse om att höja premiereserven till 2 ½ %. Premiereserven i fullfunktionsstadiet kommer att innehålla över 1 000 miljarder kronor, nästan dubbelt så mycket som AP-fonderna. Tala om stor fond! Och statsrådet Klingvall säger: Titta så bra pensioner ni får nu när vi har höjt premiereserven till 2 ½ %. Vad hon glömmer är att det offentliga sparandet minskar, vilket innebär större makt åt de privata kapitalägarna. Stora privata kapitalinstitut skor sig på medborgarnas bekostnad. Det räcker bara att höra en glädjestrålande Margit Gennser i TV säga: Det här kommer att skapa många fler kapitalister. Pengarna hamnar i händerna på privata

kapitalinstitut och försäkringsbolag. Försäkringsdirektörerna kan, liksom storföretagen, hota finansministern och statsministern. Med våra pensionspengar i privat ägo, där syftet är att ge så stor avkastning som möjligt, med allt vad det innebär av spekulation, kommer våra egna pensionspengar att kunna användas mot löntagarrintessen, mot jobben och mot en aktiv näringspolitik. Det här visar att arbetarrörelsen nu måste se till att organisera löntagarna i ett långsiktigt ägaransvar som t.ex. har skett i Kanada.

Socialdemokraterna har gjort ett ideologiskt vägval som strider mot arbetarrörelsens krav på rättvisa och solidaritet. Den hårda kritiken mot pensionsöverenskommelsen har inte lett till ett acceptabelt förslag.

Vi står fast vid den kritik som vi framförde redan 1994, då vänsterpartiet sa nej till det nya förslaget främst av tre orsaker: Premiereserven, som innebär ett ideologiskt systemskifte, avgiftsväxlingen, som är orättvis, och livsinkomstprincipen, som är såväl klass- som könsmässigt och fördelningsmässigt orättvis.

Alla de beräkningar som har gjorts i medierna den senaste tiden visar att den som inte orkar arbeta i minst 40 år förlorar, att den som kommer sent till Sverige förlorar, att den som av olika anledningar, t.ex. arbetslöshet, inte kommer in på arbetsmarknaden förlorar. Vad är det för rättvisa?

Herr talman! Till sist vill jag ta upp Centerns paradnummer i det nya pensionssystemet, nämligen garantipensionen. Den ger en rejäl grundtrygghet, säger man. Garantipensionen, säger statsrådet, skall bli högre än nuvarande folkpension och pensionstillskott. Men det är inte sant. Om man hade gjort ärliga beräkningar och jämfört med samma basbelopp skulle det visa sig att garantipensionen endast blir 8 kr högre i månaden, och då är inte konsekvenserna för bostadstilläggen och de kommunala avgifterna medräknade, för dem har man lagt i en särskild utredning. Det skulle bli raka rör mellan avgifter och pensioner, sades det också. De raka rören blir bara raka för dem som tjänar över 18 000 kr i månaden och då först efter minst 35 år i arbete. Det påstods – på oriktig grund – att det inte fanns någon relation mellan arbete och pension i ATP-systemet. Det var en av anledningarna till att vårt pensionssystem skulle göras om. Men i det nya systemet blir detta samband ännu mindre.

Jag tycker att socialdemokrater och de andra fyra partierna som står bakom pensionsuppbyggnaden skall redovisa för väljarna och för oss här i kammaren hur man har tänkt finansiera de 11 miljarder kronorna.

I detta anförande instämde Ragnhild Pohanka (mp) och Tanja Linderborg (v).

Anf. 163 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Att jag dröjde med att begära replik beror närmast på att jag tog för givet att någon representant för Socialdemokraterna, även om de flesta av dessa nu tycks ha lämnat kammaren, skulle svara på några av de oerhört många frågor som Ulla Hoffmann var inne på – och som skall hanteras under en replik på en minut.

Jag skall bara nöja mig med att svara på den fråga som Göran Persson borde ha svarat på i går och som jag tar för givet att något av statsråden kan svara på i dagens frågestund. Det gäller diskussionen om på vilket

sätt staten skall lämna tillbaka de pengar som staten får för mycket i stället för kommunerna. Det är förmodligen den allra enklaste frågan i hela pensionsuppgörelsen. Att göra en stor diskussion av *denna* del av uppgörelsen – där Socialdemokraterna har velat ha en lösning åt det hållet – tycker jag är beklagligt. Det skulle inte ha varit möjligt, herr talman, om Socialdemokraterna hade varit litet snabbare ur startblocken de senaste veckorna med att förklara hur det här skall gå till. Att det skall bli fråga om kompensation via ökade statsbidrag har jag utgått ifrån.

Anf. 164 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Det Bo Könberg sade nu var intressant. Jag hörde för en liten stund sedan Carl B Hamilton ta upp precis frågan om finansieringen av de här 11 miljarderna. Det är alldeles klart och tydligt att denna fråga inte är löst. 11 miljarder är mycket pengar för kommuner och landsting. Skall det finansieras inom budgeten så är det av avgörande betydelse att här och nu i dag få reda på var man tänker spara in och på vilka områden. Den frågan kanske jag inte skall ställa till Bo Könberg. Men jag delar Bo Könbergs uppfattning. Jag tycker att socialdemokraterna skall tala om det här i dag. Var tänker ni ta det här? Arne Körnsberg säger: 11 miljarder inom budgeten. Var tänker ni ta de pengarna?

Anf. 165 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att Carl B Hamilton gav uttryck för samma fundering som jag, alltså att det är hög tid att regeringspartiet ger besked på den här punkten. Men det är min bestämda uppfattning att det här är ett litet problem och att det inte alls är värt att ägna en större del av kammarens tid åt detta.

Den lösning som nu valdes i stället för den som Folkpartiet föreslog, och som skulle ha undanröjt alla de här problemen, innebär att staten får se till att kommunerna kompenseras. Det kan staten lätt göra eftersom staten på grund av just denna lösning har fått in dessa pengar. Det är ett skenproblem som Ulla Hoffmann ägnar sig åt i stället för att diskutera den stora och viktiga pensionsfrågan. Men med tanke på den ståndpunkt Vänsterpartiet intar i *den* frågan förstår jag mycket väl att hon inte vill diskutera den – och inte heller hennes partiledare.

Anf. 166 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Nu uppfattade jag tyvärr inte den sista kommentaren. Jag är helt övertygad om att den hade varit värd att bemöta. Men den kan jag får höra sedan.

Jag delar inte Bo Könbergs uppfattning att detta med finansieringen av de 11 miljarderna skulle vara en skenmanöver eller en skenfråga. Jag tycker fortfarande att det är en viktig fråga.

Men då kan vi kanske ta upp en annan fråga. Vi kan t.ex. diskutera garantipensionen. Det sägs i den utredning som har gjorts och som har kommit från genomförandegruppen att garantipensionen kommer att bli högre än nuvarande pension. Det stämmer inte. Så är det inte. När man gör riktiga beräkningar och använder sig av samma basbelopp blir det 8 kr mer i månaden, dvs. 100 kr mer. Det är så. Jag tycker att Bo Kön-

berg – eller kanske genomförandegruppen – skall ta och räkna en gång till.

Anf. 167 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker i motsats till Ulla Hoffmann att uppgörelsen är bra. Vi kan ju också se att LO i mycket hög grad ställer upp bakom uppgörelsen och tycker detsamma som vi.

Så konkret till den fråga som Ulla Hoffmann tar upp om hur kommunerna skall kompenseras. De *skall* kompenseras. Så är det. När det gäller det här med budgeten är ju ekonomin för staten något bättre för tillfället. Det är klart att det måste kompenseras genom budgeten. De möjligheterna finns.

Jag vill säga att jag tycker att uppgörelsen är bra. Den följer i stort sett också grunddragen i nuvarande ATP. Det är det som är det viktiga. Det blir ett obligatoriskt system, ett offentligt system, och det blir alltså ett offentligt sparande. Det är ganska viktigt för mig när jag ställer upp bakom det här.

Anf. 168 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Det är klart att Vänsterpartiet inte ställer upp på den här uppgörelsen. Vi tycker inte att förslaget till nytt pensionssystem är bra. Vi tycker att det är ett ideologiskt systemskifte. Det är som jag sade i mitt anförande. Man behöver bara se på glädjen och lyckan hos Margit Gennser. Och jag unnar henne, med den ideologi som hon står för, att få känna denna lycka: Nu kommer vi att skapa fler kapitalister i Sverige. Det kan väl ändå inte vara socialdemokraternas ideologi att vi skall ha fler kapitalister och att vi skall gå från ett stort offentligt sparande till ett privat sparande.

Anf. 169 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det blir inte så som Margit Gennser säger. Vi har bestämt att premiereserven skall vara på 2 ½ % – inte mer. Det är ju ett faktum. Detta är ingen ideologisk förändring. Jag hoppas att Vänsterpartiet efter det att man har studerat förslaget ingående och diskuterat det också ställer sig bakom det. Det skulle vara en styrka också det.

Anf. 170 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga att jag ju faktiskt satt i pensionsarbetsgruppen. Jag har studerat detta förslag ingående. Att det faktum att vi inte ställer oss bakom reformen skulle innebära att vi inte har studerat den tillräckligt är en felaktig slutsats, Börje Nilsson. Visst är det en ideologisk förändring. Visst är det på det viset.

Om varenda svensk skall ha en egen liten aktieportfölj och gå omkring och kolla hur mycket man tjänar, följa börsnoteringar, se om börsen går ned eller upp i Asien och var man skall placera sina pengar – visst skapas det då fler kapitalister. Visst är det en ideologisk maktförskjutning. Och visst hade det varit bättre om vi hade haft fackliga fonder i stället på samma sätt som man har i Kanada.

Anf. 171 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Olof Palme sade att politik är att vilja. Det är fortfarande delvis sant. Det var under den eviga tillväxtens tid, då alla reformer ökade välfärden och framtidsoptimismen var orubbad. I dag passar det nog bättre att ändra en bokstav. Politik är att *välja*. Miljöpartiet väljer att minska klyftorna mellan människor i stället för att öka dem och att satsa på en rättvis fördelning i stället för att orättvisorna skall följa oss till graven. Vi vill ha grundtrygghet i olika skeden i livet. Men det återkommer jag till i andra debatter under våren.

Jag skulle vilja ta upp litet statistiska uppgifter. Under 90-talet har socialbidragshushållen ökat med 50 %. Bland ensamstående kvinnor hade 37 % socialbidrag. Unga bidragstagare ökar mest. På ett år har siffran stigit med 13 %. 1994 var den egentliga öppna arbetslösheten bland ungdomar 20–30 %. Bland personer med psykiska funktionshinder, utvecklingsstörning eller lungsjukdomar saknar 87 % arbete.

Enligt Socialstyrelsens undersökning har 5 % av hushållen någon gång under 1997 avstått från att hämta ut läkemedel för att de inte haft råd. Långtidsarbetslösa yngre män har ökat sin alkoholkonsumtion i genomsnitt sju gånger under fem år.

Nu kommer litet citat och tankar från mig och andra: Vi tar från de fattiga och ger till de rika. Vi tar inte endast från de fattiga genom försämrade socialförsäkringssystem. Vi tar även ifrån dem deras möjlighet till initiativ. De som hamnat utanför i ett system i dag halkar lätt efter och bestraffas genom att bli utestängda från ytterligare system.

Jag kan ta en statistisk uppgift till. Det handlar om 900 000 människor som var nollklassade i sjukförsäkringen. Det är 16 % för män och 17 % för kvinnor. Det handlar alltså om 900 000 människor!

De människor, ensamstående och familjer, som i dag tvingas leva sina liv på samhällets allmosor i form av socialbidrag, förlorar för varje dag ytterligare en bit av sin framtid. I dag är det allt vanligare att man ser människor som går från papperskorg till papperskorg i stället för fram och tillbaka till arbetet. Klyftorna i samhället har ökat genom skattereform, ökade löner till höginkomsttagare och försämringar inom socialförsäkringarna. Detta har lett till att de rika blir allt rikare och de fattiga allt fattigare.

En rättvisare fördelning ger många vinster i ett samhälle. Det ger människor hopp och möjlighet att påverka sina liv. Det ger en bättre miljö både socialt och fysiskt. Det ger en samhällsekonomisk vinst och det sparar pengar.

En rättvis fördelning får hjulen att snurra i landet. Om de som i dag har det dåligt ställt får litet högre inkomst blir det inte lyxvaror de köper, i stället skaffar de sig kanske bättre mat och ett bättre boende. Dit går alltså pengarna.

Det ger samhället tillväxt på rätt sätt. Tillväxt genom att alltfler får del av bastygghet och får sina basbehov tillfredsställda.

Så ett uttalande från Kenneth Hermele: Vi frågar oss ibland: Vad skulle hända om alla kineser fick TV och började köra bil? Det är retoriska frågor. Vi vet svaren. Vad vi egentligen säger är att det inte skulle gå. Vi vet att vår livsstil är förödande och inte kan spridas till resten av världen. Vårt sätt att leva kan inte göras allmängiltigt. Då brakar jorden samman. Alla kan inte äta kött som vi, flyga som vi, slösa med energi som vi.

Vårt sätt att leva förutsätter att den största delen av jordens befolkning inte har vår livsstil.

Här kommer två av miljöpartiets fyra solidariteter in. Politik är ju att välja. Solidaritet med människor i vårt eget land, som har det svårt. Där går vi in på grundtrygghet, kanske medborgarlön så att alla har sin bastrygghet tillfredsställd och inte ramlar genom skyddsnetet. Den andra solidariteten är solidaritet med människor globalt sett, människor i andra länder, som har det svårt.

Vi måste ändra vår livsstil i vårt land. Men Sverige måste också ändra sin livsstil i förhållande till övriga världen. Det håller inte längre nu. Den som inte inser det är blind. Vi kan inte fortsätta på det här sättet. Vi måste ändra vår livsstil. Det tror jag är det viktigaste.

Det hjälper inte att säga: Vi renar avgaserna på bilarna så kan vi fortsätta att köra bil. När man destruerar och bygger en enda bil går det åt mer energi än vad som genomsnittligt går åt för driften av en bil. Det räcker alltså inte att köra avgasfritt eller använda vätgas eller få ut bara vatten i avgasröret. Vi måste minska konsumtionen. Den största konsumtionen när det gäller bilen är inte bränslet, utan det är själva tillverkningen och skrotningen. Vi måste ändra livsstil. Vi får lov att välja nu.

Anf. 172 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Herr talman! Något som de fyra icke-socialistiska partierna och socialdemokraterna kan vara stolta över är det utredningsarbete, den överenskommelse och det principbeslut om pensionerna som togs under förra mandatperioden.

Sedan har visserligen eftervården skötts på litet olika sätt inom de olika partierna. Det måste man väl kunna få säga en dag som denna, när det ser ut som om vi börjar gå i hamn med de beslut som då var utestående.

Man kan känna viss besvikelse över de turer som vi har sett under de gångna åren inom det socialdemokratiska partiet som lett till en tvåårig försening av det reformerade pensionssystemet. Jag befarar att man kan få liknande problem i framtiden när vi söker breda lösningar på de stora frågorna i vårt land. Jag tror att det i grunden är så att socialdemokraterna helst skulle vilja bestämma själva. De längtar nog egentligen efter dagar i en svunnen tid när man hade så gott som egen majoritet.

I så fall bådär det inte gott för framtiden. Jag tror nämligen att breda lösningar kommer att bli alltmer betydelsefulla både i den praktiska verkligheten och i parlamentet, men de kommer också att efterfrågas av medborgarna i vårt samhälle.

För att väljarna skall veta det och eftersom detta är en flerpartiöverenskommelse vill jag, innan jag återkommer till det, få säga, herr talman, att det som vi kristdemokrater är särskilt nöjda med i det reformerade systemet är den starkare familjeinriktning som vi får i det nya systemet jämfört med ATP. Vi får barnår som grund för ordentliga pensionsberäkningar och vi får möjlighet att dela pension mellan makar. Vi är naturligtvis också mycket glada över just premiereservsdelen.

Det är bra att vi nu börjar gå i hamn med de här frågorna. Men när det gäller socialdemokraternas vilja i fråga om övriga delar av trygghetssystemen har jag inte samma optimism.

När det gällde en ohälsöförsäkring klarade inte socialdemokraterna av detta. I september 1992 nåddes bred politisk enighet om att vi skulle ha en ohälsöförsäkring som var sammanhållen i stället för sjukförsäkringen, förtidspensionen och arbetsskadeförsäkringen. Direktiven framförhandlades till utredningen. När socialdemokraterna hade återkommit i regeringsställning gick det något halvår, sedan klarade man inte detta längre, utan man var tvungen att se till att man själv fick bestämma. Det kom alltså helt nya direktiv ensidigt utfärdade, och den rekonstruerade utredningen kunde inte lägga fram något komplett förslag på det här området. Här klarade ni alltså inte av att söka de breda lösningarna.

Därför skulle jag vilja veta: Hur är det med viljan hos socialdemokraterna att söka hållbara lösningar långt in på 2000-talet för de trygghetssystem som inte är pensionerna?

I höstas behandlade vi budgeten, och i vårt betänkande, SFU1, har vi en reservation från fem av riksdagens sju partier där man vill ha en bred uppgörelse som får grunda sig på att vi går in i ett utredningsarbete där vi tar upp de andra delarna. Alla utom Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill göra detta. Vi har olika utgångspunkter. Vi vill se olika slutprodukter. Vi inser att ingen kan bestämma själv, utan att vi måste söka oss fram tillsammans. Detta vill alltså inte socialdemokraterna ställa upp på, utan man vill fortsätta lappandet och lagandet i de gamla systemen. Varför vill ni göra detta?

Vi har inte fått, tycker jag, något bra svar på detta. Jag hoppas att Börje Nilsson vill svara på detta i dag.

En sak som jag är glad över i dag är att socialdemokraterna tvärt har vänt från den hållning de hade i debatten den 15 december om det reducerade basbeloppet. Vi kristdemokrater var de enda som då ville att pensionerna skulle beräknas på ett reducerat basbelopp. Nu har ni ändrat er. Det tycker jag är bra.

Anf. 173 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Rose-Marie Frebran undrade om det fanns möjlighet till breda uppgörelser också på andra områden. Det är alltid en styrka om man kan uppnå det. Men det beror helt och hållet på förutsättningarna. De är inte alldeles klara och ljusa, som jag kan se.

I vissa fall förfäktar andra partier, t.ex. Moderaterna, ett systemskifte. Jag vet inte hur nära Moderaterna och Kristdemokraterna ligger. Det är naturligtvis en styrka om man kan ha breda uppgörelser och en bred upplutning bakom försäkringar. Det är inte möjligt på vissa områden.

Vi har gjort uppenbara förbättringar. Vi har tidigare dragit ned och gjort besparingar i socialförsäkringarna som varit nödvändiga. Vi har nu reparerat det. En höjning till 80 % inom sjukförsäkringen är naturligtvis att stärka systemet.

Sedan säger Rose-Marie Frebran att vi bara lappar och lagar. Så är inte fallet. Vi har ett bra och starkt system. Men det gäller att anpassa det till verkligheten och till den nya tiden, och det är vad som sker.

Anf. 174 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Herr talman! Börje Nilsson säger att det är bra om man har breda uppgörelser. Jag är fortfarande förvånad över att socialdemokraterna inte

kan ställa upp på att samtliga partier som i dag finns i riksdagen går in i ett brett beredningsarbete.

Det är fem partier som mycket starkt efterfrågar detta och som har avgett en gemensam reservation utan att låsa upp sig för några detaljer. Det är en enda sak, Börje Nilsson, som vi definitivt är överens om måste ingå i ett hållbart system i framtiden, nämligen att ingen skall ställas utanför systemen. Vi har i dag kanske 900 000 människor utanför. Vore det fel att alla partier i riksdagen gick in i ett gemensamt beredningsarbete?

Anf. 175 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Möjligheterna till uppgörelse beror helt och hållet på förutsättningarna. Vi kan se att andra partier förfäktar ett systemskifte och vill ha privatiseringar och en helt annan modell för socialförsäkringarna. Ta som exempel inkomstbortfallsprincipen, som är oerhört viktig i socialförsäkringarna och som vi aldrig släpper. Det finns olika delar i detta. Det är omöjligt att gå in i överläggningar när det inte finns förutsättningar för det.

Anf. 176 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Herr talman! Finns viljan så finns förutsättningarna. Ni vill inte ens pröva och se om man tillsammans kan förhandla fram direktiv som skulle kunna ge ett brett uppdrag till en parlamentarisk utredning. Detta beklagar jag djupt.

Anf. 177 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Fredagen den 9 januari 1998 är en historisk dag inom socialförsäkringen. Då presenterade Socialdemokraterna tillsammans med de fyra borgerliga partierna ett gemensamt förslag till pensionsreform. För mig som socialdemokrat känns det mycket tillfredsställande att vi kan säkra och trygga pensionerna för framtiden i ett obligatoriskt system som omfattar alla.

ATP-reformen var en milstolpe i kampen för den sociala tryggheten. Men vi vet sedan flera år tillbaka att systemet inte klarar de påfrestningar som väntar framöver.

Ett förhållande som man måste ta hänsyn till redan nu är att medellivslängden ökar. Pensionerna skall betalas ut under en allt längre tid med ökade kostnader som följd. När ATP infördes var andelen pensionärer i Sverige 10 %. I dag är den 18 %. Om 25 år kommer andelen att vara 32 %. Självklart måste vi planera för detta.

ATP-systemet är inte finansiellt stabilt. Om vi har en låg tillväxt eller kanske ingen alls blir det obalans i systemet. Det beror på att de intjänade pensionsrätterna och pensionerna följer prisutvecklingen och inte den samhällsekonomiska utvecklingen. Därför ökar kostnaderna i förhållande till inkomsten.

Sambandet mellan avgifter och ersättningar är också svagt i ATP-systemet. I dag bestäms pensionens storlek av inkomsten under de 15 bästa inkomståren, och det krävs 30 år för att få full pension. Den som arbetat i 30 år och har 15 år med bra inkomst får därför lika mycket, eller mer, än den som arbetat i 40 år med medelinkomst. Detta trots att den som arbetat i 30 år betalat in betydligt mindre till systemet.

Dessa brister i ATP-systemet avser man med det nya pensionsförslaget att rätta till. Det nya ATP-systemet blir därmed mer stabilt och långsiktigt. Om vi skulle behållit dagens ATP-system hade vi antingen behövt höja avgifterna, sänka pensionsförmånerna eller successivt höja pensionsåldern. Det är mot bakgrund av detta som riksdagen fattade beslut om principöverenskommelsen om ett nytt pensionssystem, och nu har vi alltså underlag för ett genomförande.

Herr talman! Det viktigaste med pensionsreformen är att vi också i framtiden kommer att ha ett obligatoriskt och allmänt system som omfattar alla försäkrade. Pensionsreformen bygger på inkomstbortfallsprincipen, vilket också ATP gör. Det garanterar en standardtrygghet också för vanliga löntagare. Det ligger helt i linje med det system för socialförsäkringar som vi har i landet.

Staten kommer också i framtiden att ansvara för pensionerna. Det gäller även premiereservdelen. Det innebär att även de två och en halv procenten som finns i premiereservdelen blir en del av de statliga pensionerna.

Det är ingen hemlighet att premiereservdelen är en kompromiss, och jag som socialdemokrat är inte alldeles förtjust i den. Men med denna förvaltning och innebörden att också de pengarna går in i det offentliga sparandet är jag ändå tillfredsställd med förslaget.

Det som är oerhört viktigt är att pensionsreformen liksom ATP till största delen är ett fördelningssystem. Den pension som de yrkesverksamma tjänar in ett år används samma år för att betala pensionerna för dem som redan är pensionärer. Genom att pensionsreformen bygger på ett följsamhetsindex innebär det att det när det går bra för Sverige också blir bättre för pensionärerna.

I september förra året hade vi socialdemokrater kongress och beslutade om hur vi ser på pensionssystemet. Vi har haft mycket diskussion i partiet. Det är med glädje jag kan konstatera att den uppgörelse som nu finns överensstämmer med det vi tror.

Först gäller det premiereservsystemet. Där sade vi att premiereservens försäkringsfunktion skall knytas till staten och handhas av en statlig myndighet. Så blir det. Pensionsmedlen skall förvaltas av AP-fonderna tills den enskilde väljer något annat. Staten har ett övergripande ansvar för att pensionsmedlens förvaltning sker på bästa möjliga sätt. Ett statligt fondbolag kommer att inrättas som alternativt placeringsmöjlighet för den som vill ha en statlig förvaltare.

För det andra sade vi att det inte skall vara en avgiftsväxling. Uppgörelsen bygger på att den ursprungliga löneväxlingen inte genomförs. Pensionerna finansieras med 18 ½ %, hälften arbetsgivaravgifter och hälften egenavgifter. Höjningen av egenavgifterna skall kompenseras med höjt grundavdrag. Pensionssystemet är fullt finansierat.

För det tredje sade vi om ersättningsnivåerna att de skall ligga väl i nivå med ersättningsnivåerna i det nuvarande ATP-systemet vid en tillväxt på 2 %. Den pensionsreform som uppgörelsen omfattar innebär att låg- och medelinkomsttagare kommer att få pensioner som ligger väl i paritet med nuvarande ATP-system.

Uppgörelsen innebär att pensionerna för framtiden är säkrade. Vi får ett system som går att lita på inför 2000-talet.

Sedan ATP-striden är pensionerna en hjärtefråga för oss socialdemokrater. Att vi nu får ett allmänt och offentligt pensionssystem som vilar på samma grund som ATP är betydelsefullt för oss. Pensionen fortsätter att vara en del av vår generella välfärd.

Till sist: Den kommande pensionen bygger på inkomsten under hela livet. Varje krona ger pension.

Anf. 178 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Börje Nilsson säger att den 9 januari 1998 var en historisk dag i socialförsäkringssystemets historia. Det kan jag tänka mig att Börje Nilsson tycker.

Han säger också att vi har fått ett pensionssystem som omfattar alla. Jag ställde tidigare en fråga till statsrådet Maj-Inger Klingvall. Jag frågade om de unga arbetslösa som inte har kommit in i det system som leder till pensionsgrundande inkomster, dvs. sådana som måste arbeta och få socialbidrag i kommunerna osv. Hur omfattas de av detta pensionssystem? Hur skall de kunna komma upp i 40 år som krävs för att man skall kunna få full pension?

Jag tycker det är synd att Börje Nilsson inte tar upp att det är arbetslösheten som ställer till problem för alla våra socialförsäkringssystem, och då förstås också pensionssystemet. Det som jag och Vänsterpartiet anser är det enda nödvändiga att göra med dagens ATP-system är att anpassa det till samhällsekonomin. Resten är ideologiska förändringar. Om sedan Börje Nilsson anser att man måste göra ideologiska förändringar i systemet får det stå för honom.

Anf. 179 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är ju ändå så att pensionssystemet är kopplat till livsinkomsten och även till ersättningarna man har ifrån socialförsäkringarna. Men kampen måste riktas mot arbetslösheten. Det är den som skall bekämpas. Det är grunden till det hela.

Jag måste bestrida att det är fråga om en ideologisk förändring. Det nya pensionssystemet följer grunddragen i ATP-systemet. Det är ett obligatoriskt system, och det omfattar alla. Det nya systemet knyts till staten, och det blir ett offentligt sparande. Jag kan därför inte ansluta mig till Ulla Hoffmanns uppfattning att det skulle innebära någon förändring. Systemet följer i stort sett ATP-systemet.

Anf. 180 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Hade vi tyckt samma sak hade förstås också vi stått bakom pensionsuppgörelsen. Börje Nilsson sade att premiereserven kommer att vara ett offentligt system. Ja, det gäller för dem som väljer att ha ett offentligt sparande. För alla andra kommer det inte att vara ett offentligt system, och det är ju det som är syftet från moderaternas och borgarnas sida.

Jag skulle också vilja ställa en fråga till Börje Nilsson. Det står i tidningen i dag att en lobbyfirma har anställts för att popularisera pensionsreformen och göra medborgarna positiva till den. Är det verkligen så illa ställt med den här uppgörelsen, Börje Nilsson, att socialdemokraterna måste anlita en lobbyfirma för att klara det?

Anf. 181 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Den sista frågan får Ulla Hoffmann rikta till Maj-Inger Klingvall. Hon finns ju med på frågestunden här i eftermiddag, vad jag förstår.

Beträffande premiereserven är jag alldeles övertygad om att flertalet väljer det statliga placeringsbolaget. Vi kan ju se att AP-fonderna är oerhört skickligt skötta. Men uppgörelsen kring premiereserven är ju en kompromiss. Inte heller jag är vidare förtjust i detta, men i en kompromiss får man ta och ge. Men helheten i pensionsförslaget ställer jag upp på. Det är mycket bra.

Anf. 182 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag har svårt att förstå varför socialdemokraterna fortfarande accepterar att så stora grupper står utanför våra trygghetssystem i dag. De är nollklassade och är därför hänvisade till socialbidragen. Jag vill fråga Börje Nilsson vad man tänker göra åt detta.

Anf. 183 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Grundtanken med socialförsäkringarna är ju att de är kopplade till inkomsten. Det är så det är uppbyggt. De ger ersättning i förhållande till den inkomst som finns. Men det finns ändå en grundnivå i samtliga system, och så är det också i det nya pensionsförslaget som lagts fram för tillfället.

Anf. 184 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Fru talman! Den nya pensionsreformen bygger både på en garanti-pension och på en inkomstrelaterad del. Som vi har sagt här tidigare står fem partier bakom den. Jag tror att det finns förutsättningar för att vi skall kunna prata oss samman i en ny utredning om socialförsäkringssystemen. Det är angeläget att få in alla grupper i systemet. Jag tycker faktiskt att det är värt ett försök, Börje Nilsson.

Anf. 185 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker också att det är bra att man har kunnat träffa en överenskommelse om pensionerna. På det sättet formas systemet stabilt och långsiktigt. Nu har vi en pensionsreform som gäller för framtiden. När det sedan gäller överenskommelser i stort på socialförsäkringsområdet är det en styrka om man kan uppnå sådana, men det beror hela tiden på förutsättningarna. Här märker jag att man ser litet olika på socialförsäkringarna från Moderaternas och även från Centerpartiets sida. Det beklagar jag naturligtvis.

Anf. 186 MY PERSSON (m):

Fru talman! Under några veckor förliden höst kunde ingen av oss undgå att ta del av bilder från svenska sjukhem av gamla, kroppsligt vanskötta patienter eller att läsa om hur blöjor ransonerades och återanvändes och hur doktors receptblock fick ersätta kontakt och stimulans.

Själv minns jag särskilt den bild som en oktobermorgon dominerade en av våra största dagstidningars förstasida. Den föreställde tre gamla kvinnor halvliggande över sjukhemmets så när som på ett glas vatten

*Fel! Okänt
växelargument.*

tomma träbord. Bilden sades symbolisera det nya begreppet inom svensk äldreomsorg, ”de gamla socialt döda”. Under alla de år jag varit engagerad i äldre frågor har jag aldrig någonsin stött på detta begrepp, och låt mig kraftfullt få säga att det heller aldrig någonsin får tillåtas bli vedertaget. För om så skulle bli fallet är människovärdigheten i den svenska äldreomsorgen förlorad.

Den massmediala fokuseringen förde ändå det goda med sig att äldreomsorgen debatterades man och man emellan och även här i denna riksdag. Upprördheten var mycket stor, liksom engagemanget och viljan till förändring. Detta resulterade även i ett löfte från socialministern om ett nationellt program – det har talats om det här i dag – för uppbyggnad av äldreomsorgen och omsorgen om de äldre. Programmet är aviserat till den 5 mars, och jag tycker att detta är mycket bra.

Jag tar för givet att hela sjukvårdssystemet då kommer att belysas och att de uppenbara bristerna i sjukvården som bl.a. jag själv pekat på under åren, t.ex. brister i rehabilitering, läkemedelshantering, smärtlindring, avsaknaden av kontinuerlig geriatrisk läkartillgång och otillräckliga resurser för vård i livets slutskede, då kommer att avhjälpas. Men jag hoppas också, precis som Barbro Westerholm tidigare i debatten, att den viktiga frågan om hur våra gamla värderas och bemöts än en gång kommer att fokuseras – och nu utan att ytterligare en utredning anses nödvändig.

Vi vet nämligen i dag att här finns stora brister som vi alla har ett ansvar för att åtgärda. Det kanske allra viktigaste för en god, trygg och värdig äldreomsorg och äldreomsorg beror inte enbart på ekonomi, huvudmannaskapsregler och tillsynsansvar utan kanske fastmer på den attityd som var och en av oss, och därmed samhället i stort, har till åldrandet.

Det är ovärdigt vårt samhälle att våra allra äldsta, kroppsligt svårt sjuka och ofta dementa medmänniskor inte ses som de unika människor de är. Även en gammal människa till synes helt borta från denna värld är där hon ligger i sin sjuksäng en unik varelse. Hon skall därför bemötas på exakt samma sätt som den som är ung och frisk önskar bli bemött. Värdigheten får aldrig tas ifrån den som är mest utsatt.

Det är för denna kammare måhända inte helt obekant att jag genom åren har vädjat till då aktuell socialminister att utreda behovet av en statlig äldreombudsman. Jag vet av lång erfarenhet och är helt övertygad om att om det är någon grupp i vårt samhälle som är i behov av att bli synliggjord, så är det just de mycket gamla och mycket sjuka – de som bokstaveligt talat inte själva kan föra sin talan.

Den senaste tidens rapportering från äldreomsorgen styrker denna min övertygelse och gör att jag återigen vädjar till dagens socialminister att hon i sitt nationella handlingsprogram även tar initiativ till en talesman som kraftfullt kan föra dessa utsatta människors talan.

Fru talman! Den intensiva äldreomsorgsdebatt som rasade under hösten har nu avtagit i styrka, trots att vardagstillvaron för dem det gällde inte märkbart har förändrats. Alltför många av oss är lika snara till plötslig upprördhet som till snabb glömska. Men innebörden och tillämpningen av ord som empati och värdighet i äldreomsorgen måste ständigt hållas levande i samtal människor emellan, såväl innanför som utanför detta hus.

Därför har jag velat påminna oss alla om att vi har ett ansvar för att alltfört hålla i gång den ideologiska äldreomsorgsdebatten. De människor det

gäller förstår ju ofta inte själva att göra detta, och oftast har de inte heller någon till sin hjälp som orkar eller kanske vågar.

Prot. 1997/98:54
22 januari

Anf. 187 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! My Persson och jag är överens om vikten av en attitydförändring. Jag vet att tiden är knapp, men jag skulle vilja höra litet mer av My Persson hur detta skulle kunna gå till. Det räcker liksom inte att bara tillsätta en äldreombudsman. Jag tror att det är väldigt viktigt att äldre själva går ut och bidrar till den här attitydförändringen. Jag brukar ta upp det med pensionärsorganisationerna.

Jag tror också att medierna är viktiga. Alla som såg Tullia von Sydow på TV häromkvällen kunde se en väldigt vital människa. Vi får alltför ofta bara se de negativa inslagen.

Det vore bra om My Persson har några funderingar kring detta på 60 sekunder.

Anf. 188 MY PERSSON (m) replik:

Fru talman! 60 sekunder räcker inte långt. Jag tror att en äldreombudsman främst behövs för dem som inte själva kan gå ut och visa upp det vitala och goda åldrandet, som Barbro Westerholm säger. Det är kanske det som överväger.

En äldreombudsman kan göra exakt samma sak som jag tycker att barnombudsmannen har kunnat göra, nämligen att ytterligare fokusera på och tala om att den här gruppen människor finns och bevaka deras intressen och komma med goda förslag – sådana som jag inte hinner ta upp på en minut. Det handlar om att synliggöra dem på ett alldeles speciellt sätt. Det sker alldeles för sällan i dag, därför att de inte kan tala för sig själva, och väldigt många andra som borde göra det, gör det inte.

Anf. 189 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Väldigt många äldre borde egentligen själva läsa delbetänkandet till utredningen om bemötande av äldre som just ger barns bilder av äldre. Jag hade barnbarnen hos mig över helgen. Några av barnen tog upp att mormor städar så ofta. Det blev en självkritisk granskning. Jag skall inte städa när barnbarnen är hos mig. Det är inte den bilden de skall ha av mig. Jag tror att det finns många saker som man skulle behöva göra här.

Vi i Folkpartiet är ju inte så lyckliga över den modell för äldreombudsman som My Persson föreslår. Vi har en idé om en kommunal sådan i stället. Det finns mycket att diskutera här.

Anf. 190 MY PERSSON (m) replik:

Fru talman! Jag skulle mycket gärna förlänga det här samtalet om vi hade möjlighet. Vi kan kanske fortsätta utanför kammaren sedan.

Jag tycker att det är otroligt viktigt att vi över huvud taget får en attitydförändring till stånd i vårt samhälle i dag. Det gäller inte bara de gamla som är sjuka och som jag främst talar om när jag talar om en äldreombudsman. Det gäller också alla vitala personer som är över 65 år. Jag förstår inte hur vi anser att vi har råd att inte se dem som den resurs de är. Vi måste ta de vitala äldre till vara och vara glada och stolta över

*Fel! Okänt
växelargument.*

dem. Men vi får samtidigt inte glömma de ganska många gamla som över huvud taget inte har någon som talar för dem. Där tycker jag att vi här i kammaren har en stor uppgift, var och en i sin stad, att se till att vi talar om att det är fint att bli gammal. Det finns många gamla som har det svårt. Dem måste vi hjälpa. De som inte har det svårt skall vi se som en resurs och ta vara på.

Anf. 191 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Det är frestande att fortsätta den här diskussionen, men jag tänkte ta upp några andra saker. Det är litet tråkigt att inte socialministern är närvarande i kammaren. Det är också något klennt med andra debattörer.

Det sociala området handlar ju inte bara om socialförsäkringar – debatten har ju präglats väldigt mycket av det i dag – utan innehåller så mycket annat. Det märks ju också på de många utredningar som har gjorts och görs inom det här området. Det kan nog vara bra med utredningar, men de har en tendens att hämma utvecklingen eller genomförandet av redan självklara åtgärder, dvs. åtgärder som man vet behöver göras. Detta präglar inte minst folkhälsoområdet som jag tänkte ta upp i dag.

Regeringen har ju tillsatt en utredning om folkhälsomålen. Samtidigt ser vi hur folkhälsoarbetet nedprioriteras ute i landsting och kommuner. Det är inte alls samma fart på det nu som det var från slutet av 70-talet till mitten av 80-talet. Det beror naturligtvis inte bara på att man håller på och utreder här utan också på den ekonomiska situation som råder i kommuner och landsting. Detta riskerar att leda till bakslag för enskilda människor som löper risk för onödigt ohälsa. Det innebär också en risk för att vi övervältrar sjukvårdskostnader på kommande generationer som kommer att säga: Varför gjorde ni t.ex. inte olycksfallsförebyggande insatser när ni visste hur de skulle göras. Nu står vi här med konsekvenser som är helt onödiga.

Sverige har ju egentligen redan antagit folkhälsomål i och med att vi ställde oss bakom Världshälsoorganisationens målsättningar som har preciserats i de 38 europeiska målen. Som exempel kan jag ta fram målet att minska tobaksbruket och målet att minska alkoholkonsumtionen.

Tobaksbruket utgör ju den största enskilda ohälsosfaktorn här i landet. Inte minst har vi här i riksdagen fattat flera viktiga beslut. Vi har fattat beslut om rökfria miljöer, åldersgräns och beslut om en i princip tobaksfri skola. Men hur går det med genomförandet av dessa beslut?

När det gäller åldersgränsen kan vi läsa i medierna att handeln långt ifrån respekterar åldersgränsen både när det gäller försäljning av tobak och öl. Vad gör regeringen för att skapa den respekten? Vi har faktiskt menat allvar med att skydda våra ungdomar från ett tobaksberoende. I utskottet har vi fått klara belägg för att ANT-undervisningen är mycket ojämn över landet. Skolorna är mycket självständiga på det här området. De beslutar själva hur man skall leva upp till läroplanen. Vad gör regeringen för att den här undervisningen skall gå på alla cylindrar?

Jag har några andra exempel på områden där det har utretts och där vi vet vad som behöver göras men ingenting händer. Det gjordes en dopningsutredning på initiativ av riksdagen. Det utredningsförslaget ligger i Regeringskansliet. Under tiden minskar resurserna för den dopningsjour

som har servat landet med information och tankar kring förebyggande insatser. Jag ställde en fråga till socialministern i höstas, och hon tycktes inte oroas av de minskade resurserna och att verksamheten hålls vid liv genom ekonomiska insatser från ett läkemedelsföretag. Det kan inte vara meningen att sådan verksamhet finansieras på det sättet.

Likaså kom det en utredning från Arbetsmarknadsstyrelsen om barns miljö i skolan. Trots denna utredning och de larmsignaler som kom där, nedrustas skolhälsovården.

Det var också många som såg fram emot den utredning om kvinnors hälsa och jämställd vård som Bengt Westerberg initierade och den socialdemokratiska regeringen stödde och genomförde. Där finns en rad förslag på insatser för att förbättra kvinnors hälsa, men de ligger också och vilar i Regeringskansliet.

Jag hade önskat att här i kammaren i dag få svar på när vi kan förvänta oss förslag från regeringen i de här olika frågorna. Folkhälsoarbetet måste få en renässans. För 100 år sedan insåg man vikten av att inte koncentrera sig på att reparera i efterhand. Då hade man inte heller så goda behandlingsmetoder. Jag menar att vi i dag inte har råd, varken mänskligt eller ekonomiskt, att låta bli att förebygga ohälsa när vi vet hur vi skall bära oss åt.

Anf. 192 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! För oss socialdemokrater är den generella välfärden grunden för ett solidariskt samhälle. På vår kongress i september antog vi ett program för framtiden, *Steget in i 2000-talet*. Återigen markerar vi att vi slår vakt om den generella välfärden. Vi anser att medborgarna efter förmåga, genom skatterna, skall bidra till välfärdens grunder.

För oss är det självklart att alla skall ha rätt till en vård, omsorg och skola med god kvalitet. Ersättningsnivåerna i socialförsäkringssystemet skall vara höga och inkomstrelaterade, och vi säger nej till grundtrygghet.

Som ett led i att öka rättvisan skall vi fortsätta ha ett generellt barnbidrag, och vi skall fortsätta ge riktade bidrag till de mest utsatta grupperna i form av bostadsbidrag och bostadstillägg. Vi skall ha ett hållbart pensionssystem. Detta är grunderna i det generella välfärdssystemet sett ur socialdemokratiskt perspektiv. Det vill vi värna och utveckla.

Generell välfärd är beroende av statens ekonomi. Det finns de som beskriver de saneringar som socialdemokraterna valt att genomföra som vacklande hållning hos statsmakterna. När vi kom i regeringsställning var det nödvändigt att göra något kraftfullt för att få ordning på ekonomin. Detta är gjort och genomfört. Nu har vi råd att höja till mer rimliga nivåer igen och glädjas åt att det blir litet ljusare att leva för många av dem som lever på den ekonomiska gränsen varje månad.

Kampen mot arbetslösheten är den viktigaste insatsen för att öka rättvisan i Sverige. Men den skall kompletteras med en politik som på område efter område främjar rättvisa och samhörighet. Vi vill utveckla vård, omsorg och skola. Sjukvården i Sverige skall hålla hög kvalitet, och den egna ekonomin skall inte avgöra om du får vård när du behöver den. De brister vi ser i dag vill vi göra något åt: långa väntetider för operationer, dåligt bemötande av gamla, oroliga patienter och personal som är tyngd av arbete.

Fru talman! Jag gläds åt att regeringen just nu formulerar ett nationellt handlingsprogram för äldre, för att de skall få en värdigare vård och omsorg. Vi arbetar för att utveckla samverkan mellan olika vårdformer på områden där både kommuner och landsting har ansvar. Vi vill ha stabilitet i socialförsäkringarna. Välfärden skall också i fortsättningen bygga på gemensamma system med goda ersättningsnivåer. För oss är det viktigt att förtroendet för välfärden kan återskapas i takt med att ekonomin förbättras och finanserna stärks.

Några exempel på vad vi menar är att vi från årsskiftet höjde ersättningsnivån i sjukförsäkringen och föräldrapenningen till 80 % av inkomsten. Vidare skall taket för ersättning i sjukförsäkringen prövas, och sjuk- och arbetsskadeförsäkringen skall reformeras. Vi lägger stor vikt vid samverkan mellan olika intressenter för att de skall utgå från en helhetsyn på människan.

Det gäller samverkan, t.ex. mellan arbetsgivare, hälso- och sjukvård, socialtjänst, arbetsförmedling och försäkringskassa, utifrån att det är *människan* som skall sättas i centrum.

Som jag nämnde tidigare är det reformerade pensionssystemet ett bra exempel på vad vi menar med att systemen skall vara hållbara och långsiktiga.

Fru talman! Detta är i korta drag den socialdemokratiska visionen om välfärden i ett långsiktigt perspektiv.

Det finns dock en viktig ideologisk skillnad i svensk politik. Den finns i synen på den gemensamma sektorn och på den enskilda människan. Vi socialdemokrater kan aldrig acceptera uppfattningen att offentliganställda inte utför riktiga jobb eller att dagens socialförsäkringar skulle skapa för mycket trygghet och vara ett hot mot tillväxten. I stället medverkar välfärd till ekonomisk stabilitet och tillväxt. För oss är det självklart att värna och utveckla välfärden. På så sätt får vi ett samhälle som är till för alla, inte bara några få.

Jag tycker också att det är viktigt att i den generella välfärden inrymma en god bostadspolitik, där bostaden är en social rättighet och inte en handelsvara. Jag avvaktar med spänd förväntan den bostadspolitiska proposition som skall presenteras i mars månad.

Skiljelinjen i svensk politik gäller i hög grad de olika ideologiska förutsättningarna och uppfattningarna hos moderat politik och socialdemokratisk politik. Den fråga som ställts vid ett flertal tillfällen under de här dagarna har varit hur moderaterna skall finansiera sina stora skattesänkningar och minskningen av statsbidrag till kommuner och landsting. Hur skall den moderata världen se ut i det perspektivet? Den frågan skulle jag också vilja upprepa.

Tiden medger dessvärre inte att jag gör någon längre genomgång av det som jag uppfattar att moderaterna står för. Jag har tidigare nämnt Thomas Idergards lista, hans presentation av nedskärningar. Den var inte liten.

Jag konstaterar också att moderat politik bygger på omfattande avreglering och konkurrensutsättning inom kommuner och landsting. Moderat människosyn slår fast att 1 650 000 personer i aktiv ålder saknar långvarig förankring på arbetsmarknaden. Jag påstår att så argumenterar endast den som tycker att man skall betrakta studerande, förtidspensionärer etc. som arbetslöshetsstatistik.

Jag menar, fru talman, att de här dagarna visar på skiljelinjen i svensk politik, speciellt mellan moderaterna och socialdemokraterna.

Prot. 1997/98:54
22 januari

Anf. 193 TANJA LINDERBORG (v):

Fru talman! ”Barnets århundrade” talade redan Ellen Key om. Det var vårt 1900-tal som skulle bli barnets århundrade. Många förbättringar i barns villkor har gjorts, och i ett internationellt perspektiv mår svenska barn bra – men långt ifrån alla.

Vi har en regering som berömmar sig av att vara världsmästare i budgetsanering. Det må så vara. Frågan är dock om saneringsprogrammet uppfyller Sveriges åtagande vad gäller FN:s barnkonvention, som utgår från principen om barnets bästa och att låta det komma i första hand när vi fattar politiska beslut på olika nivåer i samhället.

Klyftorna har ökat mellan dem som har arbete och bra inkomster och dem som är arbetslösa eller låginkomsttagare. Detta drabbar inte bara vuxna i samhället. Även barnen påverkas, kanske i ännu större utsträckning än vuxna.

Förhållandena för barn som växer upp i segregerade områden ser helt annorlunda ut än de gör för barn som växer upp på Djursholm. Barn som lever under gynnsamma sociala och ekonomiska förhållanden har i nästan alla avseenden bättre hälsa än de som lever under mindre gynnsamma förhållanden, vilket uppmärksammats i Barnombudsmannens rapport från förra året. Spädbarnsdödligheten är t.ex. högre bland barn till icke-priviligierade kvinnor. I dessa grupper föder också fler kvinnor barn som är kortare än normallängd och har lägre födelsevikt. Dödligheten är högre bland barn i arbetarfamiljer än bland barn i familjer med tjänstemannayrken. Den är också högre bland barn till utrikesfödda föräldrar än bland barn till svenskfödda, liksom den är högre i enföräldershushåll än bland barn som lever med två föräldrar. Skillnaderna är alltså klassbundna.

Enligt vissa undersökningar finns det tecken på att den psykiska ohälsan bland barn och ungdom ökar. År 1993 hade nästan vart tionde barn i åldern upp till 19 år någon gång varit i kontakt med barn- och ungdomspsykiatriska öppenvården. En annan skrämmande uppgift är att 30 pojkar och 10 flickor år 1995 avled efter självmord. Varje år faller 13 barn och ungdomar offer för mord eller dråp, dvs. mer än ett barn i månaden!

Den stora skillnaden mellan barn och vuxna är att barn inte för sin egen talan utan är helt beroende av oss vuxna. De psykiskt sjuka och psykosocialt utsatta barnen är dubbelt drabbade, eftersom även deras föräldrar ofta tillhör de tysta i samhället. Särskilt utsatta är de flyktningbarn som gömmer sig av rädsla för utvisning. Ingen grupp i samhället kan ha större behov av det offentliga samhällets uppmärksamhet och hjälp än nämnda grupper.

Fru talman! Det finns klara samband mellan den ekonomiska politikens fördelningsprofil och barns situation. Barnhälsovården och barnsjukvården har drabbats av hårda nedskärningar. Den barnmedicinska kompetensen inom barnvårdscentralerna har minskat. Allt färre barn kommer i åtnjutande av logopedisk behandling, och köerna till PBU växer. Antalet barn i barngrupperna på dagis har ökat, liksom klasstorlekarna i skolan, samtidigt som antalet pedagoger och barnskötare har minskat. Höjda avgifter till kommunal musikundervisning och minskat

Allmänpolitisk debatt

Sociala frågor

*Fel! Okänt
växelargument.*

hemspråksstöd är andra exempel på hur barnen drabbats av nedskärningarna.

Ett annat exempel beskriver Elisabet som är 11 år. Hon säger så här: Det värsta med skolmaten är inte att den är äcklig, utan det är att man inte blir mätt. När det är fisk får man ta två och en halv fiskpinne. Det blir man inte mätt på. Förut fick mellanstadiet ta litet mer mat än lågstadiet för att vi är större, men det har de dragit in på. Nu får alla ta lika litet.

Ett annat problem är att fler barn än någonsin har färre vuxenkontakter i dag än tidigare. Lärarnas arbetssituation är ofta sådan att de inte hinner ägna barnen uppmärksamhet. Och inom förskolan finns det allt färre knän att krypa upp i när man behöver tröst eller bara vill kela med någon vuxen. Många barns föräldrar arbetar oroväckande mycket övertid, medan andra barns föräldrar är sönderstressade av arbetslöshet. Barnen känner sig svikna av oss vuxna, och här menar jag att budgetsaneringen inte har tagit tillräcklig hänsyn till barns behov. Det vi har tjänat in i dag riskerar att bli stora utgiftsposter i morgon.

Fru talman! Det är dags att ta barnens situation på allvar. Vänsterpartiet menar att barnkonventionen måste inkorporeras i svensk lagstiftning och gå före annan lag när inte lagarna stämmer överens. En balanserad budget ger inte automatiskt trygga barn. Det är alldeles nödvändigt att barnomsorg, skola och barnhälsovård får förstärkta resurser nu, att en arbetstidsförkortning genomförs så att fler föräldrar får mer tid med sina barn och framför allt att barn till arbetslösa föräldrar skall slippa oro sig över familjens ekonomi.

Anf. 194 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Tanja Linderborg tar upp mycket viktiga frågor kring barns situation i dagens svenska samhälle. Jag vill dock återropa det mycket stora arbete som den parlamentariska kommittén, benämnd barnkommittén, har gjort vid genomgång av den svenska lagstiftningen. Det är nu utsänt till många institutioner och organisationer i Sverige för ett mycket omfattande remissarbete. Om jag har förstått tidens sanning rätt kommer regeringen att lägga fram en proposition i maj månad där man just lyfter fram de här viktiga sakerna. Jag hade förmånen att sitta med i barnkommittén, och vi konstaterade att just konsekvenserna av de ekonomiska besluten ibland saknas. Det är viktigt att vi är uppmärksamma på detta.

Anf. 195 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Jag är mycket glad över det som Ronny Olander säger. Det visar att vi har en samsyn i de här frågorna. Det som är så tråkigt med budgetsaneringen – jag har också ansett att det är viktigt att göra en budgetsanering – är att den har gått i en sådan takt att man dessvärre har glömt barnen.

Anf. 196 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Det som var glädjande i det arbete som gjordes i barnkommittén var att vi konstaterade att det fanns en mycket bred parlamentarisk bas i den här kammaren, bland riksdagens politiska partier, just för

att sätta barnens bästa i centrum. Jag skulle faktiskt önska att diskussionen om familjen och barnens situation i samhället kunde pånyttfödas.

Uppmaningen får väl gå till oss alla: Låt oss med gemensamma krafter fortsätta att försöka hitta fram till och diskutera just den proposition som jag utgår från kommer i maj månad.

Tack för ordet!

Anf. 197 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Jag vill bara säga till Ronny Olander att jag är mycket tacksam för det svar som han har gett. Jag ser naturligtvis med stor spänning fram emot den kommande propositionen och att vi förhoppningsvis tillsammans kan arbeta för bra förslag för barnen.

Anf. 198 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! 1990-talet är ännu inte avslutat, så vi har några år på oss att tillsammans försöka bryta den barnfientliga attityd som jag påstår att vi intar i dag. Faktum är att det i Sverige pågår en födelsestreck. Antalet födslar har inte varit så här lågt på 160 år. Faktorerna samvarierar naturligtvis, vi har hört en lång lista föredras. Men under den här parlamentariska perioden kan man säga att vi generellt har fått ett mycket hårdnat samhällsklimat som har medfört att barn väljs bort och det av de i samhället mest ekonomiskt utsatta grupperna. Det här är inte historiskt logiskt, för krisår har ibland också varit barnår. Jag tror att det här vittnar om en allvarlig attitydförändring gentemot barn.

När jag växte upp under 50-talet, fru talman, var barn det allra finaste vi hade. Parkleken blomstrade med musik och teater. På spårvagnen stod det en stor skylt: Låt barnen gå av först! Modellen för kvarterspolisen var Sigge Fürst. Det var en trygg fadersgestalt. Ja, ni kommer ihåg.

På 70-talet var det fint att bli förskollärare. Piagets och Steiners syn på anpassning till barnets utvecklingspsykologi stod i centrum av debatten. Jan Myrdal slogs för att barn skulle få höra de gamla folksagorna igen. Hela 70-talet präglades av en aktiv diskussion om barns kultur.

Vi har två år kvar på 90-talet att ta initiativet igen, och kulturåret hjälper oss på traven. Då stod barnet i centrum. Vi byggde ut våra reformer med barnet som utgångspunkt. Det gick att välja barnstuga utifrån pedagogisk modell, och arbetsgivaren utgick från att småbarnsföräldrars arbetsdag var sex timmar.

Budget, mina vänner och fru talman, är att prioritera. Jag menar att barnet i centrum och kvalitet försvunnit på vägen, igen. Fokus har i stället ställts om till bilsamhällets lov. Det senaste sura äpplet är att 6 miljarder avsätts för en liten snutt nedgrävd motorväg i Stockholm samtidigt som lärare och förskollärare får allt större barngrupper att ta ansvar för.

Arbetsmarknadsministern väljer att prya på McDonalds i stället för som lärare. Det är också en form av samhällsmarkering. Frågan är om hon skulle orka med att ensam ta ansvar för en lågstadielklass om 27 elever, där en del barn egentligen har särskilda behov, behov som vi inte anser oss ha råd med i dag. Arbetet utförs för en inkomst på i snitt 15 000 kr i månaden.

Förut var det fint att vara lärare. Nu är vi på väg mot en öststatssituation. Men vi har ju två år på oss på 90-talet att förändra den här trenden.

*Fel! Okänt
växelargument.*

För de 6 miljarder kronorna som regeringen kan lova bort så där helt utan vidare, över en natt, för en liten vägsnutt, kunde vi få tolv kulturhuvudstadsår. Försök förstå så många arbetstillfällen det genererar och till vilken glädje för barnen!

Jag vill också påminna om att hela Sveriges årliga statliga kulturbudget ligger på 4,7 miljarder. Det jag nämnde var alltså 6 miljarder som planeras att sprättas i väg. Vi kan fortfarande stoppa det.

All forskning i dag styrker att ökat utrymme och ökad kvalitet för bilisterna och för dem som kör motorfordon genererar mer trafik. Den kunskapen har vi redan. Från den utgångspunkten kan vi planera om.

Jag vill också påminna om att bullernivån i våra stadskärnor och ute i förortsparkerna är så hög i dag att det är svårt att höra vad barn säger. Barn får absolut inte stoppa jord i munnen, för då vet ni att de kan få i sig inte bara bly som ligger kvar sedan tidigare utan även andra nya gifter från bilarnas avgaser. Ni vet också att barn i dag inte syns i trängseln på tunnelbanan. Den attityd som barn får till sig är att polisen jagar mammor som har blivit mördare, alltså kvinnomördare, och det man ser på TV är att i förorterna härjar pedofilerna helt vilt.

Slutligen vill jag påminna om en undersökning bland samtliga mellanstadiebarn i Södertälje. De fick, fru talman, rangordna de tio otäckaste sakerna de visste i livet. Nummer ett blev att gå hem från skolan. Skolvägen var det otäckaste! Barnen ansåg att allt kunde hända från att bli bortrövad till att bli yxmördad. Det är klart att de påverkas av vad de ser och hör. Var finns kärleken?

Anf. 199 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag blir litet bekymrad när Ewa Larsson nämner den barnfientliga miljö som skall ha utvecklats i Sverige. Vi uppfattar det inte så i barnkommittén. Vi har konstaterat att det finns brister i samhället som bör åtgärdas. Men jag blir bekymrad när man talar om öststatsliknande situationer. Jag tycker att Sverige är ett gott samhälle att leva i. Här finns brister, och självfallet skall barnens bästa sättas i främsta rummet.

Jag har vid ett flertal tillfällen glatts i kammaren. Vi har just antagit att artikel 3 om att barnets bästa skall sättas i främsta rummet skall föras in i svensk lagstiftning. Steg för steg är vi beredda. Via socialtjänstlagen, utlänningslagen och nu lagrådsremissen om att placera unga i häkte enligt kriminalvårdslagen förs det välförtjänta tankearbetet in i svensk lagstiftning. Låt oss hjälpas åt att göra detta på ett positivt sätt.

Anf. 200 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Ja, Ronny Olander, jag tror att vi alla måste anstränga oss för att förändra samhällsattityden. Faktum kvarstår att det råder en födelsestrejk i Sverige. Det har inte fötts så få barn på 160 år! Det är en svindande kritik. Det smärftar.

Detta får mig att tänka på Hasse Alfredsons dialog där han ifrågasätter om det lönar sig att skaffa barn eller om det är bättre att köpa en traktor. I dag är det nog bättre att köpa sig en pensionsförsäkring än att skaffa sig barn.

Med alla dessa samverkande faktorer och den attityd som genereras, får det betraktas som i det närmaste irrationellt att skaffa barn. Vi har två år på oss att förändra detta.

Prot. 1997/98:54
22 januari

Allmänpolitisk debatt

Sociala frågor

Anf. 201 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Det demografiska problemet som Ewa Larsson tog upp finns dessvärre inte enbart i Sverige. I hela västvärlden finns liknande problem med att det föds för få barn. Glädjande nog blir vi äldre och lever längre. Det är i sig en situation vi måste vara uppmärksamma på. Sverige är inte ensamt i detta.

Det finns annat som vi skulle kunna göra – och då inte bara här i kammaren. Vi kan resa hem till våra kommuner och väcka motioner i kommunfullmäktige om att FN:s barnkonvention skall tas upp till behandling. Detta har inte skett i 90 % av landets kommuner. Vi kan inte bara tro att vi kan utöva ett tryck i kammaren i Stockholm ut i landet. Låt oss ta egna initiativ. Jag gläds åt att det i min hemkommun i förra veckan väcktes en sådan motion. Blygsamheten förbjuder mig att tala om vem det var som väckte den.

Låt mig i detta allvarsamma läge påminna om skylten, Ewa Larsson: Låt barnen gå av först. Där kommer fortsättningsvis också att stå: Lämna plats åt äldre och handikappade och låt dem få sitta ned.

Låt oss tillsammans forma en skylt där det står: Hela Sveriges befolkning.

Anf. 202 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! I all blygsamhet kan jag tala om att barnkonventionen tillämpas i Stockholms stad, dvs. att de kommunala besluten skall anpassas utifrån barnens bästa. Trots det lägger Stockholms stad 1 miljard kronor till en liten snutt motorväg. Tillsammans med de 6 miljarder som regeringen har lovat ut skall dessa pengar ge möjlighet för ytterligare trafik att ta sig genom staden. För den miljarden skulle Stockholms stad kunna förbättra skolorna väsentligt.

Sedan var det Sverige och världen. Sverige brukar vara ett föregångsland. Jag hoppas att vi klarar av att tillsammans förändra och bryta den utomordentligt allvarliga barnfientliga attityd som finns i dag.

Anf. 203 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Jag skall tala om barnomsorg för barnens skull.

Jag tror att vi alla i kammaren kan skriva under på att barnen är vår framtid och att vi värnar framtiden.

År 1996 fanns det drygt 800 000 barn i förskoleåldern, och av dessa deltog ungefär en halv miljon barn i barnomsorgen.

De går på daghem, hos dagmamma, fritis, sexårsverksamhet eller öppen förskola. Men en del barn står utanför. Barnomsorgen är ännu så länge endast tillgänglig för barn vars föräldrar har arbete eller studerar.

Förskolan utvecklas ständigt. Under 90-talet har barnomsorgen mer och mer närmat sig skolan. Denna inriktning är bra.

Det livslånga lärandet börjar inte längre på den första skoldagen, utan det pågår hela livet. Den stimulans till lärande som förskolan ger borde komma alla barn till del. På sikt måste förskolan byggas ut och omfatta

alla barn som vill ha plats – oavsett vad deras föräldrar gör. Om barnomsorgen skall upplevas rättvis skall den vara tillgänglig för alla.

Personalen är förskolans viktigaste resurs. Välutbildade och engagerade vuxna är en förutsättning för att verksamheten skall bli så bra som vi vill att den skall vara. Det nya internationella begreppet *edu-care*, som inbegriper vård, omsorg och lärande, kräver pedagogiskt kunniga och omsorgsfullt vårdande personer.

Internationellt sett har vi en hög kvalitet på vår barnomsorg i Sverige. Vi vill fortsätta att stå i täten.

Sedan vi började bygga ut barnomsorgen för ungefär 30 år sedan har vi haft två yrkeskategorier på våra daghem, barnskötare och förskollärare. Nu ställs större och förändrade krav på personalen. Vi behöver därför se över personalens kompetens och anpassa den till de nya målen. Vi behöver finna nya vägar till utbildning som stämmer överens med dagens förskoleverksamhet.

IT är ett exempel. De flesta som arbetar på våra barnstugor har låg kunskap om hur barn kan utnyttja datorer. De som har tillgång till datorer på sina barnstugor använder ofta programvaran som pedagogisk handbok. Detta är inte alls tillfredsställande. Barn skall lära sig hur de kan använda datorn för lärande, inte hur man färglägger hus etc. Sedan kan man givetvis också spela spel och använda datorn för att förbättra sin finmotorik.

Regeringen har i sin skrivelse till riksdagen om IT angivit att alla som utbildar sig till lärare skall få lära sig den nya tekniken. Detta borde även inbegripa barnomsorgspersonal. Om förskolan skall vara ett första steg i det livslånga lärandet är det viktigt att datakunskap ingår från början.

Införandet av förskoleklass och ett gemensamt måldokument med grundskolan ser jag som ett första steg till en tioårig grundskola. Det är viktigt att förskolans och skolans pedagogik samverkar så att godbitarna kan tas ur båda – för barnens bästa.

Nu diskuteras även ett måldokument för förskolan, dvs. en läroplan för barn i åldern 1–5 år. Jag hoppas att denna plan kommer att höja nivån ytterligare på verksamheten i förskolan.

I utredningen *Att erövra omvärlden* beskrivs hur detta skall kunna ske. Stor tillit ges till högskoleutbildad förskolepersonal och högskoleutbildade förskollärare och fritidspedagoger. Här vill jag dock lyfta fram andra grupper inom barnomsorgen. Erfarenhet, tyst kunskap, är också viktig när det gäller vardagspedagogik. Att lära barn under sex år handlar ju ofta om att skapa miljöer för att väcka barns egen lust att lära. Här handlar det mer om initiativrikedom och fantasi än högskolepoäng. Vidareutbildade barnskötare och fritidsledare är nog så kunniga att lära ut om exempelvis natur i mulleskolan.

Vidare anser utredningen och en del andra debattörer att familjedaghemmens verksamhet inte är tillräcklig för att omfattas av förskolans läroplan. Detta känns minst sagt otidsenligt.

Sedan dagbarnvårdarna fick kollektivavtal 1976 och det blev ett yrke har verksamhetsformen utvecklats till att erbjuda barn verksamhet likvärdig med vad daghemmen gör. Många föräldrar efterfrågar denna omsorgsform, beroende på flexiblare öppettider och mindre barngrupper. I de kommuner som i dag har planer för förskolan genomför självklart också familjedaghemmen denna verksamhet. Vid nyanställningar kräver

kommunerna utbildade dagbarnvårdare som arbetar i grupp för att ge barnen det bästa.

Förskolan måste upplevas som rättvis. Därför måste de olika formerna omfatta samma utvecklingsmöjligheter för barnen. Ett familjedaghem kan vara nog så utvecklande när dagbarnvårdarna arbetar i gruppverksamhet, har tvärgrupper och får handledning i pedagogiska frågor.

För att göra detta så smidigt som möjligt vore det bra om familjedaghemmen i en geografisk enhet organisatoriskt hörde till ett daghem med förskolechefen som arbetsledare. Dagbarnvårdarna ingår då i personalgruppen, kan vara med på personalmöten samt genomföra planering och utvärdering tillsammans med andra.

Fru talman! Det är viktigt att alla beslut som fattas om barn i framtiden utgår från barnets behov. Både familjedaghemmen och daghemmen kan utvecklas och samverka.

Anf. 204 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Fru talman! Jag kommer att beskriva ett antal bilder i Sverige 1998, och all överensstämmelse med verkligheten är ingen tillfällighet.

Jag tänkte börja med Tomas, 19 år. För att ni skall förstå hur funktionshindrad Tomas är skall jag läsa en del ur ett läkarintyg: Tomas har ett neurologiskt handikapp, med bl.a. cerebral pares, CP, utvecklingsförseening och ytterst svårbemästrad epilepsi.

Tomas går i skolan och har haft personlig assistent i skolan, men på grund av en lagändring är det nu inte självklart att man får ha den personliga assistenten i skolan. Därför omprövade försäkringskassan beslutet. Tomas mamma yttrade sig naturligtvis och förklarade att Tomas behöver den personliga assistenten i skolan för att klara av det hela. Försäkringskassan sade ändå nej.

Tomas mamma överklagade då till länsrätten. Hon skriver för Tomas räkning: Mina viktigaste skäl är min epilepsi och mina kommunikations-svårigheter. Såsom jag tidigare beskrivit behöver jag ständigt en person vid min sida som kan hjälpa mig på rätt sätt under och efter mina svåra anfall. Jag saknar tal och kan inte heller kommunicera med tecken. Jag uttrycker mig på ett mycket personligt sätt med rörelser, kroppshållning, ansiktsuttryck och ljud, som gör att bara en person som känner mig väl kan förstå mig.

Mamman fortsätter att beskriva varför Tomas behöver den personliga assistenten i skolan, för att få kontinuiteten och få en person som känner Tomas.

Tomas mamma förstod, i juli förra året, att det skulle ta lång tid innan länsrätten tog bestämd ställning. Skolan började, och Tomas kunde inte gå i skolan. Tomas mamma måste ta tjänstledigt och vara hemma.

Mamman skrev till kommunen och frågade om kommunen möjligtvis kunde stå för den personliga assistansen, och hon fick i ett beslut svaret: Riksförsäkringsverket anger i sina Allmänna råd 1997:2 att i de fall assistansersättning enligt LAS inte lämnas, t.ex. när den funktionshindrade personen vistas i skolan, är inte avsikten att överföra ansvaret för personlig assistans till kommunerna.

Prata om moment 22! Mamman kommer alltså inte ur det här.

Tomas var hemma hela förra terminen, och först den 15 januari i år får Tomas ett ja från länsrätten och får sin personliga assistans. Jag und-

*Fel! Okänt
växelargument.*

rar om man skall behöva kämpa så här mycket för någonting som är ganska självklart.

Fru talman! Det här är en bild ur verkligheten i ett land där Socialdemokraterna har makten i riket, i alla landsting utom ett och i mer än 200 av landets 288 kommuner.

Jag skall ge en snabb bild ur ett brev som jag har fått från Gunnel, som också är funktionshindrad. Hon skriver:

Jag har nyss fyllt 41 år, och jag vill fortsätta att leva ett fritt liv utan integritetshotande byråkrati, som petar på mig och mitt privata liv ideligen. Jag vill fortsätta att kunna lägga mig när jag är trött och gå på toaletten utan att bli bokförd.

Varför skriver hon det här? Jo, hon skriver det med anledning att man ändrar assistansersättningen, schabloniserar den och lägger över de 20 första timmarna på kommunerna. Hon slutar: Med mycket vänliga hälsningar från en som har lämnat kommunens omsorg, servicehuset, vårdetablissemang, överförmyndariet, personalmöten och kafferumsskvaller om mitt privatliv. Numera lever jag på landet med personlig assistans och hoppas på att få fortsätta det här.

Fru talman! Det är ännu en bild ur verkligheten i Socialdemokraternas Sverige, där Socialdemokraterna har makten i riket, i alla landsting utom ett och i 200 av landets kommuner. Vad jag vill ha sagt med detta är att det är väldigt förvånande att ett parti som hela tiden i pamfletter och tal säger sig värna om de svagaste och de mest utsatta inte lever upp till det i verkligheten.

Det som kanske gör det ännu märkligare, enligt mitt sätt att se, är att det är samma parti som anser sig ha råd att avveckla kärnkraften, till en nota som vi inte vet vad den kommer att bli men som vi vet kommer att röra sig om tiotals miljarder kronor. Detta parti, dvs. Socialdemokraterna, anser sig ha råd att avveckla kärnkraften men har inte råd att se till att de som allra mest behöver det får hjälp och stöd. Sedan man kom till makten har man konsekvent försämrat för de handikappade och petat i handikappreformen, som den borgerliga regeringen genomförde. Man har inte låtit denna reform vara i fred utan har petat och försämrat. Man har inte gjort några förbättringar över huvud taget.

Fru talman! Jag behöver egentligen inte säga mer, utan de bilder som jag har gett ur verkligheten – jag hade många fler bilder, men eftersom vi har bara sex minuters taletid avstår jag från att beskriva dem – talar för sig själva: Sverige behöver en annan regering, som verkligen står på de svagas sida, en regering som ser till att inte alla behöver samhällets stöd men en regering som ser till att de som verkligen behöver det också får det.

Anf. 205 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vet, Marietta de Pourbaix-Lundin, att det finns ouppfyllda behov. Men när vi talar om assistansersättningen kan vi inte komma ifrån det faktum att den socialdemokratiska regeringen har sett till att den ekonomiska ramen för assistansersättningen ökar från 2 ½ miljard år 1994 till ca 7 miljarder år 2000. Om något område har fått möjlighet att expandera under krisen – den kris som Marietta de Pourbaix-Lundins parti är ansvarig för – är det just det här området. Vi har sett till att de

som har de största behoven också har fått del av möjligheterna att växa och möjligheterna att vara med i samhället i ökad utsträckning.

Prot. 1997/98:54
22 januari

Anf. 206 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! Hans Karlsson kunde inte låta bli att komma med antydningen om vad den borgerliga regeringen hade gjort. Jag tycker att det är dags att Socialdemokraterna står på egna ben, efter drygt tre år vid makten, och ansvarar för sin egen politik.

När det gäller assistansersättningen, för att ta den konkreta sakfråga vi nu diskuterar, beslutade Socialdemokraterna förra året att de 20 första timmarna skulle läggas över på kommunerna, men de finansierade inte detta fullt ut utan det blir underskott i alla kommuner. Vi moderater har satsat 1,7 miljarder mer än regeringen på handikappreformen, dvs. på assistansersättningen. Det är ett faktum.

(forts. 7 §)

*Fel! Okänt
växelargument.*

6 § Frågestund

Frågestund

Anf. 207 TALMANNEN:

Vid denna frågestund kommer följande statsråd att delta: Statsrådet Thage G Peterson, utrikesminister Lena Hjelm-Wallén, justitieminister Laila Freivalds, statsrådet Ylva Johansson, statsrådet Maj-Inger Klingvall, statsrådet Thomas Östros och statsrådet Ulrica Messing. Ni är välkomna.

Statsrådet Thage G Peterson besvarar allmänpolitiska frågor. Frågorna till övriga statsråd förutsätts beröra deras ansvarsområde i regeringen.

Ordet är fritt för frågor.

Pensionsuppgörelsen

Anf. 208 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Klingvall. Det gäller pensionsuppgörelsen.

Vi har i dag fått höra att pensionsuppgörelsen är socialdemokratisk politik. Trots det har regeringen hyrt in en lobbyfirma för att göra medborgarna mer positiva till uppgörelsen. Det bekostas med skattebetalarnas pengar.

Jag tänker fortsätta på den fråga som jag ställde tidigare i dag. Hur tänker statsrådet förklara för de unga arbetslösa människor som inte har kommit in i något system som ger pensionsgrundande inkomst att detta är socialdemokratisk politik?

Anf. 209 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Låt mig först kommentera påståendet om att vi skulle ha hyrt in en lobbyfirma. Det finns ett förslag till kommunikationsplan som genomförandegruppen kommer att diskutera på något av sina allra närmaste sammanträden. Ambitionen är naturligtvis att vi skall kunna nå ut med en bra heltäckande information till svenska folket om det reforme-

rade pensionssystemet. Det är en stor socialförsäkringsreform – kanske den största på många år, om vi tittar bakåt.

När det sedan gäller frågan om de unga arbetslösa vill jag säga att jag tror att det är viktigt att understryka att det reformerade pensionssystemet betyder att vi kan säkra pensionerna för framtiden för dem som är unga i dag och för dem som kommer att gå i pension framöver. Uppgårelsen borgar för stabila regler både politiskt och ekonomiskt. Därmed är också alla vinnare i det reformerade pensionssystemet.

Vi hade en diskussion om de olika delarna i pensionssystemet i förmiddags. Jag tror att Ulla Hoffmann fick svar under förmiddagens debatt.

Anf. 210 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Nej, jag fick inte svar på de frågor som jag ställde då. Det gällde bl.a. de unga och arbetslösa som inte kan skaffa sig någon pensionsgrundande inkomst.

Statsrådet säger nu att man säkrar pensionerna för dessa människor med detta system. Det gör man faktiskt inte. Systemet är baserat på livsinkomstprincipen. Dessa människor blir tvingade till en garantipension trots att de har arbetat.

Anf. 211 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Våra socialförsäkringar och det reformerade pensionssystemet likaväl som det nuvarande pensionssystemet bygger på att man får pension efter den inkomst man har haft under sitt liv. Nu kommer hela livsinkomsten att räknas. Fördelningsinslag i det reformerade pensionssystemet kommer att mildra en del av de effekter som Ulla Hoffmann är ute efter.

Alla kommer självfallet att ha möjlighet att få en garantipension – en grundtrygghet. Om man inte har tjänat in några pensionspoäng kommer garantipensionen att gälla fullt ut. Den kan också fylla på den inkomstgrundade pension man har tjänat in.

Anf. 212 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! I Kommun Aktuell kan vi i dag läsa att ständiga nedskärningar bränner ut personalen. Det visar att det trots Perssonpengar finns mycket kvar att göra i kommunerna.

Jag har en fråga till statsrådet Maj-Inger Klingvall angående finansieringen av pensionssystemet. Det visar sig att det höjda grundavdraget, som skulle kompensera för de höjda egenavgifterna, innebär att kommunsektorn får 11 miljarder kronor mindre. Jag skulle vilja fråga Maj-Inger Klingvall om kommunsektorn kommer att kompenseras för detta, och i så fall på vilket sätt.

Anf. 213 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Detta har varit klart ända sedan överenskommelsen gjordes den 9 januari och de fem partierna valde denna finansieringslösning. Kommunerna skall kompenseras för detta.

Vi återkommer när vi är helt klara med den tekniska lösningen när det gäller grundavdraget. Då kan jag svara på detaljfrågorna.

Anf. 214 KARIN WEGESTÅL (s):

Fru talman! Jag skall be att få ställa en fråga till statsrådet Peterson.

Först vill jag säga att jag är väldigt angelägen om att vi skall kunna behålla vår svenska försvarsindustri. Det är viktigt både för försvaret, för vår möjlighet till samarbete med andra länder och för att vi skall kunna behålla ett visst mått av självständighet och inte bli beroende av ett land som i princip har monopol på försvarsindustrin. Därför tycker jag att det är viktigt att vi slår vakt om förtroendet för både försvarsindustrin och försvaret.

Med anledning av det som har stått i pressen de senaste dagarna vill jag gärna fråga vad regeringen kan göra för att se till att det inte uppstår sådana komplikationer som nu har uppstått. Det gäller personer som har en anställning i försvaret och samtidigt uppbär arvode från försvarsindustrin. Det kan försämra förtroendet. Därför vill jag veta vad statsrådet tänker göra. Vad gör regeringen för att motverka dessa konsekvenser?

Anf. 215 Statsrådet THAGE G PETERSON (s):

Fru talman! Jag är säker på att försvarsministern hade velat svara på den frågan. Jag förstår att Karin Wegestål tänker på de uppgifter som fanns i Svenska Dagbladet i går. Med hänsyn till att det är frågor som jag hanterade och uttalade mig om kan jag svara på Karin Wegeståls fråga.

Jag vet ingenting om det fall som redovisades i tidningen i går. Jag kan och vill inte kommentera det enskilda fallet. Därför vet jag inte heller om det har skett en sammanblandning av olika roller.

Frågeställaren Karin Wegestål är inte ensam om att fråga. Det finns fler som har rest frågan. Jag utgår ifrån att försvarsministern och Försvarsdepartementet kommer att titta noga på vad det rör sig om. Det är ett offentligt intresse att så sker.

Det som gjorde att jag ville kommentera frågan var att det, som Karin Wegestål känner till, blev ett herrans liv när jag i slutet av min försvarsministerperiod varnade för det militärindustriella komplexet. Gränserna mellan Försvarsmakten, militären, försvarsindustrin och beställaren måste vara väldigt tydliga och klara. Jag manade till en klar rågång mellan de olika intressena.

Jag utgår från att departementet granskar just denna fråga.

Anf. 216 KARIN WEGESTÅL (s):

Fru talman! Det som statsrådet har uppfattat är riktigt. Det är just detta som det handlar om. I lagen om offentlig anställning står det att det är olämpligt att man har bisysslor som kan göra att man tär på förtroendet för den verksamhet man representerar. Därför menar jag att personer i ansvarig ställning som är anställda i försvaret inte samtidigt skall kunna ha ett uppdrag i försvarsindustrin.

Det verkar som om man i detta fall har åtgärdat saken när man har upptäckt vad som skett. Jag undrar vad regeringen har för möjlighet att förebygga att sådant inträffar.

Frågestund

Anf. 217 Statsrådet THAGE G PETERSON (s):

Fru talman! Detta är som sagt en principiell fråga – det är därför jag tycker att jag kan svara på den. Det är oerhört viktigt med en väldigt klar gränsdragning mellan försvarsindustrin och myndigheten, dvs. i det här fallet Försvarsmakten och Försvarets materielverk, för att vi inte skall behöva misstänka att man sitter på två stolar. Jag är inte den ende som har uttalat varningar på just den här punkten. En tidigare amerikansk president var också oerhört klar i den här frågan. Detta är alltså inte bara en svensk fråga, utan det är en internationell fråga.

Mitt svar är alltså, återigen, att jag utgår från att försvarsministern och Försvarsdepartementet granskar det enskilda fall som har kommit upp. Sedan får vi se vad resultatet av ett sådant arbete blir. I princip är ändå Karin Wegestål och jag fullkomligt överens.

Våldet i skolan

Anf. 218 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m):

Fru talman! Inte ens Kristus, Buddha eller Moses kunde ha undervisat eller utövat ledning under kaos. Så säger bl.a. den rektor som har fått skolan i Harlem att blomstra upp, Lorraine Monroe. Med intresse har jag följt henne, och jag antar att också skolministern har gjort det. Vi andra har kunnat läsa Hans Bergströms tidningsartiklar de senaste dagarna.

Steget är ganska långt från Harlem till Sverige, kan man tro. Men hur är det egentligen, när vi dagligen får rapporter från vanliga svenska skolor, i vanliga orter, om att våld, mobbning, respektlöshet i såväl språk som ordning gäller? Därför vill jag fråga skolministern om hon håller med om att arbetsro och ordning i skolan höjer elevers prestationer och om hon har några idéer eller förslag på hur man kan komma till rätta med de här problemen.

Anf. 219 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är oerhört viktigt att eleverna i skolan känner trygghet när de går till skolan. Självklart måste det också gälla de lärare som arbetar i skolan att man bemöter varandra med respekt. Kriminella handlingar, t.ex. att utsätta någon för våld eller kränkande handling, är naturligtvis kriminellt också i skolan. Det är helt oacceptabelt att det förekommer kriminella handlingar i skolan. Det är också helt oacceptabelt att barn och vuxna i skolan ibland känner sig otrygga eller utsätts för respektlös behandling.

Därför är det viktigt och bra att man nu i alltfler skolor äntligen uppmärksammar detta och tar itu med problemen. Det finns sällan några enkla lösningar om man, som ett antal skolor har gjort, har hamnat i en väldigt svår situation. Det är bra att man nu visar handlingskraft och agerar och samarbetar med polis när det är nödvändigt.

På sikt skall skolan inte bara vara trygg, lika trygg som andra platser, utan skolan har också ett demokratiskt uppdrag, att hävda, värna och utveckla våra grundläggande demokratiska värderingar. Skolan är ingen värdeneutral plats. Därför är skolans uppdrag än större, att långsiktigt arbeta för att grundlägga de demokratiska värderingarna i skolan och hos ungdomar.

Anf. 220 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m):

Fru talman! Det är bra att skolministern och jag är överens om att det i skolan inte råder några andra lagar än i samhället i övrigt. Jag fick ändå inte riktigt svar på om skolministern tycker att ordning är en stor och viktig del i fråga om prestationer i skolan. I så fall skulle jag vilja utveckla frågan: Om det nu inte finns tillräckligt bra ledarskap i skolan eller man inte kan uppnå arbetsro på annat sätt, kan skolministern då vara öppen för att man inför någon form av omdöme eller betyg i t.ex. ordning och uppförande?

Anf. 221 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att jag gav ett ganska tydligt svar på den frågan. Jag tror inte att elever har någon möjlighet att lyckas väl med sin kunskapsutveckling om de inte känner sig trygga när de går till skolan. Jag tror att det är en grundläggande förutsättning för att skolarbetet skall fungera. Därför måste det till åtgärder i de skolor där det inte är så.

Tyvär finns det inte någon enkel åtgärd som en skolminister kan vidta för att skapa trygghet och respektfulla relationer i samtliga skolor. De åtgärder som är tillgängliga för riksdag och regering har vi använt. Vi har t.ex. sedan den 1 januari en skarp lagstiftning när det gäller allas skyldighet att agera mot mobbning i skolan och när det gäller rektors ansvar.

Vi har också nyligen givit i uppdrag till nationella utbildningsinspektörer att särskilt granska hur ledarskapet i skolan fungerar, och jag väntar med spänning på slutsatserna av den granskningen.

Till sist vill jag säga att jag tror att det är litet naivt att tro att man ens i skolan med hjälp av betygsättning kan beivra kriminella handlingar.

Anf. 222 ANN-KRISTIN FØSKER (fp):

Fru talman! Jag vill ansluta till den här frågan men vända på den och säga tvärtom. Här har vi utgått från att det är ungdomarna som skall lära sig lag och vett. Jag vill påstå att det också i dessa tider med brist på personal och med personal som inte orkar alltför ofta förekommer att personal utövar kränkande behandling mot en hel del av våra barn och ungdomar. Det är ju trots allt de vuxna som skall sätta upp regler och normer. Har skolministern beaktat den här frågan och noterat att det faktiskt också pågår en omvänd kränkande behandling på vissa ställen? Hur agerar ministern i så fall för att stävja detta?

Anf. 223 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är självfallet precis lika oacceptabelt om det förekommer mobbning eller kränkande behandling från en lärares sida gentemot en elev. Det är bl.a. mot den bakgrunden som vi i fråga om skollagen vad gäller skyldigheten att agera och ingripa mot mobbning, rasism och kränkande behandling har infört att man inte bara skall ingripa om det handlar om mobbning mellan elever, utan alla som arbetar i skolan är numera, från den 1 januari, skyldiga att aktivt motverka varje form av kränkande behandling, mobbning och rasism i skolan, oavsett mellan vilka detta förekommer.

Frågestund

Anf. 224 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag sökte egentligen för en liten stund sedan möjlighet till en extrafråga om pensionsreformen och kommunerna, men jag tar i stället nu tillfället i akt att ställa en fråga till statsrådet Östros.

De fem partier som står bakom pensionsreformen är helt överens om att den tekniska lösning som valdes på den s.k. skatteväxlingen inte skall drabba kommunsektorn. Detta har redan deklarerats av statsrådet Klingvall. Däremot brukar motståndarna till reformen i dess helhet använda sig av denna fråga för att svartmåla reformen som sådan, genom att måla upp det som att antingen kommunsektorn eller den stackars statsbudgeten skall bli av med 11 miljarder.

Det vore därför bra om någon från regeringen, förslagsvis statsrådet Östros som sysslar med de här frågorna, klart kunde deklarerat det som statsministern i går inte hann med på sina 45 minuter, nämligen att det är på det viset.

Anf. 225 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Om jag får börja med att recensera debatten vill jag påpeka att flera av de partier som höll med om pensionsuppgörelsen hade möjlighet att säga det jag nu skall säga men inte gjorde det. Det gäller framför allt borgerliga partier. Det är alldeles självklart att kommunerna inte skall drabbas av överenskommelsen. Det är inte kommunerna som skall finansiera en pensionsuppgörelse. Det görs inom systemet. I samband med att vi presenterar den tekniska lösningen för hur vi skall kompensera egenavgiftshöjningen inom inkomstskattesystemet har vi också möjlighet att presentera den lösning som vi väljer för att kompensera kommunerna.

Anf. 226 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Det låter alldeles utmärkt att kommunerna och inte heller statskassan drabbas. Det är ganska fantastiskt! Vem är det då som ger de här pengarna? Jag kan tänka mig två alternativ, såvida inte Thomas Östros är en Joe Labero i politiken. Jag kan tänka mig att man tar pengarna från något slags fond – det antydde centerledaren i går – kanske AP-fonden, men det är ju faktiskt finansiellt sett detsamma som att ta ett lån. Eller så kanske man tar litet extra mycket i egenavgifter, och så använder man det till att kompensera. Men i så fall höjer man en skatt för att få råd att sänka en annan, och så skall vi väl ändå inte ha det. Det är ju klassisk moderat rundgång, att höja en skatt för att kunna sänka en annan. Så kan det väl inte vara! Men hur är det då?

Anf. 227 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Sanningen ligger rätt nära det som Bäckström beskriver. Vi går nu från 6,95 i egenavgifter till 8,47. Den höjningen är inte till för att finansiera pensionsreformen, utan i överenskommelsen har en del borgerliga partier starkt drivit att det måste finnas egenavgifter i stället för arbetsgivaravgifter. Det har vi kommit överens om i överenskommelsen. Det är helt enkelt en strukturell förändring. Lars Bäckström beskriver

det som rundgång. Vad det innebär är att man kompenseras för den här höjningen via en förändring t.ex. i grundavdraget. Vi återkommer senare med det konkreta förslaget.

Prot. 1997/98:54
22 januari

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 228 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman och ärade ledamöter! Ni hör själva – man höjer en skatt för att få råd att sänka en annan, och på så vis lyckas man öka skattekilarna i samhället. Det är den konsekvens det får. Att skattekilarna ökar, att skatten på arbete ökar, är väl inte bra när vi skall få fler i arbete. Ni måste nog tänka ut någon bättre metod. Vi skall väl inte ha ökade skattekilar, Thomas Östros – eller?

Anf. 229 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag har under ett och ett halvt år som statsråd fått vänja mig vid att Vänsterpartiet allt oftare anfaller från höger men den här gången var det en ovanlig argumentation. Skattekilargumentationen skulle vi kunna ta i många olika sammanhang.

Det är inte så att den här pensionsreformen ökar skattekilarna. Det handlar om en strukturell förändring av finansieringssystemet i förhållande till pensionssystemet. Arbetsgivaravgifter kompletteras med egenavgifter. Det kan man ha många åsikter om men det är en överenskommelse som flera partier i denna kammare har kommit överens om. Det är klart att det finns en poäng i ett pensionssystem bakom vilket det finns en bred uppslutning i riksdagens kammare. Vänsterpartiet har inte orkat med det och inte heller med en del andra saker. Någon skatteökning handlar det alltså inte om.

Koldioxidskatten

Anf. 230 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Jag har en fråga till biträdande arbetsmarknadsminister Ulrica Messing. Jag har ett utdrag där statsrådet apropå koldioxidskatten uttalar att lagen bör ändras så att man skiljer på förbränning och förädling. Förädling skall vara skattefri, har statsrådet uttalat.

Den 1 juli 1997 fördubblade regeringen koldioxidskatten. Det har fått till följd att massaindustrin tar ut ett högre pris för råttalolja, som det finns en begränsad tillgång av. Råttaloljan förädlas bl.a. av Arizona Chemical AB, ett företag i Söderhamn som sysselsätter ungefär 200 personer. På sikt hotas dessa 200 arbetstillfällen eftersom företaget inte avser att investera 50 miljoner kronor i Söderhamn om råttaloljan inte finns att tillgå till konkurrensmässigt pris.

Avser statsrådet att vidta åtgärder för att förhindra att ett företag som Arizona Chemical avvecklar arbetstillfällen i Sverige?

Anf. 231 TALMANNEN:

Frågan skall ställas till den som har att handlägga det som frågan gäller – i det här fallet skatteministern.

Anf. 232 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Patrik Norinder ställde en konkret fråga om ett företag som många gånger har varit aktuellt i diskussionen om biobränslen och alternativ användning av biobränslen. Jag känner väl till företaget. I många år har det pågått diskussioner med det företaget om dess ställning. Företaget har dock överlevt under alla år som diskussionen pågått. Det är klart att man ser ett problem här. I och med att biobränslen blir alltmer attraktiva kommer företagets kostnader för användning av denna råvara att öka. Så är ju fallet.

Från partiledardebatten i går uppfattade jag att Patrik Norinders partiledare var mycket tydlig när det gäller särskilda skatter för att stödja företag, t.ex. spånskiveindustrin. Sådana skatter kunde man inte tänka sig. Här har vi en exakt parallell till det. I detta fall handlar det om råttallolja. Jag antar att Patrik Norinder också här är bestämd i sin uppfattning, nämligen att särskilda skatter för att stödja denna industri inte är aktuella.

Det pågår en diskussion med företaget om det finns något annat att göra men på skattesidan är alltså inte någon åtgärd aktuell.

Anf. 233 TALMANNEN:

Jag vill påminna om det jag nyss läste upp som är reglerna för frågestunden, nämligen att frågorna avses beröra det ansvarsområde som respektive statsråd har i regeringen.

Anf. 234 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Jag tyckte att frågan var typisk för Ulrica Messings område. Hon har ju uttalat att förädlingen skall vara skattefri. Detta är en principfråga men frågan har också med arbetstillfällena i Söderhamn att göra.

Principfrågan rör Thomas Östros område, dvs. om vi skall använda biomassa till att förädla eller om vi skall använda den till uppeldning. Kanske kunde jag få ett klarläggande från Thomas Östros. Skall biomassa alltså användas till uppeldning eller skall den förädlas vidare?

Anf. 235 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! För att det inte skall bli något missförstånd vill jag säga följande. Biobränsle är skattebefriat. Det är alltså inte särskilt skattebelagt att använda det.

Från skattesympunkt skall man inte använda särskilda skatter för att styra användningen så konkret och detaljerat, för då hamnar vi i ett skattesystem som leder till ett moras. Detta får tillväxthämmande effekter i hela samhället. Det finns många önskingar från många olika branscher och många olika företag om att få särlösningar på skattesidan men det är inte ett särskilt lyckat sätt att hantera sådana här frågor.

Anf. 236 Statsrådet THAGE G PETERSON (s):

Fru talman! Eftersom Patrik Norinder i denna fråga riktade sig till Ulrica Messing vill jag understryka att frågestunderna inte är till för att fråga regeringsledamöter om vad de möjligen hittade på som riksdagsledamöter.

Den text som Patrik Norinder läste upp är en text i en motion som Ulrica Messing under sin tid som riksdagsledamot skrev under. Här är det faktiskt skatteministerns område det gäller, och han har svarat på frågan.

Som riksdagsledamot – det vet jag efter 30 år i riksdagen, och det gäller oss allihop – skriver man av olika anledningar ibland under motioner. Det här är en anledning.

Anf. 237 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Vad det här gäller är faktiskt ett uttalande av Ulrica Messing. Jag talar alltså inte om en motion, utan Ulrica Messing har gjort uttalandet i fråga i sin egenskap av statsråd; detta som ett litet förtydligande.

Självklart ställer jag mig bakom att vi inte skall ha några skatter på det här området men vi måste hitta en lösning i frågan om hur vi kan klara arbetstillfällena. Det är anledningen till att jag ställde min fråga till Ulrica Messing. Söderhamn tappar alltså 200 arbetstillfällen om det inte går att få en lösning i detta avseende. Det finns olika alternativ men regeringen har blockerat frågan. Vi kommer inte längre. Thomas Östros vägrar att diskutera frågan vidare men vi måste alltså hitta en lösning för att klara arbetstillfällena.

Polisens organisation

Anf. 238 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Laila Freivalds.

Allt färre brott utreds och klaras upp. Allmänhetens förtroende för polisen minskar. Polisen själv har nu gjort en utredning om det. Ett av skälen till detta är att allmänheten har väldigt svårt att nå fram till polisen för att t.ex. anmäla brott. För att visa på problemet skall jag helt kort ta två exempel på vad som har hänt i Skåne sedan det blev en ny polisorganisation.

I det ena fallet var det en affärsman som lyckades övermanna en tjuv. Han lyckades låsa in tjuven. Sedan gällde det ju bara att få kontakt med polisen som skulle komma och hämta tjuven. Först gick det inte att komma fram till växeln. När man kom fram till växeln blev man vidarekopplad. Det dröjde så lång tid för polisen att inredningen hann förstöras och tjuven måste släppas.

I det andra fallet var det en person som såg att ett inbrott skedde. Den här personen rusade till en telefonkiosk för att ringa men kopplades bara vidare för att till slut inte få något svar.

I sådana här fall känner man att det är fel på organisationen över huvud taget. Är Laila Freivalds beredd att omedelbart ta initiativ för att förbättra polisens organisation och verksamhet?

Anf. 239 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Situationen är helt oacceptabel, men jag är inte säker på att man omedelbart kan hamna i slutsatsen att det är fel på organisationen. Däremot förefaller det att vara fel på växeln.

Vad som görs i det stora reformarbete som polisen är mitt uppe i och som handlar om organisatoriska förändringar, om förändringar av ar-

*Fel! Okänt
växelargument.*

betsmetoder och om förändringar av fördelningen av arbete mellan olika kategorier inom polismyndigheten, är att man säkerställer att den kompetensutveckling genomförs som behövs för detta. Det handlar om att få pengar för att kunna göra investeringar i den teknik som är nödvändig.

Det är dock ingen tvekan om att polisen ligger litet efter i att utnyttja modern teknik, även i och för sig ganska traditionell teknik, och att se till att den fungerar på ett bra sätt.

Det finns, tyvärr, många fler exempel av det slag som Ingbritt Irhammar kommer med och som visar att det på en hel del håll i landet inte fungerar bra. Samtidigt kan jag säga att det här är problem som polisen faktiskt mycket intensivt arbetar med. Från regeringens sida har vi gett närmare anvisningar om hur vi vill att arbetet snabbare skall föras framåt. Vi har sett till att man får nya pengar för att kunna göra de investeringar som behövs. Vi har också krävt en detaljerad återrapportering om hur arbetet förflyter; detta för att kunna bedöma om ytterligare något kan göras från statsmakternas sida. Det dagliga konkreta arbetet med att få polisen att fungera väl ligger ute på polismyndigheterna. Jag vet att man tar detta på största allvar.

Anf. 240 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Först vill jag säga att Laila Freivalds och jag är fullständigt överens om att det är oacceptabelt att det kan se ut på detta sätt. Som väl är förhåller det sig inte alltid på det sättet.

Jag menar ändå att detta är en organisationsfråga som hänger ihop med de stora nya polismyndigheterna. När man ser på bemanningen av växel är det ju en organisationsfråga. Det är bra att regeringen följer upp detta. Jag upplever att detta måste följas noggrant från regeringen. Detta handlar om politikernas ansvar. Jag tycker därför att detta krävs.

Anf. 241 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag håller fullkomligt med om att detta måste följas med stor noggrannhet, både från regeringens sida och från riksdagens sida. Det organ som vi kan använda oss av för att verkligen utföra en noggrann uppföljning av det hela är ju Rikspolisstyrelsen. Det är dit som vi har lämnat instruktionerna.

Rikspolisstyrelsen har säkerställt att den har resurser och en egen organisation som gör det möjligt att göra de besiktningar som behövs av hur det fungerar men också att vara det stödjande organet för att få detta reformarbete att gå framåt med litet större hastighet, så att man kommer över de övergångsproblem som varje nyordning och varje myndighet leder till.

Jag har precis samma brist på tålamod som vem som helst när det gäller att man inte kommer fram till ett bra resultat. Men samtidigt tycker jag att vi skall ha respekt för att det är ett stort, svårt och för framtiden viktigt arbete som polisen nu gör och att vi skall visa litet tålamod, men naturligtvis inte på något sätt eftersätta våra krav.

Anf. 242 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet Ulrica Messing. Det är väl känt att många människor i dag arbetar övertid. Våldigt många människor som har ett arbete arbetar oerhört mycket. Det kan vara lämpligt under kortare tid med en viss övertid. Men i förlängningen ger det arbetsskador. Människor sliter ut sig. Det är ett samhälle som vi inte vill ha. Vi har ju jobbat väldigt hårt för att vi skall få en bättre arbetsmiljö, så att människor skall hålla sig friska under lång tid av sitt yrkesverksamma liv.

Det pågår en omfattande diskussion ute i samhället om vi inte på något sätt skulle kunna åtgärda övertidsuttaget.

Jag ställer därför följande fråga till statsrådet Ulrica Messing: Tänker statsrådet göra något som innebär att man kan begränsa övertidsuttaget?

Anf. 243 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag får tacka för att jag får en fråga som har med mitt ansvarsområde att göra.

Precis som Sonja Fransson säger finns det ett stort övertidsuttag i vårt samhälle. Jag tycker att det är viktigt att man får ned det. Framför allt är det olyckligt att så mycket av övertiden är planerad. Men som kammaren vet tycker jag också att arbetstiderna bör förkortas men att ansvaret för det bör ligga på arbetsmarknadens parter. Nu ser jag i den pågående avtalsrörelsen att just arbetstidsfrågan är en känslig fråga. Jag tror därför att det vore olyckligt att störa förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter genom att föreslå förändringar i arbetstidslagen nu under våren.

Jag delar alltså Sonja Franssons oro över och uppfattning om att vi på olika sätt måste få ned det stora övertidsuttaget och bli bättre på att planera toppar i produktionen och på att dela på det arbete som skall göras. Men jag avser inte att lägga fram något förslag till riksdagen om en ny arbetstidslagstiftning under våren med hänsyn till den avtalsrörelse som pågår där arbetstiderna också tar ett stort utrymme.

Anf. 244 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Om statsrådet nu inte tänker lägga fram något förslag till riksdagen undrar jag om det finns någon annan möjlighet att påverka debatten för att minska övertidsuttaget.

Anf. 245 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag kan redan se hur politiken har påverkat parterna i avtalsrörelsen. Vi har haft en bred debatt i samhället både om övertidsuttag, hur det påverkar möjligheterna att få ned arbetslösheten och hur också den stora övertiden också påverkar just arbetsmiljö och folkhälsa, och om hur snett fördelade arbetstiderna är i dag mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden.

Vid de träffar som jag har med arbetsmarknadens parter märker jag att den politiska debatten har gett gehör. Vi kunde också se det konkret i det avtal som Pappers träffade med Almega, där man fick igenom en arbetstidsförkortning. Då kan vi tycka att den var för liten och att det går

*Fel! Okänt
växelargument.*

för långsamt. Men jag ser det ändå som mycket positivt eftersom man gjorde en ideologisk avvikelse från den inställning som man hårt har hållit fast vid tidigare, då man har hävdade att arbetstidsfrågan inte var något som man ville diskutera i avtalsrörelsen. Men nu har man gjort det och också enats om en arbetstidsförkortning.

Jag har därför för avsikt att vid mina kontakter med arbetsmarknadens parter fortsätta att lyfta fram detta som en politisk fråga och som en viktig fråga.

Kidnappningen av ett svenskt par i Dagestan

Anf. 246 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till utrikesminister Lena Hjelm-Wallén. Den gäller det unga svenska paret, Paulina och Daniel Brolin som kidnappades för ca 14 dagar sedan. Alla tycker förstås att det är en mycket svår och bekymmersam situation.

Det som jag undrar i sammanhanget är om det har vunnits någon klarhet i om paret befinner sig i Dagestan eller i Tjetjenien.

Sedan har jag även funderat litet grand över om det är klokt att man från svensk sida, även från utrikesministern, uttalar att Ryssland inte kan göra så mycket åt detta och att det är svårt för Ryssland att påverka något i Dagestan eller i Tjetjenien. Ambassadören har också sagt att paret aldrig borde ha åkt dit. Detta kan ju ge vissa ursäkter till Ryssland när det gäller att göra alla ansträngningar i fallet.

Anf. 247 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Det är naturligtvis en mycket tragisk och beklaglig situation när ett ungt par på detta sätt hålls kidnappade. Vi vet inte särskilt mycket om deras situation. Vi fick den 14 januari en kontakt via myndigheterna i Dagestan dit någon hade ringt och hälsat att paret var i livet och vid god hälsa. Det är den enda kontakten som har varit, och det är det enda vi vet.

Det är vanligt att kidnappningar i Dagestan leder till att man tar sig över till Tjetjenien, förmodligen därför att de ryska myndigheterna där har ännu mindre möjligheter att agera. Det är något som vi måste känna till. Det gör alla andra, och det är lika bra att vi som svenskar också känner till att så är fallet.

Jag har ändå velat ta upp detta med den ryske utrikesministern, eftersom det kan finnas trådar som han kan dra i. Jag har också behandlat frågan med den vice försvarsministern i Polen, eftersom det finns polska medborgare som befinner sig i en likartad situation. Vi försöker alltså att på olika sätt skaffa information och möjlighet till samarbete för att komma till rätta med denna situation.

Jag tycker inte att man nu behöver strö salt i såren i fråga om att paret fanns i området över huvud taget. Låt oss ta den diskussionen senare. Det är uppenbart för var och en att detta är ett farligt område.

Anf. 248 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Det var bra att jag fick höra av utrikesministern att man inte behöver uttala sådana saker nu när situationen är akut. Även om det

kanske inte är så klokt att befinna sig i vissa områden är ju situationen som den är.

Jag undrar om man i en sådan här situation inte också måste tänka sig att man skall befinna sig på plats. Räcker det att vara i Moskva i detta fall, eller måste folk sändas antingen till Dagestan, där det i alla fall skedde, eller kanske vidare till Tjetjenien? Jag tror att svenska folket, och inte minst de anhöriga, förväntar sig att man agerar från svensk sida, även om det är väldigt svårt.

Anf. 249 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Vi har naturligtvis en organisation för detta på UD i Stockholm. Vi har en nära kontakt med framför allt pingstkyrkan i Västerås, som paret Brolin tillhör och på vars uppdrag de åkte till detta område. Sedan är det ambassaden i Moskva som tar ett mycket tungt ansvar. Ambassaden hade ju som bekant också en kidnappningsaffär strax före jul, så man är där mycket belastad med dessa frågor. Men man har där tagit detta på stort allvar och gör stora och förtjänstfulla insatser.

Vi är också beredda att skicka en diplomat till Dagestan, om det kan vara till någon nytta. Men man måste först bedöma nyttan innan man sänder någon, eftersom det är farligt för alla utlänningar att vistas i detta område.

De offentliga finanserna

Anf. 250 CARL B HAMILTON (fp):

Fru talman! Min fråga riktar sig till Thomas Östros.

I Finansdepartementet följer man kontinuerligt de offentliga finansernas utveckling. Man har en budgetavdelning, en ekonomisk avdelning och återkommande redovisningar för ministrarna hur budgeten utvecklas. Det har gått en ganska lång tid sedan september när finansplanen lades fram. Det har blivit sämre därför att Asienkrisen har sänkt räntorna – det är i och för sig positivt. BNP-prognoserna har justerats ned, växelkurserna har försvagats och nya utgifter har tillkommit.

Jag vore väldigt tacksam, Thomas Östros, om jag kunde få en redovisning för läget, saldot för de offentliga finanserna i de senaste redovisningar som ni har fått.

Anf. 251 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Självklart följer Finansdepartementet väldigt noga det som sker. Utvecklingen i östra Asien har tagit en mer oroande vändning efterhand än vad man först kunde bedöma. Alla länder som har den möjligheten följer detta väldigt noga och naturligtvis analyserar vad det kan innebära för de offentliga finanserna. Man skall inte överdriva oron till att gälla att det är ett stort hot mot svenska offentliga finanser. Vi har kommit till en situation där vi har en grundläggande stabilitet i våra finanser som gör att vi faktiskt kan hantera den här typen av oväntade situationer i vår omvärld.

Ett land som Sverige med en väldigt öppen ekonomi måste alltid följa och vara berett att agera när saker och ting händer i vår omvärld. Vi läg-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ger vår bedömning om budgetprognoserna i samband med vårpropositionen.

Anf. 252 CARL B HAMILTON (fp):

Fru talman! Det är inte svårt att göra marginalkalkyler på detta. Jag har själv gjort sådana. De visar att det överskott som hade funnits i planerna 1998 nu är borta med de siffror som gäller i dag utan någon framtida försämring. För 1999 har det budgetöverskott som planerats bytts mot ett litet underskott.

Det är inte för mycket begärt att regeringen när det är så långa perioder mellan budgetarna redovisar och återkommer med något slags uppfattning om hur de offentliga finanserna utvecklas, inte minst mot bakgrund av att statsministern tycks ha drabbats av något slags budgetinkontinens. Han droppar en miljard här och en miljard där. Han droppade 3 miljarder i ett TV-program före jul, några miljarder utanför kammaren i går. Kombinationen av en försvagad ekonomisk utveckling och ökade utgifter talar för att vi nu får något slags klarhet i hur budgetsaldot utvecklas.

Anf. 253 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Carl B Hamilton har ju erfarenheter både som prognosmakare och som en av de ansvariga i Finansdepartementet under den borgerliga regeringsperioden. Jag tror att om han studerar utvecklingen och jämför trovärdigheten i att hålla ett mycket fast grepp om de offentliga finanserna ser han att situationen är väsensskild nu jämfört med hur den var under Carl B Hamiltons period på Finansdepartementet. Vi skulle aldrig någonsin hamna i en situation där vi spelar bort det vi har vunnit under tre års mycket hårt arbete med att sanera de offentliga finanserna, i form av att skära ned utgifter och att höja en del skatter, som gör att vi är på väg att få en av västvärldens starkaste offentliga finanser.

Självklart påverkar omvärlden även svensk ekonomi. Vi skall inte dramatisera den utvecklingen i onödan. Man skall inte hoppas på att det nu händer någonting som skulle knäcka svensk konjunktur. Vi följer utvecklingen; den påverkar oss. Än så länge finns det inte något skäl till någon större oro, men det är viktigt att följa det noga.

Vill Carl B Hamilton mer noggrant diskutera budgetprognoserna och när de släpps föreslår jag att han ställer en interpellation till Erik Åsbrink.

Anf. 254 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Jag misstänker att ni får nästan månatliga rapporter från Riksrevisionsverket som följer budgetutfallen. Kan regeringen tänka sig att litet tätare ge oss här i riksdagen en återrapporering av vad ni får från Riksrevisionsverket?

Anf. 255 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! När det gäller frågan om rapportering rekommenderar jag en interpellation till finansministern. När det gäller själva sakfrågan, läget för Sveriges offentliga finanser, är vi i en situation, vilket också fallande långräntor i Sverige visar, där vi har ett mycket starkt grepp om de offentliga finanserna. Om omvärlden för ett ögonblick skulle tro att Sverige

skulle tappa greppet skulle långräntorna självfallet sticka i väg. Det har vi varit med om förr. Vi har upplevt det ganska brutalt. I det här läget faller långräntorna i Sverige. Vi har mindre räntemarginal till Tyskland än vad vi haft så långt man kan minnas. Förtroendet för de svenska finanserna är mycket stort från omvärldens sida. Det finns inget skäl för riksdagen att ha ett sämre förtroende.

Prot. 1997/98:54
22 januari

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Reklamskatten

Anf. 256 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! Reklamskatteutredningen presenterade sitt betänkande i april förra året och drog slutsatsen att reklamskatten är både orättvis och konkurrenssnedvridande. Denna uppfattning har statsrådet Östros vid flera tillfällen uttalat att han delar, också under förra året. Nu förväntar man sig att statsrådet skall vara exekutiv och dra slutsatser av sina egna uppfattningar och även föreslå ett avskaffande.

När avser statsrådet att lägga fram ett förslag om avskaffande av reklamskatten?

Anf. 257 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! En skatteminister skall alltid vara exekutiv, men budgeten måste ha någonting att säga till om i det sammanhanget. Det finns ingen möjlighet till skattesänkningar som inte är finansierade.

Jag har tagit emot utredningen som argumenterar att reklamskatten är det problem med. Utredningen föreslår att den skall avskaffas. Jag instämmer i utredningens analys, att reklamskatten för med sig problem, men jag ser inte nu ett budgetutrymme för att avskaffa den. Vi måste också väga olika åtgärder mot varandra. Det gör vi i budgetarbetet, och det kommer vi även att göra inför vårpropositionen.

Anf. 258 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! Det finns en aspekt till på detta. Enligt det sjätte EU-direktivet är det sannolikt på det viset att kommissionen kan komma till slutsatsen att lagstiftningen inte kan vara tillåten. I de andra nordiska länderna avskaffade man den i samband med EU-medlemskapet. Då är frågan om man skall vänta för det första på att kommissionen kommer med ett påpekande eller för det andra på att tryckerinäringen flyttar sin produktion utomlands innan man drar slutsatsen, eller om man först i efterhand konstaterar att det här behöver vi göra med hänvisning till hur budgetläget är. Risken är att produktionen flyttar, och då blir budgetläget i alla fall sämre, och så får man dessutom på sig ett påpekande från kommissionen.

Anf. 259 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Självfallet skall vi föra en dialog med EU-kommissionen i den här frågan precis om i många andra skattefrågor. Att avskaffa reklamskatten kostar uppemot en miljard. Jag vet att Graf's parti är berett att låta vård, omsorg och skola betala detta. Det är inte regeringen beredd att göra. Det finns inte i dag något budgetutrymme för att betala reklamskatten. Jag inser problematiken, men det får vänta till framtida budgetarbete.

Anf. 260 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! En korrigerig. Vi har en helt annan finansiering för avskaffande av reklamskatten. Jag hänvisar till de motioner som vi har skrivit som uppenbarligen statsrådet inte tagit del av.

En sista fråga: Bedömer statsrådet att det finns ett stridaktigt förhållande mot EU:s regler i det här fallet? Det fick jag ingen kommentar till.

Anf. 261 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag är inte i stånd att bedöma om det står i strid med EU-direktiv. Däremot instämmer jag i att det finns problem med reklamskatten, men det kan inte vara just den frågan vi prioriterar högst av alla när det gäller att använda de resurser som vi äntligen får för att satsa framåt i Sverige.

Barentsrådsmötet

Anf. 262 BRITT BOHLIN (s):

Fru talman! Jag har en fråga till utrikesministern, nyss hemkommen från ett mycket viktigt uppdrag i Barentsrådet, där frågan om Sallaövergångens status som internationell gränsövergång har behandlats. Det skulle vara utomordentligt intressant att höra hur det gick.

Anf. 263 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag är skyldig riksdagen ett svar på den frågan. Det har frågats om den övergången tidigare, så det var bra att jag fick den här frågan.

Nu har vi kommit så långt beträffande denna symbolfråga i Barents-samarbetet att Finland och Ryssland har träffat ett avtal om att internationell trafik över Salla välkomnas. Det är viktigt för oss svenskar, för det är vi som haft svårigheter att passera gränsen där.

Det räcker inte bara med ett avtal, utan det måste fysiskt finnas anläggningar, en gränsstation. Vägen måste förbättras fram till övergången. Detta har EU-kommissionen avsatt pengar för att klara.

Nu handlar det om att få mandatet klart mellan EU och Ryssland. Sedan skall man börja bygga och få det klart. Vi hoppas alla att detta skall bli klart under 1998. Jag kan inte lova det, men det är inriktningen – 1998 eller början av 1999.

Skatteväxling

Anf. 264 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Den brittiske finansministern Gordon Brown sade i går i EU-parlamentet att hans regering kommer att göra skatteväxling till en paradfråga under våren. Han pekade mycket riktigt på att skatteväxling är en framkomlig väg för att minska skatten på arbete och för att skapa nya arbetstillfällen.

Jag vill fråga skatteministern om den svenska regeringen kommer att göra skatteväxling till en paradfråga under våren och hur man tänker samverka med den brittiska regeringen i EU för att också där göra skatteväxling till en paradfråga.

Anf. 265 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag verkligen uppskattar Gordon Browns och Storbritanniens engagemang i EU-frågorna, inte minst när det gäller den ekonomiska politiken. Det behövs en vänsterregering från Storbritannien som aktivt driver EU-frågorna.

Beträffande frågan om skatteväxling tror jag att Storbritannien skulle ha en viss nytta av att studera Sverige. Vi är litet grand av föregångare när det gäller att använda skatteväxling konkret och i praktiken. Skattereformen i början av 1990-talet var ett exempel på en mycket stor skatteväxling där energi- och miljöskatter höjdes och inkomstskatter sänktes. Även under den här mandatperioden har vi använt skatteväxling. Införandet av avfallsskatt finansierade lättnader för småföretagen.

Den typen av diskussion kan vi gott föra i framtiden, både i kammaren och med Storbritannien.

Anf. 266 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Det som skatteministern beskriver är ju historia. Redan för ett år sedan föreslog Skatteväxlingskommittén bl.a. med socialdemokratisk medverkan – givet allt det som skatteministern nu har beskrivit – att man skyndsamt borde ta flera steg bl.a. genom att tillsätta några nya utredningar och vidta några nya åtgärder, vilket man enligt Skatteväxlingskommittén borde ha gjort redan förra året. Är det inte litet genant om Storbritannien nu börjar komma förbi oss? Där har man uppenbarligen läst Skatteväxlingskommitténs material noggrannare och mer offensivt än vad skatteministern har gjort, eller hur?

Anf. 267 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Det är ju väldigt bra att Storbritannien har tagit den här typen av initiativ. Det borde vara fler europeiska länder som gör det. En av huvudslutsatserna i Skatteväxlingskommitténs utredning – där Lennart Daléus var med – var ju att skatteväxling måste ske också internationellt för att det skall fungera. Ett land som Sverige som ligger väldigt långt framme – titta på OECD-statistiken – när det gäller att använda miljö- och energiskatter kan ju inte lämna alla andra länder bakom sig. Då hamnar vår industri i problem. Det finns ingen poäng i att slå ut inhemsk industri som flyttar över gränsen till något land som har lägre ambitioner.

Vi skall ligga före, vi skall vara inspiratörer och vi skall hälsa nya inspiratörer välkomna, men vi skall inte helt ensamma driva en politik när det i grund och botten handlar om internationella frågor.

Algeriet

Anf. 268 PER LAGER (mp):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till utrikesministern. Vi har alla i TV sett de fruktansvärda bilderna av de ofattbart grymma och återkommande massakrerna på oskyldiga människor i Algeriet. Det handlar om flagranta brott mot mänskliga rättigheter.

Är utrikesministern beredd att ta initiativ i säkerhetsrådet, där Sverige är representerat, till ett beslut om en internationell tribunal för att rann-

*Fel! Okänt
växelargument.*

saka de skyldiga likt den som säkerhetsrådet beslutade om 1995 i anledning av folkmordet i Rwanda 1994?

Anf. 269 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Det förekommer fasansfulla aktioner i Algeriet. Vi fördömer gemensamt denna terrorism och detta mördande av civila människor.

För att tydliggöra att vi är solidariska med det algeriska folket och att vi vill hjälpa till har vi från svensk sida tidigare haft samtal med högt uppsatta politiker i Algeriet. Under den senaste veckan har EU visat att EU vill vara med och hjälpa till. Detta är ett sätt att hantera problemet.

Säkerhetsrådet i FN har ganska svårt att agera. Det har vi märkt när vi har tagit upp frågan i FN-högkvarterets korridorer. Det finns länder som anser att detta är en intern fråga för Algeriet och därför inte vill låta säkerhetsrådet agera. Detta är alltså inte en framkomlig väg just nu. Däremot kan FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna vara det.

Anf. 270 PER LAGER (mp):

Fru talman! I Rwanda kom vi för sent, och vi kommer för sent till många ställen i världen där det pågår mer eller mindre folkmordsliknande aktioner. Därför är det så oerhört viktigt att frågan förs upp på säkerhetsrådets dagordning för att vi skall kunna ligga i fas, så att vi inte kommer för sent den här gången också.

Anf. 271 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag har själv uttalat mig för att det behövs en undersökningskommission. Jag har talat med min algeriska kollega om möjligheten till en internationell undersökningskommission, vilket har avvisats från Algeriet. Då kan man kanske få algeriska myndigheter att själva tillsätta en undersökningskommission som har en bred sammansättning för att den skulle få förtroende i det algeriska samhället. Just nu är det den väg som har visat sig möjlig att gå fram på. Visserligen har den inte varit så särskilt framkomlig, men vägen till säkerhetsrådet är stängd. Där finns det länder som bestämt motsätter sig detta. Det hjälper inte att några länder är av samma mening. Det måste fattas ett beslut som de fem permanenta länderna inte säger nej till.

Intagningskrav till gymnasieskolan

Anf. 272 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Ylva Johansson.

Från hösten gäller ju nya regler för intagning till gymnasiet. Då måste en elev ha godkänt i svenska, engelska och matematik för att komma in. Vi vet från Kunskapslyftskommittén att ca 20 000 elever varje år lämnar grundskolan utan att ha tillräckliga kunskaper i svenska och framför allt i matematik. Lågt räknat kan det handla om 10 000–20 000 elever som i höst inte kommer att kunna kvalificera sig för intagning i gymnasiet.

Vad kommer att hända med dessa ungdomar? Vilken beredskap finns i regeringen? Vilka åtgärder har vidtagits hittills?

Anf. 273 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Först vill jag säga att jag inte är fullt lika pessimistisk som Inger Davidson är om att det skall vara en så stor andel av en ungdomskull som inte når tillräckliga kunskaper i grundskolan. Men den situation som vi har är tillräckligt allvarlig. Det finns mycket som tyder på att det ändå är en betydande grupp elever som inte når tillräckliga kunskaper i grundskolan.

De senaste årens ganska stora nedskärningar i grundskolan har slagit på ett sådant sätt att det framför allt är elever i behov av särskilt stöd och särskilda insatser som har drabbats. Den viktigaste åtgärden är därför den som regeringen redan har vidtagit, att betala ut mer pengar till kommunerna och att ha en sundare ekonomisk utveckling som gör det möjligt för kommunerna att prioritera och satsa extra på de elever som är i behov av särskilt stöd.

Det är en riktig princip att grundskolan skall ta ansvaret för att alla barn och ungdomar skall få tillräckliga kunskaper för att de skall klara sig i samhället och att detta ställs som krav för att man skall vara behörig till ett nationellt program. Om man inte, trots särskilda insatser, når de kunskaperna i grundskolan finns det andra åtgärder. Hela gymnasieskolan är inte stängd för dessa ungdomar. Det finns också möjligheter via det individuella programmet. Behörighetskravet gäller de nationella programmen.

Anf. 274 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! Det var inte min pessimism som det handlade om, utan det var siffror som har redovisats av Kunskapslyftskommittén. Tyvärr kommer det nog att röra sig om ganska många ungdomar.

Om jag minns rätt fattades beslutet för fyra år sedan – det var i alla fall under den förra regeringsperioden. Detta följdes av att man skulle ha ett antal kontrollstationer som förberedelse för de hårdare kraven i gymnasiet. Bl.a. skulle utvecklingsplanerna dokumenteras skriftligt, betyg skulle sättas tidigare, det skulle anordnas nationella prov med jämna mellanrum för att eleverna skulle få en chans att veta var de stod och för att det skulle kunna sättas in åtgärder på ett tidigt stadium så att fler skulle bli godkända. Detta har ju tagits bort av den nya regeringen.

Jag undrar då: Vad har man gjort i stället? Kommer dessa ungdomar att kunna utnyttja det tionde året som finns i teorin, men som sällan utnyttjas i praktiken?

Anf. 275 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är inte sant att den nuvarande regeringen har dragit in åtgärder när det gäller uppföljning och kontroll av elevernas kunskaper. Tvärtom är det oerhört viktigt att man noga och kontinuerligt följer elevernas kunskapsutveckling och övriga utveckling i skolan.

Skolverkets granskning av hur kommunerna använder sig av de nya instrumenten visar att man i de allra flesta fall har upprättat ett åtgärdsprogram för de elever som hittills inte har uppnått kunskaper för betyget Godkänd. Det är en första viktig förutsättning för att sätta in särskilda insatser för de elever som är i behov av särskilt stöd. En annan viktig förutsättning är att skolorna har ekonomiska förutsättningar att göra

mindre undervisningsgrupper eller anställa specialpedagoger för att ge det stöd som ungdomar behöver för att nå upp till de kunskaper som krävs i första hand för att klara sig i samhället och i andra hand för att klara betygskraven och kraven i gymnasieskolan. Så det pågår åtgärder, men jag tror ändå att det finns anledning att följa detta noga och att vi behöver göra ytterligare insatser för de elever som inte har nått tillräckliga kunskaper och har svårt att nå dem. Alla ungdomar har rätt till två år extra i grundskolan, om de så önskar och behöver. Men det är inte alltid den bästa lösningen.

Lärarbristen

Anf. 276 ULF MELIN (m):

Fru talman! Jag vill också ställa en fråga till skolminister Ylva Johansson. Det gäller lärarförsörjningen. Det kommer nu alltfler rapporter om att bristen på utbildade lärare ökar. Här i Stockholm saknas det i dag ungefär 1 000 lärare. Prognoserna visar att det kommer att saknas uppe mot 5 000 lärare om ett par år. Det kommer också rapporter om att föräldrar får gå in i undervisningen. I Solna, Salem och Enköping frågar man om föräldrar, alltifrån billackerare till arbetslösa, vill ta över undervisning. Samtidigt har det via kunskapslyftet försvunnit många lärare från grundskolan och gymnasieskolan.

Min fråga till statsrådet är vilka åtgärder hon ämnar vidta för att den framtida lärarekryteringen skall tryggas.

Anf. 277 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Låt mig först ge några kommentarer till situationen där vi redan i dag på några områden upplever brist på lärare. Vi kan förutse att det framöver finns en stor risk för betydande brist på lärare. En viktig orsak är att man under några år under 90-talet, när Ulf Melins partikamrater satt i Utbildningsdepartementet, gjorde en felbedömning av en ny lärarutbildning, den s.k. Unckelutbildningen, som inte lyckades rekrytera studerande. Därmed blev det för få examinationer från lärarutbildningen. Vi märker i dag att det har kommit ut för få examinerade lärare under de senaste åren.

Regeringen har vidtagit de viktigaste och största insatserna i och med att vi har påbörjat en kraftig utbyggnad av högskolan. Den kraftiga dimensioneringen av lärarutbildningen är en viktig del av utbyggnaden av högskolan. Det behövs för att få fler behöriga lärare.

Men jag tror också att det handlar om synen på läraryrket i samhället. Ulf Melins parti har ju uttalat att ett av de största hindren för utveckling av skolan är kravet på att lärare skall vara behöriga och utbildade. Den sortens politiska ställningstaganden tror jag inte underlättar eller ökar attraktiviteten i att påbörja en lärarutbildning.

Anf. 278 ULF MELIN (m):

Fru talman! Man kan nog diskutera om skolministerns historiebeskrivning är korrekt. Om det hade varit så att den borgerliga regeringen minskade resurserna, som hon säger, varför minskade ni i så fall själva

resurserna till Lärarhögskolan i Stockholm, som ni gjorde i budgeten för 1997? Det skulle jag gärna vilja ha svar på.

När det sedan gäller rekrytering av lärare tror jag det är viktigt att också andra människor kommer in i skolan, att man också tar in kompetens utifrån. Men jag vill bestämt förneka det som Ylva Johansson säger, att vi säger att man inte skall ha utbildade lärare. Då har hon läst våra motioner ganska dåligt eller inte alls.

Anf. 279 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag har läst ert programförslag som heter *Land för hoppfulla*, och där uttryckte moderaterna att ett av de största hindren för utveckling av skolan är kravet på utbildade lärare.

Jag delar inte uppfattningen att vi behöver ha in fler människor utan utbildning i skolan. Däremot anser jag att vi behöver få in fler människor med olika bakgrunder i lärarutbildningen för att de som behöriga, utbildade lärare skall kunna ge våra barn och ungdomar en utbildning av hög kvalitet.

När det gäller situationen på Lärarhögskolan i Stockholm pågår det också här en utbyggnad av lärarutbildningen. Tidigare har man inte klarat av att hålla sig inom de budgetramar som man tilldelats. Tyvärr är det detta som nu också märks.

Anf. 280 TALMANNEN:

Tiden medger inte fler frågor eller följdfrågor. Frågestunden är avslutad.

Jag tackar regeringens ledamöter för deras medverkan.

7 § (forts. från 5 §) Allmänpolitisk debatt

Allmänpolitisk debatt

Sociala frågor (forts. från 5 §)

Sociala frågor

Anf. 281 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Många talare före mig i dag har talat om vikten av en god hälso- och sjukvård. Från Folkpartiet har tidigare Eva Eriksson, Bo Könberg och Barbro Westerholm tagit upp flera viktiga områden där vi har förslag.

I mitt anförande kommer jag att ta upp ett ämne som inte debatteras så ofta, men som utgör en stor ofta glömd och också dåligt utnyttjad del av sjukvården, nämligen omvårdnaden.

Omvårdnaden av den enskilde patienten är av stor betydelse för en mänsklig och effektiv sjukvård. På senare år har en rad forskningsresultat redovisats som visar på vikten av en fungerande omvårdnad både för att befrämja tillfrisknandet och för att patienten skall kunna leva med en kronisk sjukdom och ändå ha en god livskvalitet.

Prioriteringsutredningen har beskrivit omvårdnad på följande sätt: ”Omvårdnad skall tillgodose allmänmänskliga och personliga behov och därvid tillvarata individens egna resurser för att bevara eller återvinna optimal hälsa, liksom att tillgodose vård i livets slutskede. Omvårdnad går som en röd tråd genom all vård och utgör ett komplement till behand-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ling. Den kräver engagemang och kunskaper såväl av naturvetenskaplig som humanvetenskaplig art". Med stor säkerhet kan jag påstå att detta inte uppfylls i dag. När besparingar inom sjukvården görs är det ofta omvårdnaden som minskar. Det sker inte heller speciellt mycket utbildning på det här området. Ändå finns både stora mänskliga och ekonomiska vinster att göra genom att på rätt sätt använda de kunskaper som i dag finns på området.

Omvårdnad hör inte enbart ihop med sjukdom utan syftar också till att hjälpa personer att leva med hög kvalitet trots sjukdom. Det i sin tur kräver kunskap om vad den sjuke själv anser vara livskvalitet. Patienten själv måste göras delaktig i vården och hänsyn måste tas till patientens egna upplevelser.

Kunskap är som ofta en mycket viktig del. Forskning har visat att t.ex. måltider i vårdmiljöer kan reduceras till att bli en fråga om att patienten får mat i sig. Hur det sker och när det sker bestäms av vårdapparatens rutiner.

För att t.ex. underlätta ätandet för personer med Parkinsons sjukdom behövs förutom kunskap om det normala ätandet också kunskap om hur sjukdomen påverkar förmågan att äta, hand- och armmotorik, förmågan att tugga och svälja. Utan dessa kunskaper finns stora risker att patientens måltider blir en pina och känns som något obehagligt i stället för något som man ser fram emot. Detta påverkar i högsta grad en människas livskvalitet och därmed möjligheten att trots svår sjukdom kunna känna en viss tillfredsställelse med livet.

Det behövs en satsning både på ännu mer omvårdnadsforskning och på utbildning av all personal inom hälso- och sjukvården. Omvårdnad handlar inte bara om svårt sjuka människor utan också om att se till att friska människor kan behålla hälsan.

Socialstyrelsen har beskrivit allmän och specifik omvårdnad på följande sätt: "Allmän omvårdnad är oberoende av sjukdom och medicinsk behandling, medan specifik omvårdnad är relaterad till och kräver kunskap inte bara om människans normala funktioner utan också om den aktuella sjukdomen och dess behandling. För att kunna bedöma vad som i den enskilda situationen är god omvårdnad krävs relevanta kunskaper på olika områden: i natur-, samhälls- och beteendevetenskap samt humaniora. Allmän omvårdnad utförs av all personal i hälso- och sjukvården. Specifik omvårdnad kräver speciell kompetens".

För att kunna stärka omvårdnaden måste tydliga mål anges. Det är en förutsättning för att omvårdnads kvaliteten skall kunna följas upp och utvärderas. En god kvalitet på omvårdnaden förutsätter att omvårdnadsfrågorna har en central roll i sjukvårdsorganisationen.

På många håll i landet har man inrättat befattningar som vårdutvecklingschefer, ofta disputerade sjuksköterskor, som ingår i sjukhusledningen. Detta kan vara ett av flera sätt att stärka och utveckla omvårdnaden i det dagliga arbetet i sjukvården.

Herr talman! Omvårdnad kan vara mycket. Det kan vara att sitta bredvid en sjuk människa och ge tröst eller bara att smeka en kind. Men det kan också vara att ta hand om en människa med en svår sjukdom och att med goda kunskaper om den aktuella sjukdomen och den enskilde patientens behov främja tillfrisknande.

Det handlar om att personalens specifika kunskapsområden används för att på bästa sätt hjälpa patienten och om att olika yrkesgrupper kompletterar varandra till patientens bästa.

Vid strukturförändringar och översyn av hälso- och sjukvården är det viktigt att se över både vården i sin helhet och vårdens olika delar var för sig så att man inte medvetet eller omedvetet försämrar omvårdnaden i dessa sammanhang. Vårdens effektivitet är beroende av att personal inom de olika kompetensområdena fungerar optimalt inom sina ansvarsområden.

Herr talman! Det är hög tid att ta till vara de kunskaper som finns om omvårdnad och att få fram än mer kunskap för att vi skall få en hälso- och sjukvård som både är mänsklig och effektiv.

Anf. 282 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det kanske kan förefalla något övermaga att replikera på Kerstin Heinemann. Jag har ingen annan uppfattning än den som hon ger till känna här. Men jag vill understryka några saker som är viktiga.

Vi kan konstatera att vi under 90-talet har levt i en situation med ekonomisk kris i den offentliga sektorn. Det har skett samtidigt som det har varit en strävan att höja kompetensen inom vården. Det är väldigt lätt att se att detta understundom har inneburit att omvårdnaden har fått stå tillbaka. Förhoppningen – och ambitionen skall jag säga – är ju att vi nu kan ta igen detta med de resurstillskott som både sjukvården och äldreomsorgen har fått och kommer att få de närmaste åren.

Det finns kanske också anledning att i särskild ordning titta på den här måltidsfrågan som Kerstin Heinemann tog upp. Jag vet också att det forskas på det området.

Anf. 283 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Det låter bra att även Hans Karlsson tycker att vi måste göra något åt omvårdnadsfrågorna. Det är bra att vi har samma syn när det gäller att det faktiskt är så att omvårdnaden har fått stå tillbaka när det har gällt ekonomiska besparingar och omstruktureringar. Jag tror, som jag sade i mitt anförande, inte bara att det här kostar pengar. Jag tror att det finns en hel del att vinna på det här och på att vi tillvaratar de kunskaper som faktiskt finns och omsätter dem i praktiken. Det behöver inte kosta så mycket pengar.

Anf. 284 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ser fram emot ett fortsatt utbyte med Kerstin Heinemann och Folkpartiet i de här frågorna. Det är ju på det sättet att Socialdepartementet nu arbetar med en handlingsplan för äldreomsorgen. Det har ju bäring på det som Kerstin Heinemann har talat om. Här är det viktigt att de olika delarna beaktas. Det handlar om utbildning. Det handlar om organisationen. Det handlar självklart om resurserna. Det handlar också om hur vi kan garantera att en kvalitetssäkring sker och att tillsynen fungerar. De resurstillskott som kommuner och landsting har fått och kommer att få är inte minst viktiga i det sammanhanget.

Anf. 285 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Då kanske det ändå har gjort litet nytta att jag har aktualiserat det här området. Vi skall naturligtvis gärna samarbeta med er för att se till att omvårdnaden beaktas betydligt mer i sjukvården och att de kunskaper som i dag finns också omsätts i den praktiska verkligheten. Det är viktigt för de enskilda patienterna, men också för att vi på det viset säkert kan göra vården mer effektiv än vad den är i dag.

Anf. 286 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Kulturhuvudstadsåret är en möjlighet att visa upp storstadens ljusa sidor; mångfalden, vitaliteten och skaparkraften. Men det kommer också att avspegla stadens svarta sidor; motsättningarna, klyftorna och utanförskapet. Det är en verklighet som finns där som vi inte får blunda för. Låt oss använda detta år, 1998, till att bryta utvecklingen mot alltmer segregerade storstäder! Låt kulturhuvudstadsåret bli avstamp för arbetet med den integrerade huvudstaden, staden som är till för alla!

Stockholms demokratiska utveckling följer ett internationellt mönster där storstädernas befolkning ökar. Klyftorna mellan olika delar i storstäderna ökar också.

Ett starkt segregerat samhälle är ett uppdelat samhälle. När de sociala spänningarna blir tillräckligt starka, måste alltför många ägna alltmer resurser åt att skydda sig och sin egendom. Den starkt segregerade staden blir då en mycket sluten, övervakad och hotfull stad för alla. Visst kan det låta som att det är en skräckbild som målas upp. Men sanningen är att vi har tillräckligt mycket kunskaper från andra länder för att kunna påstå att den sociala och etniska segregationen i slutänden innebär ett hot mot tryggheten, välfärden och demokratin i vårt land.

Herr talman! Socialbidragen har under 90-talet mer än fördubblats i Stockholm. 1997 beräknades staden betala ut 1 586 miljoner kronor i socialbidrag till ca 23 000 hushåll. I dessa hushåll är arbetslösheten bidragsgrund i knappt hälften av fallen.

I ytterligare ca 4 000 fall befinner man sig i svenskundervisning eller arbetsmarknadsutbildning med utbildningsbidrag som är otillräckliga för att nå upp till socialbidragsnormen. Socialbidragsberoendet i Stockholm visar inga tecken på att minska – trots att sysselsättningen nu ökar i Stockholmsregionen och att den öppna arbetslösheten har gått ned till ca 5 % för oktober 1997.

Förklaringen är att de grupper som står längst ifrån arbetsmarknaden, och som i allmänhet är beroende av socialbidrag för sin försörjning, inte får de nya jobb som tillkommer. Med bristande kompetens och svag anknytning till den svenska arbetsmarknaden står de flesta långtidsarbetslösa socialbidragstagare längst bak i kön när arbetsgivarna skall välja arbetskraft.

Eftersom stora grupper av människor i storstädernas miljonprogramsområden inte anses stå till arbetsmarknadens förfogande finns det ett stort mörkertal i statistiken. De enorma skillnaderna i förvärvsfrekvens förklaras endast till en liten del av skillnaderna i den öppna arbetslösheten.

I början av februari förväntas Storstadsutredningens slutbetänkande. Det innebär ett utmärkt tillfälle för regeringen att ta fram en samlad storstadspolitisk strategi. Målet måste vara att åstadkomma konkreta förbät-

ringar i de invandrartäta, fattiga storstadsområdena där också det s.k. ohälsotalet slår oerhört hårt.

Staten måste naturligtvis samarbeta med berörda storstadskommuner för att detta skall vara möjligt. Kanske kan man teckna lokala utvecklingsavtal så att statliga och kommunala pengar kan samordnas på ett bättre sätt. I stället för tillfälliga projekt skulle då ett mer långsiktigt arbete kunna komma igång där man utnyttjar alla offentliga resurser på bästa sätt. Dessutom bör man se över gränsdragningarna mellan socialbidragen, försörjningsstödet och andra ersättningsystem till den enskilde så att aktiva åtgärder prioriteras framför passivt bidragsberoende.

Herr talman! Stockholms utveckling är viktig för hela landet. Som vi så många gånger uttryckt skall Stockholm inte konkurrera med andra städer i Sverige. Stockholm skall konkurrera med andra storstäder i Europa. Regering och riksdag har ansvar för utvecklingen i hela landet och får inte falla för frestelsen att se ekonomisk tillväxt och social stabilitet i Stockholmsregionen som en nackdel för övriga landet. En positiv utveckling av Stockholm är till gagn för hela vårt land, liksom kulturhuvudstadsåret för kulturell spridning i hela landet.

Självklart måste vi ha fördelningsnycklar som gör att insatser sätts in där de bäst behövs. Det är t.ex. anmärkningsvärt att där brottslighet och kriminalitet är högst riskerar vi att förlora de mest välutbildade poliserna.

När det gäller utbildningsplatser, framför allt till den högre utbildningen, har Stockholmsregionen redan i dag möjlighet att ta emot fler studenter.

Vi har en uthållig miljö, t.ex. Hammarby Sjöstad. Det är ett spännande projekt med byggande, boende och miljömedvetande i fokus – ett projekt av synnerligen nationellt intresse.

Herr talman! Om vi inte lyckas bryta utvecklingen mot allt hårdare social och etnisk segregation i de svenska storstäderna kommer på sikt det demokratiska välfärdssamhälle som vi känner att vittra sönder inifrån. Vi har ännu tid att desarmera den tickande bomben. Men då krävs handling också från oss i detta hus. Tack!

I detta anförande instämde Inger Segelström, Kristina Nordström, Sven-Åke Nygårds och Ingemar Josefsson (alla s).

Anf. 287 SIW WITTGREN-AHL (s):

Herr talman! För ca 15 år sedan, när mina barn ännu var små, gick vi till torget för att handla. Det var inte så vanligt att vi gick just till vårt torg, för det fanns inte mycket till affärer där. Men denna dag hade jag ett ärende till just en av affärerna. Att gå till torget var att gå över en gata, över ett spårvagnsspår och sedan upp för en liten backe. Högt räknat gick vi 300 meter. Väl framme stannade barnen utanför affären och lekte i sandlådan tillsammans med de barn som redan var i sandlådan. De var inte många. Det var tre barn, tror jag. De satt och lekte nedanför en rutschbana med några träpinnar och träbitar. Solen sken och det var en vacker försommardag på ett typiskt förortstorg i det s.k. miljonprogrammet.

På morgonen dagen efter, vid påklädningsritualen, säger ett av barnen: Mamma, i går såg vi de fattiga barnen. Jag förstod först inte vad han menade. Visserligen var barnen på torget färgade, men det var inte ovan-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ligt att det fanns färgade barn. Det fanns på deras dagis och i vår vardag i övrigt.

Vid närmare eftertanke kom jag att tänka på att barnen varit med mig när vi samlat in pengar, kläder och leksaker till människorna i Moçambique. För att barnen verkligen skulle förstå hade jag som den ivriga modern, visat dem genom TV när de haft reportage från Moçambique att det var dit vi skulle skicka pengarna, kläderna och leksakerna. Reportagen speglade i regel vuxna och barn i ett krigshärjat land och då i torftiga miljöer med våra mått mätt.

Nu trodde mina barn att vi hade varit där, när vi hade varit på andra sidan gatan 300 meter hemifrån. Det var gatan som skilde våra bostadsområden. Segregationen i bostadsområdena skapade redan då osynliga gränser och murar mellan människor.

Mycket har hänt i min stadsdel sedan dess. Politiker både på central och kommunal nivå har engagerat sig liksom bostadsföretagen och kommunens tjänstemän både på central och lokal nivå. De boende har lagt ned mycket engagemang för stadsdelens väl. Riktade insatser har gjorts till kvinnor. Bl.a. har ett projekt som heter kvinnoliv har vuxit fram.

Värdefulla synpunkter har kommit till stånd som ligger till grund för det lokala hälsopolitiska program som kommer att finnas i stadsdelen. Kvinnorna har också tagit fram en gemensam kokbok som speglar matrecept från olika delar av de länder man kommer från.

Mat är en del av folkets sätt att leva. Genom kokboken sprider man kunskaper om det egna landet. Kokboken är ett sätt att minska främlingskapet och främja gemenskapen inom stadsdelen. Inom stadsdelen har man också satsat på barnomsorg, öppen förskola, föräldrautbildning, babyöppet på dagis osv. Alla barn som har kontakt med barnomsorgen och förskoleverksamheten har språkträning, såväl de svenska barnen som barn från andra länder. Man språktestar alla barn. Modersmålsträning är ett viktigt inslag. Språkets betydelse har satts i centrum.

Genom gemensamma ansträngningar från länsarbetsnämnden, kommunen och Göteborgs folkhögskola har vi fått en filial till skolan som nu kallas Kunskapens hus. Närheten till vuxenutbildningen minskar avståndet både fysiskt och mentalt. För att minska den ensidiga fysiska miljön har flerfamiljshus rivits. En del har byggts om och ersatts av markbostäder, dvs. radhus. Detta är några exempel från min stadsdel och från min kommun, Göteborg, på vad man har gjort för att komma till rätta med bostadssegregationen.

Segregationen har trots detta tilltagit under såväl högkonjunktur som lågkonjunktur.

I min stadsdel, Biskopsgården, bor vi 23 000 människor. 1997 betalades det ut 124 miljoner i socialbidrag exklusive flyktingbidrag på 8 miljoner. Kostnaderna för socialbidrag i min hemkommun uppgår för 1997 till 1,1 miljarder i nettokostnader. Det är alltså det som kommunen själv betalar. De höga socialbidragskostnaderna beror i hög grad på att de trygghetssystem vi har byggt upp bygger på att alla människor arbetar. Att människor hamnar utanför de ekonomiska trygghetssystemen borde vara ett ansvar för hela Sverige och inte ett ansvar enbart för den egna kommunens invånare.

Sverige har blivit ett mer internationellt samhälle, och vår stadsdel har blivit det globala lokalsamhället. Utmaningen består i att ta tillvara förde-

larna. Olikheterna bör bli en tillgång i stället för en belastning, där stoltheten för vårt eget bostadsområde bidrar till att stärka den egna identiteten och samhörighetskänslan människor emellan.

Herr talman! Garantin för demokratins säkerställande är att människor känner delaktighet och solidaritet med varandra över hela Sverige.

Anf. 288 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Det var en målande beskrivning av Biskopsgården och dess verklighet. Det framstod på något sätt som om det skulle vara ett etniskt problem. Det är det verkligen inte. Det handlar ju om marginalisering inom alla områden på grund av arbetslöshet, på grund av att man inte har möjlighet att söka sig bostäder inom andra delar av Göteborgs stad. Visst är det en klassfråga.

Anf. 289 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Herr talman! Det var inte min avsikt att det skulle framstå som ett etniskt problem. Det är det givetvis inte. I Biskopsgården bor ju inte 100 % invandrare eller flyktingar. Där bor inte alla typer av människor. Det är ett klassproblem. Det vi har gemensamt, vi som bor i vår stadsdel, är oftast att vi har låga inkomster. Vi står utanför arbetsmarknaden.

Anf. 290 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Det är bra att vi är överens om definitionen. Det är detta som måste lyftas fram, att det en klassfråga i första hand.

Jag är litet nyfiken. Jag känner inte till Göteborgs stad så bra. Hur duktig är man på att fördela pengarna mellan de olika stadsdelarna? Jag får en ganska tråkig beskrivning av den problematiken. Får Biskopsgården den del av kommunala medel som man skulle behöva?

Anf. 291 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Herr talman! Owe Hellberg är välkommen till vår stadsdel och vår kommun. Jag kan visa den. Kommunen betalar i nettokostnader 1,1 miljarder i socialbidrag. I Biskopsgårdens stadsdel hade vi förra året socialbidragskostnader i rena socialbidrag på 124 miljoner, som jag nämnde.

Jag vill minnas att vi i stadsdelen själva får ta en kostnad om 1 300 000 kr. Vi har alltså ett fördelningssystem, men en stor mängd pengar går ut i kommunens verksamhet. Jag tycker att det vore angeläget att kunna fördela kostnaderna på ett annat sätt, över hela Sverige.

Anf. 292 OWE HELLBERG (v):

Herr talman! Det byggs för litet, sade Carl Bildt i sitt inledningsanförande i partiledardebatten. Sedan sades det inget mer om bostadspolitiken, och övriga partiledare nämnde över huvud taget inte bostäderna.

Självklart är det allra viktigaste för människorna att ha ett arbete, en egen försörjning, men minst lika viktigt är det med rätten till en god bostad till ett rimligt pris, rätten till ett eget hem. Det är ingen självklar rättighet i Sverige i dag, år 1998.

7 000 människor vräks varje år. Antalet hemlösa bland psykiskt sjuka, missbrukare och andra marginaliserade grupper representeras av ett mör-

kertal. Inte ens om du studerar eller har en praktikplats med usel betalning kan du vara säker på att få en bostad, ett eget hem.

Tyvärr försätter regeringen att föreslå lösningar som gör att människor hamnar i en sådan situation. Det allra senaste i den vägen är den s.k. sysselsättningsgarantin för ungdomar mellan 20 och 24 år, som efter 100 dagars arbetslöshet skall kunna få en utbildning eller en praktikplats i tolv månader i kommunal regi. Den är obligatorisk och betalas med den fantastiska summan av 1 967 kr per månad, dvs. ca 10 kr per timme, om ungdomarna inte omfattas a-kasseersättning.

De sätts alltså i "kommunarrest" i tolv månader och betalas med 10 kr per timme men får ingen möjlighet till ett eget boende eller till egen försörjning. Vad ger detta för signal till våra arbetslösa ungdomar? Det är en skandalös behandling.

Detta är jämförligt med det som de som sitter i fängelse får för det arbete som de utför under sin fängelsestid. Dessutom har fängelsekunderna gratis husrum och mat. Jag missunnar dem inte detta – det är säkert ett bra medel för återanpassningen till samhället – men vad ger det för signaler till ungdomar som inte gjort något fel förutom att de inte har kunnat skaffa sig ett jobb? – Och det är banne mig inget brott; det är ett samhällsproblem.

Herr talman! Det byggs för litet, sade Carl Bildt i sitt inledningstal. Ja, det är alldeles sant. Det har tidigare under hela 1900-talet inte byggts så litet som nu, ca 10 000 lägenheter under 1997. Ett så lågt byggande äventyrar naturligtvis byggkompetens och möjligheterna att hålla maskinparker m.m. i gång. Det kommer naturligtvis också att leda till en begynnande bostadsbrist i våra befolkningstäta regioner.

Det största problemet på bostadsmarknaden är dock inte att det byggs för litet utan att det är alldeles för dyrt att bo. Boendekostnaden i hyresrätt har fördubblats under 90-talet. Sedan hänsyn tagits till inflationen har den ökat med ca 50 %.

En industriarbetare som tjänar 16 000 kr i månaden betalar 37 % av sin lön i hyra för en tvårummare byggd 1990. En undersköterska med 14 000 kr i månaden betalar 42 % av sin lön för samma boende. I slutet av 80-talet var den andelen under 25 % av lönen.

De största orsakerna till detta är tyvärr beslut fattade i denna kammar. Den största boven är skattereformen, och andra är snabbare avtrappning av räntebidragen, den pågående budgetbesparingen m.m. Skattelindringar för medel- och höginkomsttagare betalades med högre boendekostnader för alla. Under 1990–1992 höjdes hyrorna med 30–40 % i samband med genomförandet av skattereformen.

Herr talman! Socialdemokrater och folkpartister gjorde upp om reformen, och den stöds nu fullt ut av moderaterna och övriga borgerliga partier. Erik Åsbrink tycker t.o.m. att det är bra att boendet nu börjar ge ett överskott till statskassan, så att dessa medel kan användas till andra ändamål. Ett sådant sätt att se på boendet och boendekostnaderna är tyvärr inte ett uttryck för en social bostadspolitik utan bara uttryck för en sned fördelningspolitik.

Carl Bildt vill ha förändringar av bostadspolitiken för att få fart på byggandet. Vilket är då receptet? Jo, allt skall lösas med skattesänkningar, och på bostadspolitikens område är det fastighetsskatten som är roten till allt det onda.

Visserligen finns det problem med fastighetsskatten i vissa boendeområden och för människor som lever på marginalen eller har hamnat i trångmål på annat sätt, men det är inget generellt problem, vars lösande lindrar dyra boendekostnader eller ger alla rätt till en bostad till ett rimligt pris.

I hyresrätt motsvarar fastighetsskatten ca 4 % av hyran. För en tre-rummare som kostar 5 000 kr per månad skulle hyran sjunka med 200 kr till 4 800 kr. Var och en inser att en sådan lösning inte ger någon större effekt. Det blir inga nya bostäder så länge det är så dyrt att bo och därför inte heller något byggande för andra än ett fåtal rika, som kan köpa sig lyxiga bostadsrätter i attraktiva lägen i något av våra storstadsområden.

Att avskaffa den statliga bostadspolitiken och tro att den s.k. marknaden klarar behovet av en god bostad till ett rimligt pris har aldrig fungerat och kommer inte heller i fortsättningen att göra det.

Vänsterpartiet väntar med spänning på att vår utredningsminister – förlåt, inrikesminister – och tillika bostadsminister skall lägga fram en bostadspolitisk proposition som går i den riktningen. Vi hoppas på något bra, i enlighet med ordspråket att den som väntar på något gott aldrig väntar för länge.

Anf. 293 HELENA FRISK (s):

Herr talman! Jag kan till att börja med glädja Owe Hellberg med att också jag tänker tala om bostadspolitik. Det har talats alldeles för litet om dagens och framtidens bostadspolitik, men nu kommer flera anföranden i rad om detta. Vi får i varje fall vara glada för det.

Svensk bostadspolitik har varit unik. Ingen annanstans i världen har befolkningen haft möjlighet att bo så bra som i Sverige. Den breda politiska uppställning som funnits i bostadsfrågan har varit en viktig förutsättning för att nå detta resultat. Samhället har genom spelregler och aktivt stöd skapat förutsättningar för att förverkliga de bostadspolitiska målen.

I dag råder stor osäkerhet om boendet i framtiden. Kraftiga hyreshöjningar och orättvisa villkor mellan olika upplåtelseformer och bostäder av olika ålder har bidragit till en lång rad problem.

Den första halvan av 90-talet var tuff för boende i alla boendeformer. Skattereformen och förändringar i bostadspolitiken gjorde det dyrare att bo för alla. De allra senaste åren har utvecklingen sett annorlunda ut. Hyrorna har, som Owe Hellberg sade, fortsatt att höjas mer än inflationen, men för egnehemsägare har boendekostnaderna de senaste åren kunnat sänkas genom lägre räntor.

En grundläggande målsättning i svensk bostadspolitik har varit och bör även i fortsättningen vara att de olika upplåtelseformerna ges likvärdiga ekonomiska villkor. I skattereformen 1990–1991 lades särskilt stor vikt vid en god neutralitet.

Bakom denna målsättning ligger uppfattningen att hushållen skall ha sitt eget fria val mellan att bo i eget hem, i bostadsrätt eller i hyresrätt. Neutraliteten är också en viktig del i en generell bostadspolitik som undviker att vissa grupper pekats ut. Det är ju det som sker i många andra länder där man bygger s.k. socialbostäder för mindre bemedlade hushåll.

De allmännyttiga bostadsföretagen spelar en central roll i svensk bostadspolitik. De senaste årens systemförändringar i bostadspolitik och på kreditmarknaden har utsatt företagen för stora påfrestningar.

Många kommuner har i dag ekonomiska bekymmer med ett kärvt arbetsmarknadsläge och en negativ befolkningsutveckling. Antalet tomma lägenheter ökar, och de är fler än någonsin tidigare.

De allmännyttiga bostadsföretagen i de berörda kommunerna är ofta svaga och har begränsade möjligheter att rekonstruera företagen. Det innebär stora kostnader för företagen, och framför allt drabbas hyresgästerna. Någonstans måste ju kostnaden för de tomma lägenheterna tas ut.

Min egen hemkommun Karlskoga är inget undantag. Karlskoga kommun har sedan 25 år haft en negativ befolkningsutveckling. Kommunala utvecklingsplaner indikerade att vi troligtvis skulle ha en folkmängd på minst 50 000 invånare framemot sekelskiftet. I dag vet vi att folkmängden blir någonstans över 30 000 invånare.

Under årens lopp har ett antal åtgärder vidtagits för att minska överskottet av lägenheter. De har omvandlats till sjukhem, kontor för kommunala förvaltningar och framför allt till ett kontors- och lokalhotell med omfattande och glädjande nog expanderande privat verksamhet. Även en rivningsprocess har inletts. Trots alla åtgärder har Karlskoga kommun fortfarande ungefär 1 000 tomma lägenheter. Då inser man att det naturligtvis ställer till stora problem som vi nu måste ha hjälp med att lösa.

Herr talman! När det gäller den framtida bostadspolitik är det viktigt att vi här i Sveriges riksdag fattar långsiktiga beslut som ger neutralitet mellan boendeformerna och sänker kostnaderna i boendet. Därför hoppas jag att den bostadspolitiska propositionen bl.a. kommer att innehålla just sådana förslag som tryggar och utvecklar allmännyttan och skapar rättvisa mellan de olika boendeformerna.

Det är många som med spänning väntar på den bostadspolitiska propositionen, och så även jag. Vi måste sätta ned fötterna och visa att vi vill föra en bostadspolitik värd namnet, en bostadspolitik värdig det nya 2000-talet.

Det skall vara en politik som utnyttjar marknadsmekanismerna och samhällets regler och inflytande så att de sociala skillnaderna i boendet minskar i stället för att öka. Boendekostnaderna skall sjunka i stället för att öka. Människors egna initiativ kan lyfta bostadsområden som tidigare hade låg status. Vårt sätt att bo skall vara i samklang med ett långsiktigt ekologiskt perspektiv. Kort sagt: Människor skall oavsett inkomst kunna bo med livskvalitet.

Anf. 294 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Jag är tyvärr inte lika optimistisk som Helena Frisk när det gäller den bostadspolitiska propositionen, eftersom jag själv satt i den bostadspolitiska utredningen. Skattereformen nämndes. Det fanns i den bostadspolitiska utredningen inget gehör för att diskutera den. Det är den största faktorn för ökade boendekostnader.

Det är moms på produktion och moms på allt när det gäller hyran. Det gör 1 500 kr på en trerummare för 5 000 kr. Jag föreslog rekonstruktion av kommunala bolag i kris. Det kom ingen respons från Helena Frisks partikamrater. Ni tycker att det är viktigare att få tillbaka skattereformen i

dess ursprungsskick än att satsa på bostadspolitik. Vad har ni egentligen att komma med?

Prot. 1997/98:54
22 januari

Anf. 295 HELENA FRISK (s) replik:

Herr talman! Till skillnad från Owe Hellberg ser jag med spänd optimism fram emot den bostadspolitiska propositionen. Jag delar viss kritik som Owe Hellberg har emot den bostadspolitiska utredningens betänkande. Men jag hoppas att man nu under propositionsskrivandet kommer att ändra vissa delar som utredningen hade i sitt förslag.

Jag hoppas mycket på propositionen. Vi ser problemen, och vi måste åtgärda dem.

Anf. 296 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Långsiktigheten i utredningen sträckte sig från år 1998 till år 2000. Man skulle anpassa sig till statsbudgeten. Det var det som gällde och ingenting annat. Hur skall man få en långsiktighet och en hållbarhet i en sådan politik?

När det sedan gäller förslagen får vi väl hoppas att de är så bra, eftersom man har fördröjt dem nu snart ett halvår, och att det kommer någonting vettigt ur detta. Men då kan man inte försvara skattereformen, ta bort värnskatten och titta på den problematiken utifrån så kortsiktiga perspektiv.

Då måste man lyssna på de krafter som vill föra en social och statlig bostadspolitik och inte på dem som vill avskaffa den. Det var vad några av Helena Frisks partikamrater i det närmaste föreslog.

Anf. 297 HELENA FRISK (s) replik:

Herr talman! Jag håller med om att det är oerhört viktigt att vi får en långsiktigt hållbar bostadspolitik som håller för framtiden. Jag tänker inte gå in på vad som eventuellt kommer i den bostadspolitiska propositionen utan förlitar mig på att förslagen i den kommer att vara väl genomtänkta och förhoppningsvis också bra.

Owe Hellberg kritiserar nu socialdemokraterna i utredningen. Det får han göra för sig. Jag håller mig till det som jag tror på och väntar in den bostadspolitiska propositionen. Vi får se vad som kommer i den.

Anf. 298 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s):

Herr talman! Jag var litet orolig att vi inte skulle få någon bostadspolitisk debatt här i dag. Men nu är jag nummer tre som har tagit upp den här frågan. Det visar väl ändå att bostadspolitiken är en viktig fråga för oss. Jag var också orolig när jag såg talarlistan att jag på något sätt hade hamnat fel eftersom mitt anförande kommit på det block som handlade om sociala frågor. Men bostaden är ju en social rättighet och ingen handelsvara, eller skall i varje fall vara det. Bostadspolitiken kanske därför hör hemma under det sociala blocket.

Vi socialdemokrater har tillsammans med framför allt Centerpartiet genomfört en mycket framgångsrik sanering av Sveriges ekonomi. I dag har vi ett helt annorlunda ekonomiskt läge i Sverige än det som regeringen Bildt lämnade i arv 1994. Vi kan nu på olika sätt se resultatet av arbetet att få ordning på statsfinanserna. Vi ser det t.ex. på räntorna. De har

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

sjunkit kraftigt sedan 1994. Det är viktigt både för dem som har lån och för de företag som vill investera. Den framgångsrika budgetsaneringen har också positiva effekter på pris- och löneutvecklingen.

Vi ser nu också hur läget på arbetsmarknaden förbättras i flera viktiga avseenden. Den senaste arbetskraftsundersökningen från SCB innehåller flera glädjeämnen. Den öppna arbetslösheten har minskat. Långtidsarbetslösheten har minskat. Inte minst kan vi konstatera att sysselsättningen har ökat. Det är naturligtvis helt otillräckligt, men ändå ett tydligt tecken på att vi är på rätt väg när det gäller sysselsättningen.

När vi satte igång med det tuffa arbetet att få ordning på ekonomin gjorde vi det med insikten att det inte går att komma till rätta med arbetslösheten om vi inte har ordning på ekonomin. Den finns nu goda förutsättningar att klara målet att halvera den öppna arbetslösheten till 4 % år 2000. Men det finns fortfarande ett stort orosmoln när det gäller kampen mot arbetslösheten. Det är byggsektorn.

Här finns det anledning att vara djupt bekymrad. Vi kan konstatera att bara hälften av byggarbetskåren har arbete i Sverige i dag. Regeringen lägger snart fram en bostadspolitisk proposition. Jag kan vara mycket tydlig när det gäller den kommande propositionen. Jag anser att det är helt nödvändigt att propositionen innehåller konkreta förslag för byggandet.

Det är många som lovprisar de fria marknadskrafterna. Enligt de glada marknadsanhängarnas filosofi skulle byggandet få fart om bara räntorna var lägre. Så hette det tidigare. Vi har inte på många år haft så låga räntor som i dag. Men tydligen stämmer inte teorin med verkligheten.

Det krävs därför politiska insatser för att få fart på byggandet. Om vi inte får i gång byggandet nu är risken väldigt stor att det blir överhettning längre fram. Det betyder inflation och stigande priser. Det innebär också att vi får bostadsbrist längre fram. Byggandet har en stor betydelse för sysselsättningen. Att en byggnadsarbetare har jobb leder till att tre andra får arbete.

Herr talman! En annan viktig insats är att göra något åt det höga kostnadsläget i redan byggda bostäder. Jag tänker på beståndet från 1988 och framåt.

Det förs för närvarande en ganska högröstad debatt om fastighetsskatten. Många vill sänka den, och många vill t.o.m. avskaffa den. Det är framför allt villaägarna som hörs i denna debatt. Jag anser att vi måste ha en ordentlig debatt om fastighetsskatten, eftersom den har stor, eller i alla fall en viss betydelse för boendekostnaderna. Enligt min uppfattning finns det ingen anledning att i dag ändra fastighetsskatten för villaägarna. De kraftigt sjunkande räntorna har ändå förbättrat deras ekonomiska situation mycket påtagligt. Märkligt nog tappas detta faktum för det mesta bort i debatten.

Däremot bör fastighetsskatten sänkas för flerfamiljshus och bostadsrätter. Boendekostnaden har blivit en allt tyngre post för många i de boendeformerna. De har inte kunnat tillgodogöra sig räntesänkningar på samma sätt som villaägare. Målet för en socialdemokratisk bostadspolitik måste vara att boendekostnaden skall ta en rimlig del av inkomsten. Så är det tyvärr för långt ifrån alla i dag.

Naturligtvis skall vi ha fastighetsskatten kvar i en eller annan form, men det är nödvändigt med en lättnad, i första hand för de bostäder som är byggda 1988 och senare. Sedan tror jag att det är viktigt att man ser över hela fastighetsskatten. Då kan vi säga att vi kommer att uppnå målet. Alla skall ha rätt till en god bostad till en rimlig kostnad.

I detta anförande instämde Ronny Olander och Hans Hoff (båda s).

Anf. 299 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Herr talman! De försämrade kommunala ekonomierna har kraftfullt förändrat möjligheterna för den föreningsdrivna och ideella sektorns verksamhet. En verksamhet som inte är lagreglerad har härmed fått stryka på foten när pengarna inte har räckt. Arbetslösheten ligger också som ett lock över samhället och politiken. Det tynger oss och tar ifrån oss förmågan att göra något åt våra och våra barns liv. Vi tyngs under bördan att ekonomin inte går ihop. Det här påverkar också människors ideella engagemang.

Enligt barnkonventionens artikel 31 skall konventionsstaterna erkänna barnens rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt till att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Konventionsstaterna skall respektera och främja barnens rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållande av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreation och fritidsverksamhet. Detta förpliktar!

Flera undersökningar visar att unga längtar efter vuxna, efter någon som tar sig tid att prata, någon som ser dem. För detta krävs inga pengar. När klasser och dagisgrupper blir allt större uppmärksammas gråzonsbarnen först när de får ofullständiga betyg. Det är precis som om ingen vill ta ansvar, och när det är försent blir barnet ett ärende för socialtjänsten, polisen eller kriminalvården. När tappade du ditt medmänskliga engagemang? Tänk efter! Vad kan du göra för att se det osynliga barnet?

Själv anser jag att vi måste ta oss tid. Vi måste ta oss tid att se varandra, och vi måste omfördela ekonomin och arbetstiden. Jag tror på en sextimmarsdag.

Herr talman! Själv växte jag upp i Farsta, bland betong, höghus och tunnelbana. Det var de lågavlönade som fick en bostad där för att föda upp sina ungar. Vi gick i överfulla skolor, och i klasserna var vi drygt trettio. Då som nu var det bara de som utmärkte sig som blev sedda. Många sniffade och började med tyngre droger. Många är döda sedan länge. De litet mer välsituerade som bodde i radhus en bit bort bildade medborgargarde och höll vakt om kvällar och nätter. Verkligheten känns igen, eller hur? Men nu gäller det en annan del av Stockholm.

Jag var privilegierad. Vi hade släktingar på landet och bodde där om somrarna. Jag hade föreningslivet, Hammarbygymnasterna. Där fanns vuxna som såg mig. Det var andra vuxna än våra föräldrar. De hade en annan typ av engagemang, och detta har hjälpt mig och mina kamrater att bli hela människor.

Den ideella föreningen och det medmänskliga engagemanget behövs. Livskvaliteten välfärd är inte bara ekonomi och materiell standard. Det handlar i högsta grad om hur vi faktiskt mår. Vi måste kort och gott bli fler som ser verkligheten och vill göra någonting åt den.

Herr talman kanske redan vet att Vänsterpartiets lösning är politiker som ser och samtalar med vanligt folk om verkligheten vid köksborden och kommer överens om en rättvis fördelning av den arbetade tiden. Vi måste dela med oss av makt och inflytande, pengarna måste fördelas mer rättvist mellan människor, och vi måste ge varandra tid att leva. Se till att ni gör det i helgen!

I detta anförande instämde Johan Lönnroth (v).

Anf. 300 GÖRAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Krisen är över, säger socialdemokraterna i sin retorik. I Sahlgrenska sjukhusets hjärtkö väntar ca 500 patienter. Väntetiden är i genomsnitt 100 dagar, och inte högprioriterade patienter får vänta upp till tio månader. Samtidigt uppvisar sjukhuset ett underskott för föregående år på 500 miljoner kronor. Jag hade tänkt ställa en fråga till statsrådet Klingvall, men hon är ju inte här. Där frågar jag: Är det någon annan socialdemokrat här i kammaren som har frågat de köande sjuka om de tycker att krisen är över?

Ett antal skolor har på senare tid temporärt fått stänga på grund av bråk, våld, knivskärningar och allmän oordning. Är det någon socialdemokrat närvarande här i kammaren som har frågat elever, föräldrar och lärare om de tycker att krisen i skolan är över?

I gårdagens Svenska Dagbladet publicerades en SIFO-undersökning om svenskarnas inställning till invandrare. Invandrarminister Blomberg ger sig på budbäraren och hävdar att sådana undersökningar inte borde göras. Undersökningen visar egentligen att integrationen i själva verket inte fungerar. Det är inte något nytt – Statistiska centralbyrån har gjort sådana undersökningar under lång tid.

Vissa kommuner, särskilt storstadskommuner, dignar under socialbidragsbördan. En stor del av bidragen går till invandrare och flyktingar som inget hellre vill än att få jobba och göra rätt för sig. Är det någon socialdemokrat närvarande här i kammaren som har frågat de nytillkomna arbetslösa förortsborna om de tycker att krisen är över?

Herr talman! Uppräkningen skulle kunna göras mycket längre. Den grundläggande orsaken till den kvardröjande krisen är naturligtvis socialdemokratiskt vanstyre. Ingrid Andersson sade tidigare här i dag att saneringen har varit lyckosam. Jag är övertygad om att köande patienter inte känner lika stor lycka som Ingrid Andersson gör.

Socialdemokraternas vanstyre har gjort att Sverige har en bestående rekordlåg sysselsättningsgrad. När arbetslösheten är stor drabbas de senast anlända hårdast. Det går tre arbetslösa invandrare på varje arbetslös svensk.

Socialdemokratisk politik har gjort att duktiga, initiativrika och ofta även välutbildade människor efter några veckor i flyktinförläggningar blivit passiva bidragstagare. Sylvia Lindgren gjorde tidigare en korrekt storstadsanalys men drog inte de politiska slutsatserna. Detta är ett enormt slöseri, inte bara med pengar utan även med mänskliga resurser.

Redan med dagens rigida system är företagsamheten bland invandrare relativt sett större än bland svenskar. Med en avreglering av arbetsrätten och en rimligare beskattning skulle många duktiga invandrarföretagare våga anställa och expandera. Då skulle t.ex. det bosniska par som inter-

vjuades på flytande svenska i TV 2 i går få möjlighet att äntligen få ett riktigt arbete och försörja sig själva.

Ett annat exempel på socialdemokratiskt krisskapande är vården, eller snarare bristen på vård, av psykiskt sjuka. De psykiskt sjuka, herr talman, utgör en av de allra mest sårbara och värst utsatta grupperna i samhället. Stig Sandström påstod felaktigt här tidigare i dag att vi moderater genom att återinföra vårdgarantin skulle ställa psykiskt sjuka mot andra grupper. Det är precis tvärtom.

I dag administrerar socialdemokratiska politiker en ålderdomlig administration som kraftigt missgynnar de svaga och sjuka. I missriktad välvilja har mentalsjukhusen tömmts nästan helt. De psykiskt sjuka skulle integreras i samhället, bo i eget boende och slussas ut. Misslyckandet har blivit nästan totalt. Genast slog fördomarna till. Vi vill inte bo grannar med en galning, är kanske inte ett vanligt utrop. Men inte desto mindre blir svårt sjuka personer vräkt av allmännyttiga bostadsföretag.

Den s.k. psykädeln har överlätit ansvaret till kommunerna och socialtjänsten, där man inte har någon som helst erfarenhet av psykiatrisk verksamhet. Vanlig behandling och samtal biter inte på svår psykisk sjukdom. Samtidigt är lagstiftningen vad avser psykiatrisk vård så bristfällig att svårt sjuka människor släpps ut vind för våg i samhället till ett liv i misär.

Ett samhälle som inte kan värna sina svagaste och mest utsatta är inte längre ett humant kultursamhälle.

Herr talman! I går framförde statsministern i raljerande ton att vi moderater inte skulle kunna klara mer resurser till vård, omsorg och skola samtidigt som vi sänker skatten. Han har antagligen inte läst på tillräckligt. Vi moderater vill att kommuner och landsting i stället skall koncentrera sig på kärnverksamheten och prioritera sådant som just vård, omsorg och skola.

Besparingar får göras på kringverksamheter. T.ex. bör kommunala bolag säljas ut eller avvecklas. Detta gäller även de stora kommunala bostadsbestånden. I många kommuner skulle en utförsäljning av bolag kunna ge ett rejält överskott som skulle kunna användas till t.ex. amorteringar av lån. Bara besparingen i ränta på de lånen skulle göra att det blev utrymme för kommunala skattesänkningar.

Dessutom skulle enbart sänkningen av kommunalskatten med en krona innebära en besparing i transfereringarna på två miljarder. Det är häpnadsväckande att majoriteten hela tiden försöker abdikera från sitt sociala och politiska ansvar.

Socialdemokraterna har majoritet i alla landsting utom ett. Man har också majoritet i nära tre fjärdedelar av landets kommuner. Ansvaret för utslagna, *bag ladies*, köande sjuka, vanvårdade åldringar och obehandlade ätstörningspatienter vilar tungt över den abdikerande socialdemokratin. Det gäller att på såväl statlig som kommunal nivå bryta den dåliga spiralen av höga skatter, hög arbetslöshet och höga bidrag.

Herr talman! Grundbulten för att kunna bibehålla en för ett kultursamhälle anständig nivå på omhändertagandet av våra allra svagaste är naturligtvis att stimulera sysselsättningen, med andra ord att ge förutsättningar för verkliga jobb.

Anf. 301 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Herr talman! Jag begärde ordet för att Göran Lindblad frågade om det fanns några närvarande socialdemokrater som hade frågat förortsborna vad de ville ha. Givetvis har vi gjort det.

Om man frågar förortsborna i t.ex. min stadsdel, Biskopsgården, vad de vill ha, säger de att de vill ha mer pengar till äldreomsorgen. Då säger jag att man kan få det genom det socialdemokratiska budgetförslaget. Men man kan också välja det moderata, och då kan man få sänkt skatt. Den sänkta inkomstskatten går vid 17 200 kr. Då blir alla undersköterskor och vårdbiträden väldigt glada, eftersom de inte har någon statlig inkomstskatt. Men ni tänker sänka kommunalskatten, och den går bl.a. till vård och omsorg.

Då undrar jag vilka pengar ni skall tillföra till vård och omsorg. Det är ju de kommunala pengarna ni skall ta.

Anf. 302 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag är inte säker på att Siw Wittgren-Ahl lyssnade ordentligt på vad jag sade. Jag sade nämligen att genom att sälja ut kommunala bolag och använda den vinsten till att amortera de lån som kommunen har – i det här fallet talar vi om Göteborgs kommun – får man ett utrymme där bara räntekostnaden räcker till den sänkta kommunalskatten.

För övrigt avser vi att prioritera just vård, omsorg och skola.

Anf. 303 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Jag vill fortfarande ha svar på min fråga. Ni säger att ni skall sänka den kommunala inkomstskatten för låg- och medelinkomsttagarna. Hur skall det gå till?

De som bor i de kommunala bostadsföretagen i Göteborg vill inte bli sålda. Den undersökningen är gjord. De som bor i de privat ägda husen i Göteborg vill däremot bli bostadsrätter. Eftersom vi båda är politiker och jobbar på folkets uppdrag, undrar jag varför ni skall gå emot folket i Göteborg. De vill inte bli sålda till privata ägare.

Anf. 304 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Talar man om kommuner i största allmänhet är jag alldeles övertygad om att det gäller att så fort som möjligt avveckla så mycket som möjligt av bostadsägandet. För en del kommuner innebär det en stor förlustverksamhet. Det hörde vi om här i kammaren tidigare. För andra kommuner innebär det en vinstverksamhet. Men det är inte meningen att man skall spela Monopol med skattebetalarnas pengar. Det är bättre att andra sköter detta.

När det gäller skatten i Göteborg, Siw Wittgren-Ahl, förhåller det sig så att genom att sälja ut ett antal vinstgivande kommunala bolag kan Göteborgs stad betala av på sina lån och därigenom få ett varaktigt utrymme varje år. Dessa pengar går nu till räntor men kan i stället användas till skattesänkningar.

Anf. 305 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Göran Lindblad skulle ha en mer ödmjuk inställning till den politik som har förts under det här decenniet. Det är lätt att prata om vanstyre och att vi har abdikerat. Jag trodde egentligen

att vi visste vad som hände under perioden 1991–1994. Om statsskulden är dubblerad, budgetunderskottet tredubblat, arbetslösheten fyrdubblad och långtidsarbetslösheten femdubblad är det inte så lätt. Nu har vi en situation där den ekonomiska krisen är över. Men vi har saker som skall åtgärdas i samhället.

Jag tycker att dessa dagar har visat var socialdemokratin står när det gäller vård, omsorg och skola. Det är stora och högprioriterade områden. Men vi skall ha bidrag efter skattekraft.

Anf. 306 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Ronny Olander säger att de här dagarna har visat var socialdemokraterna står. Det visar sig att när det gäller vård och omsorg står man vid sidan av. Man tar inget ansvar för förhållandena ute i lands-tingen och kommunerna. Det har framkommit väldigt tydligt i debatten här i dag. Man försöker faktiskt sätta sig i opposition till sin egen politik. Det tycker jag är häpnadsväckande.

Anf. 307 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Ödmjukheten infann sig inte. Jag hade i och för sig inte väntat mig det heller. Under de här två dagarna har moderaterna inte pratat om dynamiska effekter, men det är exakt samma försöksmodell som ni i mycket stora drag hade ett stort ansvar för 1991–1994. Det kan ni inte abdikera från. Jag vill inte använda ordet vanstyre, eftersom jag är en alldeles för stor anhängare till demokratin och dess olika spelregler. Var åtminstone någorlunda ärlig i debatten!

De pengar som vi nu har lyckats få ihop – och det är inte bara vi, utan många partier har bidragit till de s.k. Perssonpengarna på 16 miljarder – är destinerade till vård, omsorg och skola. Det är inte helt fel med litet ödmjukhet i debatten ibland.

Anf. 308 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag vill säga till Ronny Olander att vi faktiskt inte lanse-
rar någon försöksverksamhet. Vi sätter den enskilda människan i cent-
rum. Vi vill göra det möjligt för enskilda patienter att få valfrihet och
makt. Det skall inte sitta beskäftiga politiker i landsting och kommuner
och här i riksdagen och bestämma.

Anf. 309 ANITA JÖNSSON (s):

Fru talman! För drygt en månad sedan fattade riksdagen beslut om en
ny integrationspolitik.

Det svenska samhället präglas i dag av en mångfald av kulturer, relig-
ioner, språk och livserfarenheter. Det måste vi alla inse och lära oss att
leva med. I dag kan vi än mindre än tidigare bygga vårt samhälle på att
stänga ute och hålla borta. Det handlar om hur medmännisklighet och sam-
hällsgemenskap skall överleva i en värld där nationsgränserna suddas ut.
I framtiden kommer framgångsrika samhällen att vara de som möter om-
världen och människor från andra kulturer med ett öppet sinne, nyfiken-
het och kamratskap.

Det är mot den bakgrunden man skall se det beslut som riksdagen ny-
ligen fattade. Rubriken på regeringens proposition, och på det betänkande

om propositionen som riksdagen beslutade om, sammanfattar på ett bra sätt vad det handlar om: *Från invandrapolitik till integrationspolitik.*

Huvudinriktningen i den nya politiken är att det endast är under de två första åren, eller i särskilda fall tre åren, som det skall finnas en speciell politik riktad mot invandrare som grupp.

Vi måste i ökad utsträckning se till att den generella politiken, den politik som gäller alla medborgare, också verkligen når invandrarna. Målet för den nya integrationspolitiken är klart: Rätten till arbete, social trygghet och ekonomisk rättvisa skall gälla alla, oberoende av vilket land man kommer från.

Det har under veckan presenterats två olika undersökningar som ger svar på hur vi som bor i Sverige ser på invandrare.

Den första undersökningen gjordes i Stockholm och handlar om stockholmarnas attityder till integration och segregation. Resultatet av undersökningen visar att drygt åtta av tio stockholmare tycker att det är bra att det i Stockholm bor människor från många olika kulturer. Undersökningen bygger på drygt 3 000 telefonintervjuer och genomfördes under november december förra året. Nio av tio stockholmare anser att det är rätt av Stockholms stad att arbeta med ett integrationsprogram, och nästan åtta av tio tror på kommunens möjligheter att skapa ökad integration.

Resultatet bekräftar att insatserna för att motverka segregation är riktiga och att de har ett starkt stöd hos befolkningen, sade borgarrådet Lars Rådth i en kommentar med anledning av undersökningen.

Jag tycker att detta visar att ett aktivt politiskt arbete ute i kommunerna med integrationspolitik, ett arbete som har sin bas i den generella politiken och som tar ansats i den egna vardagen, ger framgång. Det är nu viktigt att följa vad som händer runt om i våra kommuner. Den nya myndigheten, integrationsmyndigheten som inrättas i juni, får här en viktig uppgift i att följa upp, vara pådrivande och kunskapsbas för andra som arbetar med dessa frågor.

Den andra undersökningen, en SIFO-undersökning, visade däremot att det i dag är fler än tidigare som har en negativ inställning till invandrare.

Nu kan alltid den här typen av attitydundersökningar ifrågasättas, bl.a. utifrån det sätt på vilket frågorna formuleras och ställs, vilket urval som används och just i det här fallet inte minst: Vad menas med invandrare? Frågor om folks inställning till invandrare är alltså behäftade med inbyggda oklarheter som medför att svaren blir ytterst svåra att tolka. Oberoende av detta och av vilka felkällor som ryms i undersökningarna måste vi alla vara aktiva i debatten om att slå vakt om människovärdet och en humanistisk grundsyn i samhället.

Under senare år med kris i ekonomin och minskad arbetsmarknad har många människor känt att de inte behövs i samhället. Detta skapar rädda människor. Den som blir arbetslös riskerar att känna sig utanför. För den enskilde innebär arbetslösheten en sämre livskvalitet och väsentligt mindre möjligheter att förverkliga sina livsprojekt. Arbetslösheten skapar inkomstskillnader, oro och ångest. Den stänger människor ute. Den ökar misstron och vanmakten. Den ökar klyftorna och orättvisorna. Människors idéer, erfarenheter och kunnskap tas inte till vara trots att det finns arbetsuppgifter.

Den främlingsfientlighet som vi ser i dag kan få grogrund i denna rädsla och maktlöshet. Därför måste vi på alla plan arbeta med att få människor att känna tilltro till det svenska samhället. Här är regeringens resultat när det gäller att få ordning på statens finanser av väldigt stor betydelse.

Olof Palme sade i en radiointervju för drygt 20 år sedan: ”Den framtid vi kan skönja kommer att föra med sig mycket av påfrestningar och svårigheter, när vi svenskar skall anpassa oss till en förändrad verklighet. Men skall vi kunna överleva måste vi lära oss att leva tillsammans med andra.”

Jag tycker att det finns anledning att i dag ta fasta på dessa ord och inte slå oss till ro. Det handlar om Sveriges överlevnad som ett öppet samhälle med trygghet för var och en av oss. Det handlar om hur medmänsklighet och samhällsgemenskap skall överleva i en värld där gränser suddas ut.

Jag möter ofta människor som har synpunkter på hur flykting- och integrationspolitiken kan göras bättre, och dem tar jag naturligtvis till mig. Men jag möter även i dessa frågor främlingsfientlighet och en stor intolerans mot dem som invandrat till Sverige. Jag kan konstatera att det ofta finns en stor okunskap bakom som delvis kan förklara inställningen, men tyvärr även en mycket egoistisk grundsyn.

Socialdemokraterna har alltid slagit vakt om solidaritet. Då vi nu har fått känna av våra ekonomiska oppoffringar är det än viktigare att vi vågar ta debatten – på arbetsplatser, i fackliga organisationer, på möten, bland våra vänner – med kunskap och argument förankrade i grundläggande värderingar om solidaritet och humanism.

Vi som tror på dessa värden måste höras för att slå tillbaka mot de högljudda rasisterna. Samhället måste vara tydligt när det ser yttringar som nazistsymboler, *heil*-hälsningar och andra attribut som har sin grund i nazismen. Du, jag, polisen och skolan – var detta än förekommer skall vi ingripa. Vi skall inte vara tysta och låta detta avskum få smutsa ned det demokratiska och solidariska samhälle som vi har byggt upp.

Jag vill att mina barn och barnbarn skall få växa upp i ett samhälle där vi alltid har råd med solidaritet och kan möta varandra med tolerans.

Anf. 310 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Man kan instämma i väldigt mycket av det som Anita Jönsson här framförde. Jag skulle bara vilja fråga: Tycker Anita Jönsson liksom jag att den enskilt viktigaste faktorn när det gäller att klara av integrationen är att se till att få arbete åt våra invandrare?

Anf. 311 ANITA JÖNSSON (s) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna har under den senaste valperioden drivit en politik som siktar mot att ge människor ett arbete, eftersom detta är grunden för välfärden. Det är det vi gemensamt arbetar samman som vi sedan har möjlighet att fördela. Då blir naturligtvis mitt svar att även för dessa grupper är att skapa arbeten den allra viktigaste frågan.

Anf. 312 HANS HOFF (s):

Fru talman! Varje dag mobbas och förnedras runt hundra tusen barn och ungdomar under sin skoldag i Sverige. Det finns ett mörkertal, vilket gör att den exakta siffran är svår att fastställa med säkerhet.

Vad är då orsaken till att ett barn mobbas och att barnets vardag närmast är att betrakta som en skräckens upplevelse? Möjligen är orsaken för något barn att mamman inte har råd att köpa de kläder som just för tillfället är allra mest populära. Kanske finns det inte någon orsak alls. Vad det än är som anförs som försvar av och orsak till dessa handlingar är handlingarna helt oacceptabla.

Det är inte bara barn som utsätts för mobbning. En undersökning som gjordes 1995 av Statistiska centralbyrån och Arbetarskyddsstyrelsen visar att ca 260 000 arbetstagare är utsatta för mobbning av sina arbetskamrater eller chefer.

Fru talman! Det saknas inte lagstiftning för att komma till rätta med mobbning. Så sent som den 12 december 1997 beslutade riksdagen om en skärpning av skollagen vad avser mobbning. I arbetsmiljölagen finns ett långtgående ansvar för arbetsgivaren vad avser den psykosociala arbetsmiljön. Detta är bra, men det räcker inte. Endast kombinationen av lagstiftning och en allmän attityd i samhället mot kränkande av andra människor kan få trakasserierna att upphöra. Vi måste se och våga agera i vardagen.

Fru talman! Jag skall beskriva en bild ur vardagen i Sverige.

Prästen i Slöinge församling, som jag tillhör, heter Per Engström. Vid en predikan beskrev han hur han tvekade att agera i vardagen. Han hade varit på ett möte i Falkenberg. Efter mötet stannade han till vid korvkiosken för att köpa en korv. Framför honom stod ett flertal personer i samma ärende.

En något berusad man kommer cyklande. Mannen kör emot trottoarkanten och faller hårt med huvudet mot den asfalterade trottoaren och blir liggande. Ingen i kön reagerar, inte heller Per. Han tänkte och sannolikt tänkte de övriga också att någon väl måste göra något.

Tiden går och de flesta i korvkön skruvar på sig. Per, som nu tänkt igenom situationen och kalkylerat med att någon i kön kanske vet att han är präst och därmed näst intill skyldig att göra något för sin nästa, går fram till mannen och hjälper honom. Inte spontant och självklart, utan efter ett övervägande. Per hör hur en lättnadens suck kommer från de övriga i korvkön. Han gjorde det vi tvekade att göra, att hjälpa en människa i nöd.

Denna och liknande situationer, där människor är i behov av hjälp och omgivningen tvekar, är sannolikt inte en ovanlig bild av vardagen i Sverige. Denna händelse och andra händelser från vardagen kan vara goda exempel att använda i ett nödvändigt arbete med att sätta fokus på frågor som berör vårt agerande gentemot varandra som medmänniskor.

Ytterst, fru talman, handlar detta om hur samhällsklimatet skall utveckla sig i framtiden. Blir det till ett samhälle där människor bryr sig om och värnar varandra eller till ett samhälle där var och en endast bryr sig om sig själv och sin familj?

Fru talman! Det räcker inte med lagstiftning, handlingsplaner och policydokument. Frågan har ett mycket större djup. Människor är inte isolerade från varandra. Vi är för evigt sammanbundna som medlemmar i

samma familj, i samma samhälle, i samma värld, och vi har ett ansvar för varandra.

Alla människors lika värde, varje människas okränkbarhet får aldrig reduceras till tomma fraser. Skall vi komma till rätta med de grundläggande problemen med att människor i vårt land utsätts för kränkning och förnedring, att en människa lämnas utan en hjälpsam hand när den handen så väl behövs, måste vi som medmänniskor se och våga agera i vardagen.

Vi måste vägra att titta bort när orätt begås. Vi måste hjälpa vår nästa. Vi måste bry oss om varandra. Detta kan verka som självklarheter. Men det är enligt min uppfattning inte självklarheter i dag.

Vi kan inte längre blunda. Vi kan inte längre se bort eller tänka att det där får någon annan sköta. Vi måste som medmänniskor se och våga agera i vardagen oavsett om det gäller att ett barn eller en arbetskamrat blir mobbad eller att en av droger utslagen människa ligger skadad i rännen.

Fru talman! Om vi som politiker under 1998 vid arbetsplatsbesök, i debattartiklar och vid partimöten skulle uppmärksamma dessa frågor är jag övertygad om att situationen för många av de människor som i dag utsätts för förnedring skulle kunna förändras. Det skulle kunna föra oss en bra bit på väg mot ett samhälle där alla känner sig trygga i vardagen.

Övriga frågor

Anf. 313 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Vi står i dag inför en förändring av miljöarbetet på många olika sätt. Vi har i dag ett mycket större och tydligare engagemang i det lokala miljöarbetet genom det som har kommit att kallas Agenda 21-arbetet, ett uppdrag från konferensen i Rio 1992 till oss alla i samhället, inte bara till de traditionellt beslutsfattande organen.

Vi har nödvändigheten av att vidga kretsloppsarbetet, att göra kretsloppsarbetet till en offensiv del i ett nytt miljöarbete, där det vi kallar producentansvar hittills har varit något av ett nav i arbetet. Men kravet är naturligtvis att kretsloppstänkandet skall vidgas till fler och fler samhällssektorer.

Vi har, fru talman, utmaningen att möta de tidigare kända men alltmer tydliga globala miljöproblemen. Jag är glad över att kunna säga att vi i Centerpartiet är medvetna om den här utmaningen. Vi har väldigt tydligt varit med om att skapa förutsättningarna, som fru talman vet bättre än många andra, för det lokala Agenda 21-arbetet, där nya deltagare kan få medverka och måla visionen om utvecklingen i den egna kommunen, den egna närheten och sedan föra den visionen vidare i lokala, regionala och nationella politiska beslut.

Dessutom, fru talman, är vi i Centerpartiet helt på det klara med hur förändringen skall ske i kretsloppsarbetet. Vi skall med hjälp av ekonomiska styrmedel, utbildning och ny kunskap föra arbetet ut i sektorer som trafik, energi, forskning och utveckling, hela näringslivet i stort. Den vägen har vi påbörjat.

Prot. 1997/98:54
22 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Övriga frågor

Vi är också, fru talman, alldeles på det klara med att vi måste använda de internationella instrumenten tydligare och handfastare än hittills. Här spelar naturligtvis instrumentet EU en alldeles speciell roll.

Tyvärr är det så, fru talman, att medvetenheten om problemen inte tycks vara lika uppenbar och inte lika angelägen hos regeringen. Det är uppenbart att regeringen inte ägnar miljöarbetet den omsorg miljöarbetet förtjänar. Det här har gjort sig tydligt påmint i flera olika sammanhang. Vi hade tillfälle här i kammaren innan vi skildes åt före jul att konstatera det näst intill förakt för kammarens och riksdagens arbete som regeringen visat när det gäller miljöfrågorna genom att dels förhålla miljöbalken, dels presentera den på ett milt uttryckt märkligt sätt, dels lämna den till riksdagen så sent att det blev nästan skandalöst ont om tid för riksdagen att gediget behandla det kanske största lagstiftningsinstrumentet under många år och naturligtvis det största på miljöområdet.

Den andra iakttagelsen man kan göra är att när riksdagen begär att få information om EU-förhållanden, hur EU värderar det svenska arbetet, vilka problem EU-kommissionen och andra aktörer i EU ser i det svenska arbetet vill inte regeringen berätta detta för riksdagen. Regeringen vill inte tala om hur EU bedömer verksamheten på miljöområdet i Sverige.

Den tredje frågan, fru talman, är kanske den viktigaste. Det är det sätt socialdemokratiska regeringar har arbetat med stora miljöpolitiska propositioner på. Det summerar på något sätt de gångna regeringsårens arbete. Tanken är väl, får man förmoda, att staka ut någon väg framåt. Det visar att regeringen inte har förstått att miljöarbetet har förändrats, att man nu kontinuerligt måste bedriva det offensiva miljöarbetet, att det inte längre går att samla sig till några stora avstamp så där vart tredje, vart fjärde år.

Men i det här agerandet har regeringen bitit sig extra mycket i svansen, om fru talman tillåter, genom att den här gången missa att lägga fram en miljöpolitisk proposition i sådan tid att riksdagen får möjlighet att ta ställning till den. Det här innebär några mer intressanta och några mindre intressanta saker.

Den kanske mest intressanta saken är att miljöbalksförslaget, som är kopplat till mål på miljöområdet, därmed på något sätt faller platt till marken. Målen skulle nämligen beslutas genom den miljöpolitiska proposition som regeringen skulle lägga på riksdagens bord.

Nu får vi inte möjlighet att ta ställning till den här propositionen under våren. Frågan är om vi har tid och lust att vänta till hösten. Jag undrar, fru talman, om det inte är dags att riksdagen nu samlar sig, drar ihop de förslag vi tycker är rimliga och riktiga och fattar ett miljöpolitiskt beslut i riksdagen den här våren som kan vägleda oss i det fortsatta miljöarbetet i Sverige.

Anf. 314 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag reagerade på några saker Daléus sade och som jag tycker är förvånande. Först och främst gällde det att miljöbalken inte har lagts fram i tid. Balken lades fram vid årsskiftet, och det finns strängt taget ett halvår för att behandla balken. Jag tycker att det är gott om tid jämfört med hur andra frågor har behandlats. Jämför med de stora propositioner som lades fram 1988 och 1991. Då gavs det inte så gott om tid som för miljöbalken. Jag tycker inte att den kritiken är rättvis.

Jag tycker kritiken mot redovisningen från EU är felaktig. Det är faktiskt ett internt arbetsmaterial. Det normala arbetssättet är att få reagera på ett arbetsmaterial innan EU-kommissionen lämnar över det slutliga resultatet av hur man ser på svensk miljöpolitik. Jag tycker att den kritiken är djupt orättvis och felaktig.

Anf. 315 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Det är klart att Berndt Ekholm och jag kan ha olika uppfattningar om hur mycket tid och arbetsutrymme som Sveriges riksdag skall få sig tilldelat för att klara av det största lagstiftningsarbetet i modern tid.

Regeringen har dels kunnat utnyttja den tidsrymd som gick åt under den förra regeringen, dels nu arbetat i tre år. Vi kommer i kammaren att få några veckor, kanske någon månad, för att gemensamt debattera och gå igenom materialet. Jag tycker att det är ynkedom. Det är för litet tid. Det är en annan sak att det från parlamentarisk utgångspunkt är rent tekniskt-juridiskt tillåtet.

Sedan var det öppenheten mellan regering och riksdag. Om regeringen väljer att mörka allt där EU har en uppfattning om Sverige, skapar det inte något förtroendefullt gemensamt agerande från svensk sida. Det gagnar inte det svenska miljöarbetet.

Anf. 316 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Om en proposition läggs fram vid årsskiftet och man sedan i praktiken har fyra månader på sig att hantera detta i utskottet, är det inte fråga om för kort tid. Själva utredningsarbetet har självfallet pågått under längre tid med deltagande av många olika parter. Så är det alltid. Det är inte något konstigt. Det går alltid att hävda att det behövs mer tid för att balken är stor – det är den.

När ett arbetspapper läggs fram är det rimligt – så brukar det gå till i EU – att man tittar på och kommenterar fel i arbetspapperet som sedan sänds tillbaka till kommissionen. Kommissionen lämnar sedan över den slutliga rapporten.

Skall vartenda papper som sänds mellan EU och regeringen kommenteras skapas en skendebatt. Det här är ett naturligt förfarande. Jag förstår inte kritiken från Daléus.

Anf. 317 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Berndt Ekholm förstår inte tanken bakom ett gemensamt agerande gentemot EU. Vi talar inte om huruvida det skall råda någon allmän debatt i samhället kring ett arbetspapper som har nått regeringen. Vi talar om huruvida regeringen bör informera det utskott som vid slutna sammanträden kan diskutera och ta del av hur EU ser på Sverige. Det utskottet är i det här fallet det som har miljöansvaret i Sveriges riksdag. Är det inte rimligt att det utskottet, om det skall kunna utgöra ett stöd i Sveriges agerande i EU, får del av hur EU ser på Sverige – även i ett arbetspapper?

Sedan var det frågan om miljöbalken och tidsutdräkt. Vi får väl så småningom under våren se hur segt arbetet blir, Berndt Ekholm. Jag tycker ändå att den öppna debatten i riksdagen, möjligheten för de förtro-

endevalda att successivt sätta sig in i och diskutera materialet, hade varit värd mer än någon i realiteten knapp månad. Jag tycker fortfarande att det är ynkedom.

Anf. 318 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att kommentera frågan om balken.

Det är klart att det måste förvåna en och annan som tror att Centern är intresserad av miljöfrågor att man inte är med i ett så stort och avgörande arbete som miljöbalken. För Miljöpartiet är det mycket glädjande att vi nu får en balk som är så pass genomarbetad att vi med fog kan säga att den kommer att ses som en milstolpe i miljöarbetet på lokal nivå, regional nivå och riksnivå.

Att vara magsur och önska sig en månad till känns litet fjuttigt i sammanhanget. Låt oss i stället se att nu äntligen kommer balken. Visst har vi gott om tid, Lennart Daléus. Det finns många stora propositioner där vi har haft betydligt mindre tid och där det har varit ett samarbete mellan Centern och Socialdemokraterna. Den här frågan kommer vi att ha mycket tid att diskutera – och har vi till stor del redan gjort.

Jag tänker emellertid ta upp en annan fråga, fru talman.

Det sker en smygande miljökatastrof i Sverige och i många länder i Europa. Det är egentligen en miljökatastrof som är mycket större än den som skedde på 60-talet när Rachel Carson slog larm i boken *Tyst vår*. Den har kommit långsamt under de senaste 20 åren. Nu kan vi se vidden av den.

I det nummer av *Vår fågelvärld* som kom i slutet av året, nr 7 1997, finns presenterat dels en svensk studie av fågelförekomsten i öppna landskap, dels en engelsk sådan. I England finns det många mätserier, och det går att tydligt se förändringarna över åren.

Jag har flera gånger försökt att slå larm här i kammaren. Jag tycker att det är oerhört beklämmande att de organisationer som lägger ned enormt mycket arbete och tar fram mycket material känner att det är mer oroande att politiker och andra beslutsfattare inte verkar bry sig om utarmningen.

Vad är det som sker? Vi kan se att ett antal fåglar som tidigare var vanliga i öppna landskap försvinner. I Sverige är ungefär varannan tofsvipa borta. Var fjärde sånglärka är borta. Var tredje ladusvala är borta. Det är mycket alarmerande siffror. Vid en noggrann titt ser man att det är exakt likadant i England. Nästan 90 % av alla pilfinkar är borta i odlingslandskapet. Fåglar som hämpling är borta.

Börjar man fundera på vad detta kan bero på ser man att det måste vara något i odlingslandskapet. Tittar man noga efter, fru talman, verkar det vara de fåglar som är beroende av insekter, framför allt de som är beroende av insekter när de häckar – ungarna behöver insekter.

Det betyder att på något sätt har vi lyckats slå sönder en näringsväg i odlingslandskapet. Vi kan utläsa det genom att se att fåglarna inte längre finns kvar.

Det går att fråga sig om det gör något om det finns eller inte finns fåglar i det svenska odlingslandskapet. Men då måste man bestämma sig för, fru talman, att det inte gör något om vi förlorar den biologiska mångfalden för kommande generationer. Det gör ingenting om den kommande generationen aldrig får höra lärksång, inte får se tofsvipan över fälten, inte vet vad hämpling är för något eller aldrig har hört en buskspätta. Då

får vi säga att det är natur- och kulturvärden som inte behöver sparas för kommande generationer. Då måste vi vara medvetna om att vi tar den ställningen.

Fru talman! Jag menar att det är dags att bestämma om vi skall ha kvar en biologisk mångfald eller inte. Nu kan vi se att den försvinner i odlingslandskapet. Om vi bestämmer oss för att vi skall ha kvar den biologiska mångfalden, om vi anser att vi skall kunna överlämna ett jordbrukslandskap som kan hysa tofsvipor, sånglärkor och ladusvalor, måste vi fundera över varför de försvinner och om vi kan vidta åtgärder. Det är hög tid att vidta åtgärder.

Jag har tidigare menat att det minsta man kan begära är att regering och riksdag tar frågan på allvar och säger att detta måste utredas. De ideella organisationerna har gjort så mycket de kan göra. Nu måste myndigheter ta hand om detta. Vad beror utslagningen på, att fåglar och insekter försvinner, att näringsvägarna är så totalt rubbade? Naturligtvis finns det skäl, fru talman, framför allt när man kan se en liknande utveckling i andra länder.

I tiden stämmer detta med de nya, giftigare preparaten. Detta stämmer också i tiden med att dikningen sker på ett annat sätt, odlingen är intensivare, åkerarealen är större, höskörden sker tidigare. Det finns många skäl. Resultatet är att de fåglar och insekter som finns i det öppna landskapet försvinner.

Vi från Sveriges sida borde se till att det sker en undersökning av vad det hela beror på. Sedan måste det bli en aktionsplan som talar om hur vi skall bete oss, vilka politiska beslut som behövs för att komma till rätta med situationen för att få en annan utveckling. Eller så måste man som politiker vara så ärlig att man säger att man inte bryr sig om utvecklingen och att den biologiska mångfalden försvinner.

Men då skall regeringen inte heller tala så mycket om att det är viktigt med den biologiska mångfalden.

Nu står vi i en situation där vi vet att det sker stora förändringar. Jag förväntar mig verkligen att vi kan se krafttag från regeringens sida, att vi får en undersökning där man tar reda på varför de öppna landskapen håller på att bli tysta landskap, varför sånglärkans drill håller på att tystna i det svenska odlingslandskapet, varför tofsvipans välkända svartvita silhuett och speciella läte är någonting som vi inte kan uppleva längre och varför ladusvalans kviller inte är en självklarhet för kommande generation.

Fru talman! Jag förväntar mig aktion från den svenska regeringen.

Anf. 319 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Jag tänker knyta an till två stora konferenser under förra året som berört de globala miljöfrågorna.

Jag deltog vid uppföljningen av Riomötet om miljö och utveckling som skedde i form av en extra session för FN:s generalförsamling i juni i New York. Den behandlade flera frågor med globala konsekvenser, som våra konsumtions- och produktionsmönster, färskvattenfrågan, oceanerna och de stora sjöarna, ökenutbredningen, jord- och skogsbruket, den biologiska mångfalden, energifrågan, transportsystemen och atmosfärfrågorna.

Förhandlingsresultatet lämnade en hel del i övrigt att önska. Det blev inte alls den skjuts åt miljöarbetet som Riomötet med sin Agenda 21 gav. Bland annat lyckades man inte samla sig till en politisk utmaning inför 2000-talet. Behållningen var EU:s uttalade ambition att driva frågorna framåt, t.ex. förslagen till en 15-procentig reduktion av i-ländernas växthusgaser för perioden 1990–2010 och ett effektivare resursutnyttjande genom faktor-fyra- och faktor-tio-resonemangen.

Mot bakgrund av det magra resultatet är det mycket angeläget att Sverige och EU är särskilt aktiva i uppföljningsarbetet så att det globala miljöarbetet inte går ned i varv.

Världshandelsorganisationen WTO måste förmås att skärpa sitt miljöarbete. Vidare får inte teknologiöverföringen till u-länderna hindras av en rigid syn på immateriella rättigheter. Östersjöarbetet bör få bli ett exempel på ett fungerande och framsynt regionalt Agenda 21-arbete. EU måste vara mycket pådrivande i de uppföljande årliga temamötena i FN-regi, i april i år om färskvattenfrågan och nästa år om oceanernas miljöproblem. De senare diskuteras för övrigt i ett stort internationellt seminarium i bl.a. miljöparlamentarikerorganisationen Globes regi nästa helg här i Riksdagshuset.

Jag deltog också i det tredje partsmötet för klimatkonventionen i Kyoto i Japan i december. New York-mötet lämnade klimatfrågan egentligen utan styrning till detta möte. Under hösten kom så Japans förslag om en 5-procentig minskning av växthusgaserna och USA:s svaga förslag om att enbart stabilisera utsläppen till perioden 2008–2012 mätt från 1990 års nivå. Förväntningarna inför konferensen var därför inte stora.

Förhandlingarna körde också fast och stod närmast stilla i flera dagar. Inte ens när ministrarna kom blev det så mycket lättare att lösa upp knutarna. Sista natten före konferensens slut tvingades ett resultat fram, som innebär en drygt 5-procentig sammanlagd minskning av sex växthusgaser till perioden 2008–2012 mätt från 1990 års nivå. Minskningen fördelades olika för olika länder. Japan fick 6 %, USA 7 % och EU 8 %.

I förhållande till hur illa det kunde ha gått är konferensresultatet ändå ett positivt steg. Oroande är dock de läckor som överenskommelsen riskerar att öppna genom utformningen av möjligheten till gemensamt genomförande mellan i- och u-länder, tanken att handla med utsläppsrätter och möjligheten att tillgodoräkna sig s.k. sänkor.

Vid nästa partsmöte i november i år i Buenos Aires är det mycket angeläget att de regler som avses antas där avseende dessa genomförandetekniker blir så strikta att resultatet blir minskade utsläpp. Sverige och EU måste under förberedelserna för det mötet göra allt för att så skall bli fallet.

En annan fråga är u-ländernas svala intresse för att bidra till minskningen av växthusgaserna. En möjlighet till frivilligt deltagande i protokollet avvisades med skärpa av bl.a. Kina. Jag menar att det är synnerligen angeläget att u-länderna erbjuder bästa möjliga teknik för att ökningen av utsläppen inte skall bli större än vad modern produktion motiverar.

Uppföljningen av mötet blir viktig. För svensk del gäller det att få EU med på att stå kvar vid sitt minskningsbeting om sammanlagt 15 % för koldioxid, metan och dikväveoxid för att visa föredöme för andra delar av världen. Jag har förstått att miljöministern är beredd att driva den

linjen i vårens förhandlingar – ett krav som miljöparlamentarikerna i Globe ställde vid sin konferens i Bonn i oktober.

I Sverige krävs kraftfulla åtgärder, särskilt med tanke på att utsläppen ökat under 90-talet. Den förnybara energin måste ges de allra bästa möjligheter att utvecklas. Viktigt är att Sverige fortsätter att spara, hushålla och effektivisera sin energianvändning. Den s.k. negawattlinjen är givetvis den miljövänligaste. Den ger också nya exportprodukter och nya gröna jobb i Sverige, som vi så väl behöver.

Bilarna måste bli radikalt bensinsnålare. Samma gäller flyget. Sedan måste vi göra en mycket kraftig satsning på järnvägen. Enligt min mening skall det inkludera en utbyggnad av höghastighetsjärnväg i den befolkningstäta delen av landet, bl.a. en bana Stockholm–Göteborg, den s.k. Götalandsbanan, och Stockholm–Köpenhamn. Höga hastigheter är någonting som är nödvändigt för att överföra bil- och flygresenärer till tåget.

Särskilt viktiga är också insatserna för IT-utvecklingen, som gör hemarbete enklare och konferenser genomförbara utan att alla samlas kring samma bord. Stadsbyggnaden måste också ta större hänsyn till klimatkraven. Det gäller att på alla sätt minimera behovet av transporter.

Fru talman! Att reducera utsläppen av växthusgaser i enlighet med försiktighetsprincipen är ganska säkert den största utmaning vi hitintills mött på miljöområdet.

Anf. 320 PER LAGER (mp):

Fru talman! Det är världshavens år i år enligt FN. Världshaven är mänsklighetens soptunnor. De är utsatta för giftiga kemikalier, radioaktivitet, övergödning och hänsynslöst rovfiske. Det här gäller så gott som alla hav, inte minst Östersjön, Kattegatt och Skagerrak.

Jag tänkte nämna någonting om Skagerrak, eftersom de senaste larmrapporterna från forskarna handlar just om havet Skagerrak och bottenöden.

Skagerrak är som en flodmynning för Östersjön. Det är en barnkammare. Det är ett reproduktionsområde som är oerhört rikt. Detta hav och denna kust utefter Bohuslän får ta emot ofattbara mängder av kemikalier som kommer från de kontinentala floderna och från oljeriggarna ute i Nordsjön. De får ta emot radioaktivitet från Dounreay och inte minst nu senast teknetium från Sellafield på Englands västkust, som har förhöjt värdena i råka och tång. Värdena kommer att stiga. Utöver de här gifterna är vattnet kraftigt övergött. Det beror på, förutom det som kommer utifrån per luft och vatten, de utsläpp som kommer från jordbruk och trafik i första hand.

Vi måste göra någonting åt det här. Det krävs radikala åtgärder. Man kan inte bygga ut motorvägar och man kan inte fortsätta med det industrialiserade jordbruket om man skall rädda havet. Havet är ju grunden till allt liv på jorden. Om vi slarvar med det har vi slarvat med allt.

Nu har forskarna upptäckt att bottenöden har spridit sig, inte bara i djuphålorna i Gullmarsfjorden utan också på grundare vatten. Man har undersökt de andra fjordarna runt mellersta och södra Bohuslän. Det är Stigfjorden, Havsstensfjorden, Ellösfjorden, Kalvöfjorden och Koljefjorden. Även på grunda vatten är bottenöden markant utbredd.

När bottarna dör är det väldigt illa ställt. Då är självläkningen ur spel. När de små maskarna och larverna i botten försvinner sjunker botten nämligen ihop. Det finns ingen chans för bakterier att bearbeta nedfallna döda alger. Det gör att kvävet vandrar vidare och att bottendöden breder ut sig. Detta är oerhört allvarligt.

Vi har inflöden av tungt saltrikt vatten som kommer årligen på våarna, men nu ser det väldigt allvarligt ut. Det ser inte ut att komma något, och kommer det så kommer det inte att hjälpa hela vägen. Den död som nu är utbredd kommer att självgenerera sig.

Vi måste göra någonting. Som jag sade handlar det om att radikalt ändra livsstil. Vi måste hitta något alternativ till de fossila bränslena – huvudboven – och till den form av jordbruk som vi bedriver i dag. Vi måste helt enkelt gå över till ekologiskt jordbruk, och vi måste se till att användningen av de fossila bränslena minskar radikalt.

Forskarna som undersöker bottarna saknar pengar. Naturvårdsverket har avlovats och gått miste om hela sin forskningsbudget. Till undersökningen av Gullmarsfjorden fick man ett bidrag på 150 000. Man kunde genomföra den undersökningen. När man skall fortsätta till de andra fjordarna har man inga pengar. Man går på lånta pengar. Man försöker hitta olika varianter för att klara av det.

Nu har man sökt pengar – 330 000, närmare bestämt – för att kunna slutföra undersökningarna både i Göteborgs norra skärgård, runt Rörö och Björkö, och uppåt Kosterfjorden och få en helhetsbild av bottendöden. Detta är oerhört viktigt för att vi skall förstå tillståndet på land. Man kan inte låta bli att stödja en sådan forskning detta världshavens år.

Jag menar att det är allvarligt om regeringen underlåter att ge detta stöd via Naturvårdsverkets budget. Det finns en miljöövervakningsnämnd som fattar dessa beslut, men det är Naturvårdsverket som har pengarna.

Dessutom finns det något som heter intensivstationer. Två ligger utanför Lysekil. De är nedlagda fr.o.m. 1997 och var tänkta att följa en lång serie mätningar. Nu kan de plötsligt inte göra detta. För detta behövs 400 000 kr. Dessa pengar har man inte. Man kan inte göra dessa mätningar.

Det är allvarligt. Jag menar att det är nålpengar. Regeringen måste ta sitt ansvar. Det nationella miljöforskningsansvaret i Sverige måste regeringen ta.

Anf. 321 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är viktiga frågor som Per Lager tar upp. Det finns all anledning att understryka det. Jag hoppas att han har framgång i sitt arbete med att få loss pengar till det som fortfarande heter Bohuslän. Vi har ett nytt län – Västra Götalands län – men landskapet heter Bohuslän.

Jag vill bara kommentera en sak. För att vi inte skall fortsätta att sprida missuppfattningar om forskningen vill jag säga att det inte är så att vi har mycket mindre forskningspengar nu är tidigare. Pengarna finns i praktiken tillgängliga i MISTRA. Det finns totalt sett mer forskningspengar att dela ut i MISTRA än vad som tidigare fanns i Naturvårdsverket och MISTRA tillsammans.

Vi skall inte sprida vanföreställningen att omläggningen av forskningspengarna till MISTRA innebär att det finns litet pengar att tillgå.

Det kanske inte berör Per Lagers enskilda sakfråga, men jag tycker att det är viktigt att påtala. Jag hoppas att det var en felsägning, Per Lager.

Prot. 1997/98:54
22 januari

Anf. 322 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Nej, Berndt Ekholm, det var ingen felsägning. Jag har MISTRA:s skrift här. Om vi läser vad MISTRA har ansvar för ser vi att det är den långsiktiga miljöstrategiska forskningen och inte akuta insatser av den typ som behövdes på Hallandsåsen och som nu behövs utmed Bohuskusten. Det är akuta insatser där man snabbt måste gå in med pengar. Då finns inte MISTRA till hands. I de lägena måste Naturvårdsverket gå till regeringen och be om pengar. Vill man inte ha det så får man ändra på inriktningen av MISTRA:s arbete.

Anf. 323 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Under rubriken Övriga frågor skall jag tala något om demokrati – speciellt närdemokrati.

Det fanns för många år sedan en riksdagsman från Västra Götalands östra valkrets, eller Skaraborgs län som det hette på den tiden. Han hette Carl Persson och var från gården Stallerhult i Korsberga. Han kallades därför Carl Persson i Stallerhult.

Han var en mycket framstående parlamentariker. Han hade endast folkskoleutbildning, men hade fått gå en lärlingsutbildning hos härads-hövdingen i Kåkind's härad. Han lärde sig då att skriva och ta kontakt med myndigheter.

I andra kammaren, som han tillhörde i väldigt många år, blev han expert på budgetfrågor. I biografier kan man läsa att Carl Persson i Stallerhult behärskade budgetarbetet till fullo. Han kunde utan anteckningar ange exakta siffror ur den senaste budgeten och ur varje budget som han själv hade varit med att fatta beslut om från väldigt många år tillbaka.

Han var för den skull inte någon kamrerstyp som bara intresserade sig för siffror. Han ville alltid se siffrorna i det sammanhang där de hörde hemma och veta hur de påverkade människors vardag.

Carl Persson i Stallerhult präglade ett uttryck: Jag måste fundera över hur det här förslaget påverkar oss hemma i Korsberga. Det är en bra utgångspunkt också för oss, hundra år senare. Hur påverkar våra beslut människors vardag i våra kommuner och i närmiljön? Är det så att vi alltid har de enskilda människorna för ögonen när vi diskuterar olika förslag och när vi fattar våra beslut? Jag tänker inte i första hand på hur vi skall vinna människors röster i en valrörelse utan i stället på den tid då vi fattar de övergripande beslut som på sikt är helt avgörande för om människor skall ha ett arbete att gå till, om skolan skall ge en bra utbildning till alla eller om folk skall kunna lita på att de får en bra vård när de behöver det. Jag tvivlar på att vi alltid har det perspektivet, dvs. att enskilda människor ställs i centrum, när vi fattar våra beslut och agerar som politiker. Det blir väldigt lätt ett politikerperspektiv.

Jag läste för många år sedan en minnesskrift som kom ut i samband med att de moderna kommunerna fyllde 100 år. Skriften måste ha kommit ut 1962.

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Den ledande socialdemokratiska kommunpolitikern på den tiden var Hjalmar Mehr från Stockholm. Han talade i en artikel om hur bra det är med stora kommuner.

En kommun av Stockholms storlek var enligt honom lagom, för där kunde man fatta alla beslut som berörde människor. Han förespråkade en kommunsammanläggning av mycket större omfattning än den som genomfördes senare.

Några år därefter kom bråket om almarna i Kungsträdgården när man skulle bygga en tunnelbanestation där. På en gång fokuserades politiken på vilka beslut som fattas och hur de fattas. Medborgarna visade att de inte finner sig i vilka beslut som helst. De vill kunna påverka miljön i sin kommun och i sitt närområde. Centralisering är bra för beslutsfattare och politiker, men inte för allmänheten.

Sedan kom decentralisering att bli ett modeord. Nyligen samman-slagna storkommuner splittrades i mindre kommuner sedan medborgarna fått säga sin mening i folkomröstningar. I Skaraborg blev t.ex. Essunga egen kommun, och exemplet följdes på många håll.

Människors engagemang i de nya mindre kommunerna var genomgående stort. Alla kände sig delaktiga och uppskattade att statsmakten respekterade deras åsikt, som hade manifesterats i en folkomröstning. Alla kommunindelningarna skedde efter folkomröstningen.

Nu är jag rädd att pendeln håller på att svänga igen. Kommunerna är för små, sägs det, för att klara sin ekonomi. Länen och landstingen måste bli större.

Inför beslutet om det nya storlandet Västra Götalands län, som bildades vid årsskiftet, begärde vi moderater en folkomröstning sedan vi samlat in det nödvändiga antal namnunderskrifter som behövdes i dåvarande Skaraborgs län. Vi fick in mellan 10 000 och 11 000 namn på någon vecka, men majoriteten sade nej och menade att det inte behövdes någon folkomröstning. Den största centralisering som någon av oss kommer att uppleva under vår livstid sker alltså utan att allmänheten får säga sin mening. I den senaste valrörelsen, 1994, var frågan inte aktuell. Den diskuterades inte.

Vi vet alla att det i dag finns en misstro mot oss politiker. Vi kan ibland tycka att den drabbar oss orättvist. När någon politiker i en kommun, i riksdagen eller regeringen missköter sig drabbar det hela politikerkåren, alla partier. Det är inte mycket att göra åt. Däremot kan vi alla när vi fattar våra beslut vara noggranna med att informera allmänheten om vilka beslut vi fattar och ge folk möjlighet att påverka besluten innan de fattas.

När jag själv var ute med listor för den namninsamling som jag tidigare berörde skrev ungefär nio av tio under. Den resterande tiondelen, som alltså inte ville skriva under, motiverade det genomgående med att det inte spelar någon roll vad de säger, eftersom vi politiker ändå gör precis vad vi vill.

Fru talman! Det har gått många år sedan Carl Persson i Stallerhult talade för den enskilda människan i Korsberga, men även om frågorna i riksdagen har blivit fler och mycket mer komplicerade och nollorna i budgeten har mångfaldigats gäller fortfarande hans uppfattning. Vi skall i alla förslag och beslut fundera över hur dessa påverkar invånarna i Korsberga, i min hemkommun Tidaholm eller för den skull de större orterna

Göteborg eller Stockholm och höra vad folk egentligen tycker. Decentralisering bör åter komma till heders – i dag kanske vi oftare talare om subsidiaritetsprincipen, närhetsprincipen. Det gäller då att detta inte bara är något som hörs från politiska talarstolar utan att det också fungerar i vardagslivet, i samspelet mellan politiker och allmänhet.

Prot. 1997/98:54
22 januari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 324 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! När jag som svensk är ute i världen och får höra vad man tycker att Sverige är bra på och vad jag som svensk kan känna mig stolt över är de frågor som lyfts fram Sveriges århundradelånga kamp för nedrustning. Det är hur Sverige har stått upp för små och fattiga länder i tredje världen, för social och ekonomisk rättvisa. Det är hur Sverige konsekvent har agerat för mänskliga rättigheter överallt i världen, för kvinnors rättigheter, för barnens rättigheter, för människor som är förtryckta världen över.

På senare år och i och med Sveriges alltmer aktiva agerande i FN och i och med att vi blev medlem av säkerhetsrådet har också andra frågor kommit in i bilden. Det handlar om hur Sverige aktivt driver frågan om att förebygga konflikter och att agera för att konflikter inte skall växa till krig.

Det här är bra, och jag tror att de flesta av oss svenskar känner ungefär som jag. Det här är en stolthet vi bär med oss och ett budskap som vi, oberoende av partifärg, gärna för med oss.

Problemet är att vi som nation inte är konsekventa. Problemet är att när det kommer till praktisk hantering och i konflikt med andra frågor är inte hanterandet särskilt konsekvent. Jag tänker naturligtvis på vapenexporten. När det blir konflikter med de egna intressena av sysselsättning i Sverige eller med exportintressen är vi som nation inte lika konsekventa. Vi har under årens lopp sett många exempel på att intresset för sysselsättning eller för exportinkomster har varit större än intresset för att avvärja konflikter. Vi har här i kammaren diskuterat många sådana exempel: Indonesien, Indien, Pakistan, gulfstater – ja, det finns väldigt många exempel.

Det senaste, som jag tror att många med mig är mycket upprörda över, är att det i Sverige finns planer på att exportera JAS, alltså krigsplan, till Chile. Sydafrika finns också med i den diskussionen. Varför skulle då inte det vara möjligt? Chile är i dag en demokrati. Chile är inte den diktatur som så många av oss bekämpade under 70- och 80-talet. Det är sant. Chile har genomgått en enorm förändring mot demokrati. Men det finns fortfarande stora problem med demokratin. Arméchefen som ledde blodbadet i Chile, Pinochet, är kvar som arméchef och deltar numera också i senaten. Det finns också en rad andra problem. Det gör att det knappast är ett lämpligt land att exportera krigsmateriel till.

Man kan också se Chile i sitt sammanhang, nämligen hela Latinamerika, och undra om det är Sveriges uppgift att bidra till uppbyggnaden i Latinamerika. Chile är ju inte det enda exemplet. Också Brasilien och Venezuela har en ökad vapenimport från Sverige.

Det har kommit ett brev till Göran Persson från Jimmy Carter. Det är ett upprop, som är undertecknat av 27 presidenter och premiärministrar i Latinamerika, och även USA:s nuvarande president Clinton har sagt sig

kunna stå bakom uppropet. Det är ett upprop för ett moratorium för vapenexport till Latinamerika.

Jag vet att det har varit mycket diskussion om Göran Perssons bristande tid att ta emot statschefer och diverse ministrar från USA och andra länder. I vilken mån han kan avsätta den tiden kan man ju diskutera. Men att svara på ett brev borde väl ändå vara möjligt. Det kan inte ta så lång tid. Det brev som Göran Persson inte har svarat på gäller om Sverige är berett att ställa upp på det här moratoriet, dvs. att inte sälja vapen till Chile och Latinamerika i övrigt under till att börja med två år. Min förhoppning och det jag vill skicka med till regeringen är att Göran Persson måste svara på Jimmy Carters brev, och svaret måste bli ja, dvs. ja till att Sverige skriver på uppropet och inte bidrar till upprustningen i Latinamerika och ja till att Sverige inte för egen del bidrar till upprustningen genom att exportera JAS-plan till Chile eller några andra länder.

Anf. 325 LENA KLEVENÅS (s):

Fru talman! Jag skall ägna några minuter åt att tala om världens barn. Jag har läst rapporten från Unicef om situationen för världens barn. Den visar att förhållandena vad gäller barn som dör av undernäring inte har förbättrats. I rapporten skrev man att sju miljoner barn skulle komma att dö under 1997 och att sju miljoner dog 1996.

Det här är ingen nyhet. Det hamnar inte på den politiska dagordningen, och det hamnar knappast heller i massmedierna. Vad vi kan konstatera är att marknaden inte löser det här problemet. Lars Hjertén pratade om att vi borde fundera över hur våra beslut påverkar människor i olika orter i Sverige. Jag tycker att vi också skulle fundera över hur vi politiker skall kunna lösa det här problemet, när nu inte marknaden gör det. Finns det något beslut vi kan fatta som gör att det här problemet kan lösas? Om de svältande barnen vore vår målgrupp, vilken strategi skulle vi då politiskt lägga upp för att lösa problemet? Olösligt kan det ju knappast vara. Utvärderingen är som sagt mycket dyster.

Jag vill, fru talman, komma med ett förslag. Jag tror att många skulle kunna instämma i att det här skulle kunna vara en möjlig lösning. Jag tycker att vi skulle införa ett globalt barnbidrag. Det skulle t.ex. kunna vara 10 dollar i månaden. Det är ungefär 75 kronor, dvs. en tiondel av det svenska barnbidraget. Det skulle gå till de här barnens mammor. Det skulle innebära att mammorna kunde köpa mat till sina barn. De skulle kunna betala skolavgifter. De skulle kunna göra ett litet inköp av en symaskin, några hönor eller en gris. Mammor, kvinnor, gör ofta så bara de får en liten summa pengar.

Vi försöker ofta lösa problem på makronivå, när de kanske skall lösas på mikronivå. Jag tror att en liten summa pengar, så litet som 75 kronor i månaden per barn till de här mammorna, faktiskt skulle lösa problemet med de svältande barnen i världen.

Vi gör så förfärligt mycket gott och vill så väl. FAO, FN:s världslivsmedelsorganisation, hade för drygt ett år sedan ett livsmedelstoppmöte, *World Food Summit*, där man bestämde att man skulle halvera antalet svältande människor från 800 miljoner till 400 miljoner på 20 år. Det är en alldeles för dålig målsättning.

Vi måste naturligtvis göra mer. Vi måste göra det nu. Det är en akut situation. Att halvera antalet svältande människor från 800 miljoner till

400 miljoner på 20 år innebär ju att det fylls på hela tiden med svältande människor. De dör ju undan i den förfärande takten av sju miljoner barn per år.

Vi säger ofta i alla möjliga sammanhang att fattigdomsbekämpningen är ett övergripande mål. Det gör vi t.ex. i Loméavtalet, alltså EU:s biståndsavtal med ACP-länderna. Där är fattigdomsbekämpningen det övergripande målet. Det skall vara det övergripande målet för handelspolitiken.

När vi i praktiken ser vad vi gör motarbetar vi målet. Fattigdomen leder sedan till undernäring. Ofta leder undernäring till fattigdom därför att människor är så sjuka och trötta.

Det finns mycket som bekymrar i utvecklingen på det globala området. Det är inte bara den ekonomiska krisen i Sydostasien och globala miljöproblem. Vi håller nu på att förhandla färdigt ett avtal som kallas MAI inom OECD, multilateralt avtal om investeringar, för att skydda utländska investeringar i alla länder. Alla områden i alla länder skall öppnas för utländska uppköp och ländernas regeringar får inte skydda och ställa villkor och krav.

Avsikten är att liberalisera kapitalrörelserna mellan, i en första omgång, OECD:s länder ytterligare. Hur kommer det att drabba världens barn? Hur kommer det att drabba u-länderna? Hur skall de kunna skydda sin jordbruksproduktion, t.ex.? Jag är mycket bekymrad för det.

Tidningen Broderskap har i dag ett gott exempel, som jag gärna vill stödja, som kommer från kyrkorna och folkrörelserna. Man vill ha en jubelkampanj, Jubel 2000. Man vill skapa en skuldfri start för en miljard människor nästa årtusende. Man vill avskriva de 40 fattigaste u-ländernas skulder. Idén kommer från Bibeln och Mose lag där man vart femtionde år skulle återställa all mark till den rätte ägaren. Det är en internationell kampanj som stöds av många olika organisationer.

Det är ett bra exempel. Men jag tror, fru talman, att de stora makrolösningarna inte kommer att leda till att vi före år 2000 kan avskaffa död i undernäring hos alla de här miljonerna barn.

Därför vill jag föreslå det globala barnbidraget. Det är allvarligt menat. Det räcker inte att ge det till de sju miljoner barn som kommer att dö i år. Vi måste ge det till fler eftersom problemet är att kunna lokalisera dem. Som ett första steg tycker jag att vi skulle ta ett par hundra miljoner barn i Afrika söder om Sahara och pröva om det inte kan vara ett bra verktyg att ge direkta finansiella bidrag till mammorna till alla dessa svältande barn.

Anf. 326 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! När man de här dagarna har lyssnat till debatten finns det mycket välvilja och önskemål om insatser mot arbetslöshet och förbättrade sociala villkor för människorna, vilket vi inte minst har diskuterat i dag.

På något vis känner jag det som om man glömmer bort den ram som vi alla verkar inom och som innebär att vi inte är ensamma om beslutsfattandet när det gäller särskilt den ekonomiska politiken.

Sommaren 1996 rekommenderade Ekofinrådet Sverige att minska den offentliga sektorn som ett huvudsakligt instrument för att fortsätta saneringen av statsfinanserna. I sina förslag när det gäller sysselsättningen

*Fel! Okänt
växelargument.*

föreslår kommissionen ökad lönespridning, låga arbetslöshetsersättningar, försvagad arbetsrätt osv. Det senaste instrumentet i arsenalen är att staterna skall vara skyldiga att försvåra fackliga stridsåtgärder, t.ex. inom transportnäringen.

All den antisociala politiken föreslås givetvis inom ramen för den ekonomiska och monetära unionen, som man tolkar ställer vissa krav.

Vi har ju den 4 december fattat beslut om att Sverige inte skall vara med i valutaunionen från start. Därmed har inte på något sätt debatten om valutaunionen avförts från den politiska dagordningen. Kraven restes ju att Sverige så snabbt som möjligt skall komma med. Nu behandlar också konstitutionsutskottet frågan om ändring av regeringsformen i syfte att göra Riksbankens verksamhet mer politiskt oberoende i enlighet med kraven inom EMU. Denna grundlagsändring i förtid kommer att tas en första gång i vår och behandlas i årets valrörelse. Målet är ju att fast penningvärde skall skrivas in i lag. Det är inte rätten till arbete som lagfästs.

Vidare inleds nu slutspurten i EU:s ministerråd, särskilt Ekofinrådet, för att EU under brittiskt ordförandeskap i början av maj skall ta beslut om inledande av det tredje steget från den 1 januari 1999.

Ett av besluten gäller vilka länder som skall vara med. Centralbanken bildas i juli månad. I många länder kommer uppmärksamheten och debatten om euron att bli allt intensivare. Den svenska regeringen skall ju också vara med och ta alla beslut. Jag tror, fru talman, att debatten i vårt land inte kommer att trappas ned.

I de flesta länder betraktas valutaunionen som ett politiskt projekt. Det gäller att genom oåterkalleliga beslut fördjupa unionen och tvinga fram en gemensam ekonomisk politik, inklusive finanspolitik. EU skall på valutapolitikens område ta sig en större plats på världssenen och hävda sig mot nordamerikanska och japanska finansintressen.

I det här politiska projektet ingår att lyfta bort en central del av den ekonomiska politiken, penningpolitiken, från det parlamentariska beslutsfattandet och oåterkalleligen föra det till en ämbetsmannaelit bestående av bankdirektörer. När makten nu kommer att överlåtas till centralbanken blir det nästintill omöjligt att ta tillbaka den, som vi kan göra vid ett nationellt överförande av denna beslutsmakt. Det är fler än EMU-kritiker som oroar sig över detta oåterkalleliga beslut.

Det är tydligen principen om inskränkt folkvald politisk makt som gäller.

Att sätta prisstabiliteten som det övergripande målet för den ekonomiska politiken försätter givetvis de socialdemokratiska regeringarna, som med visst vänsterstöd nu vunnit makten i många EU-länder på just välfärds- och rättvisefrågor, i en knipa.

I många fall kommer inte vallöftena till arbetslösa och fattiga människor att kunna infrias. Amsterdamfördragets sysselsättningskapitel ändrar inte spelreglerna. Demonstrationer och andra protester mot åtstramningspolitiken kan under våren komma att ta oanade proportioner inför beslutet om euron i vår. Besvikelsen kan också leda till att högerextremismen stärks. De stora problemen för dessa regeringar är hur konvergensprogram och stabilitetspakt skall kunna förenas med det som man ibland kallar det sociala Europa med sjunkande arbetslöshet och social rättvisa. Risken är uppenbar att massarbetslösheten kommer att bestå i unionen, inklusive Sverige.

Det blir, som LO-ekonomerna slår fast i Svenska Dagbladet den 15 januari, Riksbankens uppgift att inte tillåta att arbetslösheten sjunker så mycket att inflationsmålet hotas. Det blir Riksbankens plikt att förhindra att arbetslösheten halveras enligt regeringens mål. Redan har denna bank hotat med höjda räntor fastän inget inflationshot är synligt. I själva verket har ju marknadsräntorna sjunkit.

Vänstern i hela Europa har ett mycket tungt arbete framöver att så gott det går inom ett mellanstatligt samarbete genomdriva en mer expansiv finanspolitik och förändra den ekonomiska politik som nu har lagts fast. Vi kommer att fortsätta vårt arbete med att få s-regeringar med på en ny kurs och försöka bryta upp den för den sociala rättvisan och arbetslösheten så förödande normpolitiken.

Anf. 327 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman och övriga engagerade lyssnare! Kristdemokraterna vill se ett aktivt och konstruktivt svenskt medlemskap i EU. En önskvärd attitydförändring skulle vara att vi inte bara frågar oss hur EU kan gynna Sverige utan också vad Sverige kan bidra med inom EU.

Kristdemokraterna efterlyser en starkare svensk profil genom ett ökat inflytande i expertgrupperna vid utformningen av kommissionens olika förslag.

Kristdemokraterna anser att Sveriges roll måste vara att aktivt verka för att EU förbättrar sin förmåga att agera och ta ansvar för en demokratisk och fredlig utveckling både inom och utanför unionens gränser.

Fru talman! Respekten för de grundläggande mänskliga fri- och rättigheterna utgör stommen i ett demokratiskt samhälle. Denna respekt har alltid utgjort ett absolut villkor för medlemskap i Europasamarbetet och även en allmän princip för samarbetet inom EU. Denna princip har nu förstärkts genom Amsterdamfördraget, då EU:s domstol får i uppdrag att bevaka att unionen respekterar de grundläggande mänskliga rättigheterna.

Fru talman! Kristdemokraterna vill se ett familjernas och medborgarnas Europa. Kristdemokraterna är fast förvissade om att ekonomiskt framåtskridande måste gå hand i hand med främjandet av en mänsklig och social utveckling.

Till skillnad från dem som vill utveckla ett nyliberalt marknadernas Europa eller ett socialistiskt och kollektivistiskt Europa vill kristdemokraterna se ett familjernas och medborgarnas Europa.

Det är därför viktigt att EU i högre grad prioriterar frågor som berör medborgarna. Det är en viktig signal till Europas 18 miljoner arbetslösa att EU-politiken kommer att fokusera på åtgärder som främjar sysselsättning och en bättre social standard.

Fru talman! EU:s inre marknad bygger på såväl politiska mål om stabilitet och fred som ekonomiska mål om konkurrenskraft, prisstabilitet, industriell utveckling och handel.

Kristdemokraternas utgångspunkt har varit att bedömningen av ett svenskt medlemskap i EMU skall utgå från sakpolitiska analyser. När vi har tagit ställning till ett deltagande i EMU har vi inte kunnat enbart betrakta EMU-projektet som sådant. Också tillståndet i svensk ekonomi måste studeras.

Jag vill konstatera att Sverige under 25 år har tappat i ekonomisk utvecklingskraft. Bakgrunden är en dåligt fungerande lönebildning, en

omodern arbetsrätt, dålig flexibilitet och bristande funktion på arbetsmarknaden, ett alltför bistert företagarklimat och tillväxthämmande skatter på arbete. Detta är extremt i Sverige.

Därför räcker det inte att Sverige uppfyller konvergenskriterierna. Låsta till EMU kommer alla dessa rigida strukturer att kunna göra stor skada och förvärpa landets ekonomiska situation.

Sveriges ekonomi är i sådant skick att ett svenskt medlemskap i den monetära unionen skulle ha riskerat att leda till en ytterligare ökning av arbetslösheten. Sverige måste nu i stället lösa sina strukturella problem.

När en ny regering med stor kraft efter valet måste gripa sig an de svenska problemen vore det oklokt att oåterkalleligt länka Sveriges penningpolitiska öde till de övriga EU-länder som också har strukturella problem. Den nuvarande regeringen har ensidigt satsat på en sanering av statens finanser genom neddragningar och skattehöjningar, medan tillväxtfrämjande åtgärder och strukturella reformer har avvisats. Det är därför inte realistiskt att utan långtgående skadeverkningar ansluta Sverige till EMU. Det är därför glädjande att riksdagen har fattat beslutet att Sverige inte skall gå med.

Fru talman! Kristdemokraterna anser att det finns mycket inom EU som måste förändras och utvecklas, inte minst medborgarnas rörelsefrihet.

Fri rörlighet och öppenhet knyter människor och länder närmare varandra. Kulturellt utbyte lägger grunden för förtroendefulla relationer. Att bryta ned hinder för öppenhet och frihet är ett angeläget arbete.

Sveriges riksdag skall snart ta ställning till det s.k. Schengenavtalet, som är ett verktyg för att förenkla gränspassage för medborgare.

I samband med förhandlingarna om medlemskap i Europeiska unionen förklarade kristdemokraterna att vi önskade medverka till att förverkliga den fria rörligheten för personer. Samtidigt gjorde vi två förbehåll. För det första skulle personkontrollerna vid de inre gränserna avvecklas först när verkningsfulla kompensatoriska åtgärder var på plats, för att hejda kriminell verksamhet vid gränsen. För det andra skulle de gemensamma reglerna för asyl ge utrymme för en generös nationell flyktingpolitik.

Kristdemokraterna anser att neddragningen av gränskontrollresurserna har gjorts alldeles för tidigt och därmed i onödan öppnat för olika former av kriminell verksamhet. Detta måste åtgärdas genom ökade resurser för en satsning på gränsöverskridande polisiärt samarbete inom EU.

Kristdemokraterna anser att kampen mot narkotika måste ha högsta prioritet. Det är därför viktigt att vi satsar pengar på de resurser som kan bevaka den gränsöverskridande kriminaliteten.

Vi anser också att det är viktigt att slå vakt om den alkoholpolitik som Sverige hävdade i förhandlingarna. Vi ser i dag resultatet av att det släpps in mycket av illegal alkohol och tobak över gränserna. Det är viktigt att den svenska regeringen nu tar ansvar för detta.

Anf. 328 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Holger Gustafsson beskrev Schengenavtalet, som vi snart skall ta ställning till här i riksdagen, i ganska positiva ordalag. Vi är från vår sida mycket kritiska, inte minst till den omfattande registrering av människor som man här ger möjlighet till och kommer att utveckla.

En viktig kritik i detta sammanhang gäller bristen på kontroll från parlamentariskt håll över den här registerverksamheten. Det har nu förekommit uppgifter om att Schengentjänstemän till brottsyndikat sålt delar av det hemliga registret. Det har också förekommit att en tjänsteman har lämnat hemligt material på en järnvägsstation i Gent. Det visade sig också att vederbörande hade en hel del hemligt material hemma.

Det pågår alltså egentligen redan en brottslig verksamhet bland de här tjänstemännen. Hur ser Holger Gustafsson på nödvändigheten att förstärka den parlamentariska kontrollen av registerverksamheten inom Schengensamarbetet?

Anf. 329 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är självklart så att man kan hitta exempel på tjänstemän som inte lever upp till vare sig lag eller ordning i ett sådant här sammanhang. Bengt Hurtig vet också mycket väl att vi har gått igenom de här frågorna i EU-nämnden och att vår minister vid de föredragningar som gjorts har kunnat konstatera att de registreringar som skall ske inte är av annan karaktär än de som vi är vana vid under den svenska lagstiftningen. De är inte heller annorlunda än vad som förekommer under de olika nationella lagstiftningarna.

Men jag vill naturligtvis erkänna, och det var tanken i mitt tal, att öppna gränser har både en god sida och en komplicerad sida. Öppenhet skapar möjligheter för oss vanliga medborgare men ger också tillfällen till ökad kriminalitet. Det är därför som vi säger att vi vill se de kompensatoriska åtgärderna innan en ökad frihet över gränserna släpps fram.

Anf. 330 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Det är självklart att vi trots allt fortfarande själva bestämmer hur vi skall registrera människor, men också härvidlag pågår det ett utredningsarbete. Det kommer en rad förslag vilka, som jag ser det, ökar möjligheterna att föra register över människor i vårt samhälle.

Det finns ett kontrollorgan inom ramen för Schengenavtalet som har lämnat en rapport över de första årens verksamhet. Detta kontrollorgan har bara fått en mindre del av den budget som det önskade för att kunna utföra sitt arbete. Man har blivit utkastad från det franska Schengenkontoret därför att man ansågs inte ha något där att göra.

Man riktar över huvud taget mycket skarp kritik mot hur den här registerverksamheten hanteras och menar att kontrollfunktionen egentligen inte fungerar. Det är trots allt regeringarnas eget kontrollorgan som framför den här kritiken.

Anf. 331 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag har naturligtvis ingenting emot en parlamentarisk kontroll om den kan arrangeras på något lämpligt sätt. Det är självklart. Vi är mycket måna om att registreringar inte skall drabba enskilda civila människor.

Men vi skall också veta att den internationella narkotikamaffian omsätter mer pengar än världens oljehandel. Den har alltså oändliga resurser att föra kriminalitet över våra gränser oavsett om vi är med i EU eller inte och oavsett hur vi agerar.

Prot. 1997/98:54
22 januari

Vi måste som ett civilt samhälle ha möjlighet att använda vår teknik och våra medel för att stoppa den här verksamheten. Om vi skulle säga nej till att flytta fram ambitionerna på detta område går vi faktiskt den maffian till mötes. Det vill jag inte medverka till. Jag medger att det finns svårigheter här. Men vi får inte tveka.

Anf. 332 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Alla har vi väl skrattat åt historien om mannen som kastade jätten efter degen in i ugnen. Ändå är det mestadels det som kännetecknar sättet vi debatterar på i riksdagen, och då skrattar vi inte. Under hösten har vi i utskottsarbete och i kammardebatter helt inriktat oss på budgeten, på prislapparna för den verksamhet som vi beslutar om. Nu en månad senare kommer den allmänpolitiska debatten.

Om den haft som utgångspunkt att ge signaler för framtiden hade det varit väl. Men vi har hört mera om vems fel det var för si och så många år sedan att olika brister finns. Det är detta som allmänheten är så vådligt trött på. Det är detta som ger en negativ inställning till vårt viktiga uppdrag. Det är inte debatterandet i sig som man ogillar utan sättet det sker på.

I så måtto stämmer det väl att denna debatt har varit allmänpolitisk, eftersom allt mellan miljö, arbetslöshet, jämlikhet och pensioner har ventilerats. Alla har fått en chans att rida fram på sin käpphäst, och de flesta har gjort det också. Därvid har man – som alltid i denna kammare – ägnat sig åt makt, medel och en del mål. Men någon övergripande syn, eller de värden och värderingar som vägleder, eller skall göra det, redovisas inte av någon. För säkerhets skull får jag betona att med värden menar jag inte pengar.

Vi har som vanligt fått veta längden och bredden hos de verktyg som man nu anser behövs i politiken och priset på dem. Men vilken vision har vi som leder oss till dessa ställningstaganden?

Fru talman! Jag har snart varit ledamot av denna kammare i sju år. Jag vågar påstå att vi på hela denna tid inte har haft en enda ideologisk debatt värd namnet. Det är ingen tröst att läget är detsamma i de andra politiska församlingarna ute i landet. Det är här hos oss, som skall vara normbildare och lagstiftare, som den debatten i första hand skall föras.

Utan en sådan debatt – där vi dessutom finge en möjlighet att på ett bättre sätt pröva hur vi upplever valören på de begrepp som vi under stundom använder, och där vi ibland talar förbi varandra, eftersom vi baserar dem på olika värderingar och värden – kan vi inte undvika den uppenbara aspektblindhet som alltför ofta kan förmärkas. Det är en ytterligare negativ faktor i allmänhetens upplevelse av det politiska språket och den politiska verksamheten och därmed ytterst för det politiska intresset. Vad det betyder för försvagningen av demokratin skulle egentligen inte ens behöva påpekas.

I stället för att som här har gjorts i dagens debatt att efter en skatteskala försöka ange var gränsen går mellan den egna positiva människosynen och andras, underförstått negativa dito, skulle naturligtvis tagits upp utifrån andra värderingsgrunder den människosyn respektive samhällssyn som vi förfäktar. Låt mig även på denna punkt göra ett förtydligande: Samhällssyn och syn på stat och kommun är inte samma sak. Samhället måste alltid vara ett mycket vidare begrepp än de båda andra.

Då bör vi också kunna slippa påståenden som t.ex. att moderaterna tar skattepengar från det allmänna. Det allmänna äger inga skattepengar. Den enskilde äger. Huruvida resurserna skall användas individuellt eller i gemenskap är sådant som våra olika synsätt på samspelet mellan individer och gemenskaper leder fram till.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Hur upplever vi solidaritet och ansvar för vår nästa? Det är inget som kan beslutas i lag eller där man kan köpa sig fri från personligt ansvar med en skatteinbetalning. Kommer det inte från hjärtat är det fråga om något annat. Är det detta som har lett till att många numera är så socialt passiva? Om en olycka sker vänder man ryggen till eller bara tittar på. Allt är samhällets ansvar. Det är det man har betalat till. Vilken människosyn leder det till? Vilken människosyn får våra unga när i dag negativa moralsignaler via massmedier kommer direkt in i våra hem, där förut föräldrar, skola, söndagsskola och även medierna gav positiv vägledning?

Visst kan man förenkla en debatt om man renodlar en fråga. Men när beslutet skall möta verkligheten finns det ingen ekonomi som inte har betydelse för ekologi och etik och vise versa. Varför är bildning och inte bara utbildning viktig? Varför är äganderätt och förvaltarekap så viktiga för vår syn på människan som okränkbar individ?

Om vårt sätt att behandla dem som av olika skäl kommer hit visar vilken människosyn vi har är det illa, mer än illa. Utan att först ha definierat vår människosyn förblir vår immigrationspolitik, liksom förresten även vår u-landspolitik, inhuman, ineffektiv och dyr och hjälper demokratifientliga rörelser i deras rekrytering.

Rättvisa är ett begrepp som ofta kastas in i olika debatter för att rättfärdiga åtgärder. Men rättvisa i djupare mening är inte detsamma som att bara omfördela pengar och därmed alltför ofta skapa nya orättvisor.

Fru talman! Mitt budskap är inte att vi skall byta ut sakfrågorna mot att ha politiska fäktningar med Burkes och Mills skrifter och Marx och Maos dogmer. Däremot bör vi – ja, jag tycker vi måste – med jämna mellanrum hålla debatter fria från procentsatser och krontal där vi resonerar kring just detta med individ och samhälle utifrån icke-materiell utgångspunkt. Vi måste inför varandra, oss själva och våra väljare, komma fram till och tala om vad vi menar med ett gott samhälle. Inte som slutmål – sådant kallas utopier – utan som en vision, som något att ta ut färdriktningen mot.

Utan en sådan övergripande värderings- och värdesyn förblir de materiella åtgärderna ett lapptäcke utan harmoni i sitt mönster. För att lyfta politiken och dess anseende och för att göra den bättre för människorna måste vi debattera i bättre ordning. Jag menar att detta är en viktigare fråga än de flesta andra för t.ex. talmanskonferensen. Jag ser med förväntan fram mot vår första riktiga idédebatt.

Fru talman! Det blir inget bra av degklumpen om man kastar in jätten i efterhand.

Anf. 333 LENA KLEVENÅS (s) replik:

Fru talman! Jag vill gärna delta i denna idédebatt. Jag tyckte det var spännande när Lennart Fridén talade om värde, vision och också om rättvisa. Jag vill tala om min vision och de värden som jag skulle vilja ha som utgångspunkt.

Den värdering som jag tror vi delar är alla människors lika värde. Min vision är att alla skall kunna äta sig mätta och ha rent vatten. Min rättvisa består i att den femtedel av jordens rikaste människor som disponerar 82,7 % av inkomsterna på något vis måste föra över resurser till den femtedel fattigaste som bara får 1,4 % av jordens totala inkomster.

Är det en rättviseaspekt som Lennart Fridén kan ställa upp på? Skulle Lennart Fridén kunna tänka sig att stödja det förslag om ett globalt barnbidrag som jag tidigare i debatten förde fram för att det skulle kunna bli en något mer rättvis värld?

Prot. 1997/98:54
22 januari

Allmänpolitisk debatt

Övriga frågor

Anf. 334 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! Att ge rättvisa åt en sådan debatt och att rättvist debattera de frågorna kan inte göras på den minut som står till vårt förfogande i en replik. Självfallet har vi alla var och en – och här kommer det personliga ansvaret in – ansvaret för var och en av de medmänniskor som finns på denna jord. Det är utifrån de värderingar vi har som vi också bör visa i handling vad vi gör för att skapa rättvisa. Det gäller att också kunna diskutera och definiera vad vi menar med rättvisa. Det är inte bara fråga om att föra över medel, utan det är fråga om så mycket annat.

Anf. 335 LENA KLEVENÅS (s) replik:

Fru talman! Rättvisa är en fråga om många olika saker. Men det har också att göra med pengar, i synnerhet när bristen på pengar gör att barn dör av undernäring därför att föräldrarna inte har pengar att köpa mat för. Jag har en uppgift om att de 358 rikaste människorna i världen äger en förmögenhet som motsvarar årsinkomsten för de fattigaste 45 % av jordens befolkning, 2,3 miljarder människor. Åtminstone hälften av de absolut fattiga saknar t.o.m. rent vatten.

Jag tycker att det är en ideologisk fråga hur man fördelar resurser och vilka människor man skall värna om på jorden. Har inte alla människor lika värde? Eftersom detta skulle vara en idédebatt borde vi kunna tänka oss att det skulle finnas något slags global rättvisa för hela planeten och hela mänskligheten. Kan Lennart Persson tänka sig att man skulle kunna beskatta de 358 dollarmiljardärerna, t.ex. genom förslag som kommit i Carlssonkommissionens rapport eller liknande? Ett exempel är landningsavgifter på flygplatser.

Anf. 336 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! Hybriden Lennart Persson vet jag inte vem det är. Att skapa rättvisa är inte bara fråga om att fördela. Det kan man göra så länge det finns någonting. Det är också fråga om att skapa resurser för att ha någonting att fördela mellan människorna, så att alla har en chans att få ta del av de värden som skapas. Jag tror att det finns mycket annat än just det här. Jag hoppas verkligen att de rika personer som Lena Klevenås nämnde rannsakar sitt hjärta och gör vad de kan. Jag vill inte sätta mig till doms över dem, med det är oerhört väsentligt att alla tar sitt personliga ansvar. Det hoppas jag att vi alla gör, oavsett om vi är avlönade med ca 30 000 kronor i månaden som jag och Lena Klevenås eller om man har högre eller lägre inkomster. Det är väldigt mycket fråga om en individuell insats i sammanhanget.

Anf. 337 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Ledamöter! Jag skall tala om demokratin. Det är vi här i riksdagen som skall utöva folkstyret. Vi har ju den formella makten att göra nästan vad vi vill. Men jag tror att det är dags att börja erkänna att vi

har förlorat delar av den formella makten och att vi håller på att förlora ännu mer av den reella makten. Varför gör vi det?

En journalist skrev för ett tag sedan apropå någon kommun att demokratin har kommit litet på "mellis". Det finns en risk för att även demokratin här i riksdagen kan komma litet på "mellis", litet emellan, litet på bänken, litet utanför. Det får vi ändra på. Vad beror det här på? Ja, det beror till delar på EU och EMU-processen. Men i grunden beror det på att vi lever i en helt ny tid. Vi har de problem Lena Klevenås tog upp, men också globaliseringen och Sydostasienkrisen – det är en helt ny tid vi lever i. Vi upplever en kopernikansk vändning i historien, där de gamla reglerna och mallarna inte stämmer. Då fungerar inte våra gamla verktyg.

I denna nya tid kan och skall inte vi i riksdagen ha hela makten. Det är nog positivt för Lennart Fridén att höra. Men vi måste skaffa oss mer makt och ta tillbaka en del av det vi har förlorat. Vad skall vi då göra? Jo, vi skall säga som det är: Vi skall inte ha äran för allting som sker i samhället, och vi skall heller inte kritiken för allting. Budgetunderskotten är inte bara politikernas fel. Arbetslösheten är inte bara politikernas fel. Som socialist och marxist säger jag att det beror en hel del på kapitalismen. Den är inte krisfri. Men allt är inte politikens fel.

Det finns grundläggande strukturella problem i den här kopernikanska vändningen, i informationssamhället och den globala kapitalismen. Det skrev t.o.m. en sådan notorisk finansman som Soros i Dagens Nyheter i julas. Det handlade om de stora krisproblemen i världen.

Jag kan nämna en annan sak som visar att allt inte är vårt fel. Valåret 1994 hade staten ett underskott på 180 miljarder. 1997 var det nere i 30 miljarder. Vem fixade bort 150 miljarder? Var det vi i riksdagen? Utgifterna 1997 var lika stora som 1994, så det är inte på utgiftssidan det har rasslat till. Utgifterna var lika stora då som nu. Men på inkomstsidan har det faktiskt tickat in 180 miljarder. Varför då? Har vi höjt skatten med 180 miljarder? Nej. Möjligtvis med 70 miljarder, säger kanske Fridén för att dra till. Men de andra 100 miljarderna då? De har kommit till för att samhället har växt och reallönerna har ökat. Det är varken politikens fel eller förtjänst, utan det är knegarnas förtjänster och deras ansvarstagande som har räddat statsfinanserna. Så när Göran Persson säger att de sänkta barnbidragen räddade statsfinanserna så är det inte helt sant. Åra löntågarna i Sverige mer än politikerna för budgetsaneringen!

Nu gäller det att ta tillbaka mera makt, och då skall vi erkänna att de här problemen finns och att vi inte har hela makten. När vi har gjort det kan vi skaffa oss mer makt. Då kan vi sätta riksdagen i centrum. Vi skall stärka debattformerna i riksdagen. Det vore väl bra, Lennart Fridén? Tänk om ni får tid på er att diskutera ideologin!

Vi skall se till att ha debatt före beslut och se till att vi kan mötas på bättre sätt i verkligt aktuella frågor. Det skall inte vara sådana frågor som medierna behagar göra aktuella. De gjorde t.ex. ett TV-inslag om ett vårdhem. Men har inte vi diskuterat vårdfrågorna här förut, innan TV gjorde ett reportage? Jo, det har vi!

Men vi diskuterar inte andra frågor tillräckligt. Vad är det för 100 miljarder som Riksgälden lånar upp? Vi diskuterar miljoner och kronor, men Lennart Fridén har rätt då han säger att vi inte nog diskuterar värderingar och de stora miljarderna. Att Riksgälden lånar upp 100 miljarder, är det bra eller dåligt? Det är en sådan fråga.

Sedan måste vi stärka vår uppföljning och kontroll av hur pengarna används. Vi skall inte bara anslå pengar och hoppas att det går bra. Stärk utskottens ställning i uppföljnings- och kontrollarbetet! Se till att arbetsmarknadsutskottet följer arbetsmarknadspolitiken! Se till att vi får ett starkt revisionsorgan under riksdagen! Vi måste lösa frågan om Riksdagens revisorer, allra helst under denna vår.

Vi skall se till att riksdagen blir en del i EU-processen. Nu är vi långt efter tjänstemännen i förvaltningen, och vi måste i alla fall ligga parallellt med dem. Det är också något vi skall göra i riksdagen.

Vi skall stärka riksdagens sakkompetens. Vi har utredningstjänsten, och ett budgetkontor håller på att byggas upp, men vi kan utnyttja vår tjänstemannahord långt mera. Vi skulle kunna dra ned på tiden som de sitter och klipper i våra motionstexter för att göra reservationer och låta deras stora kompetens användas för utredning och sakkunskap. Den debatten skall vi inte låta skötas av universiteten. Vi kan stärka riksdagen på så sätt. Vi kan driva ett riksdagens utredningskontor som motvikt till det utredningsväsende som fungerar alltför dåligt på många håll.

Vi har möjligheter. Jag repeterar: stärkt debatt, uppföljning och kontroll, EU-processen, framlyftande av riksdagens sakkompetens. Och våga ta enade beslut! Våga fatta litet beslut! Vi kan göra det. Se på skatteväxlingen! Alla är överens, utom möjligtvis moderaterna som inte var med. Låt det då bli handling! Alla pratar om att kunna göra något med tjänstesektorn, utom möjligtvis socialdemokraterna. Men moderater och socialdemokrater – följ med in! När Gudrun talade om köksbordet var det detta hon menade. Det finns en del utrymme där vi kan fatta konkreta beslut.

När vi går in här i ledamotshuset står det något väldigt vackert vid ingången: In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas. Fritt översatt står det: Där det är nödvändigt, var enig. Ja, greja underskottet! Där tveksamhet råder, tillåt frihet. Ja, låt oss komma med konstruktiva idéer för att greja jobben! Var alltid varsam. Ja, vi skall vara hårda i sak men mjuka i tonen. Alltför ofta är vi tvärtom. Vi kan göra någonting inne i riksdagen om vi tar oss i kragen.

Anf. 338 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! Det är alltid lika fascinerande både att se och höra Lars Bäckström i talarstolen. Han hade rätt i att det är de som arbetar som skapar värdena. Det är faktiskt så. Oftast gör de det trots politikerna. När jag för några år sedan var i Brasilien konstaterade man att anledningen till att ekonomin där trots alla bekymmer gick framåt var att det skedde på nätterna. Då sov politikerna och bankerna var stängda.

Lars Bäckström påpekade mycket riktigt att det finns problem även inom kapitalismen. Han sade att allt inte är politikens fel. Då kan man fråga sig var felet låg i de länder som man numera i vänsterkretsar kallar för misslyckade experiment? De drabbade dock människor i över 70 år. Vilka var problemen då? Var låg felet? Vilken människosyn ledde fram till att man hamnade där man hamnade?

Anf. 339 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Felet var att man trodde att man genom politiska beslut kunde bestämma hur mycket av en vara som skulle produceras och vad

den skulle kosta. Det kan man inte göra på den nivån. Vad var det för människosyn? Det var en övertro på politiken och att vi politiker fixar och grejar åt allt och alla. Det var de två mest grundläggande feLEN.

Marxismens grundideologi i Kommunistiska manifestet säger: Och så framträder ett samhälle vari envars fria utveckling är en förutsättning för allas fria utveckling.

Det är den typ av marxism som jag hyllar. Detta var den ideologiska debatt Lennart Fridén ville ha. Nu har vi hunnit med den också.

Men det grundläggande felet just nu är att den här motpolen, den extrema kapitalismen, just nu grasserar. T.o.m. George Soros inser att vi måste ha en politik som kontrollerar den och fördelar en del av det som produceras, annars hotas samhällena av sammanbrott. Det är det som just nu sker i Sydostasien. Det är den extremkapitalismen, den anarkoliberalismen, som ni måste avlägsna er från. Nu tror jag inte att Lennart Fridén hemfaller åt den, eller hur?

Anf. 340 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! För mig har aldrig liberalism som sådan varit ett positivt begrepp. Det har jag haft litet svårt för sedan jag läste Adam Smith för första gången. Han skriver att man skall inte förvänta sig att man skall få någonting av sin granne av medmänsklighet utan för att han kan tjäna pengar på det. Därmed nog när det gäller liberalismen.

Men sedan vill jag säga till Lars Bäckström att vi inte har klarat av den här debatten. Vi har inte påbörjat den ännu. Jag kan bara konstatera att det är bra om Lars Bäckström hakar på, och om flera gör det. På det sättet kan vi få en debatt på det här området.

Sedan tycker jag att det var skojigt att Lars Bäckström, som ju är en smidig och smart politiker, antingen har vänt kappan efter vinden och numera tycker så här eller har lärt av historien. Det har man ju gjort alltför sällan i politiken. Men i så fall är Lars Bäckström välkommen.

Anf. 341 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag är smidig och följer tidsutvecklingen. Det är det jag har fått lära av historien. Det är själva grundidén i min marxistiska samhällssyn. Jag är alltså sådan. En del tidningar brukar kalla mig modernist och förnyare. Det är lögn. Jag är en klassisk ortodox marxist på riktigt, inte en sådan som tuggar teser. Jag försöker se vad som händer i verkligheten i samhället och följer med det. Och det skall vi väl göra, Lennart Fridén?

Men då är det så viktigt att Lennart Fridén också tar fasta på det. Tänk om ni i Moderaterna en enda gång kunde erkänna att det finns något som heter fördelningspolitik. Jag talar om tillväxt. Kan ni inte ens ta det ordet i er mun någon gång? Då skulle vi komma oerhört mycket närmare varandra.

Läs mina fem punkter om riksdagsarbetet i protokollet, Lennart Fridén! Om ni moderater diskuterar dem kommer det att hända någonting. Vi kan se till det. Eftersom riksdagen nu är svag, skall vi göra den starkare. Vi kan inte göra allt, men vi kan göra oändligt mycket mer om vi erkänner att vi inte kan göra allt. Vi kan få ned arbetslösheten, vi kan

få upp antalet jobb och se till att ha sunda statsfinanser. Men då får vi inte hemfalla åt att aldrig ta ordet fördelningspolitik i vår mun.

Prot. 1997/98:54
22 januari

Anf. 342 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! Snart har det andra årtusendet efter Kristi födelse lagts till historien. Ett tusenårsskifte är naturligtvis en alldeles speciell händelse och kanske går några tankar tillbaka till vad som hände i vårt land för 1 000 år sedan. Kristendomens utbredning till Norden pågick och skapade förändringar i levnadsvanor, tänkesätt och mentalitet. De värderingar och normer som utgår från den kristna etiken har lämnat tydliga spår i samhällets utveckling de senaste tusen åren och är grundpelare i demokratin.

Vi kristdemokrater menar därför att Sveriges tusenåriga samlade erfarenhet av den kristna etiken håller att bygga vidare på.

I en tid av ökad internationalisering blir det allt viktigare med en fast förankring i gemensamma värderingar och god kunskap om den egna kulturen och den religion som präglar vårt samhälle. Är man trygg i den egna identiteten leder det till en ökad förståelse och tolerans för andra människor som är ett skydd mot främlingsfientlighet. Synen på varje människas lika värde och ansvaret för globala frågor som fattigdom, överlevnad och klyftor mellan rika och fattiga länder utgår från ett moraliskt synsätt med djup förankring i kristen etik.

Även ur miljöperspektiv behövs en etisk grund. Den kristna förvaltar-skapstanken lär oss att ansvarsfullt bruka och inte förbruka den jord vi ärvt, så att vi kan överlämna den i så ofördärvat skick som möjligt till våra barn.

Fru talman! Hur kan då den kristna etiken gagna samspelet människor emellan i vårt samhälle? Den kan bidra till ett tryggare samhällsklimat och ge barn och ungdomar fasta normer för olika etiska ställningstaganden. En orienterare uppfattar det inte som besvärande att bära med sig karta och kompass, eftersom denne vet att de är nödvändiga hjälpmedel för att hitta rätt. På samma sätt har våra barn och skolelever behov av en etisk karta och kompass, dvs. en vägledning om vad som är rätt och sant för att lättare klara sig genom tillvaron, som kan vara nog så snårig. Om vi satsar på denna normgivning i hem och skola och i resten av samhället främjar vi trivsel och trygghet i umgänget människor emellan och vi får ett starkt men mjukt samhälle.

Etik berör faktiskt alla samhällsområden. Det är själva grunden för samhällets existens. Ordet samhälle betyder gemensam grund. Etiska grundvärderingar utgör ett sammanhållande band för ett folk, och vi är okloka om vi inte lär av gångna generationers erfarenheter när vi skall bestämma vilka normer det skall vara. Vi kan jämföra med trafikregler. Dessa har vi inte för att vi vill skapa en massa förbud och lägga bördor på varandra. Vi har dem för att underlätta och för att skona oss från kollisioner och haverier.

De tio budorden innehåller normer för hur vi lättare kan leva tillsammans i gemenskap på jorden. Budorden har gällt i många generationer och kommer att gälla som riktmärken i en förvirrad värld. Kanske är budorden vårt viktigaste arv. I den gyllene regeln finns en bra sammanfattning: ”Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem.”

*Fel! Okänt
växelargument.*

Respekten för människovärdet är grundbulten i de kristna värderingarna och därmed för ett gott samhälle. För att inte underminera demokratin måste människovärdet finnas levande i tänkandet hos såväl gammal som ung. I allt samhällsarbete är det därför viktigt att skapa sådana relationer, normer och regler som förhindrar kränkningar av människovärdet.

Fru talman! Hur knyter vi då dessa värderingar till samhällsbyggnaden? Jag vill peka på fem samhällsområden:

För det första: Föräldrarna och hemmen har en oersättlig roll när det gäller fostran och normöverföring. Våldskommissionen skrev för några år sedan: "Föräldrarna är den största brottsförebyggande resurs som samhället har." Familjen och en skola med sunda normer grundlägger och förstärker vårt rättssamhälle och är det säkraste sättet att i framtidens samhälle bl.a. motverka våld, främlingsfientlighet och få trygga gator och torg.

För det andra: Svenskarna skiljer sig mest i hela Europa. Skilsmässofrekvensen var 52 % 1995. Varje år får 45 000 barn vara med om en separation och för 10 000 av dem är det andra gången. De största insatserna för barnen gör vi genom att skapa goda förutsättningar för föräldrarna att hålla ihop. Genom att prioritera äktenskapet som samlevnadsform och satsa på föräldrautbildning för alla blivande föräldrar och låta familjestabilitet bli ett viktigt nationellt mål skapar vi bättre förutsättningar för familjer att hålla ihop.

Det går att utforma samhället så att familjens medlemmar får mer tid med varandra och därmed orkar bry sig om varandra, hinner se olika behov och lösa problemen innan de växt och blivit för stora. Avgörande är att barn och föräldrar får tid, uppmärksamhet och rätt till varandra. Det som är bäst för barnen avgörs bäst av deras föräldrar. Trygga familjer är friskvård för samhället.

För det tredje: Respekten för människovärdet kräver att vården och omsorgen intar en särställning när vi fördelar samhällets resurser. Att garantera varje patient värdighet i vården handlar ytterst om att kvalitets-säkra vården. Värdig vård, hemmiljö och omvårdnad på äldre dagar måste vara en självklarhet i vårt samhälle. Det behövs fler händer i vården.

För det fjärde: Inom affärlivet är tillväxtens motor hur samspelet mellan människor, företag och myndigheter fungerar. Vi kristdemokrater menar att en politik som baseras på hederlighet, personligt ansvarstagande och rättssäkerhet är grunden för en långsiktigt god utveckling. Förr räckte det hedervärda handslaget vid en affärsuppgörelse, men hur långt räcker det i dag?

För det femte: Ett förvaltarskap värt namnet kräver att vi stoppar nedrustningen inom miljövården. En skärpt miljölagstiftning med resurser för att rättsväsendet skall komma åt miljöbovar och ett nationellt klimatpolitiskt handlingsprogram är vägar mot en ny livsstil där ord får bli handling.

Fru talman! Vi gör oss själva en stor tjänst när vi bygger samhället utifrån en gemensam och stabil grund. Vid ett bygge är grunden det viktigaste. Detta gäller även samhällsbyggande. Ju stabilare grund, desto stabilare byggnad.

Anf. 343 OLA STRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det allra mesta Åke Carnerö sade var väldigt bra. Jag betraktar mig själv som en kristen man. Men jag hakade upp mig på en formulering som jag tycker låter litet märkelig för mig som liberal, och jag tycker ändå att jag försöker skilja på min tro och politiken. Det skulle vara intressant att höra Åke Carnerö förklara vad han menar.

Åke Carnerö sade att man skulle prioritera äktenskapet som samlevnadsform. Jag tycker kanske att det är litet konstigt om vi i politiska sammanhang skall ha synpunkter på vilken samlevnadsform folk väljer.

Anf. 344 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Herr talman! Ola Ström tar upp det jag sade om att prioritera äktenskapet. Självfallet skall inte samhället styra och säga att den här modellen är den enda tillåtna. Det här är ett avtal mellan två personer, och det är naturligtvis frivilligt. När jag säger att vi prioriterar äktenskapet är det för att de löften som ges vid äktenskapet inte bara gäller mellan de två makarna utan också handlar om samhället, och det gäller naturligtvis att se till att vi kan skydda det uppväxande släktet. Det är en bakgrund till att jag vill hävda att det är viktigt att vi prioriterar äktenskapet.

Anf. 345 OLA STRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag lyssnade noga på svaret, men jag är inte riktigt säker på att jag förstår den exakta innebörden. Jag har aldrig trott att Åke Carnerö eller någon annan vill förbjuda andra samlevnadsformer än äktenskapet. Men utifrån mina utgångspunkter kvarstår det ändå ett frågetecken för varför man politiskt skulle prioritera äktenskapet eller någon samlevnadsform över huvud taget. För mig känns det väldigt konstigt. Men jag kanske kan få ett klargörande på den punkten.

Anf. 346 ÅKE CARNERÖ (kd) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag kan utveckla det mer än jag gjorde förut. Genom det här avtalet kan barnen i äktenskapet få känna den viktiga tryggheten att leva i en stabil samlevnadsform. Det kan naturligtvis barnen göra i andra former också, men jag menar att äktenskapet är ett avtal mellan två makar och inför andra. Då är det viktigt att samhället kan prioritera äktenskapet.

Anf. 347 MAUD EKENDAHL (m):

Herr talman! Vi moderater betonar gång på gång att rättsstatens viktigaste uppgift är att upprätthålla en god rättsordning och skydda medborgarna mot våld, intrång och andra övergrepp från såväl enskilda som det allmänna. Vi anser också att det är en självklarhet att polisen och det övriga rättsväsendet även i ekonomiska kristider måste tilldelas tillräckliga resurser så att medborgarnas krav på rättstrygghet och rättssäkerhet kan garanteras.

Men verkligheten fungerar inte tillfredsställande längre, och det beror på socialdemokraternas stora besparingar. Nedsparningar inom polisen med 780 miljoner kronor under de senaste åren har lett till att antalet poliser har minskat med ungefär tusen personer. De äldre, mest erfarna

*Fel! Okänt
växelargument.*

brottsutredarna har fått gå i förtida pension, med allvarliga konsekvenser för polisens brottsutredande verksamhet. Till detta skall vi lägga att antalet civilanställda inom polisen kommer att minska med 1 100 fram till år 1999.

Detta innebär att ett stort antal poliser i dag måste avsätta tid till rena administrativa arbetsuppgifter av olika slag. Denna misshushållning med polisens kompetens och bristande resurser innebär att polisen tvingas avskrika ett stort antal brottsutredningar, eller samla anmälningar och utredningar på hög, i stället för att utreda brotten och skicka dem vidare till åklagare.

Det kommer också att ta tid innan vi får ut tillräckligt med nya poliser på fältet, eftersom ingen antagning till Polishögskolan har skett sedan hösten 1995.

Herr talman! Räkna man om socialdemokraternas beslutade polisbesparingar i antal vanliga poliser motsvarar de ungefär 2 200 poliser. Fördelas dessa sedan rakt av per län skulle det innebära att varje län fick 90 fler poliser.

När det gäller utbyggnaden av närpolisverksamheten finner man ute i landet att den antingen har försvårats eller stannat upp, eller också kallas den närpolisverksamhet fast poliserna nästan helt och hållet ägnar sig åt utredningsarbete. På vissa håll i landet försöker man bygga upp NÄPO-verksamheten men tar då resurser från utrycknings- och utredningsenheterna.

Det varken får eller kan vara rätt att NÄPO-verksamheten byggs ut på bekostnad av annan viktig verksamhet. Detta är dock vad som håller på att hända t.ex. i Skåne län, bl.a. i min hemort Ängelholm. I dag tjänstgör under kvällar och nätter fyra poliser i utryckningsstyrkan – vilken eventuellt skall bantas till endast tre poliser – som skall bevaka fem kommuner med 90 000 invånare.

Herr talman! Följande rubriker i Nordvästra Skånes Tidningar har man kunnat ta del av de senaste veckorna:

- Poliser rasar mot sparplan
- Polisprotest mot neddragningar
- Vi klarar inte jobben
- Polislöst hos Ängelholmspolisen

Besparingarna har också medfört att alltfler arbetsuppgifter inom polisorganisationen måste centraliseras, bl.a. vakthavande befäls funktioner samt kommunikationscentralerna. Detta har lett till att människor anser att det är betydligt svårare att nå polisen via telefon. Det kommer att innebära att människor helt enkelt mer och mer kommer att strunta i att försöka ge polisen tips av olika slag eller göra anmälningar.

Jag vill påstå att många medborgare inte längre känner sig trygga i samhället eller inte vågar lita på att få hjälp av polisen vid behov. Det visar sig att människor mer och mer börjar anlita vaktbolag för att känna trygghet. I Klippan funderar t.ex. handlarna på att köpa bevakningstjänst för att skydda sig mot butiksinbrott efter det att en klädesbutik haft tre inbrott på nio månader. I Örkelljunga erbjuds villaägare att erhålla bostadsområdesbevakning. I Ängelholm har Hyresgästföreningen varit initiativtagare till ett projekt kallat Grannsamverkan, där närpolisen samarbetar med boende i olika bostadsområden. I Olofström, som jag besökte för en vecka sedan, finns en s.k. störningsjour dit människor kan vända

sig vid t.ex. lägenhetsbråk. Denna störningsjour drivs av vaktbolaget Securitas.

Herr talman! Jag undrar hur socialdemokraterna bara kan blunda för vad som händer ute i verkligheten. Jag är också förvånad över att det är så ont om insändare och debattartiklar från socialdemokratiska politiker vad gäller polisväsendets bekymmer och problem. Och varför gör socialdemokraterna inte fler besök hos polisen?

Anf. 348 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Herr talman! Porrklubbarna Studio Anna och Tusen och en natt är i själva verket bordeller. Dagligen får vi här i Stockholm, 1998 års kulturhuvudstad i Europa, beskåda två bilar med uppmonterade reklamskyltar med pornografiskt innehåll. Verksamheten med bilarna har pågått i månader. Dessförinnan skedde reklamen med kort som kastades ut på trottoarerna i Stockholms centrala delar.

På bordellverksamhet kan man ha många synpunkter. Den allvarligaste invändningen tycker jag är att klubbarna lyckas rekrytera unga flickor från landet som dras in i verksamheten för att senare gå ned sig ordentligt i prostitutionsträsket i Stockholm.

Herr talman! Varför görs ingenting? Förutom mänsklig förnedring sker i klubbarna narkotikaaffärer, ibland med mc-klubben Hells Angels inblandad. Om så grav brottslighet som nu beskrivits sker helt öppet i Stockholm, vad gäller då om mer avancerad organiserad brottslighet?

Polisen är i kris. Det har vi rikspolischefens egna ord på. Krisen är också dokumenterad av SIFO i en undersökning från december 1997, vilken åberopats av tidigare rikspolischefen Carl Persson i Dagens Nyheter i tisdags. En uppräckning måste ske, detta med avseende på såväl ekonomiska resurser som organisatoriska frågor och metodfrågor.

Herr talman! Så här vill vi kristdemokrater stoppa bordellerna:

Bilarna med porreklam stoppas genom att brottsbalkens bestämmelse angående koppleri tillämpas. Genom att reklamen drar kunder till Studio Anna och Tusen och en natt, som i sina verksamheter bedriver prostitution, innebär reklamen ett straffbart främjande av rörelserna.

Återinrätta sedlighetsroteln vid Stockholmspolisen, tillför resurser, tillåt buggning samt brottsprovokation! Genom att den moderna ekobrottsligheten blivit så avancerad måste polisens metoder bli mer tekniska och sofistikerade. Vissa integrationshänsyn måste frånfallas till förmån för en framgångsrik brottsbekämpning. Rättssamhället kan inte längre enbart förlita sig på vittnesbevisning. Genom polisens prioriteringar beivras i dagsläget inte längre koppleri och annan sedlighetsbrottslighet. Rättsväsendet måste tillföras ekonomiska resurser.

Starta en kampanj bland fastighetsägarna i Stockholm! Skärp hyreslagen så att hyresvärderna lättare kan säga upp hyresgäster som bryter mot hyresavtalets bestämmelser om hur lokaler får användas! Med all sannolikhet finns ett stort intresse bland näringslivets branschorganisationer att medverka i en sanering av fastighetsbranschen. Den civila lagstiftningen har som regel tillkommit utan beaktande av vad kampen mot den avancerade ekonomiska brottsligheten kräver, och därför bör hyreslagens bestämmelser ses över med detta perspektiv.

Genomför en upplysningskampanj i massmedierna! Unga flickor lockas till Stockholm för att förbrukas som vilken konsumtionsartikel

*Fel! Okänt
växelargument.*

som helst. Rekryteringen av unga flickor till prostitution kan ses som ett folkhälsoproblem. Sålunda bör Folkhälsoinstitutet kunna ta på sig ett huvudmannaskap för en kampanj mot verksamheten ur den aspekten.

Kriminalisera både köpare och säljare av sex. Enligt poliser och socialarbetare som är verksamma ute på fältet är det av stort värde med en kriminalisering av bägge parter för att förhindra nyrekrytering. Detta framgår också som en viktig grund till att den statliga prostitutionsutredningen förordar en sådan lagstiftning.

Tack, herr talman!

Anf. 349 OLA STRÖM (fp):

Herr talman! Inför denna "välfyllda" kammare tänker jag ta upp ett mycket viktigt ämne som jag tror kommer att diskuteras oerhört mycket under de kommande åren. Det diskuteras nu, men jag tror att det blir en av huvudfrågorna. Det rör nämligen lärarna, deras yrkesroll och den akuta brist på lärare vi kommer att få i framtiden om vi inte gör dramatiska insatser nu.

Som ledamot i utbildningsutskottet träffar man naturligtvis många lärare och elever ute på skolorna. Här i kammaren brukar vi ofta tala om olika missförhållanden och andra förhållanden på skolorna när det gäller eleverna, arbetsmiljön eller något annat. Tyvärr tror jag att vi alldeles för litet diskuterar det många av oss möter, nämligen alla dessa lärare som mer eller mindre går på knäna. Desillusionerade lärare, lärare som säger: Om jag fick ett erbjudande om ett annat jobb skulle jag ta det.

Jag tycker att det är oerhört nedslående att möta dessa lärare. Och de är dessvärre inte få. Jag har någon slags vision om att utbildning och skola, kunskap över huvud taget, är bland de viktigaste uppgifter vi har att förse vår uppväxande generation med. Det är något fint att förmedla kunskap. Det har varit så också förr i tiden. Den finaste byggnaden i byn var ofta skolan. Nu är det inte det.

Läraryrket är tyvärr ett lågstatusyrke. Många känner att de har en arbetsmiljö de inte klarar av. Ändå talar vi om och vet alla att vi går in i kunskapssamhället. Kunskap blir än mer viktig för arbetstillfällena och för att ha bra jobb. Men de som skall lära ut kunskapen, leda ungdomarna att skaffa sig kunskap, vill hellre söka sig till annan verksamhet. Inte alla naturligtvis, men alltför många.

Det är en tuff verklighet man har ute på skolorna i dag. Det beror delvis på den reformtakt vi har haft. Många politiska beslut har varit viktiga att fatta, inget snack om det, men de har inneburit stora krav på förändring hos lärarna. Man har fått förändrade arbetsformer genom avtal och annat. Inte minst resursbristen, som är påtaglig i skolan i dag, gör naturligtvis att lärarna blir frustrerade över sin arbetsmiljö.

Samhällsklimatet spelar naturligtvis en oerhört stor roll. Alla barn känner mycket väl av den arbetslöshet och de neddragningar i övrigt som också har drabbat dem och deras familjer. De tar med sig en oro till skolan. Man kan räkna upp flera faktorer. Andelen invandrarbarn som har ökat hela tiden gör att skolan får nya utmaningar.

Om vi gör en vanlig trendframskrivning ser vi hur många barn som kommer att gå i skolan. Vi vet det ganska exakt. Vi ser hur många lärare som kommer att pensioneras och kanske några kommer att byta yrke. Då uppstår det gigantiska gap. Riktigt hur mycket det handlar om är svårt att

säga i dag, därför att det finns olika uppgifter. Men brutto kanske det rör sig om uppemot 100 000 lärare som under en tioårsperiod måste tillföras. Vi måste totalt sett få fler lärare och vi måste ersätta dem som pensioneras.

Med den takt vi har i dag på lärarutbildningen kommer vi inte att nå detta mål. Det är en av anledningarna till att jag tycker att vi måste starta den här debatten nu om vi inte skall se gigantiska problem framför oss.

Dessutom är det så, tyvärr, att många av dem som i dag går i lärarutbildningen helst skulle vilja ha något annat yrke. En undersökning av lärarutbildningen vid Göteborgs universitet visar att 60 % av studenterna hade ett annat förstahandsval för sin utbildning. Det är i sig litet tragiskt, tycker jag. Det är så klart att man vill ha en lärarkår som verkligen är motiverad, engagerad och som i första hand vill bli lärare. Det måste man naturligtvis åtgärda.

Det andra som har uppkommit på senare tid är naturligtvis den lärarflykt som har skett, inte minst till komvux. Många av de lärare som kanske vill ha en lugnare arbetsmiljö och jobba inom mer ordnade förhållanden söker sig till komvux. Det börjar märkas av på gymnasier och kanske t.o.m. i grundskolan.

Det här är naturligtvis inte lätt att lösa i en handvändning. Jag tror att man skulle kunna ta ut fyra fem punkter i alla fall.

Det första är det som vi kallar ordning i skolan. Många lägger olika begrepp i det. Det är ett litet belastat ord. Men man måste i alla fall kunna ha en ordnad arbetsmiljö. Det handlar inte bara om att ha det för lärarna. Jag tror att det är de svaga eleverna som förlorar mest på att det är alltför stökigt i skolan.

Det andra, som är väldigt svårt att påverka rent politiskt, är lönefrågan. Men det är väl alldeles uppenbart att lärarna, i varje fall jämfört med andra länder, har ganska dåligt betalt i Sverige.

Det tredje är karriärmöjligheter. Skall vi få unga människor att våga satsa på läraryrket måste man känna att man kan utvecklas i jobbet, att man kan nå ett karriärsteg eller vidareutbilda sig.

Det fjärde, som är viktigt både för lärarna och för eleverna, är att få forskarutbildade lärare i gymnasiet och komvux. Fler lektorstjänster. Det finns knappt i dag, men det måste bli fler lektorstjänster i gymnasiet, för lärarnas skull men också för elevernas skull.

Det femte, som jag tror att vi kan påverka politiskt och över huvud taget i samhället, är attityderna till lärare. Jag tycker att vi skall ge lärarna så mycket stöd vi bara kan i deras yrke. Många känner i dag att de inte har det stödet. Föräldrarna hackar på dem, tidningarna hackar på dem och vi politiker kanske inte alltid ställer upp för lärarna som vi borde göra.

Att vara lärare borde vara det finaste och kanske viktigaste yrke man kan ha i vårt samhälle, näst efter att vara riksdagsledamot naturligtvis. Det tycker jag är en viktig uppgift för oss att ändra på.

Anf. 350 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i det sista Ola Ström sade om att läraryrket är oerhört betydelsefullt. Jag vill gärna fylla på med att säga att lärarna har gjort ett bra jobb på ett lojalt sätt under 90-talet under den svåra ekonomiska situationen.

Det är bra att Ola Ström i sitt anförande tog upp den situation som vi kommer att få i fråga om antalet lärare framöver och gjorde en seriös analys av läget. Jag vill peka på att det är viktigt att kommunerna på kort sikt gör vad de kan för att behålla lärarna som finns i verksamheten, men också funderar över hur de lärare som under en period har valt att jobba inom andra yrkesområden kan lockas tillbaka.

På längre sikt måste den utredning som riksdagen nyligen beställde angående en översyn av lärarutbildningen, där också dimensionerings- och rekryteringsfrågorna ingår, få chansen att diskutera frågorna på ett seriöst och bra sätt. Alla partier i riksdagen är representerade och har möjligheter att bidra med förslag till mer långsiktiga lösningar.

Den allmänpolitiska debatten var härmed avslutad.

8 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 22 januari

1997/98:140 av *Eva Zetterberg* (v) till utrikesministern
Påvens besök på Kuba

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 januari.

9 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 22 januari

1997/98:336 av *Lars Stjernkvist* (s) till arbetsmarknadsministern
Användandet av kvalitetshöjare

1997/98:337 av *Ola Sundell* (m) till näringsministern
Ombyggnad av Långfors kraftstation

1997/98:338 av *Eva Goës* (mp) till statsrådet Pierre Schori
Tillämpning av återtagandeaftalet

1997/98:339 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ylva Johansson
Handlingsprogram mot mobbning

1997/98:340 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Pierre Schori
EU och kurdernas asylrätt

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 januari.

10 § Anmälan om skriftligt svar på fråga

Prot. 1997/98:54
22 januari

Anmäldes att följande skriftliga svar på fråga inkommit

den 22 januari

1997/98:298 av *Sten Tolgfors* (m) till statsministern
Barsebäck

Svaret redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 27 januari.

11 § Kammaren åtskildes kl. 18.21.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 5 § anf. 93 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 178 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 280,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 301 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 343 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

*Fel! Okänt
växelargument.*

1 § Anmälan om ordförande i konstitutionsutskottet.....	1
2 § Kompletteringsval till vissa utskott.....	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott.....	1
4 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen.....	2
5 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 53).....	2
<i>Sociala frågor.....</i>	<i>2</i>
Anf. 1 LEIF CARLSON (m).....	2
Anf. 2 ROLAND LARSSON (c).....	4
Anf. 3 LEIF CARLSON (m) replik.....	5
Anf. 4 ROLAND LARSSON (c) replik.....	5
Anf. 5 LEIF CARLSON (m) replik.....	6
Anf. 6 ROLAND LARSSON (c) replik.....	6
Anf. 7 EVA ERIKSSON (fp).....	6
Anf. 8 HANS KARLSSON (s) replik.....	8
Anf. 9 EVA ERIKSSON (fp) replik.....	8
Anf. 10 HANS KARLSSON (s) replik.....	8
Anf. 11 EVA ERIKSSON (fp) replik.....	8
Anf. 12 INGRID ANDERSSON (s) replik.....	9
Anf. 13 EVA ERIKSSON (fp) replik.....	9
Anf. 14 INGRID ANDERSSON (s) replik.....	9
Anf. 15 STIG SANDSTRÖM (v).....	9
Anf. 16 LEIF CARLSON (m) replik.....	11
Anf. 17 STIG SANDSTRÖM (v) replik.....	11
Anf. 18 LEIF CARLSON (m) replik.....	11
Anf. 19 STIG SANDSTRÖM (v) replik.....	11
Anf. 20 INGRID ANDERSSON (s) replik.....	11
Anf. 21 STIG SANDSTRÖM (v) replik.....	11
Anf. 22 INGRID ANDERSSON (s) replik.....	12
Anf. 23 STIG SANDSTRÖM (v) replik.....	12
Anf. 24 EVA ERIKSSON (fp) replik.....	12
Anf. 25 STIG SANDSTRÖM (v) replik.....	12
Anf. 26 EVA ERIKSSON (fp) replik.....	12
Anf. 27 STIG SANDSTRÖM (v) replik.....	12
Anf. 28 THOMAS JULIN (mp).....	13
Anf. 29 INGRID ANDERSSON (s) replik.....	14
Anf. 30 THOMAS JULIN (mp) replik.....	14
Anf. 31 INGRID ANDERSSON (s) replik.....	15
Anf. 32 THOMAS JULIN (mp) replik.....	15
Anf. 33 AGNETA BRENDT (s) replik.....	15
Anf. 34 THOMAS JULIN (mp) replik.....	15
Anf. 35 AGNETA BRENDT (s) replik.....	15
Anf. 36 THOMAS JULIN (mp) replik.....	15
Anf. 37 CHATRINE PÅLSSON (kd).....	16
Anf. 38 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	17

Anf. 39	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	17
Anf. 40	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik	17
Anf. 41	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	17
Anf. 42	INGRID ANDERSSON (s) replik	18
Anf. 43	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	18
Anf. 44	INGRID ANDERSSON (s) replik	18
Anf. 45	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	18
Anf. 46	HANS KARLSSON (s) replik	19
Anf. 47	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	19
Anf. 48	HANS KARLSSON (s) replik	19
Anf. 49	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	20
Anf. 50	TALMANNEN	20
Anf. 51	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	20
Anf. 52	ROLAND LARSSON (c) replik	20
Anf. 53	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	20
Anf. 54	ROLAND LARSSON (c) replik	20
Anf. 55	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	21
Anf. 56	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	21
Anf. 57	GUN HELLSVIK (m) replik	23
Anf. 58	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	23
Anf. 59	GUN HELLSVIK (m) replik	24
Anf. 60	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	24
Anf. 61	GUNNAR HÖKMARK (m) replik	24
Anf. 62	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	24
Anf. 63	GUNNAR HÖKMARK (m) replik	25
Anf. 64	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	25
Anf. 65	FREDRIK REINFELDT (m) replik	25
Anf. 66	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	26
Anf. 67	FREDRIK REINFELDT (m) replik	26
Anf. 68	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	26
Anf. 69	BO LUNDGREN (m) replik	27
Anf. 70	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	27
Anf. 71	BO LUNDGREN (m) replik	27
Anf. 72	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	28
Anf. 73	LEIF CARLSON (m) replik	28
Anf. 74	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	28
Anf. 75	LEIF CARLSON (m) replik	29
Anf. 76	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	29
Anf. 77	ROLAND LARSSON (c) replik	29
Anf. 78	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	29
Anf. 79	ROLAND LARSSON (c) replik	29
Anf. 80	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	30
Anf. 81	ANN-KRISTIN FØSKER (fp) replik	30
Anf. 82	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	30
Anf. 83	ANN-KRISTIN FØSKER (fp) replik	30
Anf. 84	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	31
Anf. 85	INGRID SKEPPSTEDT (c) replik	31
Anf. 86	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	31
Anf. 87	INGRID SKEPPSTEDT (c) replik	31

Anf. 88	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	32
Anf. 89	CARL B HAMILTON (fp) replik	32
Anf. 90	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	32
Anf. 91	CARL B HAMILTON (fp) replik	32
Anf. 92	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	32
Anf. 93	RAGNHILD POHANKA (mp) replik	33
Anf. 94	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	33
Anf. 95	RAGNHILD POHANKA (mp) replik	33
Anf. 96	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	33
Anf. 97	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	33
Anf. 98	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	34
Anf. 99	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	34
Anf. 100	ULLA HOFFMANN (v) replik	34
Anf. 101	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	34
Anf. 102	ULLA HOFFMANN (v) replik	35
Anf. 103	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	35
Anf. 104	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	35
Anf. 105	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	36
Anf. 106	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	36
Anf. 107	Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	36
Anf. 108	INGRID ANDERSSON (s)	36
Anf. 109	LEIF CARLSON (m) replik	38
Anf. 110	INGRID ANDERSSON (s) replik	38
Anf. 111	LEIF CARLSON (m) replik	39
Anf. 112	INGRID ANDERSSON (s) replik	39
Anf. 113	BO LUNDGREN (m) replik	39
Anf. 114	INGRID ANDERSSON (s) replik	40
Anf. 115	BO LUNDGREN (m) replik	40
Anf. 116	INGRID ANDERSSON (s) replik	40
Anf. 117	BO KÖNBERG (fp) replik	40
Anf. 118	INGRID ANDERSSON (s) replik	41
Anf. 119	BO KÖNBERG (fp) replik	41
Anf. 120	INGRID ANDERSSON (s) replik	41
Anf. 121	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik	41
Anf. 122	INGRID ANDERSSON (s) replik	42
Anf. 123	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik	42
Anf. 124	INGRID ANDERSSON (s) replik	42
Anf. 125	THOMAS JULIN (mp) replik	42
Anf. 126	INGRID ANDERSSON (s) replik	43
Anf. 127	THOMAS JULIN (mp) replik	43
Anf. 128	INGRID ANDERSSON (s) replik	43
Anf. 129	STIG SANDSTRÖM (v) replik	43
Anf. 130	INGRID ANDERSSON (s) replik	43
Anf. 131	BO LUNDGREN (m)	44
Anf. 132	ROLAND LARSSON (c) replik	45
Anf. 133	BO LUNDGREN (m) replik	45
Anf. 134	ROLAND LARSSON (c) replik	46
Anf. 135	BO LUNDGREN (m) replik	46
Anf. 136	STIG SANDSTRÖM (v) replik	47

Anf. 137	BO LUNDGREN (m) replik.....	47
Anf. 138	STIG SANDSTRÖM (v) replik.....	47
Anf. 139	BO LUNDGREN (m) replik.....	47
Anf. 140	BÖRJE NILSSON (s) replik	48
Anf. 141	BO LUNDGREN (m) replik.....	48
Anf. 142	BÖRJE NILSSON (s) replik	48
Anf. 143	BO LUNDGREN (m) replik.....	49
Anf. 144	RONNY OLANDER (s) replik	49
Anf. 145	BO LUNDGREN (m) replik.....	49
Anf. 146	RONNY OLANDER (s) replik	50
Anf. 147	BO LUNDGREN (m) replik.....	50
Anf. 148	INGRID SKEPPSTEDT (c)	50
Anf. 149	ULLA HOFFMANN (v) replik	52
Anf. 150	INGRID SKEPPSTEDT (c) replik.....	52
Anf. 151	ULLA HOFFMANN (v) replik	52
Anf. 152	INGRID SKEPPSTEDT (c) replik.....	52
Anf. 153	BO KÖNBERG (fp)	52
Anf. 154	ROLAND LARSSON (c) replik.....	54
Anf. 155	BO KÖNBERG (fp) replik.....	54
Anf. 156	ROLAND LARSSON (c) replik.....	55
Anf. 157	BO KÖNBERG (fp) replik.....	55
Anf. 158	BÖRJE NILSSON (s) replik	55
Anf. 159	BO KÖNBERG (fp) replik.....	56
Anf. 160	BÖRJE NILSSON (s) replik	56
Anf. 161	BO KÖNBERG (fp) replik.....	56
Anf. 162	ULLA HOFFMANN (v).....	56
Anf. 163	BO KÖNBERG (fp) replik.....	58
Anf. 164	ULLA HOFFMANN (v) replik	59
Anf. 165	BO KÖNBERG (fp) replik.....	59
Anf. 166	ULLA HOFFMANN (v) replik	59
Anf. 167	BÖRJE NILSSON (s) replik	60
Anf. 168	ULLA HOFFMANN (v) replik	60
Anf. 169	BÖRJE NILSSON (s) replik	60
Anf. 170	ULLA HOFFMANN (v) replik	60
Anf. 171	RAGNHILD POHANKA (mp)	60
Anf. 172	ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	62
Anf. 173	BÖRJE NILSSON (s) replik	63
Anf. 174	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik.....	63
Anf. 175	BÖRJE NILSSON (s) replik	64
Anf. 176	ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik.....	64
Anf. 177	BÖRJE NILSSON (s).....	64
Anf. 178	ULLA HOFFMANN (v) replik	66
Anf. 179	BÖRJE NILSSON (s) replik	66
Anf. 180	ULLA HOFFMANN (v) replik	66
Anf. 181	BÖRJE NILSSON (s) replik	67
Anf. 182	INGRID SKEPPSTEDT (c) replik.....	67
Anf. 183	BÖRJE NILSSON (s) replik	67
Anf. 184	INGRID SKEPPSTEDT (c) replik.....	67
Anf. 185	BÖRJE NILSSON (s) replik	67

Anf. 186 MY PERSSON (m).....	67
Anf. 187 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	69
Anf. 188 MY PERSSON (m) replik.....	69
Anf. 189 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	69
Anf. 190 MY PERSSON (m) replik.....	69
Anf. 191 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	70
Anf. 192 RONNY OLANDER (s).....	71
Anf. 193 TANJA LINDERBORG (v).....	73
Anf. 194 RONNY OLANDER (s) replik.....	74
Anf. 195 TANJA LINDERBORG (v) replik.....	74
Anf. 196 RONNY OLANDER (s) replik.....	74
Anf. 197 TANJA LINDERBORG (v) replik.....	75
Anf. 198 EWA LARSSON (mp).....	75
Anf. 199 RONNY OLANDER (s) replik.....	76
Anf. 200 EWA LARSSON (mp) replik.....	76
Anf. 201 RONNY OLANDER (s) replik.....	77
Anf. 202 EWA LARSSON (mp) replik.....	77
Anf. 203 CHRISTINA AXELSSON (s).....	77
Anf. 204 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m).....	79
Anf. 205 HANS KARLSSON (s) replik.....	80
Anf. 206 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) re- plik.....	81
(forts. 7 §).....	81
6 § Frågestund.....	81
Anf. 207 TALMANNEN.....	81
<i>Pensionsuppgårelsen.....</i>	<i>81</i>
Anf. 208 ULLA HOFFMANN (v).....	81
Anf. 209 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	81
Anf. 210 ULLA HOFFMANN (v).....	82
Anf. 211 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	82
Anf. 212 MARIE ENGSTRÖM (v).....	82
Anf. 213 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	82
<i>Gränsdragning mellan Försvarsmakten och försvarsindustrin.....</i>	<i>83</i>
Anf. 214 KARIN WEGESTÅL (s).....	83
Anf. 215 Statsrådet THAGE G PETERSON (s).....	83
Anf. 216 KARIN WEGESTÅL (s).....	83
Anf. 217 Statsrådet THAGE G PETERSON (s).....	84
<i>Våldet i skolan.....</i>	<i>84</i>
Anf. 218 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m).....	84
Anf. 219 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	84
Anf. 220 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m).....	85
Anf. 221 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	85
Anf. 222 ANN-KRISTIN FØSKER (fp).....	85
Anf. 223 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	85
<i>Pensionsreformen.....</i>	<i>86</i>
Anf. 224 BO KÖNBERG (fp).....	86
Anf. 225 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s).....	86
Anf. 226 LARS BÄCKSTRÖM (v).....	86

Anf. 227 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	86
Anf. 228 LARS BÄCKSTRÖM (v)	87
Anf. 229 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	87
<i>Koldioxidskatten</i>	87
Anf. 230 PATRIK NORINDER (m)	87
Anf. 231 TALMANNEN	87
Anf. 232 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	88
Anf. 233 TALMANNEN	88
Anf. 234 PATRIK NORINDER (m)	88
Anf. 235 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	88
Anf. 236 Statsrådet THAGE G PETERSON (s)	88
Anf. 237 PATRIK NORINDER (m)	89
<i>Polisens organisation</i>	89
Anf. 238 INGBRITT IRHAMMAR (c)	89
Anf. 239 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	89
Anf. 240 INGBRITT IRHAMMAR (c)	90
Anf. 241 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	90
<i>Begränsning av övertidsuttaget</i>	91
Anf. 242 SONJA FRANSSON (s)	91
Anf. 243 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	91
Anf. 244 SONJA FRANSSON (s)	91
Anf. 245 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	91
<i>Kidnappningen av ett svenskt par i Dagestan</i>	92
Anf. 246 INGRID NÄSLUND (kd)	92
Anf. 247 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	92
Anf. 248 INGRID NÄSLUND (kd)	92
Anf. 249 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	93
<i>De offentliga finanserna</i>	93
Anf. 250 CARL B HAMILTON (fp)	93
Anf. 251 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	93
Anf. 252 CARL B HAMILTON (fp)	94
Anf. 253 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	94
Anf. 254 LARS BÄCKSTRÖM (v)	94
Anf. 255 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	94
<i>Reklamskatten</i>	95
Anf. 256 CARL FREDRIK GRAF (m)	95
Anf. 257 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	95
Anf. 258 CARL FREDRIK GRAF (m)	95
Anf. 259 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	95
Anf. 260 CARL FREDRIK GRAF (m)	96
Anf. 261 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	96
<i>Barentsrådsmötet</i>	96
Anf. 262 BRITT BOHLIN (s)	96
Anf. 263 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)	96
<i>Skatteväxling</i>	96
Anf. 264 LENNART DALÉUS (c)	96
Anf. 265 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s)	97
Anf. 266 LENNART DALÉUS (c)	97

Anf. 267 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s).....	97
<i>Algeriet</i>	97
Anf. 268 PER LAGER (mp)	97
Anf. 269 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	98
Anf. 270 PER LAGER (mp)	98
Anf. 271 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	98
<i>Intagningskrav till gymnasieskolan</i>	98
Anf. 272 INGER DAVIDSON (kd).....	98
Anf. 273 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	99
Anf. 274 INGER DAVIDSON (kd).....	99
Anf. 275 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	99
<i>Läraryrket</i>	100
Anf. 276 ULF MELIN (m).....	100
Anf. 277 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	100
Anf. 278 ULF MELIN (m).....	100
Anf. 279 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	101
Anf. 280 TALMANNEN	101
7 § (forts. från 5 §) Allmänpolitisk debatt	101
<i>Sociala frågor</i> (forts. från 5 §).....	101
Anf. 281 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	101
Anf. 282 HANS KARLSSON (s) replik.....	103
Anf. 283 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	103
Anf. 284 HANS KARLSSON (s) replik.....	103
Anf. 285 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	104
Anf. 286 SYLVIA LINDGREN (s).....	104
Anf. 287 SIW WITTGREN-AHL (s).....	105
Anf. 288 OWE HELLBERG (v) replik.....	107
Anf. 289 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	107
Anf. 290 OWE HELLBERG (v) replik.....	107
Anf. 291 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	107
Anf. 292 OWE HELLBERG (v)	107
Anf. 293 HELENA FRISK (s)	109
Anf. 294 OWE HELLBERG (v) replik.....	110
Anf. 295 HELENA FRISK (s) replik	111
Anf. 296 OWE HELLBERG (v) replik.....	111
Anf. 297 HELENA FRISK (s) replik	111
Anf. 298 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s).....	111
Anf. 299 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v).....	113
Anf. 300 GÖRAN LINDBLAD (m).....	114
Anf. 301 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	115
Anf. 302 GÖRAN LINDBLAD (m) replik	116
Anf. 303 SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	116
Anf. 304 GÖRAN LINDBLAD (m) replik	116
Anf. 305 RONNY OLANDER (s) replik	116
Anf. 306 GÖRAN LINDBLAD (m) replik	117
Anf. 307 RONNY OLANDER (s) replik	117
Anf. 308 GÖRAN LINDBLAD (m) replik	117
Anf. 309 ANITA JÖNSSON (s).....	117

Anf. 310 GÖRAN LINDBLAD (m) replik.....	119
Anf. 311 ANITA JÖNSSON (s) replik.....	119
Anf. 312 HANS HOFF (s).....	119
<i>Övriga frågor.....</i>	<i>121</i>
Anf. 313 LENNART DALÉUS (c)	121
Anf. 314 BERNDT EKHOLM (s) replik	122
Anf. 315 LENNART DALÉUS (c) replik	123
Anf. 316 BERNDT EKHOLM (s) replik	123
Anf. 317 LENNART DALÉUS (c) replik	123
Anf. 318 GUDRUN LINDVALL (mp)	124
Anf. 319 BERNDT EKHOLM (s).....	125
Anf. 320 PER LAGER (mp).....	127
Anf. 321 BERNDT EKHOLM (s) replik	128
Anf. 322 PER LAGER (mp) replik	129
Anf. 323 LARS HJERTÉN (m).....	129
Anf. 324 EVA ZETTERBERG (v).....	131
Anf. 325 LENA KLEVENÅS (s)	132
Anf. 326 BENGT HURTIG (v).....	133
Anf. 327 HOLGER GUSTAFSSON (kd).....	135
Anf. 328 BENGT HURTIG (v) replik.....	136
Anf. 329 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	137
Anf. 330 BENGT HURTIG (v) replik.....	137
Anf. 331 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	137
Anf. 332 LENNART FRIDÉN (m)	139
Anf. 333 LENA KLEVENÅS (s) replik	140
Anf. 334 LENNART FRIDÉN (m) replik	141
Anf. 335 LENA KLEVENÅS (s) replik	141
Anf. 336 LENNART FRIDÉN (m) replik	141
Anf. 337 LARS BÄCKSTRÖM (v)	141
Anf. 338 LENNART FRIDÉN (m) replik	143
Anf. 339 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	143
Anf. 340 LENNART FRIDÉN (m) replik	144
Anf. 341 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	144
Anf. 342 ÅKE CARNERÖ (kd)	145
Anf. 343 OLA STRÖM (fp) replik.....	147
Anf. 344 ÅKE CARNERÖ (kd) replik.....	147
Anf. 345 OLA STRÖM (fp) replik.....	147
Anf. 346 ÅKE CARNERÖ (kd) replik.....	147
Anf. 347 MAUD EKENDAHL (m).....	147
Anf. 348 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd).....	149
Anf. 349 OLA STRÖM (fp)	150
Anf. 350 JAN BJÖRKMAN (s).....	151
8 § Anmälan om interpellation	152
9 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	152
10 § Anmälan om skriftligt svar på fråga	153
11 § Kammaren åtskildes kl. 18.21.....	153

Prot. 1997/98:54
22 januari

Elanders Gotab, Stockholm 1998